

Pásztorné Földi Adrienne
Számkivetettek

Páosztorné Földi Adrienne
Számkivetettek

regény

Miskolc – 2017.
© Páosztorné Földi Adrienne

ISBN 978-615-00-1073-1

Köszönetemet fejezem ki a munkámat segítő

próbaolvasók:

Budai István, Gados László, Horváth József, Szabadi Tibor;

és könyvem lektorai, korrektorai, szerkesztői:

Zsoldos Árpád és Adrienn (Irodalmi Rádió)

részére.

A szerző

Tartalomjegyzék

Ajánlás	5
Előszó	7
I. RÉSZ: A MEGVALÓSULT ÁLOM	8
Találkozások	8
A birtoklevél	20
A világszép lányoknál Sabadon	42
A tanulópenz	56
A várakozás	61
II. RÉSZ: A VADONBAN	67
Külön utakon	67
Berendezkedés	82
Az úr az én pásztorom	109
A vendég	117
III. RÉSZ: ISTEN AKARATA SZERINT	126
Áncika	126
Esküvő	134
Diósgyőrben	143
Élménybeszámoló	152
Búcsú	159
Utószó	165
Forrásmunkák	167

Ajánlás

Az egyik leggyarlóbb emberi tulajdonság az előítéletesség a mássággal szemben. E regény főszereplője, Gabó is emiatt kényszerül elhagyni családját és szülőfaluját, hogy egyedül, egy barlangban élje az életét. Az élni- és küzdeni akarás azonban sok mindenre megtanítja hősünket és olykor a szerencse, valamint a Jóisten is kegyeibe fogadja.

A társadalom gonoszsága azonban még az erdő közepén sem hagyja nyugodni, időről időre utánanyúl és zaklatja egyébként is küzdelmes mindennapjait.

A végén azonban minden jóra fordul és a számkivetett visszatérhet az emberek közé.

Mindez a XVIII. században játszódik Miskolcon és annak határában, a Lillafüred környéki vadregényes tájon. A szerzőnek köszönhetően azonban nemcsak e környék életébe pillanthatunk be, hanem a korabeli Bécs, Budapest és Magyarország világába, tájainak szépségébe is. Megismerhetjük a főhős családjának németajkú felmenőit, s azok Magyarországra való telepedésének történetét is.

Izgalmas és fordulatos a regény cselekménysorozata, s olvasás közben történelmi kalandozásokat is tehetünk, s gyönyörködhetünk a Bükk és a magyar tájak varázslatos szépségében. Kellemes kikapcsolódást kívánunk a Kedves Olvasónak!

*Zsoldos Árpád és Adrienn
szerkesztők
www.irodalmiradio.hu*

Életrajz

1943-ban születtem Kassán. 1961-ben érettségiztem Miskolcon a Zrínyi Ilona Leánygimnáziumban.

A Társadalombiztosítási Igazgatóság főelőadója voltam 1961-1996. között, a nyugdíjazásomig. 1962-ben eszperantó nyelvet kezdtem tanulni azt angol mellett. 1972-ben eszperantó nyelv oktatására szóló nyelvoktatói képesítést szereztem a MESZ-nél Budapesten. 1973-ban e nyelvből az ELTE-n felsőfokú állami nyelvvizsgát tettem. Eszperantó-irodalmi megemlékezéseket, találkozókat szervezek 2005 óta, az 1891-ben Abaújszántón született orvosprofesszor, Dr.

prof. Kalocsay Kálmán nyelvész, költő, író és műfordító emlékére, aki eszperantóul és magyarul is alkotott. 2005-óta az újságcikkeken kívül elbeszéléseket, novellákat, meséket, színdarabokat stb. is írok magyarul és eszperantóul. 2006-tól tagja vagyok az Eszperantó Világszövetségnek mint turisztikai megbízott. 2010-2014-ig tagja voltam a Hegyaljai Alkotók Társaságának, melynek antológiáiban magyarul és eszperantóul, a MAIT és a Hajdú-Bihar-megyei Amatőr Írók honlapján, valamint a Holnap Magazin székesfehérvári kiadó antológiáiban, továbbá a Szegedi Amatőr Írók által kiadott mesekönyvekben jelentek meg magyar nyelvű írásaim. Szlovák, lengyel, horvát, brazil, izraeli eszperantisták által kiadott újságokban, valamint a Kínai Rádió eszperantó nyelvű kiadványában jelentek meg eszperantó nyelvű írásaim: elbeszélések, mesék, úti beszámolók, tanulmányok. 2007-ben, 2008-ban és 2013-ban eszperantó nyelvű könyv és kiadvány-kiállításokat szerveztem Miskolcon a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárban, illetve a Lévy József Református Gimnáziumban, a legutóbbit „100 éves az Eszperantó Miskolcon” címmel. Az Eszperantó Világszövetség Szépirodalmi pályázatain háromszor részesültem dicsérő oklevélben. Kétszer afrikai témájú színdarabért, egy esetben a klímaváltozás globális kihívásairól szóló tanulmányért. A Szegedi Amatőr Írók mese pályázatán első helyezésben részesültem 2012-ben. 2010-2016. között tagja voltam az Eszperantista Újságírók Világszövetségének. Két magyar, és egy eszperantó nyelvű elbeszélés kötetem jelent meg 2012-ben. Eszperantó nyelvű írásaim megtalálhatók a Magyar Elektronikus Könyvtárban, az Országos Széchenyi István Könyvtárban Budapesten, az OIK-ban, a Móra Ferenc Könyvtárban, Szegeden, a Bécsi Nemzeti Könyvtárban és Lengyelországban, Łódz város eszperantó nyelvű könyvanyagában. 2017-ben magyar nyelvű regényt írtam „Számkivetettek” címmel, melynek témája a másság. Cselekménye a XVIII. század első felében több helyszínen játszódik, és igyekszik bemutatni a Bükk hegységnek és élővilágának varázslatos szépségét. Érdeklődésem széleskörű, de közösségi portálokon nem vagyok jelen a nagyon komoly szemproblémám miatt.

*Miskolc, 2017. június 30.
Pásztorné Földi Adrienne*

Előszó

Köszöntöm a Kedves Olvasót!

Regényem mottója a másság. Régebbi korokban éppen úgy, mint napjainkban sok előítélet kísérte az emberi természetben megjelenő másságot, bár napjainkra sokat tanultunk ennek másfajta megvilágítása alapján. Zömmel már el tudjuk fogadni a testi hibával született gyermekeket, sőt még a fogyatékosokat is, akik esetében társadalmunk nem követi azt az egykori görög szokást, hogy levesse őket, mint életképtelen újszülötteket a Taigetosz hegyéről. Másképpen: ne maga a szülő, hanem az nevelje fel az oda kített csecsemőt, aki akarja, akinek nincs saját gyermeke.

Mára elfogadtuk, hogy a fogyatékosok ugyanolyan emberek, mint mi vagyunk, annak ellenére, hogy valamilyen hiányban szenvednek.

Az alaptörténet keretében szeretném bemutatni a XVIII. század Magyarországaiban az egyedülálló gyermek küzdelmét a létért, mind a falusi társadalom viszonyai között, mind a vadonban, bemutatva közben a magyar tájak szépségét.

A szülőfalu társadalma megosztott volt a gyermek létjogosultságát illetően. Ebből eredt, hogy a „furcsának” született kisdedit a falu fél népe el akarta pusztítani, míg a másik fele meg akarta óvni a jövő számára. A gyermeket kisded korától az életre nevelték, hogy egyedül maradván is helyt tudjon állni. Elvitték őt a Miskolcon található Szeleta-barlangba, mely az adott pillanatban az egyedüli biztos menedéknek látszott számára. A tizenkét éves korától egyedül élő gyermek képes volt talpon maradni. Vidám természetének köszönhetően hálás volt minden jóért, mellyel őt az élete megáldotta. Ezeket a csodának látott eseményeket Isten akarátának tulajdonította és hálás volt érte. Vadonbeli magányában csak névlegesen volt egyedül, mert a barlangbeli „csendes társa”, az őt körülvevő erdő megannyi bája, az állatok, a Diósgyőr-beli ismerősei oldották fel magányát. Áncikával – a másik, falubéli gyermekek által kiközösített és az erdőben egyedül hagyott kislánnyal – történt találkozása hozta meg számára azt a változást az életében, melyre a kezdetektől vágyott. Kettőjük ismeretsége, majd a kialakult szeretet, szerelem, házasság boldog életükhöz, később a diósgyőriek közötti elismertséghez, tisztelethez vezetett.

Őszintén remélem, hogy a történet kapcsán a XVIII. századi Ausztria és Magyarország életének bemutatása, a tájak szépségének lefestése megragadja az olvasót. Remélem, hogy bájos és érdekes könyvet, történetet adhatok a Kedves Olvasó kezébe!

Kellemes időtöltést kívánok:

A szerző

I. RÉSZ

A MEGVALÓSULT ÁLOM

Találkozások

Ketzelsdorf, a német határhoz közeli bortermelő falu volt a Frőlichek (jelentése: friss és boldog vidám lelkek) ősi családi fészke. Amikor azonban a falu ura Bécsbe költözött, vitte magával leghűségesebb és legügyesebb parasztjának családját is, mivel a nemes ember Bécsben nem tudott volna gazdálkodni is és egyben a hivatalát is ellátni. Így történt, hogy a királyi kancellária vezetőjeként a bécsi palota mellé földbirtokot is vásárolt a közeli Grinzingben, melynek 8/10-es birtokrésze az övé lett, 2/10-e pedig a Frőlich családé. A Frőlichekre bízta a birtok irányítását, valamint a termékeknek vagy értéküknek a részére történő leszállítását. A grinzingi birtok egy része felújított szőlőbirtok volt, a másik része még műveletlen terület. Erre a területre koruk új szőlőfajtaikat igyekeztek betelepíteni, de kialakítottak ott szántót a gabonáknak, rétet, legelőt, gyümölcsöst és zöldségest is. A Frőlichek háza táján nagyban zajlott az állattartás is. A Frőlichek nagyon meg voltak elégedve a lakhely-cserével, mert a távolság csak 60 km Grinzing és Ketzelsdorf-Poysdorf között.

Nem csak azért esett a választás Grinzingre, mert ez Bécs-közel eladó földbirtok volt, hanem, mert a törökkel történő gyakori csatározások miatt ez a település is sokat veszített a lakosságából. Csaknem teljesen elnéptelenedett. Az uralkodó nem akarta, hogy néptelen maradjon ez a vidék, ahol már a római korban is folytattak a mezőgazdálkodás mellett szőlőtermesztést is. Elrendelte a betelepítését Ausztria más területeinek a lakosságából. A család bizonyította a vállalkozó szellemét és ügyességét, ezért külön királyi kegyvel engedélyezte a kamarilla számukra, hogy némi pénzért az arra kirándulóknak bemutathassák a birtok szőlőültetvényeit, a borospincét, a borkészítést. Ezt a pénzt a pincészet fejlesztésére fordították, adójuk fontos bevételt jelentett a kincstár számára.

Eugén úr dédapja paraszt kemencék rakásával, úri udvarházak feljavításával is foglalkozott a gabonatermesztés, állattenyésztés mellett Ketzelsdorfban. Ez a foglalkozás az apáról mindig a legidősebb fiúra szállott. Gondos munkálkodásuk eredményeként jómódú családként ismerték őket. Grinzingbe való átköltözésük után jelentkezett Frőlich nagyapa Bécsben a kőművesek céhénél, ahonnan alkalomszerűen behívták munkára. Hamar felismerték ügyességét. Már a fia és unokája is az ottani céhmester keze alatt sajátította el a mesterséget, de Frőlich nagyapa a kemencekészítés, kályhaépítés, csempe égetés saját maga által kifundált fortélyait is megtanította utódjainak. Nem mindegy, milyen a kinti és milyen a benti kemence, milyen a jó kályha. Milyen az építő-

anyag, köztük a cserepek kiégetése, nem mindegy milyen a tűztér íve és az oda jutó levegő szabályozhatósága, a kémény. A jó szakembernek sok fortélyt kell ismerni ahhoz, hogy a kemencében egészséges kalács, kenyér, sült húsok, tök és más ételek készülhessenek.

Az 1720-ban született Frölich Eugén szintén az ezermester nagyapja nyomdokai-ba lépett. Német precizitással végzett kiváló munkái miatt még a Passaun túli, már német területekre is elhívták dolgozni. Ilyen alkalmakkor, ha munkahelyei nem voltak túl messze Ketzelsdorftól, mindig elment a rokonságot meglátogatni. Az ausztriai „ősi fészekből” a rokonság az idők során nemcsak Ausztria más részeire, hanem más országokba is elkerült. Amikor a cseh király embereket verbuvált a Dél-bohémiai és dél morvaországi körzeteiben az ezüst, barnaszén és téglakerámiaanyag kitermelésére, saját posztóipari tevékenységek beindítására, kutak kialakítására, a Frölichek mindjárt jelentkeztek. Aztán ők is toboroztak munkásokat az „ősi fészekből”, és azokkal le is telepedtek ott, megalapítva a második Ketzelsdorft; az új hazát. Később ugyan más német ajkúak is betelepültek oda, sőt még csehek, lengyelek, szlovákok, és magyarok is, mégis megmaradt az első német telepesek által adott helységnév, mellyel két azonos falu név is felkerült Európa térképére. Ilyen távol eső munkái alkalmával egy-egy rokoni találkozásra le lehetett rövidíteni a 215 kilométeres távolságot az osztrák Grinzing, és a cseh területi illetőségű Ketzelsdorf között, mely a Koclírov, Hrebec nevű vidéken található. Eugént az ikertestvérével mély szeretet fűzte össze. Janusz mindenben segítette bátyját és a többi testvérrel együtt mindig azon igyekeztek, hogy a sok munkában ne rokkanjának meg a szüleik.

Huszonöt esztendő volt, amikor szárnyra kelt a hír, hogy Mária Terézia királynő vadászatot tervez. Eugént elkapta a hév, milyen jó lenne, ha azon a fényes vadászaton ő is részt vehetne. Megkérte unokatestvérét, a királynő hálósobájának fűtőjét, vetesse fel őt a vad-hajtók listájára. Azt mondta a szüleinek, azt álmodta, hogy neki minden áron el kell mennie egy hosszú utazásra, mert attól az úttól függ élete boldogsága.

Eugén nagyon vágyott a német-holland határnál levő; Münster/Westfalennél elterülő erdős vidékét látni a – tenyésztett lovaktól annyira elütő – vadon élő ló-csodákkal együtt. Dülmen város mellett is éltek ilyen lovak, ezért inkább „Dülmeni lovak” névvel illették őket. Azonban olyan messzire most sem hívták el dolgozni, az útravalót pedig egy élet árán se tudná összerakni. Úgy gondolta, hogy ha a vadlovakat nem láthatja meg, legalább hajtóként jó lenne részt vennie a királyi vadászaton, hogy történjen már valami rendkívüli az életében. Úri mulatság lenne. Olyan élmény, melyről élete végéig mesélhet majd akárkinek.

A vadászat helyszínéül több lehetőség is felmerült. Annyit beszéltek az udvari emberek össze-vissza, hogy végül senki sem tudta, hol is lesz a jeles esemény, és ha mégis lesz, arra mikor kerül sor.

Eugén unokatestvére végül kibökte, hogy Lotaringiai Ferenc császár, az Alpokban, de felesége, Mária Terézia királynő az udvar környéki hegyekben szeretne vadat

űzni, ezért valószínűleg a bécsi erdőben lesz majd a várt vadászat. Eugén duplán örült hát, hogy jut majd neki is, mint hajtónak a vadételekből. Azokból paraszt nem igen ehetett, ha csak vadorzótól nem jutott hozzá némi falat. Vadorzótól vásárolni azonban nagyon veszélyes volt, ő bizony nem kockáztatta a lebukást és a börtönt vagy a fővesztést. Ráadásul hallhat néhány szaftos udvari pletykát is, mellyel megszínésítheti az övéi életét, amikor elmeséli majd otthon.

Az idő azonban csak múlt, és nem történt semmi a vadászat idejének kitűzésével kapcsolatban. Közben egyre-másra kapott meghívásokat nem csak ausztriai helyszínekre, hanem Németország távoli vidékeire is. Már nem is értette miért őt kéri, hogy menjen azokra a helyekre, holott találhatnának közelebb is szakembert. Viszont a felkérések roppant csábítóak voltak: fizetik az odautazás költségeit, ott étket és kvartélyt is kap a bérén felül. Nem ért rá a császári vadászatra várni. A munka az munka! Elindult hát, hogy elvégezze a reá váró feladatokat, mert hiszen pénzből él az ember. Ő pedig ügyes kezű mesteremberként meg akarta keresni a húga hozományára valót, hogy öreg szülein ezzel is segítsen.

Eugén úr eleinte az apostolok lován utazott, azaz gyalogolt, majd parasztszekérre kéredzkodott fel, legvégül egy postakocsin érte el első munkahelyét. Később már nem volt problémája az egyik munkahelyéről a másikra történő utazása miatt. Eugén közel-távol egy hónap múlva fejezte be az előre programozott munkáit, utána indult haza. Kicsit türelmetlen volt, mert sokszor nem kapott lovat, sem parasztszekér nem járt arra. Az egyik falu mellett elhaladva még bajba is került, amikor az erdő szélén talált éji szállást magának. A vidék urának cselédjei egy tolvajt üldöztek. Azt hitték, hogy Eugén az, és ráeresztették a kutyákat. Jól megszabták a kopók az öltözetét. No, aztán amikor igazolta magát, kapott új öltözetet, de az ijedtsége nem múlt el egykönnyen. Igyekezett mielőbb elkerülni onnan.

Közben a nap lemenőben vörösre festette sugaraival az ég aljának fehéres felhőit. Később halványlilává, majd szürkére változtak, és csíkokká szakadozva tarkították a látóhatárt. A lassú esteledés e csodálatos színjátéka megbékéltette azzal, hogy a császári vadász csapatot nem érte el. Élvezte a természetet a maga teljes valóságában, mert régen látott ilyet. Munkáit általában falvakban vagy városokban végezte, az éjeket az ott kínálkozó szálásokon töltötte. Volt olyan eset, hogy a mezőn egy szénaboglyában hált, máskor kukoricaszárból készített kunyhóban, egy alkalommal pedig egy paraszt ház szénapadlásán a szénában aludt, ám az még siheder korában történt.

Hamar beesteledett, lassan szállt az éj. Úti zsákját feje alá gyűrve egy útba eső kis erdőben heveredett le nem messze az úttól, melyen eddig haladt. Pokrócával betakarózott, majd hamarosan az álomtündér lezárta fáradt szemhéjait jótékony álmot bocsátva az eltörődött utazóra. Az egyszer már látott álma újraéledt, sőt, tovább álmodta a régi históriát.

Először látta magát gombákat keresve, melyeket erdei csemegeként nyársra húzva elfogyaszthat. Követve a fák mohos oldalát, északnak tartott, de mert a koromsötét éj hamar leszállt, ő fáradt, álmos volt, ledőlt aludni.

Arra ébredt, hogy valaki az arcát simogatja. Feltekintve látta, hogy nem valaki az, hanem egy fölé hajló barna szőrű ló fekete sörénye csiklandozza az arcát. Alig szemhunyorításnyi idő telt el ébredése óta, amikor a ló észrevette, hogy akit megnyalogatott, felébredt. Pár perc múlva a lovacska lassan megkezdte a visszavonulást, s ezzel mögötte kivilágosodni látszott az erdő. Frölich úr felült. Megdörzsölte szemeit. Tudta, hogy nem ő találta meg a vadlovakat, hanem a vadlovak találták meg őt. Azt ugyanis szentül hitte: ahol egy ilyen ló van, többnek is kell lennie. Komótosan követni kezdte az állatot, mely nyugodtan legelészve, csipkedve a fák leveleit, haladt a fény felé. Pár pillanat múlva kiért az erdei tisztásra, ahol valóban több ló is tartózkodott, legalább nyolc. Pompás állatok voltak. Egyik barnább, mint a másik, bőrüket rövid sűrű szőr borította, mintha vastag plüssből lettek volna. „Ó, hogy micsoda takaró lehetne a bőrükből!” – gondolta Eugén, de aztán elhajtotta magától a bűnös gondolatot. Inkább csodálta őket. Itt leplezetlenül megtehetette. Egyedül volt velük. Vaskos, tömzsi, alacsony növésű lovak voltak, zabolátlanul viháncoltak, ugráltak és kergetőztek, mintha az idegen ott sem lett volna. Frölich úr lassan közelítette meg az állatokat, némelyik nyakán vagy hátán végig is simított, melyet az állatok némileg eltűrték, de aztán, egyet-kettőt ugorva eliramodtak. „Csodálatosak vagytok! Jó, hogy a létetekkel elgyönyörködtettetek engem!” – kiáltotta feléjük. Az egyik ló felnyihogott. Úgy festett, mint aki nevet.

Erre a hangra Eugén hirtelen felébredt. Egy lovas haladt az úton, annak a lova nyihogott. Eugén elgondolkodott az álmán. Nagyon vágyta a vadlovakkal való találkozást. Az hiába maradt el, mert ez az álom olyan életszerű volt, mint ha valóban a vadlovak erdőjében járt volna. Boldogsággal töltötte el az álombéli látomás.

Most is igazzá vált a mondás, hogy sem a jó, sem a rossz nem tart örökké. Hamarosan kiért az útra. Nemsokára jött egy szekér, amely felvette és egészen Bécsig vitte. Útközben a gazdával sokat beszélgetett, egészen összebarátkoztak. Eugén elmondta a kétszer is megismétlődő különös álmát. Amaz úgy vélekedett, hogy a lóval-álmodás utazást jelent. Eugén sok lovat látott, bizonyára hosszú utazás áll előtte és még az is lehet, hogy az valamilyen ló miatt fog bekövetkezni. A lóval álmodás másik jelentésváltozata szerint tartós öröm vár az álmodóra. Az álomfejtésnek az a lényege, hogy valamilyen okból tartós boldogság vár rá, egészen fellelkesítette.

Még mielőtt elérte volna a Grinzingbe vezető utat, újra előbújt a kalandvágya. Úgy gondolta, hogy a hazamenetel még várhat. Úgy vélte, ha már a vadászaton nem vehetett részt, mert az már biztosan lezajlott, elmegy a Dunamenti Kahlenbergbe a barokk kápolnához. Azt annak emlékére emelték, hogy a lengyel Sobieski fejedelem a sziklája alatt nyújtott katonai segítséget a bécsi haderőnek a Bécset már 11. napja ostromló török sereggel szemben. 1683-ban a török ostrom kétségkívül nagy megpróbáltatást jelentett Bécsnek, de a Kara Musztafa fölött aratott győzelem utáni felszabadító

harcok során vált nyilvánvalóvá, hogy az oszmán határ végérvényesen messzire került Béctől.

Arra egy percig sem gondolt, hogy a vadászat éppen most történhet, hiszen az udvartól senkit sem látott sem a Bécsi erdőbe vezető úton, sem a kápolnánál.

Eugén nem tudhatta, hogy a nagy eseményre meghívott vendégeknek a királyi udvarba indulása során akadt baja bőven. Volt az urak közül; akinek a hintájának rúdja törött el, s mivel ugyanolyan kocsi rudat előteremteni éppen akkor nem lehetett, így a rúd-csere miatt lekészte az indulást. Más esetben a kocsis másnapossága miatt csak késve indulhattak el az urak, aztán meg vissza kellett fordulni az útra való elemózsiáért, amit otthon felejtettek. Előfordult olyan eset is, amikor a grófkisasszony is lóra pattant, hogy apját elkísérje, hátha éppen a vadászaton talál majd kérőt. A lova az egyik helyen rosszúl lépett az út menti sárban, a kisasszony leesett és merő sár lett a lovagló ruhája. Az úti poggyászukat vivő szekér valamiért nem követte őket, így vissza kellett fordulniuk nagy bosszúságukra, mert sárosan csak nem mehettek el a fényes vadászatra.

Másokat rablótámadás ért, elvették a lovaikat, őket alsóruhára vetkőztetve fákhoz kötözték. Ismét másokat szintén kiraboltak, minden ékszerüket és pénzüket elorozták, így a nagy távolság és a pénztelenség miatt már csak haza indulhattak el, gyalogosan. Sőt, útközben még a parasztok gúnyolódását is el kellett viselniük. Ezek a gazfickók nem hitték el, hogy ők póruul járt urak. Azt mondták a latrok, hogy ne mondják már, ezt bárki mondhatja magáról. Igazolják azt olyannal, amit ők el is hisznek. Nem segített nekik senki. Amikor végre megérkeztek az udvarba, akkor pedig az a hír várta őket, hogy a vadászatra indulásra még várni kell, s addig csak mulassák az udvarban az időt.

Lotaringiai Ferenc nagyúr kísérete egy kissé megcsappant a késő nagyurak miatt, de oda se neki! Volt bőven katona, aki körülvette, az inasok pedig a szeme rebbenését is lesték. Mindez, s a magukkal hozott sok fajta étel és ital is mindvégig elégedettséggel töltötte el. Csupán a hátsó lova mutatkozott idegesnek egy kissé, ezért rövid időn belül másik lovat kért helyette. Ilyen lócsere gyakran történt a megtett út hossza miatt, ha éppen nem a hintóban, hanem lóháton való utazásra vágyott. Jó lovas volt és szerette így vizslatni a vidéket. Szerette érezni a friss levegőt, a szél simogatását az arcán, jóleső érzés volt számára a galoppban szinte eggyé válni lovával. Ilyenkor érezte, miként feszülnek lova izmai, nyakára dőlve érezte annak leheletét. Bár a felesége és kísérői egy pillanatra sem hagyták egyedül, ő mégis szeretett olykor elválni tőlük – ha csak rövid időre is –, és csak egyes egyedül lenni a lovával a szabad természetben. Már jó előre élvezte a várható eseményeket, melyek során kiélvezheti a vadászterület közvetlen felügyelőjének kitüntető vendéglátását, annak minden örömét és a gyönyörű tájat.

Eugén rákanyarodott a bécsiek kedvelt kirándulóhelyének útjára, majd nemsokára némileg irányt változtatva bevette magát az erdőbe, remélve hogy nem csak gombát talál, de talán őzet és vaddisznót is láthat.

Alig, hogy ezt végiggondolta, meglátott egy kék selyem darabot az egyik meredély peremén. Úri holminak tűnt. Mellényből lehetett. Hogyan kerülhetett oda? Csak nem baleset során szakadt le ez a darab? Eugén rosszat sejtve kiáltotta:

- Van itt valaki? – Kiáltott egyszer, majd még egyszer újra, most már harsányabban, aztán erősen fülelt, hall-e valahonnan valamilyen visszajelzést. Halk nyöszörgés ütötte meg a fülét a szurdok mélyéből.

- Jövök mindjárt és segítek! – kiáltotta – Egyedül van uram?

- Igen – jött a kurta válasz.

Frölich úr előbb megvizsgálta hol tudna a legegyszerűbben leereszkedni a szurdokba. Elgondolását tett követte. A szurdok alján egy férfi feküdt félig az oldalán, jól szabott selyem nadrágban elszakadt mellénnyel. Lovagló ostora a szakadék szélén pihent, az nem csúszott le az aljáig, mint a gazdája. Frölich mester felismerte benne Mária Terézia királynő férjét, Ferenc császárt. Legyengülve, törött bokával feküdt ott. Meglátva az érkezőt, mindjárt rendelkezni kezdett:

- Kérem, húzzon ki engem a szorult helyzetemből! A lovam levetett a hátáról. Én meg idegurultam. Éhes is, szomjas is vagyok, és azt sem tudom, hol vannak a vadászaim, a lovam is kitudja hová rohanhatott el.

Frölich bemutatkozott, ki ő, aztán a szíves leendő segítség nyújtásáról biztosította őfelségét.

- Felültetem – állott mögé, hogy felsegítse. – Van nálam éték, ha meg nem veti, elverheti vele az éhségét. Utána majd kigondolom, hogyan segítsen fel a szakadék partjára – nyugtatgatta a nagyurat, aki nagyon jajgatott minden mozdulatnál és szemrehányást tett, hogy durván bánt vele.

- Tudja egyáltalán, ki vagyok én? Jól vigyázzon, bajom ne essék!

- Már baja esett, de nem miattam – szólt csendesén Eugén, majd folytatta – legyen nyugodt felséged, tudom mi a kötelességem, de anélkül is segítenék. Ne nyugtalankodjék felséged.

Ferenc császár megtudva, hogy felismerték, kicsit megkönnyebbedett lelkileg.

- Ha elsegít a táboromba, megjutalmazom magát „mester” – ígérte.

Frölich Eugén, akit nem parasztnak titulált a császár, kihúzta magát. Ételes kendőjét a császár ölébe terítette, rárakta a maradék egy szelet kenyérét, és hozzá a fogadóban vásárolt húsos sült szalonnát.

- Ital nincs hozzá? – kérdezte a császár.

Eugén elővette kulacsát és a benne lévő forrásvízzel kínálta meg a nagyurat.

- Bor nincs?

- Ha nem kéri ezt felséged, mivel más nincs, nem erőltetem – válaszolta Eugén.

A császár elvette és kiitta a kulacs tartalmát. Zsíros száját a kendőbe törölte. „Ez jól esett” – mondta. „Vérré válik bennem. No, most már indulhatunk”. – Adta ki az újabb utasítást.

Eugén mester ekkorra már visszahozta az elszakadt mellénydarabot és a sérült engedélyével annak lábára csavarta úgy, hogy előbb két fadarabbal rögzítette a sérült bokát. A neheze a dolognak azonban csak most következett. Fel kellett juttatnia őfelségét a szurdok partjára és elvinni a kitudja hol levő táborába, vagy legalábbis találni egy emberi hajlékot, ahol addig el lehet ő királyi felsége, amíg a fullajtárjai érte nem jönnek. Még két mankót is eszkábált, de aztán inkább hordágyat tákolt össze a kabátjából, hogy azon húzza ki a sérültet a napfényre. Maga sem tudta még, melyik megoldás lenne a legjobb, mert a szakadék partfala meredek volt, omladozott a földje, szikla alig volt benne, bokor vagy fa még kevesebb állt ki az oldalából, amibe kapaszkodni lehetne. Ahol ő mászott le, ott mindkét kezére szükség volt a lefelé mászáshoz is. A felfelé haladás nem tűnt biztatónak. Végigjárva a szurdokot, kereste a megfelelő helyet, ahol a felmászás nem venne el túl sok erőt sem tőle, sem a sérülttől. Ebéd után a császár ismét ledőlt pihenni. Jajgatott megint a fájdalmai miatt.

- Fel tud állni? – kérdezte Eugén, majd odalépett hozzá, hogy segítsen. Azonban, amint a felséges úrnak a bal vállát megfogta, a nagyúr felordított fájdalmában.

- Mi csinál?! A vállam is nagyon fáj!

- Az is? No, akkor le kell vennie az ingét, hogy megnézhessem, mi van ott, ami ennyire fáj – mondta, és ki akarta gombolni őfelsége ingét, de az nem engedte, hogy ez a pór csak úgy pórén láthassa. Nem engedte a belénevelt szemérem.

- Felség, meg kell néznem, mert az ingén keresztül nem látom, hogy mi a baja a vállának, vagy a karjának, s ha nem látom, segíteni sem tudok, a felcsere is távol van. Mit akar? Segítsek?

Mit volt mit tenni, a nagyúr igent intett. Amikor az ing lekerült, Eugén úr mindjárt látta, hogy a felség karja a vállnál kifecamodott, és van egy jókora véraláfutása is. Elővette oldaltáskájából a másik flaskát és a királynak nyújtotta:

- Vegye el felséged és húzzon egy jót belőle fájdalomcsillapítóként – mondta.

Ferenc nagyúr csodálkozva nézett fel Eugénre, hogy segítőtjének mégis van jó itala. Evette a flaskát és nagyot kortyolt belőle.

Mialatt a korty lefelé csúszott, Eugén egy rántással helyre tette a kifecamodott kart. Mire a császár újra elordította magát, a kar már a helyére került. Ezután a maradék pálinkát is megihatta a flaskából. Jól látta Eugén, hogy a császár sem kapaszkodni, sem járni nem fog tudni jó ideig, így a felfelé mászáskor nem tudja majd magát segíteni. Kis időre elment, hogy megtalálja a mászáshoz a legmegfelelőbbnek látszó helyet és kigondolja, hogyan is történjen a feljutás. A hordágyon elhúzta a nagyurat a partfal alacsonyabb részéhez, aztán a kabátját mégis felvette és kérte, hogy a nagyúr az ép lábával egy-egy sziklára lépve próbáljon felfelé lépni, míg ő a nagyúr sérült lábát utána teszi. Amikor eléri az első bokrot, kapaszkodjon meg annak az ágaiba mintegy marokra fogva egy csomót. Utána ő megy elől és kabátja övét lecsatolva, a csatnál fogva nyújtja oda a nagyúrnak, hogy abba kapaszkodva próbáljon lépegetni felfelé. Ha nem megy, majd húzni fogja őt Eugén. Megpróbálták, de a láb és a váll fájdalma miatt Ferenc nagyúr

csak üvöltött, haladni alig tudott valamit. Nagy nehezen elérték az előttük lévő fát, melynek egyik vastag ága éppen feléjük állt. Eugén az övét rádobva a faágra előbb megpróbálta, megbírja-e őt, s ha igen, talán jó lesz arra is, hogy ketten abba kapaszkodva ismét feljebb tudjanak húzódni. Már majdnem elérte a törzset, amikor a faág letört és Eugén lefelé zuhanva majdnem magával rántotta őfelségét. Újra fel kellett kapaszkodni arra a helyre, ahonnan elérhető volt a fa ága. Mivel nem az egész faág tört le, ezért most a csonkra akasztotta Eugén az övét és megragadva Ferenc mellényét, felhúzta magukat a fa törzséig. Teljesen megizzadt ebben a műveletben, erősen lihegett, de megérte a fáradságot, mert sikerült. Itt megpihentek. Innen már nem volt messze a meredély teteje. Egy újabb nekirugaszkodással a közelébe is kerültek. Az utolsó pillanatban sikerült fellöknie Ferenc császárt a felszínre, de Eugén a hirtelen mozdulattól visszaesett, le egészen a szakadék aljáig. Lent sokáig kellett pihennie, mert ereje elhagyta. Egyedül az vigasztalta, császára most az egyszer nem sürgette, hogy miért nem jön már. Mire ismét felkapaszkodott, éppen esteledett. Tudta, este nem mehetnek sehová, a reggelt meg kell várniuk. A császár békésen, mélyen aludt. Eugén ébren akarta őrizni őfelsége álmát, melegítve őt, hogy ne fázzon meg az éji hidegtől, de a fáradságtól ő is elaludt.

Reggel arra ébredt Eugén úr, hogy egy ló nyalogatja az arcát.

- Csak nem só hiánya van? – fordult meg fejében a gondolat. Mivel a ló nem szaladt el Eugéntől, ezért, a tenyeréről megkínálta egy darabka sóval, és közben vizsgálta. A hátason látszott az öröm. Ferenc nagyúr még mindig aludt, így nem láthatta a sötet majszolgotó csődört, nem állapíthatta meg, övé-e a ló. A mén már több volt ötévesnél, almásszürke színű, dinnye alakú fara azt engedte sejtetni, hogy gyors mozgású ló. Vékony lábú, orra felett fehér csillagos, körülbelül 170 centiméteres marmagasságú, melegvérű nemes állat volt, alighanem angol-arab telivér és andalúziai ló keverékből születhetett, mindenképpen királyi lónak kellett lennie.

- Vajon kié ez a ló? Vajon a királynő férjéé lehet? Lehet, hogy ez Ferenc nagyúr lova, amely megjijedhetett a sűrű erdőben, mivel ritkás növényzetű területhez szokott? Hova lett a nyereg róla?

Ekkor gondolt arra először Eugén, milyen jó lenne, ha ez a ló vinné el a hátán a felséges urat. Ám, a simogatás után a ló eliramodott. Nem volt mit tennie, hátára vette az időközben felébredt nagyurat és megindult vele arra, amerre az erdő sűrűje már ritkulni látszott. A nagyúr is jobban volt, meg is említette, hogy idáig jövet egy patakparton vágatott. Ha azt a vonalat követnék, elérhetnék a tábort. Pataknak azonban nyoma sem volt, így Eugén hátán a császárral, akire jobban kellett vigyáznia, mint a hímes tojásra, inkább egy vadcsapást követett az erdő egyik ritkuló része felé, majd amikor a vadcsapás ember járta ösvénybe torkollott, azon folytatta keservesen nehéz útját a magatehetetlen terhével. Bár az uralkodónő férje nem volt kövér, nagydarab ember, mégis nagyon nehéz volt Eugénnek, aki nem szokott nagy súlyoknak háton való cipeléséhez. Lassan haladtak, sokszor meg kellett állnia, pihenni, erőt gyűjteni. Akkor ő fenségének

is le kellett heverednie a földre addig, amíg a hordozója kicsit pihen. Eugénról ömlött a verejték, a hordozottja az izzadtságszagtól fintorgott. Már órák óta haladtak az erdő túlsó vége felé – melyről azt állította ő királyi felsége, hogy ő onnan lovagolt erre – amikor a távolban megpillantottak egy embercsoportot. Ferenc nagyúr megfújta kürtjét, hátha az övéi vannak ott. Aztán mivel nem jött válasz onnan, újra Eugén mester nyakára kapaszkodva folytatták útjukat az erdőnek azon rész felé, ahol korábban az embereket látták. A fák közé érve favágókkal találkoztak, akik elmondták, hogy ők faszenet is, meszet is égetnek az erdő különböző részein, s van egy fahordó taligájuk, amit őfelsége rendelkezésére bocsátanak szívesen. A fahordó taligára rátette pokrócát, kabátját, hogy a felség megviselt hátát ne bántsák a taliga deszkái. Ezen vitték tovább a sebesültet egészen a vadászcsapat sátraihoz, melyek a közeli falu rétjén emelkedtek. Ha a császári vár hatalmas méreteit a birodalmi udvartartás nagysága indokolta, ez az udvari nép követte őt a vadászatra is.

A fő udvarmester irányítása alatt szinte hadseregnyi személyzet dolgozott: fő konyhamester és fő ezüstkamarás, pohárnokok, asztalnokok és konyhafelvigyázók, szakácsok, szakácsnők és mesterszakácsok, kukták, és mosogatólányok, udvari prédikátor, udvari plébános és káplánok, udvari könyvtáros, orvos és sebészek, udvari költő, heroldok és futárok, bútorfelvigyázók, kárpitosok és ékszerészek, zenészek, zeneszerzők és egy udvari olasz poéta – aki az operák szöveggönyvét írta ebben az időben Pietro Metastasio volt – mindez összesen háromszáznegyven személy! Ehhez jött még a királynő udvartartása és a vendég főurak és személyzetük száma, így nem lehet csodálni, ha a vadászon résztvevők száma meghaladta a nyolcszáz főt! Elképzelhetetlen, mennyi vadat kellett kilőniük és mennyi vágómarhát, sertést és szárnyast kellett biztosítania a vadászat színhelyéhez közeli falvaknak, hogy ennyi embert mind elláthassanak enni-innivalóval és szállással. A császári udvar teljes létszáma kettőezer-négyszáz fő volt. Hihetetlenül sok szervezést igényelt egy ilyen vadászat, hogy ki mehessen el oda és ki maradjon ki belőle. Volt mindig sértődés és harag is belőle, de úgy soha sem volt még az életben, hogy mindenkinek egyszerre minden jól legyen, ez érvényesült itt a vadászatkor is.

Mária Terézia királynő férjét, Lotaringiai Ferencet még 1740-ben az összes uralma alá tartozó országban névleg társuralkodói rangra emelte. Magyar királyként férje eskütt tett Pozsonyban a magyar rendek előtt 1741. szeptember 21-én, de nem koronázták meg. Nagy volt az üdvívalgás az elveszettnek hitt uralkodó láttán, mert a keresésére indult felderítő csapatok közül egyik sem találta meg. El sem tudták képzelni, hova tűnhetett el a Ferenc nagyúr. Már azt is gondolták, talán rablók támadták meg és ki tudja él-e még. Rohantak egy hordszékért, hogy azon szállítsák tovább urukat. Rohanást jött az udvari felcser is, aki a császárt megvizsgálva kijelentette, ahhoz képest, hogy csak egy pór látta el a sérülését, nagyon jól megcsinálta. Lotaringiai Ferenc őfőméltósága is örült a dicséretnek, és örült Eugén is. Udvaroncai közül kibontakozva Ferenc nagyúr azt vetette oda Eugén mesternek, hogy egy év múlva jelentkezzen nála az udvarban

kihallgatásra, s akkor azt kérhet tőle, amit akar. Az életmentésért megkapja, bármi legyen is az. Ezzel búcsút intett és a hordszéken a fullajtárok elvitték. Eugén nem csak enni-inni valót kapott, hanem hazaindulása előtt megkapta a nagyúrnak a lovát, mely Lotaringiai Ferencet levetette a hátáról. Azt a lovat, amellyel ő az erdőben barátkozott, melynek sötét adott.

A vadlovak meglátásával teljesült Eugén szíve vágya, de még nem tudta, vajon tényleg teljesíti-e majd a nagyúr a kívánságát. Eldöntötte, hogy egy olyan birtokot fog kérni a rebellis magyarok földjén, amely még eddig senkié sem volt.

Történt ugyanis, hogy egyszer a térségben gyakorlatozva a királyi pár testőrgárdája katonákat szállásolt be Grinzing házai közül Eugén szüleinek házába is. Két magyar származású katona került hozzájuk. Azt hallotta tőlük, hogy a magyar valóságnak abból a csücskéből valók, ahol a világ legszebb lányai és asszonyai élnek, akik után nem győznek ők eleget sóvárogni. Most, az öccsével együtt annak a két katonának a szülőföldjére vágyott, arra, hogy az ő feleségük is világszépe legyen. Úgy tudta, hogy a két katona egy erdők által övezett olyan eldugott faluban élt, melynek létezéséről rajtuk kívül más nem tud, amely egyik földesúrnak sem birtoka, királyi birtoklevél sem tanúsítja, hogy az a falu szabad település lenne, és mint olyan, nem köteles sehová senkinek sem fizetni sem tizedet, sem dézsmát. Még robottal sem tartoznak senkinek. Úgy vélte Eugén úr, hogy érdemes lenne ezt a „senki se tudja, hol van falut” úgy megvédenie, hogy éppen ezt kérje birtokul a királytól. Tudomása szerint ezen Geszteréd névvel illetett falunak az egykori lakosai – még Dózsa parasztháborúja idején a földesúri önkény, a megtorlás, és a nem kívánt katonafogások elől szöktek el falvaikból, be az erdők sűrűjébe. Ők csak boldogan, háborítatlanul akartak élni, de ha megtudta volna valaki, hogy hol élnek, bizonyára üldözendő rablóknak, betyároknak vélték volna őket, és talán még akasztófára is kerülhettek volna. Ez a két katona is csak alig kerülte el ezt a bajt. Egyedüli szerencsájük volt, hogy butának és nagyon ittasnak tetették magukat nem emlékezve a lakóhelyük nevére, azt vallották a verbuváló őrmesternek, hogy ők éppen a katonák közé vágyva keltek útra.

No, a két katona nemcsak az odavezető utat írta le részletesen, hanem azt is elmesélte a Frölich fiúknak, hogy név szerint kik a településük vezetői, s kikkel állnak ők ott rokonságban, komaságban, barátságban. Ezekre emlékezve döntötte el Eugén, hogy a birtokot név-megosztással kéri majd a maga, az öccse, és a magyar falu lelkész-tanítója nevére. Annak a papénak, akinek az egyik katona rokona, akiről tudta, hogy nagyon okos, és amennyire okos, annyira jó indulatú ember is.

Hazaérve volt nagy csodálkozás, hiszen Eugén gyalog indult el és lovon tért haza. Még hozzá milyen csodálatos lovon! Úri nyerge igazán díszes, Ferenc császár saját ménje! Királyi mén! Méneséből a legszebb, a legkiválóbb és nem herélt! Igazi nagy császári kegyben, nagy ajándékban részesült! Olyan nagyban, melyet őelőtte királytól paraszt még soha sem kapott! Hát még mennyire csodálkozott a család hallva a baleset történetét, a mentést és a császári ígéretet. A család egyes tagjai azt mondták, hogy ilyen

nagyúrnak nem kell hinni! Ezzel a ló-ajándékkal már megkapta fizetségét. Elfelejteti az ígérteét addigra Ferenc nagyúr! Talán még meg is veretteti Eugént, ha arra merészkedik, hogy az ígérteére emlékeztesse őt. No és, még hogy egy év múlva jelentkezzen! Az már több a soknál! Miért éppen egy év? Ezen Eugén is elmerengett először. Aztán arra gondolt, hogy mégis jó lesz az egy évnyi várakozás, mert ha mégis megkapná a hön óhajtott birtokot Magyarországon, és oda akarna költözni, akkor kell ez az idő, hogy valamennyire megtanuljon magyarul. Mégis kitől tanuljon meg magyarul? Laknak itt magyar főurak császár barátokként, de azoknak csak a komornyikjaitól tanulhatna, ám amíg ő egy senki, még azok sem állnának vele szóba. Aztán érdeklődni kezdett; kitől tanulhatna magyarul. Ajánlottak neki egy táncosnőt, aki magyar eredetű, ő megtanítaná, ha elvállalná.

Ahogy esik, úgy puffan gondolta Eugén. Ha nem sikerül, akkor sem történik semmi baj. Ha mégis sikerrel jár, akkor, nagyot meríthet a húsos fazékból – gondolta. A külvárosban lakott a táncosnő a fivérével, akinek konflisa volt. A tanítást elég olcsón elvállalta. Minden hét végére csak egy tyúkot várt a fazekába. Mivel Eugén anyja nem akarta odaadni jól tojó tyúkjait, ezért a piacon kellett beszerezni a szárnyasokat. Eugén szépen haladt a tanulással, közben nagyon megtetszett neki a kacér hölgy. Szeretett az táncolni akkor is, ha nem fizettek neki. Ha valaki illetlen szándékkal akarta őt megérinteni, ő annak rácsapott a kezére. Talán ez is tetszett Eugénnek, aki arra gondolt, hogy olyan feleséget szeretne, aki nagyon szép, nagyon dolgozós legyen, és úgy tudjon a kedvében járni, mint senki más. Talán arra is gondolt, hogy leendő asszonya egy kicsit hasonlítson Adélára, aki amolyan „tűzről pattant” magyar lány. A nő észrevette Eugénnek a felé irányuló érdeklődését. Mintegy feleletként erre a figyelemre meg-megjegyezte, hogy neki elég ezt az egy férfit ellátni – bökött a lószerszámot éppen akkor javító fivére felé –, nem akar férjhez menni. Ő egyébként is nemes lány, pór neki nem kell. Addig vár a férjhez menéssel, amíg úri kérőre nem talál.

Eugén amikor elmondta Janusznak és két unokafivérének a magyar „úrhölgynek” ezt a mondását, abban mindnyájan megegyeztek, hogy „úgy nemes az” mint ahogyan ők német-római császárok. Azonban nem az a fontos, hogy van-e nemeslevele a táncos lábú hölgyeménynek, hanem az, hogy jól megtanítsa Eugént magyarul. Amit Eugén megtanult, azt továbbadta öccseinek. Amikor a vizsgára sor került, mind a négyen elementek számot adni a tudásukról. A táncosnő kellőképpen meg is lepődött, amikor egyszerre négyen üdvözölték hímes magyar nyelven. Adéla azt mondta ezután, hogy ha előre tudta volna, hogy négy diákja lesz, többet kért volna az oktatásért. Így viszont csak az maradt hátra, hogy sok szerencsét kívánjon mindnyájuknak.

Az arisztokrácia külvárosi és város-széli otthonai a városi paloták méretei szerint épültek, némely díszeiben is felvették amazokkal a versenyt. A dísz persze elsősorban a főemelet termeit illette. Ott épültek a díszes kandallók is, csempékkel utánozva a császári palota csempéinek motívumait. Ezek építésén fáradozott Eugén mester. Szabad idejében mulatni járt a különböző bécsi vigasságokba.

Az őszi almaünnepen érezte magát talán a legjobban. Fűszeres bort mértek, bújátbaját feledtetőt. Hazaérve jött rá, kizsebelték. Még szerencse, hogy nem volt sok pénz nála. A templomi hangversenyeket olyankor tartották, amikor ő még dolgozott. Mire odaért, már csak a lépcsőkön állva figyelhette a templomokból kiszűrődő zenét és az énekkarok énekét.

A királyi székhely külterületeiként számba jöhető Bécs közeli településeket a török ellen vívott harcok után emelt paloták, nyaralók, új városrészek tarkították a kocsmák mellett. Nagy kitérő utat kellett tennie miattuk annak, aki Bécs mellett valamelyik falucskába igyekezett. A székvárosból kivezető utaknál őrbódék, vámszedő házak állottak, minden kocsi és minden személy után pénzt szedtek, az utazó holmiját pedig kíváncsi vámosok kutatták át. Nem könnyen hitték el az egyszerű embernek éjnek idején hazafele tartva, hogy ő bizony templomi hangversenyen vagy éppen színházban volt. „Egy pór?” – kérdezték, és inkább ahelyett, hogy hitelt adtak volna a kultúrszomjnak, azt hitték, az illető rosszban sántikál. A köznép által is meghallgatható templomi koncerteket, színi előadásokat este tartották. Mire vége lett az előadásnak, már öreg este volt. Csak éjfél után kettő óra tájban ért haza, kerülővel legyalogolva a légvonalban csak 5,4 kilométeres távolságot a bécsi Schottentor és Grinzing között. Eugén jól megjegyezte a Schottentor névmagyarozatát: Schotten = skótok, (ma a kolostorépület igazi neve: Írek temploma, melyet nem tudni miért, ironikusan neveztek régen a skótok templomának, és a név az épületen rajta maradt.) Tor = kapu a városfalban.

Ünnep gyakran volt a császárvárosban, mert jutott ünnepelni valója a császári udvarnak, a különböző céheknek és az egyháznak is. Látni, hallani való bőven akadt, se szeri se száma nem volt a díszes felvonulásoknak, zenéléseknek, mutatványosok előadásainak és a népénekesek hallgatásának. Családja nem örült kicsapongó életének, de mivel nem lány volt a dologban, no meg a béke kedvéért, elnézték Eugén és Janusz szórakozásait.

A család grinzingi földbirtokán az őszi munkák jó ütemben folytak, meg voltak elégedve a betakarított terményekkel. Évek óta a legjobb termésük volt mindenből annak ellenére, hogy júniusban a sáskajárás okozott sok kárt a veteményesben. Ami megmaradt, azt a jég verte el. A hiánypótlására újravetették a magvakat. Így történt, hogy mire a kukoricaszár megsárgult, már a hombárban, és a tárolókban volt minden termény. A tél csendesen telt. A sok eső, és a nagy hó idején, amikor nem volt érdemes kimozdulni, Eugén gyakorolta a magyar nyelvet és a deákot az Adélától kapott nyelvfüzetekből.

A tavasz elérkeztével egyre többet gondolt arra, hogy már csak egy hónap van hátra és letelik az egy év várakozási idő, amit a császár megszabott. Miként jut majd őfelsége elé, az egyelőre nagy rejtély volt számára, mert egy parasztnak az uralkodóhoz bejutni nem sok esélye volt. Azonban, amikor meg kellett jelennie az udvarban, éppen kandallóépítőt kerestek a palotába.

Szóltak Eugénnek, mert nála jobb mestert nem ismertek az egész birodalomban. Ő volt a bécsi kőműves céh kályhaépítő csoportjának az egyetlen olyan mestere, aki a kandalló csempéket a megrendelő család címerével díszítette saját kezűleg készített rajza alapján. A céh szerezte a munkalehetőséget, ő tárgyalt a megrendelővel, a céh készítette el szükséges csempéket a saját embereivel, és szállította a munka helyszínére a munkaanyagokat. A fizetséget is a céh vette át, és fizette ki a végzett munkáért a mestert a céh hasznának levonása után. Egyes helyeken, a csempéken a megrendelő főúri család történetének egy-egy neves epizódja volt látható, sőt még a családfő portréja is felkerült a neves lakástartozékokra.

Eugén, a királyi palotában végzett munkáját befejezve jelentkezett az ipartestületnél a kandallóépítés béréért, majd kihallgatásra is kért időpontot az uralkodótól.

A birtoklevél

Szép öltözetet készíttetett, hogy abban jelenjen meg az úr 1745. esztendejében Lotaringiai Ferenc császár őfelsége, Mária Terézia osztrák-magyar királynő férje előtt. Eugént nem egyedül fogadta Ferenc nagyúr, hanem Mária Tereza királynő jelenlétében. Ferenc nagyúr talán felismerte Eugént, mert a bérét 20 arannyal toldotta meg. Amikor pedig Eugén előhozta Ferenc nagyúr ígéretét, az nagy leereszkedéssel fogadta és tudakolta, mit is kérne Eugén. Ő kertelés nélkül mesélte el mindazt, amit a két udvari katonától hallott és hűbértokul kérte magának és megnevezett társainak a Geszteréd nevű magyar falut. A királynő nagyon elcsodálkozott az Eugéntől hallottakon. A német történetírás az elpusztult falvak nyilvántartását „puszta-jegyzékekkel” listázta. Ezek azonban nem csupán falunévsorok, hanem tartalmazzák az elpusztult településekre vonatkozó legfontosabb adatokat. Ilyenek például a helység okleveles említései, a pusztulás körülményeit, idejét megvilágító adatok, a falu fekvésének, határának meghatározására szolgáló támaszpontok. Ezeken kívül tájékoztatnak még a lakosság és az elhagyott határ további sorsa felől is, valamint azokról a területekről egy adott birtokon belül, amelyekre valamilyen oknál fogva mégsem terjed ki a tulajdonjog. Erről az utóbbi esetről a birtoklevél függeléke szokott szólni a legtöbb esetben. A bécsi udvar gazdaságpolitikáját abban az időben a megüresedett területeknek a lakossággal való betelepítése jellemezte. Mária Terézia rendeletei korlátozták a rendi kiváltságokat, mivel a nemességet is adófizetésre kötelezték, illetve társadalmi, közegészségügyi, oktatási újításokat vezettek be.

Ez a kérelem úgy látszott, hogy némileg felborítja a királynő terveit – de tehet egy kivételt most az egyszer – úgy gondolta. Mivel Eugén megmentette a királynő hitvesének életét, jutalomként megkaphatja a kért falut hűbértokul, bár nem adómentes

településként. A dekrétum értelmében Geszteréd csak újabb elnéptelenedés esetén válik adómentessé, de azt az udvarnak be kell jelenteni az úratelepítés érdekében.

Kérjen még valamit, csak magának – unszolta a felséges pár Eugént.

Mária Terézia királynő, német-római császárné behozatta Magyarország térképét, és a férjével történt némi tanakodás után Eugénnek és testvérének ajándékozta a Szinva patak völgyének egy meghatározott részét, a mellette futó kétoldali hegysoron túli területeket egy-egy kilométer szélességgel, a Szeleta és a Kecskelyuk barlangokkal együtt. A királynő ismertette a vár történetéről és környékéről szükségesnek vélt tudnivalókat. Aszerint „az egész terület kezdetben magánkézen volt, majd királyi várbirtok lett. A mohácsi vész után Balassa Zsigmond várnagy lett mind a várnak, mind az uradalomnak a gazdája. ezt követően mintegy másfél évszázadon keresztül Zápolya János halála után, a három részre szakadt ország akkori osztrák urának, I. Ferdinándnak a pártjára állt, akitől megkapta a borsodi várispánságot megtartva a várnagyságát. Ezt követően 1541-ben zálogos bérletbe vette a várat. 1560-ban a özvegye – Fánchy Borbála – a király vakbuzgó híve elengedte I. Ferdinándnak a 20.000 forint tartozását a végrendeletében, így ez a nagyon értékes birtok 1563-tól ismét királyi kezelésbe került. Az 1564. november 9-én kelt szerződés értelmében 63.000 magyar forint ellenében ismét zálogos birtoklású lett Perényi Gábor kezében. A zálogösszeg visszafizetése sohasem történt meg, így Diósgyőr mintegy másfél száz éven keresztül a Perényi örökösök: Guthy, enyingi Török, Geszthy, Homonnai, Haller és más családok kezén maradt, amíg a kincstár 1700-ban vissza nem vette.”

Emiatt az ismételt kincstárba vétel miatt nyílt meg a lehetőség ennek a birtokrésznek az elajándékozására. Megbeszélésüknek megfelelően állíttatta ki most ő felsége a birtokadományozó címeres nemeslevelet Eugén úr és leszármazottai részére úgy, hogy annak a függeléke tartalmazza helyrajzi számok szerint a birtok valós területét. Megkapták az úti menleveleket is. A Szinva-völgyi területet azért kapták oly messze az eredeti Geszteréd-től, hogy legyen hová menniük vadászatra, kikapcsolódásra a hétköznapi napokból. Ennek a birtoklevélnek az értelmében ez a birtok csak addig lesz adómentes, amíg oda nagy számban be nem települ bármilyen lakosság. A királynő felhívta Eugén figyelmét arra is, hogy amíg Eugénék célba nem érnek, minden nagyobb településen jelentkeznük kell a királyi hadbiztosnál és a település bírójánál, ahol be kell mutatniuk a menlevelüket és a birtokról szóló dokumentumukat azért, hogy a korona felé az elérhetőségeket biztosítsák.

Nagy boldogság és büszkeség öntötte el Eugént a királyi kegy hallatára, bár sajnálta, hogy Geszteréd nem kapta meg az adómentességet. Nem volt többé jobbágy, nemes lett! A királynő legújabb rendelete lehetővé tette, hogy a nem nemesek is lehessenek hivatalnokok. Bár Eugénék nemesek lettek, és így szabadon utazhatnak már akárhová, sőt még hivatalt is vállalhatnak, mégis nagyon jól jött ez a rendelet, mert ez biztosítani fogja nekik a hátteret, ha netán valaki kétségbe vonná a területekhez való joguknak és utazásuknak jogszerűségét Geszteréden vagy Diósgyőrben.

Örök hálát rebegve hátrált ki a királyi pár fogadóterméből magával hozva a kapott dokumentumokat három példányban. Mindkét dokumentumból kapott a magyar alkirály, Diósgyőr váruradalma, ő, Janusz, az öccse, valamint a pap-tanító, mint Geszteréd harmadik birtokosa.

Hazaérve a család alig tudta elhinni a királyi párnál történeteket. Akkor döbbsen meg ismét, amikor Eugén kijelentette, hogy hamarosan elindul birtokba venni a tulajdonát és viszi ikertestvérén kívül még a két árván maradt unokaöccsét is.

Apja, leginkább a fiai bécsi mulatozásaiba és maguk öreg voltába kapaszkodva próbálta meg visszatartani, eltéríteni fiait a magyarországi utazástól:

- Gondolkodj már fiam! – fordult Eugénhez. – Itt van Bécs egy köpésre. Minden szórakozási lehetőséged itt van. Olyan házat vásárolhatsz a királyi pár jóvoltából, amelyet csak akarsz. Normális vagy, hogy egy távoli országba vágysz? Nem ezért neveltünk annyi gondossággal, hogy most öreg korunkra itt hagyj! Talán a német lányok nem eléggé szépek? Mi hiányzik itt neked?

A végén még azt is kibökte, hogy egy távoli rokona, mint az akkori uralkodó katonája a török elleni harcok idején a magyarok megsegítésére indult, de a csapat vereséget szenvedett. Egy hazakerült katonatársa annyit tudott mondani Nikről utoljára, hogy a Dráva mocsaraiban esett le a lováról, de megmentette egy magyar pákász, aki magával vitte Niket egy mocsárbeli szigetre, hogy meggyógyítsa. Ott ismerkedett meg Nik a pákász lányával, akit feleségül vett. Többet nem hallottak róla.

- No, akkor nem én, nem mi leszünk az elsők, akik magyar lányt vesznek majd feleségül! – válaszolta Eugén nevetve és kitarított az utazási elhatározása mellett.

- Miért akartok ti mégis áttelepülni? – kérdezte a családfő.

- Miért? Ne higgyétek, hogy csak az ott élő lányokért! Mi most már saját, elvitathatatlan földbirtokkal rendelkezők vagyunk. Többé nem jobbágyok, nem egyszerű parasztok! Mi úgy szeretnénk élni, mint ti kedves szüleink, mert az alapot tőletek kaptuk. Gazdálkodni szeretnénk uraságoktól függetlenül és egyben megismerni annak az országnak a tájait és javait, melyeket bár az udvar mélyen lebecsül, mégsem akar megválni tőlük. Szerintünk, ha valamilyen földhöz, országhoz ennyire ragaszkodik a birodalom, ott sok lehet a föld feletti és a föld alatti érték. Azt szeretnénk, hogy mind mi, mind majdani utódjaink ezt tudván, ezeknek a természeti, gazdasági és kulturális lehetőségeknek kiaknázói lehessenek. Ha itt maradnánk, erre a megismerésre, erre a lehetőségre soha, sehogy sem lenne mód.

- Nagy álmod kergették fiúk! De legyen! Megértjük, ez most nektek olyan, mint az „Újvilág” felfedezése volt másoknak. A magyar föld közelebb van, mint Amerika! Ha Magyarországra akartok áttelepülni, akkor rajta, tegyétek! Sok szerencsét! Hagyjatok itt bennünket, de sohasem felejtsetek el ősz szüleiteket!

Nagyon sajnálta a szüleit Eugén, de nem mutatta. A vágya erősebb volt. Megbeszélte Janusszal, hogy ha valami miatt balul sülné el ez a tervezett „világjárás”, nem ér-

nének célt, akkor visszajönnek. Ide bármikor visszajöhetnek, várja őket a meleg családi fészek.

Megkezdtek a tervezgetést, hogyan utazzanak, mit vigyenek magukkal, kikkel vegyék fel a kapcsolatot útközben, hogy úti céljukat sikeresen elérhessék. Nagy volt a távolság, hiszen egy egész birodalmat kellett átszelniük keresztbe. Az egyik vásáros azt mondta, forduljon a hentes- és mészáros komájához, mert annak a magyar földön, Győrben lakik egy rokona, aki mészáros is, húskereskedő is. Az biztosan tud majd szállást adni nekik és el is igazítja őket a továbbiakkal kapcsolatban. Először azt tervezték, hogy marha vontatású löcsös szekéren utaznak. A szülők azt mondták, hogy a makrancos lovat mészárszékbe kell vinni, mert még igavonónak sem jó. A náluk jó életkörülményekhez szokott állat – nem verték meg korbáccsal, jó táplálékot kapott, nem lovagolt rajta senki – visszajött Linzből, ahová eladták. Ezután szelídebbnek bizonyult, de most sem engedte megülni magát.

Ekkor Eugén merész lépésre szánta el magát. Addig nem kapott sem marharépát, sem simogatást a mén, amíg nem engedte meg, hogy felüljön rá. Akkor aztán kocoghattak akárhová, nem vetette le a hátáról. Jól ment vele minden, de a felülést csak Eugén tehetette meg, más senki. Így aztán eldöntötték, hogy ezt a mént elviszik ugyan, de fel fogják pakolni, mintha teherhordó lenne. Úgy tervezték, hogy amíg Pestet el nem érik, három-négy helyen állnak meg. Ott alszanak, ahol rájuk esteledik, aztán a Dunán átkelve fordulnak Északkeletre előbb Miskoucz (Miskolc régi neve), majd Abaúj vármegye felé, ahol a birtoknak lennie kell, ha jó az útvonal leírásuk. Előre féltek, hogy a Dunán hogyan kelnek majd át ezzel a lóval, hiszen úgy hírlett, hogy csak egy ladik szolgál az átkelésre Pestnél, mert a lovak számára is szolgáló rév sokkal lejjebb van a személyforgalomra valónál. Nem akartak sok időt elvesztegetni a nagy kerülő miatt. Március végére tervezték az indulást, az érkezést pedig egy-két hónap múltával.

A grinzingi borszállító kocsi kocsisa, amikor hajnalban Eugénék szülői házának ablakát megkocogtatta ostorhegyével, már mindenki talpon volt. A grinzingi bortermelők borszállító lovas kocsik kocsisai vállalták el a Frőlichek Bécsbe, a postakocsi állomásra való szállítását még a magyarországi utazásra indulás előtti napon, hogy időben elérhessék a postakocsi járatot. Az útra a szülők nem csak a négy fiúnak, de kínálásra a kocsisoknak is csomagoltak. Aztán eljött a fájo búcsú. Még a kistestvérek is alig tudtak elválni a négy legénytől. Anyjuk úgy zokogott, hogy pergő könnyeitől vizes lett a köténye, amivel a szemeit törölgette.

Az utazás nem a legjobban kezdődött, mert a sáros és hepehupás országúton a kocsijuk ide-oda dült, többször is azt hitték, hogy no, most biztosan felborulnak. A bécsi udvarról nem lehetett elmondani, hogy megfelelően gondoskodott volna az ország útjainak jó állapotáról, pedig karbantartásukat királynői rendelet írta elő. Útközben néhány fehér falú tanyaház maradt mögöttük, melyeket gyümölcsfák szegélyeztek, előtte vígan ugráltak és ugattak a kutya, védve a lábas jószágokat és a szépen megművelt szántót a kelő árpával és búzával. Nézték az élet indulását a földeken és sűrűn emleget-

ték a hazaiakat, akik igazán mindent megtettek fiaikért, pedig mennyire mondták a rokon fiúknak is, hogy miből fognak megélni ott a messzeségben? Franczi bizakodva azt válaszolta, hogy ők négyen mindig ki tudnak majd találni olyat, ami a többi embernek ott nincs, és azt állítják majd, hogy a királyság székvárosában az a dolog jól működik. A magyarok is akarni fogják mindazt, ami odaát jó, mert hiszen az ember mindig csak ember marad, és bizony maga is szeretne olyat, amit másoknál van és nekik tetszik. Így lehet majd okosan tovább fejleszteni azoknak a régióknak a közösségi és gazdasági életét, amelyek talán kicsit másabbak a bécsinél.

Az osztrák tájakat elhagyva, meglepetten vették tudomásul, hogy királynőjük Mária Terézia rendelete ellenére magyar területeken éppen úgy nem alkalmaztak mérnöki képesítésű útfelügyelőket, mint az osztrák területeken, mégis az egyre sűrűbbé váló postakocsi-járatok közlekedésének biztosítására az utak bizonyos szakaszait kikövezték, ill. a fahidakat kőhidakra váltották és ezzel nagyon sokat javítottak az utazási körülményeken.

Útvonalukat úgy tervezték eleinte, hogy a Dunakanyart utazzák végig, gyönyörködve annak természeti szépségeiben, de a pénzügyi megfontolás végül más útvonal választására készítette őket. A Bécestől 35 kilométerre lévő, már a rómaiak idején is fontos település, Lajtabruck határállomás után Wieselburg-Ungarisch Altenburg, azaz Magyaróvár volt az első magyar állomás, ahol lovakat váltottak. A postakocsi-vezető megengedte a pihenést, ebédelést. A Győrtől 39 kilométerre lévő Magyaróvár már a római korban is lakott település, fontos vámhatár, kereskedelmi és közlekedési gócpont volt.

Az országútról, mely a Raabot (magyar nevén Győr) kiszolgáló és annak dunai elő-kikötőjét alkotó élénk forgalmú Gönyű falu alatt haladt, betértek a faluba. A község egyetlen utcája a Dunával némileg párhuzamosan húzódott, és összesen 54 ház helyezkedett el az utca két oldalán. Nagy területet foglaltak el szántói és legelői. Jelentős mértékű tölgyesek, erdei és fekete fenyvesek, nyárfa ligetek, a Duna közelében fűzfa erdők húzódtak. Jó volt látni ezt a sok zöldet. Erdeiből a fakitermelés mellett a dunai faszállítás jelentett komoly mértékű pénzügyi bevételt a szép fekvésű rendezett településnek.

Győr szabad bíróválasztási és árumegállítási joggal rendelkezett, mint fontos közúti, ipari, kereskedelmi gócpont a Duna mentén. Lakossága sokat szenvedett a Mária Terézia királynő által az 1740-es években kezdett osztrák örökösödési háborúk miatt rá rótt nagy anyagi terhek, a Bécsbe kivitt áruk nagy vámterhei miatt. A nagy elégedetlenség a Győrbe érkező osztrákokkal szemben a kedvetlen vendégfogadásban nyilvánult meg. Például, osztrák vendégnek azt mondták, hogy nincs szabad szobája a fogadónak, de ha magyar vagy cseh volt a vendég, mindjárt kezébe nyomták a szobakulcsot. Az elégedetlenség feloldására végül a királynő szabad királyi várossá nyilvánította Győrt többfajta joggal felruházva. Győrben kellett a bécsi mészáros rokonát meglátogatnia a Frölicheknek. A húskereskedő kiterjedt vevő-, és ismeretségi körrel rendelkezett, így máris volt szállásuk egy jó fogadóban, ahol lovuk, Nik is kifogástalan ellátásban része-

sült, bár a fizetség borsos volt. A sült malachús, a sör, a foszlós, jól átsült magyar kenyér kívánnivaló csemegének számítottak náluk. Azért, hogy a továbbutazásra szánt pénzük ne csappanjon meg nagyon, Eugén elvállalta a húskereskedő ismeretségi körében két cserépkályha megépítését. Amikor a városlakó polgárság megtudta, hogy a császárváros legjobb cserépkályhása tartózkodik náluk, egymásnak adták a kilincset. Nekik is kellett az, ami a bécsieknek jó. A sok munka miatt alig volt idejük a város nevezetességeinek meglátogatására, ezért vasárnaponként igyekeztek megnézni az 1731-ben emelt Frigyláda nevű szoborcsoporthoz, a várat és a székesegyházat. Impozáns épületek voltak. Így telt el az április, és mert ideje volt már újra útra kelni, hamarosan búcsút mondtak új ismerősüknek. Most postakocsi helyett bérelt parasztszekerekkel utaztak.

Győr után az útukon a nádasos, mocsaras területek olyannyira megsaporodtak, hogy a Dunántúlnak ez a része szinte végeláthatatlan tengernek tűnt a sok eső és a területet borító belvíz miatt. Imitt-amott egy-egy kiemelkedő zsombékon vízimadarak fészkeltek. Elvértve akadt a vízszint fölé emelkedő fa. A Duna mentének több falvában is megpihentek. Egy-egy helybéli kalauzt fogadtak, akik átvezették őket baj nélkül az ártéri területek között. A Duna az Duna! Imádták a partjai között szeszélyesen hömpölygő folyójukat. Hiszen az német földön, a Fekete erdőben ered és Bécsen is átfolyik. Mindenhol szívélyes fogadtatásban volt részük, mert itt is, ott is rakott Eugén egy-egy parasztkemencét, amiért fizetségként kapták a szállást és a kosztot. Általában csíkot és más halakat, rákot ettek sültve, olykor savanyú káposztával összefőzve. Egy helyen még hódfarokkal is megkínálták őket. Máshol köleskásával szolgáltak, ismét máshol az újdonságnak számító kukorica lisztjéből juhtúróval, sült szalonna darabokkal készítették finom étket a kemencében. Olykor előkerült mulattatás közben súp, pásztor furulya, melyek hangjait nagyon megkedvelték.

A következő hely, ahol batárra szálltak és azzal utaztak tovább, Totiserkolonie (magyar nevén Tatabánya) volt. Ez a szintén ősi település Komárom-Esztergom megye székhelyeként a Gerecse és a Vértes nevű hegyek közötti völgyben terül el festői környezetben. Helyzetéből adódóan a török nagy pusztítást végzett ott is. A helység ezt követő betelepítését a török dúlások miatti elnéptelenedése után, a terület ura, az Esterházy család indította el főleg mezőgazdaságból élő német és tót (szlovák) népesség betelepítésével. Itt csak egészségügyi megállójuk volt, de aki akart, a helybeliektől vásárolhatott ételt, italt, aztán a batár futott tovább. A rövid pihenő Niknek is jól jött, abrakot és vizet kapott, no meg egy kis hátveregetést biztatásul. A további utazás idejére Janusz átült a bakra a kocsis mellé. Állomáshelyükre visszapillantva látta, miként szaladtak az utcaseprők mielőbb feltakarítani az ott elhullatott lócitromokat.

Tatabánya után, Witschke (magyar nevén Bicske) következett. Itt éjszakáztak. Hajnalban indult tovább a batár, felpakolva a helység postai feladvány-szállítmányával, és másik kocsissal. Megtartva az idők folyamán kialakult, hagyományos Bécs-Buda országút nyomvonalát, Buda előtti utolsó pihenőhelyük Budaörs volt. Budaörs-

nek a Frölchekek érkezése idején főleg német lakosai voltak, akiket Mária Terézia királynő telepített be a törökdulás miatt elnéptelenedett területre.

Budaörsön nem álltak meg, csak mellőzték a Csiki-csárdát és a Nepomuki Szent Jánosról elnevezett templomot. Látszott Buda közelsége, mert tenyérnyi bazalt kockakövekkel volt kikövezve nemcsak a templom környéke, hanem az egész főközlekedési út. Némileg késésben voltak, ezért igyekezniük kellett mielőbb elérni a budai hajókikötőt a vízivárosi végállomásnál.

1747. május második hétfőjén érték el Ofent (magyar nevén Budát), ahonnan át szándékoztak kelni a Duna másik oldalára, hogy ott egy német kereskedővel találkozzanak, akinek a borszállítmányával akartak továbbutazni. Az volt aztán a nagy falu! Buda a polgárosodás száz féle jelét mutatta, leginkább Bécs palotáihoz hasonló épületek emelését látta fontosnak. A magyar felsőrendű urak a bécsi palotáik után, itt Budán is igyekeztek emeltetni maguknak egyet-egyet, hogy bizonyítsák, nem németesedtek el egészen. Kicsit otthonéreztek magukat Eugénék, bár Buda teljesen más volt, mint a császárváros Bécs. Az itteni vár (Eciilvára=Budavára), és a várnegyed látványa örömmel töltötte be egész valójukat. Lám, lám, a magyarok is tudnak építeni! Hát még a látvány a vártól a Dunára! Csodás! Felejthetetlen! Mondogatták is, milyen jó, hogy eljöttek, másként nem láthatták volna meg ezt a szépséget.

Az átkelést a budai Vízivárostól a pesti oldalra az úgynevezett „lengő komppal” tervezték, mivel a Duna vize széles, az átkelő forgalom nagy és a kikötése a parthoz egyszerű, nem időigényes. Ez biztonságosabb átkelést biztosított, mint az általánosabban ismert komp, mely a kikötéshez emberi vagy állati erőt használt. Ennek lényege volt, hogy hosszú kötél vagy lánc segítségével lehorgonyozták a vízi járművet a Duna közepén. A kötelet általában több kisebb csónak tartotta a víz felszínén. A kompot induláskor a kormánylapát segítségével úgy fordították el, hogy a víz áramlásából származó oldalirányú erő átmozgassa a másik partra. Ez a lengő híd 750 m hosszú kötélre volt lehorgonyozva, melyet hét ladik tartott a víz felszínén. A komp maga két hajótest között ácsolt fedélzetből állt, melyre három-négy lovas kocsis és háromszáz utas is felfért. Azonban hiába próbálkoztak a dereglyével átkelni. Nik félt, sehogy sem tudták megnyugtatni. Tanakodásuk közben odajött hozzájuk egy ember, aki tanúja volt a lóval való küzdelmüknek. Ő azt ajánlotta, hogy menjenek el a Víziváros mellett lakó lótenyésztő lókereskedőhöz, mert az nagyon ért a lovakhoz. El is mentek hozzá, otthon találták. Az ember nem volt meglepődve, amikor a makrancos ló víztől való félelméről meséltek és megkérdezték miként vihetnék át a Dunán Niket, mert ha ez most sem sikerül, akkor eladják vágnivalónak a vágóhídon. Erről a lókereskedő lebeszélte őket. Azt mondta, hogy nem lesz semmi baj, majd ő átviszi ezt is a többi lovával együtt.

A lókereskedő elmondta, hogy az ő állatai között van osztrák ló Innsbruckból, cseh ló Brünnből, van Bábolnárol, sőt Bártfa mellől, Szekcsőaljáról, és Eperjes mellől, Lófaluból való is, ahol a német-római császárság és magyar királyság katonalovait tenyésztek. Mondta, hogy négy nap múlva visz át Pestre egy újabb ló-szállítmányt, melyet

Kecskemétre visznek tovább a kereskedők. Ezzel fogja majd átvinni Niket is ugyanazon a dereglyén. Ezzel kell majd utazniuk nekik négyüknek és majd ha átértek, a lovat át kell venniük tőle. Addig Niknek nála kell maradnia, hogy „utazótársaival összeszokjon”, hogy valamennyire átvegye azok nyugalját, és tudja majd ugyanazt tenni, mint az ő már ilyen irányban nevelt lovai. Kifizették a kereskedőnek a lótartási és szállítási díját, aztán búcsút mondtak a három nappal későbbi viszontlátásig. A testvérek a Vízivárosban utoljára szálltak fel a dereglyére, miután titokban végignézték a lovak felvezetését. Három lovanként történt a felvitel, Nik haladt a második ütemben két másik ló között. A lovak a felszállás után a dereglye istállójában lettek egymáshoz rögzítve a zablával, a két hátsó lábukra szíj, azaz gúzs került, hogy ne tudjanak hátrarúgni és ugrálni, ha valami megriasztaná őket, ami miatt menekülni vagy támadni akarnának. Az átkelés idejére szénát is helyeztek eléjük. Mivel a lovak társas lények, magukban félnek, azonban itt többedmagával volt Nik, így minden baj nélkül átértek a pesti oldalra. Búcsúzáskor még elmondta a lókereskedő, hogy Nick igazán jól viselkedett, hiszen az indulás előtti lófuttatáson két kanca felé is kimutatta a bizalmát; nyakát a kancák nyakához szorította, aztán meghágta őket. Így bizonyította, hogy kiváló tenyészló. Ha csikói születnek majd, akkor már igazán busás lesz a haszna Nik átszállításából.

A Nikkel való több napos bajlódás miatt a pesti oldalon lekésték a találkozást a borkereskedővel, és mivel a Pest és Miskoucz (Miskolc) közötti fuvarra postakocsit nem találtak, teherhordó és háts lovakat vásároltak az utazásra, a poggyászuk és az állatok takarmányának szállítására. Lóháton utazva érték el a mogyoróbokrokkal körülvett és mezőgazdaságból élő Mogyoród nevű falut. Lakosainak száma húsz körül volt, a környék népe azt mondta róluk, hogy „nagy magyarok”. Amikor ennek értelméről faggatták a fecsegőket, azok azt mondták, hogy ez a kifejezés nem a testi nagyságra utal, hanem a lelkire, mert Mogyoród népe ma is nagy tisztelője az 1046-1095 között élt Szent László királynak. Ezt az uralkodó iránti tiszteletet nagyon szépnek találták a Frőlichek. Ezért a helybelieket „megjutalmazva” arra tettek javaslatot, ha már ilyen sok ott a mogyorófa és bokor, építsenek olajsajtoltót és abból profitáljanak a termék repce és napraforgó olaján kívül. Azt is javasolták, a faluban ezután a rántott sertés vagy marhahús szeleteket ne disznózsírban süssék ki, hanem mogyoró olajban. Majd meglátják, milyen finom lesz az! Majd meglátják, hogy még Pestről is oda, és nem Bécsbe fognak járni sült húst enni, mert ezt a fajtát csak Bécsben sütik, máshol nem!

No, más se kellett a népnek ezt a tanácsot hallván! A faluban még nagyobb örömmel cserélték el lovaikat az utazókéval, már csak azért is, mert azok egytől egyig válogatott szép paripák voltak, de az övéik meg pihent lovak. Külön öröm volt, hogy az utazók nem csak lovakat, hanem kvártélyt és kosztot is kértek. Szabadkozva, hogy más élelmük nincs, mázas csuprokban savanyított tejjel, és vajás rozscipóval kínálták a négy utazót. Beszélgetés közben előkerültek még a tavalyról megmaradt, most már megaszalódott szőlőbogyók, de még inkább a pincék borai. Tejre, rozscipóra inni nem lehet, s mivel a gazda uraknak is inni támadt kedve a vendégekkel, a végén mégis csak

előkerült sajt és egy sült csirke is. Ők ajánlották aztán, hogy utánuk Gödöllőnek vegyék az irányt, majd Hatvannak, Gyöngyösnek. Onnan aztán el ne felejtsék megnézni Eger várát! Eger után a Bükk hegységen át forduljanak Diósgyőr vára felé. Azt mondták, hogy nekik ezeken a helyeken jó kapcsolataik vannak, nyugodtan hivatkozzanak rájuk. Mindenhol jól fogják majd fogadni őket.

Eugén, Janusz, Franczi és Teo is örült az ajánlatnak. A Rákos patak mentén épült Getterle (magyar nevén Gödöllő) felé vették hát útjukat. Jól tették, mert ezen a méhészetéről is ismert vidéken nem csak újakra cserélhették mogyoródi lovaikat, hanem finom mézet is vásárolhattak, sőt az igen jó borász házigazdájuktól nem csak óbort, hanem finom pálinkákat is kóstolhattak. Eugénnek eszébe jutott a császárral való találkozója, amikor az általa főzött pálinka segítette elő őfelsége kifícamodott karjának gyors gyógyulását. Eugén a gazda sógorával a még 1694-ben született tekintélyes Grassalkovich Antal grófnak az 1735-ben építeni kezdett kastélyához is ellátogathatott. Lényegében a kastélyépítést az első tervei alapján 1745-ben már befejezték, de a további tervek alapján a továbbépítést hamarosan folytatni akarták úgy, hogy az ekkor már rendelkező épület két-két új szárnyal bővüljön mindkét oldalán. Az egyik szárnyépületben római katolikus templomot, a másikban lovak számára szolgáló szénapadlást akartak létesíteni többek között.

Következő állomásuk Óhatvan, a Zagyva partján terült el, melynek telepesei szintén szőlőtermesztő, borkészítő telkes jobbágyok voltak. Grassalkovich gróf több jogot biztosított a németeknek, mint a magyaroknak ezért mindennapos volt köztük a torzsalkodás. Ottjártukkor Eugénék is tapasztaltak olyat, hogy a magyarok és a németek kapát ragadtak egymás ellen, zendülésüket a grófnak kellett megfékeznie.

Gyöngyös lakói, a Mátra hegység tövében jórészt bortermelők voltak. Főleg a fehér szőlőfajokat termesztették, köztük a rajnai borszőlőket is. Ahol valami német eredetet találtak a fiúk, ott máris otthonosan érezték magukat. Így volt ezen a településen is. Végigjárva nem győzték csodálni tisztaságát. Azt mondták, olyan, mintha nem is magyar, nem is német földön, inkább a hollandoknál lennének, mert náluk tapasztaltak ekkora tisztaságot. No, a településen, ha bérkocsit nem is, de egy marhavontatású szekeret bérbe tudtak venni azzal a kikötéssel, hogy azt Eger város bírójának adják le, ha odaérnek, mert az egri főbíró a szekér gazdájának a rokona. Így az állatok és a szekér teherbírásának záloga csak a jóltartás, az egri jó fogadtatásnak a záloga pedig a rokonság felemlítése.

Eger csodálatos vidék volt, minden zezzuga a magyar történelemről, a török elleni harcok ezernyi hősről regélt. A főbíró olyan színesen festette le a Dobó István vezette hősiesség várvédő harcot, hogy a négy német szinte maga előtt látta a törökre rontó harcedzett férfiakat és a meglett asszonyokat, a virágszálakként hajladozó karcsú derekú lányokat, a sok gyereket, az ősz parasztokat, akik a törökökre kidobott bombaként ható szegekkel tömött szalmalabdák gyújtó szerkezeteit csinálták. Ők is ugyanúgy kezdtek rajongani értük, mint a magyarok.

Egerből két lehetőség kínálkozott, hogy Diósgyőr várát elérjék. Vagy Kövesden és Bogácson át utaznak Miskolc felé, majd onnan Diósgyőrbe, vagy a Bükk hegység zezugos vidékén lévő szerpentes, másodrendű és nem kiépített hegyi utakat választják Diósgyőrig. Nem a józan megfontolás, hanem a kalandvágyuk győzött. Eddigi lovakat pihent, új lovakra cserélték, és hegyi vezetőt fogadtak, remélve, hogy a Bükk hegység köves tájain így könnyebben boldogulnak majd, jobb lesz, mintha szekéren utazniuk tovább. Nagyon göröngyösek, sok helyen kőomlásosak voltak az utak. Sokszor kellett a lovakról leszállva azokat kantáron vezetni, hogy a keskeny hegyi ösvényeken jobban haladhassanak, és ki tudják kerülni a nagy esőkkor a szerpentin útra legördült kisebb-nagyobb szikladarabokat. Vadregényes, gyönyörű vidék volt. Nik, a hűséges társ ügyesen kerülgette az olykor sáros, olykor földrögös, olykor sziklás út buktatóit. Megvédte gazdáját minden bajtól. Úgy viselkedett mintha előzőleg ilyen tájon lett volna honos.

Eger után az i. e. 1100-1700 között már lakott településen, Felsőtárkányon pihentek meg. A falu melletti várhegyen megnézték az egykori földvár sáncait elgyönyörködve a környező táj szépségében. A falubeliek megmutatták, melyik út vezet Répáshutára, ahonnan már könnyen elmehetnek a másik két, Felső-Magyarországon élő szlovákok által alapított társ-településre, Bükkszentlászlóra, vagy Bükkszentkeresztre, vagy akár egyenesen a Szinva-forrás vidékét elhagyva a Szinva völgy felé indulhatnak.

Répáshuta már megelőlegezte magának ezt a nevet, mert tudta, hogy hamarosan az ő néhány házas Répásszka nevű településükön üveghutát fognak építeni éppen úgy, mint Bükkszentkereszten. Ez településfejlődéshez – új emberek, munkások letelepedéséhez – vezet majd, kiugrás lesz számukra, mert a terméketlen talaj és a víz hiánya miatt komoly mezőgazdálkodást nem folytathattak. Hála az őket körülvevő sűrű erdőknek, fakitermelésből, faszénégetésből és mészégetésből éltek. A falubeliek által nyújtott kecsketej és juhsajt kitűnő vacsorának bizonyult erdei sétájuk után. Másnap reggel a lovaik és maguk felfrissülése után a településbeliek nem akarták elengedni őket mondván, hogy tőlük kevésbé jó az út Miskouczig (Miskolcig), javasolják, előbb térjenek be Szentkeresztre (ma Bükkszentkereszt) és onnan válasszák inkább a Diósgyőrbe vezető utat. Majd ők elkísérik a vendégeket. Kétkerekű taligára rakták a pakkokat, hogy még Szentkeresztig is kímélhessék a lovakat. Ott sem tudtak az utazók érkezéséről, de a répásiak hoztak magukkal juhtúrót, pálinkát, a szentkeresztiek adták a galuskát hozzá. Hamarosan elkészült a juhtúrós sztrapacska, melyet a vendégek elé négy nagy tányéron tálaltak sültszalonna darabkával megszórva. Amikor a Frölíchek meglátták ezeket az óriási adag ételeket, azt hitték, hogy majd az szolgál kísérőik ételeként is. De tévedtek, mert azok részére is készült ugyanilyen adag és a vendéglátó részére szintén. Amíg az étel elkészült, megtekintették a település szélén álló „gyógyító köveket”, melyeket „Szűz Mária köveinek” is neveztek. „Hozzá kell ott imádkozni és Isten anyja megszabadítja kórságaitól a szenvedőt” – mondták. A Lófő-tisztás az azt körülvevő dús fenyőerdők képével és tömény illatával teletöltötte szívüket, lelküket, tüdejüket az egészség csodála-

tos érzésével. A dús fűvű réten a tavasz vadvirágai tömegesen nyíltak, kakukkfű és vad majoránna illata töltötte be a levegőt. Méhdöngés hallatszott és madárcsiripelés. A csodálatos színű kék ég és a nap sugárzása feledhetetlenné tette ezt a varázsos tájat. A környék szépsége felülmúlta azt a megdöbbenő érzést, hogy a lakosság mennyire szegény. Amennyire szegények voltak, annyira jó vendéglátók is. A lányok és asszonyok díszruháikban szolgálták fel a juhtúrós galuskát. Még mielőtt enni kezdtek volna, pohárköszöntőt mondtak a szentkeresztiiek is, és a Frőlíchek is. A falubeliek által főzött borókapalinka és a szintén maguk főzte sör megoldotta a nyelveket annak ellenére, hogy egyik fél sem beszélt jól a magyar nyelvet. A répásiak és a szentkeresztiiek szlovák anyanyelvük szavait, Eugénék német szavait használták, amikor nem tudtak valamit megfelelően kifejezni.

Amikor Teo és Franczi németül egymás közt tanakodni kezdett, elővegyék-e a még megmaradt egy liter ketzelsdorfi borukat, mert a grinzingit a diósgyőrieknek szánták, a vendéglátók felfigyeltek a Ketzelsdorf névre. Kiderült, hogy az egyik szentkereszti vendéglátó a cseh Ketzelsdorfból nősült, ideköltözése előtt, amikor ott dolgozott. Ezután kezdtek csehül is beszélni, mely által igazi keveréknnyelven, de mégis sikerült megérteniük egymást. Kezdték sorolni mindkét részről a ketzelsdorfi német és cseh jó barátok nevét. Így derült ki, hogy a német eredetű, de több országban is élő Ficker (ejtsd: fikker) család mindkettőjük közös ausztriai – németországi – csehszlovákiai ismerőse, a Lamatsch (ejtsd: lamacs) nevű német család pedig cseh földi ismerősük. Most már teljes lett köztük a brúderség (barátság). Ott marasztalták őket éjszakára is. Ez kellett is, mert a bőséges „lakodalmi mennyiségű és minőségű sztrapacska”, no meg az összeviszsa ivás miatt szükségük is volt erre.

A beszélgetés közben tudták meg, hogy mind a répásiak, mind a szentkeresztiiek bár az egri illetőségű Barkóczy Ferenc megyés püspökhöz tartoznak egyházügyiileg, mégis Diósgyőrrbe szoktak elmenni a római katolikus paphoz gyónni. Eger túl messze van hozzájuk, ezért a diósgyőri plébános szokott hozzájuk keresztelni járni. Mondták, hogy a diósgyőri egyházközség 1737-es alakulása óta ott működő Gallovics János plébános milyen jószágos, kedves ember, milyen szépen prédikál. Ajánlották Eugénéknek, látogassanak el az Almási család címerével díszített bejárati kapujú most felújítás alatt álló diósgyőri római katolikus templomba, mert jó ott imádkozni, a hársfából faragott Isten-anya szobor a kis Jézussal olyan szép, hogy könnyekre fakaszt.

Megtudták továbbá, hogy a Bükkben a királynő iparosítási terveinek megfelelően 1765-től vasolvasztót, 1772-től vashámorokat fognak építeni a Szinva és a Garadna patakok völgyébe, sőt még papírgyár építése is tervbe van véve a Szinva völgyében. Mondták is, hogy ha ezek megvalósulnak, lehet, hogy ők vagy Bükk-szentkereszten az üveghutánál, vagy a Hámorok egyikénél fognak munkát vállalni, és a bükk-szentkereszti otthonuk csak a biztos családi háttérrel fogja nekik szolgáltatni. Addig még azonban sok víz fog a Szinván lefolyni, így most még nem tudják, mit hoz majd a jövő számukra.

Másnap a hűvös kakaskukorékolású falusi reggel úgy köszöntött rájuk, hogy lovaik az előző napi lófőtisztási őrizetlen viháncolás után lecsutakolva, megetetve, megitatva már útrakészen ott várakoztak az udvaron. Amíg a vendégek aludtak, a háziak elmentek vízért a település egyetlen, tőlük körülbelül 300 méterre levő kútjához a „csordakúthoz”, melyet a falu legmélyebb pontján ástak ki. Onnan a vállukon átvetett rúdon egyensúlyozva két vödör vizet hoztak haza, fel a hegyoldalra, hogy se az állatok, se az emberek ne szenvedjenek hiányt vízből sem. Reggeli után a vendéglátók által már korán reggel megszedett kosárnyi gombát adtak útravalóul a továbbutazóknak, majd teljes szívvel invitálták azokat, jöjjenek máskor is. Kicsit mosolyogtak magukban a Fröllichek, mert olyan árat fizettek a szegény falusiaknak a szállásért és a vendéglátásért, mintha Budán lettek volna a legelegánsabb fogadóban. Nem volt csoda tehát az e feletti boldogsága a vendéglátóknak.

Szálláshelyükkel szemben, a vízmosás partján kezdték meg a leereszkedést Eugénék a két hegy között. A völgyön át vezető út éppolyan nehéz terep volt, mint amilyeneken Egertől Répásig haladtak. Lovaikkal lépésben haladva hat kilométeres óránkénti sebességgel egy óra alatt érték el a völgy végét. Amikor a meredek hegyoldallról végre leértek a völgy végét keresztező sima útra, megálltak pihenni, amíg a lábuk reszketése elmúlt. Megállapították, hogy a hegyi utak nehézségei ellenére, sokkal hamarabb értek Diósgyőr közelébe, mintha a Kövesden át vezető országutat választották volna a tágas mezőségeken át.

A Szinva patak forrásaitól a víz medrét követték, most már ügetve. Már hazai tájon jártak, hiszen ez a terület már Eugén saját új birtoka volt. Kíváncsian nézegették a Fel-tó partján emelkedő meredek, erdős hegyoldalt, melyről egy forrás vize csörgedezett bele a tóba. A tó másik partja mellé kanyarodó fehér mészkősziklából készült zúzottköves út jelzőtáblája mutatta, hogy az út Ómassa felé vezet. Az 1700-as években épült ómassai kohó pár működési év után már nem tudott tovább bővülni. Az „új kohó” helyéül Újmassát jelölték ki, ám itt nem volt meg a működéshez szükséges víz. Erre a Hámor község felső végén levő Garadna- és Szinva-patakok összefolyása után kialakult vízmennyiség volt a legalkalmasabb, ahol már eleve ott volt a zöld vizű Fel-tó nevű tó a mélyéből feltörő bővizű forrással. Úgy tervezték, hogy ha később mégsem lenne elég ennek a vize sem, akkor felduzzasztják a tó vizét a szintje megemelésével, melyet völgyzáró gáttal kívánnak majd elérni. Ennek kivitelezési tervét Fazola Henrik már ki is dolgozta, mely azonban már nem a Szinva vizére, hanem csak a Garadna patak vízgyűjtő területéről a Fel-tóba ömlő patakok és egyéb vizek, vízfolyások vízhozamára épült. Terve szerint ebben az esetben a Szinva vizét más irányba fogják vezetni, egy vízesést kialakítva, mely az Anna barlang forrásainak vizével együtt és a völgyzáró gát által időnként leengedett vizet magába foglalva fog átfolyani Alsó-Hámor házai között és halad tovább Diósgyőr felé.

A tó másik oldalán egy mély szurdok kezdődött, melyben tovább folyt az egyesült Garadna és a Szinva patak. Alsó-Hámor néhány lakóháza mutatkozott a mélyben. Pa-

rányi zöldséges és virágos kert vette körül azokat. Ezeket szemlélve jutottak eszükbe a Szentkereszten hallottak arról, hogy a Bükkben 1765-től kohászati üzemeket fognak majd telepíteni a Garadna és a Szinva patakok völgyébe. Sőt, a királynő alapítólevelével Felső-Hámorban (ma Miskolc-Újmassán) 1772-re vasolvasztó felépítése is tervbe van véve. Az üzem beindításához őfelsége stájer és felvidéki, vasgyártásban jártas szakembereket telepített már ide, a Szinva mellett kiépítendő faluba és az újmassai vasolvasztóhoz pár kilométerre levő településen Ómassára is. Most jöttek rá arra, hogy a birtoklevelük függeléke ezekről a kivételt képező területekről szól.

A tavat elhagyva egy kőporos keskeny, de egy megpakolt szekér szélességét és súlyát megbíró úton haladtak a szurdok szélén. Néhány méter után egy „sziklakaput” hagytak el, melyet az ómassai vasolvasztó telepítése előtt készítettek az útépítők, hogy a vasolvasztáshoz szükséges alapanyagokat szállító szekerek jó úton tudjanak haladni. Az alsóhámori szurdok felé meredeken leereszkedő sziklából vájták ki a kaput, mert e nélkül a szekereknek nem lett volna eléggé széles a hegyoldalon vezető út. A Szinva patak egyik kőzúzó malmából szállították ide az útburkoláshoz szükséges mészkőzúzalékot.

A lovakat nem akarták a patakdeltaánál kipányvázva magukra hagyni. A hegyoldalban kialakított úton Diósgyőr irányába előre haladva keresgéltek egy olyan utat, ahol a hegygerincre a legrövidebb távon feljuthatnak. Csak a nagyon meredek vízmosást találták, melyen legjobb esetben is csak négykézláb mászhattak volna fel, a lovakat semmiképpen sem vihették volna magukkal. Beletörődve abba, hogy a szentkeresztiiek javaslatát fogadják el, a Garadna patak völgyébe befordulva a partján haladva keresték meg azt a két méter széles utacskát, melyet a szentkeresztiiek „Fakitermelők útja” néven illettek, mely a lencsési mezőre visz fel a forráshoz. Azért kellett ezt a már mások által kitaposott utat követniük, mert onnan érhették el azt az útcsomópontot, melynek öt útján bejárhatják az egész Szeleta-tetőt, és az azt környező birodalmukat. Így találták meg először a Szeleta-barlangot, majd a hegy túlsó oldalán a másik kettőt is a három forrással együtt. Maradásra csábítóan szép volt ez a hely is. A források tiszta vizével teletöltve kulacsaikat visszamentek a lencsési rétre. Ott készítették el vacsorájukat, és utána nyugovóra tértek. A felkelő nap a maga hűvösségével köszöntötte őket, de a délelőtti folyamán a hőmérséklet gyorsan emelkedett. Leereszkedtek a Szinva völgyébe a patakhoz. Mire kifogták belőle az ebédhez szükséges halakat, már meleg volt. A halakat megtisztították. Besózva, szalonnadarabkákkal, gombákkal megtűzdelve húzták nyársakra. A parázs körüli földbe szurkálták a nyársakat, úgy sütötték meg a halakat. Ezután merült fel a kérdés: maradjanak-e itt egy kicsit vadászni, vagy inkább menjenek tovább? Végül a továbbhaladás mellett döntöttek. Közben-közben elméláztak azon, vajon mennyire nagy mégis a királynő ömértósága által a részükre juttatott birtok? Vajon csak vadászatra lesz jó az, vagy talán földművelésre és esetleg letelepedésre, ott élesre is alkalmas lesz?

Fél óra sem telt el és elérték Majlát falut, ahonnan a falu bírójá Diósgyőr házai felé vezető útra irányította őket. Onnan már láthatóak voltak a 12. század óta nagyon

kedvelt királyi és királynői tulajdonú vár bástyái, melyek állapota sokat romlott a török uralom óta. Majlát, e parányi település csak néhány házból és a temetőből állott. Templomuk sem volt, mert egyháziilag a diósgyőri várbirtok templomához tartoztak. Oda fizették meg a jövedelmük egyház fenntartását szolgáló tizedét. Gabonát, tojást, mikor mit. Lakói a diósgyőri uradalomnak végeztek erdőgazdálkodási munkákat, a várúr tisztartója parancsolt nekik. Az ispán szabta meg, mikor kellett robotra menniük, ha valamilyen halaszthatatlanul sürgős munkát kellett máris megcsinálni az erdőben vagy a földeken. Vályogházai szalmatetősek voltak. Ez a sok szalmatető mutatta, hogy jó lehet ott a gabonatermés, ha ennyi házat szalmával be tudtak fedni.

Útjuk során tapasztalták, hogy Lillafüredtől végig a Szinva völgyön, egészen Diósgyőrig a táj földrajzi sajátosságát a karsztos lepusztulás (a sziklák töredezése, elmorzsalódása) jellemezte.

Újabb félórai lovaglás következett, miközben elhaladtak Diósgyőr diófákkal övezett nádtetős házai között, majd elérték a vár tövében az uradalom homokkőből épült zsindeletetős gazdasági épületeit, ahonnan a bíró házához kalauzolták a messze földről érkezetteket. Ez ugyanolyan épület volt, mint az uradalom gazdasági épületei. Azért, mert az ő gondozására voltak bízva az uradalom saját lovai, azok istállója mindjárt a gazdasági épületei mögött helyezkedett el. Hatalmas volt a tyúkudvara. A csűr és a pajta mögött következett a szérűs kert, utána a veteményes, és a gyümölcsös. Az egész porta körül volt kerítve. Az mindjárt feltűnt a fiúknak, hogy a falu közepén van egy közösségi ágas kút vályúval az itatandó állatok számára, de a bíró portáján nem volt kút.

Nem volt otthon a bíró. Asszonykája karján ülő gyermekével fogadta a lovasokat. A kislányka kétéves, szőke fürtű kacagós gyermek volt. Nem idegenkedett a jövevényektől annak ellenére, hogy kicsit túl pirosnak tűnt, olyannak, mint a lázas kisgyermek. Mondta is Teo, hogy a kislányka lázasnak tűnik, de a kiseded édesanyja – aki nem akarta, hogy mások beleszóljanak anyai dolgába – azt mondta, hogy a gyermek csak a rohángaszástól melegedett ki. A gyermeket Janusz a karjára vette, hintáztatta, ami nagyon tetszhetett neki, mert hangosan kacagott. Csodálatosan tudott nevetni. Gyöngyözött a kacagása. Teo mókás arcomat vágott neki, Franczi a térdén lovagoltatta. Anyja vidáman nézte gyermekét. Aztán megérkezett a bíró uram is. Felesége eléje ment, és beszámolt neki gyorsan az idegenekről. A négy fiú tört magyarsággal keverve a deák és a német nyelvet köszöntötte és bemutatkozott a falu urának. A bíró betessékelte őket a tisztaszobába, mert sejtette, hogy ez nem lesz egyszerű és rövid találkozás. Bíró uram ugyanolyan idős volt, mint Eugén. Amikor látta a vendégek meglepetését, mindjárt mondta, hogy alig egy hónapja bíró, mivel elődje tüdőgyulladásban hunyt el és helyette mást nem találtak. Mivel birtokos nemes, rá esett a választás. Mutatta is, hogy birtoka merre esik az uradalmitól. Az érkezettek elmondták, hogy azért jöttek, hogy birtoklevelük másolatát leadják a váruradalomnál, és terményeket, lábasjóságokat vásároljanak eljövendő életük kezdséhez

A bíró megkérdezte, hol van az a Geszteréd, mert soha sem hallott erről a névről. Tudták a fiúk, ha erről a falu névről most tudomást is szerez a bíró, azt még sem tudhatja meg, hogy merre fekszik az a település, ezért azt mondták, hogy Miskolctól mindig északi irányba kell menniük, összesen tíz-napi járásra egy tó partján terül el a falu a tudomásuk szerint. Remélik, hogy jó leírást kaptak róla és nem a vak világba mennek. Bíró uramnál csak a széna tárolóban volt elég hely, ezért ott adott nekik szálást, hogy ott aludjanak tovaindulásuk előtt.

- Nem hallották el annak a falunak a nevét? – kérdezősködött tovább, mert az a sosem hallott, és a teljesen ismeretlen falunév nem ment ki a fejéből. „Geszteréd, Geszteréd, nem lehet, hogy Keresztét, Keresztéte a település neve, csak elértették a nevet? – kérdezte újra. A társaság kitartott a Geszteréd név mellett, így a bíró napirendre tért a név felett. Miskouczig elkísértetem uraságokat, hogy tudjanak a városatyák is a Frőlichék érkezéséről. A hadügyeseknek majd ők megteszik a jelentést. Nem lehet tudni, mit hoz a jövő. Hátha szükségük lesz erre az ismeretségre is. Ha a geszterédi újbirtokosoknak szükségük lenne valamire, Miskoucra hozzájuk, de Diósgyőrben hozzá is nyugodtan fordulhatnak majd – mondta, majd még hozzátette, hogy az a tíz nap alatt megteendő út, igen hosszú, talán Felső-Magyarországon lesz a keresett hely!

Az éj csendesen telt. Kakasszóra virradtak és arra, hogy valami baj van a bíró házában, mert nagy volt a zaj, a szaladgálás. Teo ment át megérdeklődni, mi történt.

- A gyerek! A kislányunk! Fuldoklik! Meg fog halni! – sikította sírva az asszony. Az apa is oda volt a bánattól, mert közel-távol még a falu gyógyítóját sem tudták előkeríteni, mert kint volt a szántóföldjén, hajnaltól dolgozott.

- Megnézhetném? – kérdezte Teo. – Hátha tudnék segíteni.

- Belenézett a gyermek torkába, aztán kimondta: „Torokgyík!”

Mindnyájan tudták, hogy az, a gyermekeknél halálos kór.

- Van itthon napraforgó- vagy lenolaj? – kérdezte. – Ha igen, hozzanak tiszta gyolcsot, napraforgó-olajat, és pálinkát, de gyorsan – kérte. Megnedvesítette a pálinkával a finom anyagot, aztán az olajjal is, majd a gyermek száját kitátatva kitörölte vele a torkát kétszer. Ezt, az ő Bécs közeli falujukban petróleummal szokták csinálni – mondta, de az itt biztosan nincs. Ugye? A szülők némán intettek nemet. Azt sem tudták, hogy mi az.

Felmerült a kérdés, nem lesz-e még rosszabbul tőle a gyerek. Tudták, hogy a kór halálos, így hozzájárultak ahhoz, hogy tegyenek egy próbát, hátha mégsem káros kurzslásról van szó, hanem valódi gyógymódról. Ezután az ágya mellé ülve várták, mi lesz az eredmény. Teo még priznic alkalmazását is ajánlotta a gyermek részére, hogy mielőbb levigye a lázát a vizes ruha. Délben ismét kitörölte a torkát, s elrendelte, hozzanak tisztított sárgarépát, főzzenek belőle erős teát és azzal itassák a gyermeket. Amíg a kicsi lány gyógyulását várták, a bíró elment Eugénnel, hogy megmutassa, hol van Majlát falu határa, tehát, hol kezdődik Eugén birtoka. Ott nem csak kőrakást csináltak a

mezsgye jelzőjeként, hanem az ott levő fűzfásor minden fájáról levágtak egy-egy vastag ágat a birtok-határ elismerése gyanánt.

Amint megemlézték, ők mikhez értenek, a bíró szóba hozta, hogy örülne egy mázas kemencének a képmásával, de egy saját kút is nagyon kellene, mivel vagy a telekvégi patakból vagy a közkútról hordják a vizet. A fiúk megígérték, hogy megvizsgálják, lehet-e szó a saját kútról, van-e víz ér egyáltalán a bíró telkén. A bíró engedélyével a saját telkükön levágott faágak kiegészítéseként kaptak fát a „birtokukon” történő házépítéshez, hogy amíg itt dolgoznak Diósgyőrben, ne a bíró pajtájában kelljen aludniuk. Meg is épült a takaros ház egy hónap alatt úgy, hogy belülről vályogtéglával tették a falait egyenessé és a hideg évszakra téliesítetté. Faragtak bele asztalt, szekrényt, székeket, ágyakat, hogy a berendezés teljes legyen, ott tartózkodásuk idején ne hiányozzanak ezek a bútorok.

Boldogok voltak a szülők, mert gyönyörű kicsi lányuk kacagása újra betöltötte a házukat. Janusz, akit a bíró a magyar névhasználat szerint Jánosnak titulált, megnézte a bíróék telkét, aztán hozzákezdtek annak az egyméteres területnek az ásásához, ahol Janusz szerint vizet kellett találniuk. Mondta a bíró, mennyire bosszantja, hogy a portájára merőleges jobbágytelken bezzeg van víz már hét méter mélyen, nála meg nem találtak.

- Most lesz vize, legyen nyugodt kend! Ne kételkedjen! – Biztatta Janusz a bírót, és nejt, majd folytatta a föld kitermelését. Már tizenöt méteren jártak és még nyoma sem volt a keresett nedűnek. A bíró a biztatás ellenére kételkedve nézte a munkát. Már arra is gondolt, hogy ha nem érnek vizet, a portáján ott fog éktelenkedni a mély gödör és még belesik valaki, nem is szólván arról, milyen veszélyes lehet majd az a gyerekek miatt. Tizenhét méter hatvan centinél végre vízre bukkantak. De, mennyire! Attól fogva öt méter víz volt a kútban állandóan. Az ízét is, a tisztaságát is fenségesnek tartotta a tisztartó is és a bíró is! Janusz azt mondta, ugyanolyan forrás táplálja ezt a kutat, mint a várárok vizét. Hej, de boldog volt a bíró! Nem győzött eleget hálálkodni.

Hát még, milyen boldog lett volna, ha a kívánsága szerint épül meg a kemencéje! Ezzel azonban egy kis baj történt. Eugén ugyanis a cserepet elő tudta volna állítani, de a mázt hozzá nem. A máz összetételhez szükséges alapanyagot ugyanis nyers ólom égetésével állították elő az arra szakosodott céhek. Ehhez kvarchomokot keverték, és valamilyen színező anyagot, általában réz-, vas-, vagy mangán-oxidokat. Színezéket adva a mázhoz különböző pasztell árnyalatú csempéket lehet produkálni, mely üvegszerű bevonatával méltán lett csodálatra méltó. Lehetett volna matt csempéket is készíteni, de azok égetése sokkal több gondot jelentett, bár esetenként ezek a mázak még szebbek az előzőnél, de ezekhez ismét más összetevők kellettnek volna. Eugén a bécsi cserépkályhaépítő céhnél már kész anyaggal dolgozott, a mázak előállításának hivatalos módját nem ismerte. A mázhoz szükséges festék-alapanyagokkal sem rendelkezett itt Diósgyőrben, sőt Miskolcon és a környékbeli falvakban sem voltak elérhetőek az anyagok, az égető kemencét sem akarták a rendelkezésére bocsátani sem Kisgyőrben, sem Mályiban, ahol

a téglakészítést már őszi idők óta végezték. Bécsből kellett volna hozatniuk a kész csempéket, de annak megérkezése és a kemence elkészítése annyi időbe telt volna, amennyit már nem tudtak megvárni a testvérek, mert várta őket a célállomásuk. Két megoldás kínálkozott: ha a bíró annyira ragaszkodik a mázas kemencéhez a képmásával, ők a fizimiskáját megrajzolják, elküldik Bécsbe egykori céhüknek és megrendelik onnan a kívánt csempés kemence megépítését. Vagy a miskolci mester végzi el a munkát, vagy a bíró uram megelégszik egy jól rakott máz nélküli parasztkemencével, amit ők el tudnak készíteni. Végül, bár fájó szívvel, az utóbbi megoldás mellett döntött bíró uram, csak a kemence mielőbb megépüljön.

A Diósgyőr-Tapolcai hévizes barlangban, a bíró telkének közvetlen szomszédságában sikerült találniuk apró kőtörmelékes vörös agyagot, vörösesbarna agyagot, és nagyon halvány-szürke mészkőtörmelékes iszapos agyagot. Ezekből építette meg Eugén a bíró kemencéjét, mely amikor elkészült, az agyagszínek változatossága és a kemence falon díszítésként kimunkált arckép dombormű miatt vált nagyon különlegessé. A mesterművet látva bíró uram nagyon boldog lett. Eldicsekedett vele az uradalmi ispánnak is. Az menten felkereste a fiúkat, hogy a gazdasági hivatalba cserépkályha kellene úgy, hogy minden szobában meleg legyen, a fűtés se kerüljön sokba. Eugén megaludott vele. Olyan anyag-összetételű kályhát emel majd, mint a bíró kemencéje. A kívánság szerint mindkét helyiséget fűtheti ugyanazzal a famennyiséggel. „Egyforma hőmérsékletű lesz mindkét hely” mondta, – „bár nem lesz nagy meleg egyik helyiségekben sem. Ha azt akarják, hogy sokkal melegebb legyen, akkor a tüzelővel ne spóroljanak!” Amikor elkészült a szükséges két kályha, akkor meg a fenyves erdőnél levő hegyoldallal lett baj, mert a fenyves alatti sziklánál az esővíz egyre gyakrabban vitte magával az erdő földjét és mi több, a halastóhoz vivő útra, melyet aztán emiatt nem tudtak megközelíteni. Janusz és Eugén összedugták a fejüket, hogyan lehetne segíteni. Úgy gondolták, hogy oda támfal kellene, mert csak az foghatja meg a csúszó hegyoldal földjét, ha nem is végérvényesen, mivel annak idején a várépítéshez, a gazdasági hivatal építéséhez és sok más házhoz a fenyőerdő mellől termelték ki az alapozásokhoz szükséges mészkövet. Az ispánnal kiszámították, mennyi jobbágy kell a munkához, hány napra. A tisztartó elrendelte a robotot. Ezért legalább nem kellett fizetnie az uradalomnak és mégis a közösség javát fogja szolgálni a tehermentesített út a tóhoz. Így ezekkel a munkákkal szépen telt az idő. Már augusztus elején jártak, a gabona már a hombárokban volt. Kifejtették a babot és a csicseri borsót is. Kapálták, töltögették a kukoricát és a csak egy éve termelt, és a kukoricához hasonlóan szintén a tengeren túlról származó krumplit. A támfalépítés még a felénél sem járt, amikor az ispán azt kezdte mondogatni, hogy a halas tavat ki kellene kicsit tisztítani, mivel kezd eliszaposodni, hal is elég kevés van benne.

Az idő múlt, a testvérek egyre türelmetlenebbek lettek azért is, mert amit az ispán kitalált, nem lehetett csak úgy visszautasítani. Viszont nekik menni kellett. Megtervezhették volna az összes ezzel kapcsolatos munkát is, de mivel Miskoucz város Építési

Főhatóságát megkerülni nem lehetett, a Frölich testvérek azt ajánlották az ispánnak, hogy a halastóval kapcsolatos helyrehozatali munkák lebonyolítását a miskouczi városatyákkal beszélje meg, tőlük kérjen hozzá segítséget. Ők ebben nem segíthetnek. A támfalépítésnél a jobbágyok munkájába ők négyen is besegítettek, így az építése jól haladt. Ennek ellenére már nem várták meg a befejezését. Bíró uram elé állott a négy fiú és bejelentették, hogy most már el kell elindulniuk, mert Geszteréden az életük kialakításához a tél előtti tennivalók miatt sok időre van szükségük. Nagy Bertalan bíró uram is, és az uradalom ispánja is megértette és kegyesen elbocsátotta őket a munkáikért kialkudott fizetség kiadása után. Mindegyikük kapott tíz pár szárnyast ketrecben, kaptak két kis borjút, amelyek egyike bika borjú volt. Kaptak még négy süldő disznót is, és teherhordó lovakat. A még szükséges két darab löcsös szekeret, az azokat vonó szürke marhákkal, és az összes állatnak való 10 napi takarmányt pedig megvették a diósgyőriektől.

Szívélyes búcsúvétel után elindultak Miskoucra (Miskolc). Ott megkeresték Kiss Albert városatyát, hogy bemutatkozzanak, mint Geszteréd új lakosai. Ő is azt mondta, ez a név olyan szokatlan, biztosan elhallották a nevet annak idején. Mondta, hogy szívesen látna Miskouczon ilyen mesterembereket. Jöjjenek ide lakni, ha nem találnának rá a falura és vissza kellene jönniük. Miskoucz megtekintése nélkül nem akartak továbbmenni, ezért felkeresték Kiss Albert városatya kalauzolásával az Avas hegyi borpincéjét, és a szemközti hegyoldalon lévő temetőt. A temető főbejáratánál emelkedett az 1724-ben gerendákból ácsolt kápolna, melyet Deszka-templomnak neveztek. Ebben tartották a temetési szertartásokat. Az Avas hegyről letekintve látták, hogy a városszéli sík, mezősi tájat az Avas–Tetemvár vonalától Diósgyőrig dombvidéki tájövezet; az Alacsony Bükk váltja fel. Kiss Alberttől tudták meg, hogy ennek a dombságnak a földtani felépítésében homok, homokkő, pala, márga, agyag, közbeépült szénrétegek, és helyenként vulkáni anyagok, főleg tufák vesznek részt. Felszínét patakok, vízfolyások tagolják. Erről a területről bányászták ki annak idején a diósgyőri várépítéshez szükséges sárga és vörös homokkövet, melyek a bástyák külső oldalán ma is láthatóak, mint díszkövek.

Kiss Albert városi tanácsnok által ismerték meg a Miskouczon átvezető, és a települést elkerülő országutak nevét (például: Pesti út, Kassai út, Zsolcai út, Szerencsi út, stb.) valamint; az utcák, a terek, a malmok, a piacok helyét és nevét, a Szinva patakhidak helyét, a 17 céh nevét és helyét, melyek létezését csaknem minden korabeli birtok- és határjárás-leírása tartalmazta, így az ő birtoklevelük is. Ezeket a neveket nekik is el kell sajátítaniuk, hogy szükség esetén ezeken a neveken tegyenek róluk említést.

Fél óra sem telt belé, hogy elindultak Geszterédre, amikor észrevették, hogy valaki követi őket. Hamar rájöttek, miből áll Kiss Albert városatya furfangja. Meg akarta tudni, valóban északnak tartanak-e az idegenek, vagy be akarva csapni őt, más irányt vesznek. Időközben valóban le kellett volna térni a választott útról, de mivel követték őket, ezért arra haladtak tovább. Két óra múlva elmaradt a követőjük. Visszament. Ezzel sok időt veszítettek, mert meg kellett fordulniuk, a nyomukat a porban el kellett

seperni, ne maradjon látható nyoma a fordulásnak. Visszafelé haladva rá kellett térni a „köves dűlőnél” a valódi útra. Nagyon fel voltak pakolva. Lassan haladtak, mert állataik nem tudtak gyorsan járni. Időnként az állatokat legelni kellett hagyni, aztán itatni kellett, így aznap nem haladtak messzire. Hamar leszállt utazásuk első estéje, és tüzet gyújtottak, hogy megvacsorázzanak. Két erdősáv között tértek nyugovóra. A szekér két oldalára kötötték legbelülre a borjakat, melléjük a marhákat, azok mellé a sertések és a baromfik ketrecci kerültek, aztán következtek a fiúk fűgyei, majd a kipányvázott lovak és legkívül a két vásárolt eb; a komondor és a puli. A tábor szélén széthúzták a tüzet, legyen az elijesztő a vadállatok számára, ha lennének erre olyanok. Az éj meleg volt, az erdő csendje körülölelte őket. Béke és nyugalom lengte körül őket. Reggel felé, amikor a nap csupán halovány sárga csíkként mutatkozott az erdő felett, Eugénnek olyan érzése támadt, mintha valaki vagy valami figyelné őket. Felállott, széjjeltekinthetett. A rét fűvében nyomokat keresett. Azután, arra gondolt, hogy sziszifuszi dolgot csinál, mert ez olyan, mint tűt keresni a szénakazalban. Egyébként, ha a kutyák nem észlelnek semmit, akkor, ő ugyan minek aggódik? A többiek is ébredtek már. Nem fröstököztek, összeszedelőzködtek, hogy mielőbb elindulhassanak. A nyárfásban a tiszta vízű forrásnál álltak meg reggelizni és az állatokat ellátni. Utána továbbhaladtak a nagy fűvű réten, ahol előttük már régóta nem járhatott ember. Magasan a fejük felett vércse vijjogott, madarak csiripeltek az út menti fákon. Bükkös díszlett egy sziklás hegyháton, ahol a fák gyökerei a sziklák repedésein keresztül üde televénybe kapaszkodtak. Közeliében ér kanyargott. A hozzá meredeken lefutó hegyoldalnak helyenként agyagbemosásos laza barna földje lukas volt a parti fecskék járataitól. Számukra ez a fecskeparadicsom furcsa volt, mert eddig csak löszös partoldalban láttak hasonlót. A fecskék az ér szűnyogjaira vadásztak. Olykor rókát láttak leleskelni az erdőszélen, más állat nem mutatkozott. Estefelé újabb forráshoz értek, ahol letáboroztak éjszakázni. Eugén ismét azt érezte, hogy figyelik. Mondta a többieknek, de azok csak nevettek rajta. Ajánlották, hagyja valahol táboron kívül éjjelre a sonka csontját, hátha eljön érte a „figyelő”. Az ötletet jónak találta, így is tett. Mit ad Isten, reggelre eltűnt a csont. A helyén farkas-ürülékre lelt. Kezdett rossz érzése lenni. A második éj szintén baj nélkül telt el. Másnap reggeli után tértek rá útjuk harmadik és egyben végső szakaszára. Alig haladtak száz métert, amikor a tőlük húsz méterre húzódó erdő szélén megjelent egy farkas. Aztán még egy, majd egy harmadik, aztán valószínűleg az egész falka oda gyűlt várakozóan, míg ők lassan haladtak tovább a völgy közepén a magas fűben úgy viselkedve, mintha nem látnák azokat. A nagyra nőtt fű olykor beleakadt a szekér kerékagyába, s hátráltatta a kerekek mozgását. Egy idő múlva a farkas falka követni kezdte őket. Ezt már nem lehetett más-sal magyarázni, mint azzal, hogy a falkának nyilván az állataikra fáj a foga.

A társaság mindenre készen ragadta meg a rablók ellen magukkal hozott bunkókat, de a kutyákat még nem engedték el. Várták, hogy előbb a falka tegye, amit akar. De az állatok csak vártak, csendben követték a szekeret, míg a komondor és a puli hol

morgott, hol ugatott. A két testvér agya lázasan dolgozott, hogy mitévők legyenek. Aztán, először Eugén törte meg a csendet:

- Úgy látom, megéreztek az ennivaló állatok szagát, és mert éhesek, enni akarnak a lábas jószágokból. Javaslom, mint a legkevesebb értéket, adjon mindenki egy jércét, és mivel tízen vannak, adjunk még tíz tojást. Ha ezt megkapják, remélhetőleg nem támadnak meg azért, hogy többet szerezzenek javainkból és megelégszenek ennyivel.

- Jól van, az lesz a legegyszerűbb megoldás – szólalt meg egyszerre Janusz és Franci – mert, ha megtámadnak, akkor nagy veszteségeket szenvedhetünk, nem beszélve a mi, és a lovak, kutyák, borjak és a két marha várható sérüléseiről, akár az elvesztésükről.

Teo is megszólalt: „Ha mégis megtámadnának, akkor nincs más hátra, mint a védekezés a bunkóinkkal, nekem pedig a törrel.”

Felkapaszkodott Eugén a szekérre, mindenki szárnyasából ki vett egy jércét, kiterkte a nyakukat és megkérte a társait, mindenki maga tegye az út szélére az ő adományát a tojásokkal együtt. Ezután visszamásztak a szekérre és ismét elindultak. Látták nem sokára, hogyan vetette rá magát a falka az ennivalókra. Egy darabig még követte őket egy farkas – talán a falkavezér – de aztán elmaradt. Most már háborítatlanul érték el az eddig a katonáktól csak hírből ismert kanyargós patakot és partján a gyertyános erdőt. Ez a rét kezdetét jelölte, azaz az útjuk itt véget ért.

- Behúzódtak a fák közé és letáboroztak. Az állatokat kicsapták legelni, a szárnyasokat is ellátták, a kutyákat elengedték a pórázról. Tüzet raktak az erdőben összegyűjtött faágakból, elővették a bográcsot, vizet merítettek és a patakból kifogott halakból hallevest készítettek vacsorára. Az előző esti elrendezés szerint tértek nyugovóra. Csendes, meleg este volt, csak a szúnyogok jelentették az egyedüli kellemetlenséget. Elalvás előtt még hallották a kuvik hangját, aztán mély álomba merültek. Álmuk felett a kutyák őrködtek. Mivel éppen teli hold volt, elnyújtottan üvöltöttek legalább fél éjszaka.

- Másnap terepszemlét tartottak, hová épüljön a közös házuk, mely négyüknek is alvóhelyet adhat vadászatok idején. Emeletes, alagsoros épületet terveztek bécsi mintára és az állatok, takarmányok, valamint a fűtőanyagok tárolására való helyiségeket is. Nem akartak erdőirtást, ezért csak célirányosan végezték a házépítéshez szükséges faanyag kivágását. Tarvágással vágták ki a fákat, hogy a tövek kihajthassanak. Mind a fa megszerzése, mind a házalap kitűzése, kiásása, az építkezés egy hónapnál alig kevesebbet vett igénybe. Közben elfogyott a magukkal hozott elemózsia. A vadászat nem hozott eleget, ezért távolabbra kellett menniük. Sikerült elejteni egy vaddisznót és egy őzet, melyek húsa már elegendő volt az összes munka idejére. Még be is rendezték a házat. Az alagsorban volt a kocsiszín, onnan nyílt a két istálló a jászlakkal, ahol ideiglenesen a szárnyasok is laktak. Mellettük állt a sertés ól, utána a termények és a széna tárolására szolgáló fedett hely. Nem rendelkeztek még üveglablakkal a házhoz és az istállókhoz, így azok ablakát kívül-belül zsalu nyitotta, zárta. A ház ajtaját rigli zárta, de

titkos zárral is ellátták alul és felül is, hogy idegen a rigli kinyitása után se tudjon oda bemenni. A vadhúsokból még szózt szalonnát és füstölt húst is készítettek, s a kolbászok mellett helyezték el azokat a hűvös és szellős kamrában.

A megkotort, az uszadék fáktól és egyéb hordaléktól aznap végleg megtisztított, kimélyített patak partján, arcát a napnak fordítva behunyt szemmel pihent Eugén. Váratlanul neszt hallott. Mivel nem ismétlődött meg, kinyitotta a szemeit, mozdulatlanul tovább ülve kezdett fülelni. Hirtelen elsötétedett előtte minden. Valaki fejbe vágta. Magához térve azt tapasztalta, hogy a földön fekszik, két ember áll mellette és magyarul éppen arról értekeznek, ki lehet itt ez az ember, vajon mit akarhat, és mit csináljanak vele. Jó lenne talán eltenni láb alól, mert nem biztos, hogy jót akar. Amikor Eugén megmozdult, és kezét akartak emelni rá ismét, megszólalt tört magyarsággal. Biztosította őket, nem akar semmi rosszat. Ő üzenetet hozott bizonyos falubelieknek és a papjuknak, de nem tudja, merre kell mennie. A két ember rövid tanácskozás után úgy döntött, hogy egyikük elmegy a papért, a másik itt marad ezzel az emberrel és megvárja őket. Amikor a koma sietve elment, Eugén füttyentett egyet, amire aztán előkerültek a társai. Kicsit megijedt a falusi atyafi, hogy most ő került kisebbségbe. Megnyugtatták azonban, nem akarnak semmi rosszat. Elmondták, honnan jöttek és ki az a két katona, akiktől tudomást szereztek a faluról, akik most általuk küldik az üzenetüket a hozzátartozóiknak. Az atyafi nagyon megörült, amikor megtudta, hogy a mondott nevű egyik katona, az ő rokona, és jól van. Nemsokára megérkezett Tóth András a falu lelkésze a másik atyafival és a falu bölcsével, Goro Lajos vadásszal. Nekik is elmondta a négy német fiú, kik ők és hogyan ismerkedtek meg a két magyar katonával, akik azt ajánlották nekik, hogy a falu vérvonalának felfrissítése érdekében telepedjenek le a falujukban. A lelkészt kissé félrehívva megsúgta neki Eugén, hogy Diósgyőrből hozott ajándékba neki bibliát, de a borítója alatt van valami, amit csak otthon nézzon meg, nehogy más meglássa. Beszélgetésük közben a lelkész meghívta a négy fiút és Goro Lajost, a rokonát, hogy nála vacsorázzanak. Másnap akarta a falugyűlés elé vinni a négy idegen érkezésének újdonságát. Döntse el a közösség, hol éljenek az érkezettek ezután.

A vendégek gyalogosan indultak a paphoz, mert állataikat az erdőbeli házban hagyták a kutyák felügyelete alatt. Azokról a falusiak egyelőre nem tudtak. Nem csapott a lelkész nagy vendégséget, mivel nem tudott előre vendégei érkezéséről. Sárgarépa teát kínált vajas kenyérrel, és azt a két halkocsnyát, amivel rendelkezett. Utána borozgattak, beszélgettek. Itt került sor a címeres birtok-levél elővételére és történetének elmesélésére. Még a királynő iparosítási terveiről is szó esett. Elgondolkodva hallgatta a történetet Goro úr és a lelkész. Goro úr szólalt meg először:

- Az igaz, hogy a falunk hol létéről nem tud senki. Az is igaz, hogy a két katona, szinte minden falubeli családdal valamilyen fokon rokonságban van. Biztos, hogy örülnek majd az itthoniak a hírnek, hogy elveszett rokonaik még élnek, és örülnek a betelepülni kívánóknak is. Azonban tudniuk kell a jövevényeknek egy és másról. Például arról is, hogy a török világban már állott ez a falu, de igen kis lélekszámú volt. A közeli tele-

pülések megdúlásának hírére az itteni lakosság is elmenekült egy időre, de később viszont. Más környékbeli, sőt távolabbi falvakból is települtek be hozzájuk a törökök miatt elmenekültek. Ilyen falvak gyakran néptelenedtek el, váltak lakatlanná. Később az uralkodók igyekeztek azokat újra betelepíteni, hogy nevüket ne kelljen törölni a térképekről. Az ide települtek azonban nem tértek vissza eredeti szülőföldjükre, hanem itt maradtak.

Ennek a falunak a neve nem Geszteréd. Más nevet használnak a falubeliek. A német fiúk elhallották, elértették a falu nevét. Így egy nem létező falunak lettek a birtokosai. Legalább is itt Észak-Magyarországon ilyen múltú és nevű falu nem létezik. Nagyon jól teszik majd, ha erről a birtok-levélről soha, senkinek sem szólnak. A birtoklevelük nem érvényes, és ha nem akarják, hogy kinevessék őket, jó lesz, ha meg sem említik senkinek. Ők mindenesetre hallgatni fognak, a birtok-levél létezéséről.

Azt azonban el kell mondani, hogy az osztrákoknak a királynőtől kapott menleveleiben a Geszteréd falu név szerepel úti célként, mely Magyarországon az alföldi régióban a nagykállói járásban fekszik. Így utazhattak ők a magyarok földjére királynői engedéllyel. Az utazók nem tudták hol van Geszteréd, „a szabad falu”, amely nem fizet adót sehová. Ők a két katona által adott útleírást követték, ezért senki más nem ismerte meg általuk ennek a falunak a hollétét. Nyugodt lehet a falu népe, nem fedte fel senki sem a holléte titkát.

A fiúk zavartan köhécseltek. Nem mondhatta egyikük sem a másiknak, hogy te vagy a hibás, te nem hallottad jól a falu nevet, mert mindnyájan ugyanígy hallották azt. Vajon valóban ők hallották rosszul, vagy a katonák vezették félre őket, éppen úgy, mint ők az utánuk leskelődő miskolci fürkészőt? Nesze semmi, fogd meg jól! Ez a mondás újra érvényes lett, de ebben sem a királynő, sem ők nem hibásak. De a tény, az tény! Most mit csináljanak? Itt maradjanak mégis? Vagy haza menjenek, mit mondanak majd erre a szüleik és az ismerősök? Eldöntötték, hogy megpróbálnak ottmaradni. Ha ez a falu befogadja őket, itt maradnak. Ha mégsem menne úgy a soruk, mint amilyen otthon volt, akkor talán hazamennek.

- Ha ez a falu nem Geszteréd, akkor mi a neve? – kérdezték a Frölíchek szinte egyszerre. – Nem igaz a falunak a török dűlő alatti teljes elnéptelenedése sem?

- Később jár barátaim, szólalt meg Goro Lajos, mintegy válaszként. Ajánlom, térjünk most nyugodni, mert a történet hosszú. Inkább holnap mesélek majd a névadásról és arról, miként érthették el a falunk nevét.

Másnap, a faluban nagy volt az álmélkodás és az izgalom a hírhozó négy utazó miatt. Néhány ellenszavazattal megszavazták a négy németajkú betelepülését, mert lám, már meg is tanultak egy kicsit magyarul. A falu népe Merész nagygazda óhajára azt javasolta, hogy mivel a falu-szemle sok időt venne igénybe, azt csak egy nappal később kezdjék meg reggeltől, amikor már Merész Károly is ott tud lenni. Addig ugyanis haszthatatlan dolgot kell elintéznie. Találkozásukig a németek beszélgessenek a falu vezetőivel. Ebben mind egyetértettek. A falugyűlés véget ért. A résztvevők szétszéledtek.

A világszép lányoknál Sabadon

A Goro házaspár ebédet adott a négy utazónak. Ebéd alatt a betelepülők beszéltek eredetükről, otthon maradt övéikről, az utazásig folytatott életükről, miközben majd kipukkantak a kíváncsiság miatt, hogy megtudják a falu igazi nevét és, hogy miért érthették félre azt.

Goró Lajos estére kelve, a miskolci Avas hegy egyik pincéjéből vásárolt bor, és a felesége sütötte sajtos pogácsa mellett kezdte el a történet elmesélését.

„A török hódoltság alatt Miskoucz lakossága 5000 főre emelkedett. Általánossá vált, hogy a környék lakói – a portyázók rablásai előtt védelmet keresve – a városba költöztek. Borból nem kellett tizedet fizetni a töröknek, mert a mohamedán vallás tiltja a borivást. Ezért is virágozhatott a borkultúra. Miskoucz határának 17 szőlődombján szüreteltek, és az Avas, a Bábonyiérc, a Kőporos dombok oldalában félezer pincében tárolták a környék borát. Miskoucz várost hetipiacai, valamint az országos vásárok gazdasági és kereskedelmi központtá tették. Az 1600-as évek végén, 1700-as évek elején már négy országos vásár megtartására kapott jogot.

Sabad falu népe tömegesen sohasem járt be Miskouczra, hiába hirdettek meg ott országos vásárt, inkább Miskoucznál távolabbi helységekbe ment el. Általában egyszerre csak egy-két ember hagyta el a falut. Történt azonban, hogy Miskouczon ismét meghirdették az ónodi vár alatti országos vásárt, és nagy állatfelhozatalt ígértek. Nosza, az erdei falujukban elzártan élők elhatározták, hogy most ez egyszer elmennek oda a nagy távolság ellenére, mert ifjaknak és véneknek már illik látni azt a négy sarokbástyás várat Ónodban. Az is van olyan látványosság, mint a diósgyőri vár, és ráadásul ott folyik a Sajó csaknem az ónodi vár tövében. Ez a folyó, bár örvényes, a partközelségben lehet fürödni benne. Élvezetes egy hosszú utazás után lemosni a hűs habokban a hosszú út porát. A vásár azonban mindent felülmúl. Azt látni kell! A vidék pedig több szempontból is nevezetes! Annak közelében levő Mohi (ma Muhí) községnél történt még 1241-ben egy nagy csata, melyben a tatár hordák ellen harcolva annyi jó magyar veszett oda. Most nem kell tartani semmilyen támadástól, béke van. Víttek magukkal egy vezetéklövet eladási szándékkal, mivel az vadnak bizonyult, mert nem engedte megülni magát senkinek. Ha el tudnák adni, vennének helyette két csikót vagy juhokat, kecskéket. Így biztosan jobban járnak majd, mint ezzel a gyönyörű, de haszontalan lóval.

Miskouczot elhagyva Hejőcsabán utaztak keresztül, ahol megállította őket egy ember. Felkérdezkedett az egyik szekérre mondván, hogy ő is a vásárra tart, és igen hálás lenne, ha elvinnék, ha nem kellene odáig gyalog mennie. Rávette a kocsist, hogy ne Hejőkeresztúr felé menjenek, hanem Ládháza felé. Azt mondta, ha arra még nem jártak, nem árt az ottani népeket megismerni, mert azok igazi jó magyar emberek, szí-

ves vendéglátók. Nekik is vannak szép eladni való állataik. Gyakran járnak velük az ónodi vásárra. Mit lehet tudni, lehet, hogy más alkalommal nem a távoli Ónodba mennek majd el, ha jó és szép állatokat akarnak vásárolni. A valóban nagyon szíves ládháziaktól búcsút véve rátértek a Ládháza-Mohi-Ónod útra. Még félúton sem jártak Muhi felé, amikor oldalirányból jőve csak úgy a réten át, hozzájuk csatlakozott egy másik szekér. „Használt ruhákat visz eladni a vásárba” – mondta a kocsisa, de olyan ravasz módon mosolygott össze a velük együtt érkezett idegen emberrel, hogy a sabadiaknak nem lett szimpatikus. Muhiban ismét csatlakozott hozzájuk egy szekér, amelyen négy muzsikás cigány és egy nagyon szép arcú nagy keblű cigánylány utazott, aki énekes volt a társaságnak. Ha már ilyen karavánban utaztak, a cigányoknak kedvük támadt muzsikálni, a leányzónak énekelni. Emelkedett hangulat alakult ki annak ellenére, hogy még egy kortyot sem ittak.

Ónodban már nyüzsgött a nép a piacon. Napsütéses kék ég borult feléjük. Mint az ilyen sokadalmak idején szokás, ehetnékje támadt a népnek. Vásároltak az árusoktól sült kolbászt és kondérban sült húsos szalonnát. A sabadiak egy-egy pohár itóka mellett barátságokat kötöttek mind a helybeliekkel mind a vásárolók közül többekkel.

Még dél sem volt, amikor megjelent váratlanul egy török lovas csapat. Egy részük felborította a standokat, leszúrta az eladásra váró legelésző disznókat, és az ellenálló lassan ocsúdó embereket. A másik csapatrész nőket és gyerekeket kapott a nyeregbe, és amilyen fergetegként isten tudja honnan ide érkeztek, olyan gyorsan el is vágattak lovakat hajtva el a vásártérről.

Néhány ember a folyó két ága közötti Sajó-szigeten fúrta be magát a homokba, így vészelve át ezt a támadást. Mások a halottak alatt szintén halottaknak tetteve magukat menekültek meg. A turbánosok agyafúrt csapatának elviharzása után, aki élve maradt, kereste a maga rokonát, ismerőseit, állatait, ingóságait.

Az első feladat a falu égő házainak oltása volt. Utána a szétszéledt állatokat terelték össze és a leszúrt sertéseket gyűjtötték egy helyre. A falubeliek ajánlására igyekeztek helyben feldolgozni azokat, ha másként nem, hát megsütni, megfőzni, hogy legalább ehessenek. Ebből vittek magukkal a távozók, de a zöme a falubelieknek maradt, hogy legyen ennivalójuk, amíg a rommá tett gazdaságukat újraépítik. A használtruha árus a gazdátlanul maradt árukat igyekezett gyorsan összekapkodni és a halottak pénzét összegyűjteni. Nem látta senki helyénvalónak ezt a nagy buzgóságot, mellyel mások bajából hasznot kovácsolni igyekezett ez az ember a másikkal együtt, akit a sabadiak Hejőcsabán vettek fel a szekerekre. A falusiaknak úgy tetszett, mintha látták volna valamilyenkor ezt az embert a piacon lopni, azért elzavarták, mondva, hogy utálják a hullarablókat. Még vasvillát is fogtak rá, csak minél messzebbre űzzék az ószerest és társát, akik nem akarták velük együtt eltemetni a halottakat. Még az a gyanú is felmerült, vajon nem ezek szervezték-e meg a török csapat mostani érkezését, nem kém-e a két ember, mivel egyedül ezeknek nem görbült meg egyetlen haja szála sem.

Végül számba vették, hogy ki az, aki haza tud jutni és kik azok, akik bárki mással elmennének azok lakhelyére, hogy ellássa valaki a sebeiket. Geszterédről ketten is voltak a vásárban. Az egyik életét vesztette, a másik súlyosan megsebesült, de élve maradt. A muzsikások közül a cigánylányt a törökök elrabolták. Közülük csak a kocsis maradt élve hírmondónak. Ő hamarosan elbúcsúzott a piactéren maradottaktól és haza indult a szekerek egyik megmaradt lovával.

A szabadfalviak közül alig maradtak élve. Ők hárman a többi hozzájuk csatlakozóval együtt, valamint a csoda módon épen maradt két szekerükkel, lovaikkal indultak el haza övéik eltemetése után. Igaz, halottaikról ők is leszedték az értékeiket, hogy hazavigyék az otthonmaradt hozzátartozóknak, mivel ugye azoknak nagyobb szükségük lesz a csizmákra, lajbikra, kalapokra, mint az elhaltaknak. Száraz idő volt már régóta, nem süllyedtek bele a szántók, rétek földjébe. Erőltetett iramban haladtak toronyiránt egyenesen át a földeken Kistokaj felé. Onnan Görömböly érintésével az Avas hegy gerincén haladtak tovább, amíg rá nem tértek az országútra. Siettek, hogy a súlyos sérültjeikkel mielőbb Diósgyőrbe érjenek. Volt nagy rémület, amikor megérkeztek a diósgyőri váruradalomba. Az összeszaladt nép csodálkozott a török dúlás hírének hallatán. Mindjárt fel is jegyezték az ónodi vásár 1677. április végi lerohanását. Azt feltételezték, hogy a támadók a nógrádi portyázó törökök voltak. A diósgyőriek később hallottak arról is, hogy a török portyázók Ládházát is megdúlták aznap. Szerencsére ott nem volt nagy a veszteség.

A diósgyőriek tartóztatták a sabadiakat, maradjanak még, de ők mielőbb otthon akartak lenni. A sérültek ellátása után hazaindultak. A geszterédi ember egyik lába térdig odaveszett, mert hogy el ne üszkösödjön, az elroncsolódott végtagot le kellett vágni. Sabadból nyolcan mentek el mulatni, hárman tértek vissza, de hoztak magukkal egy fő volt geszterédi lakost és még három máshová valót. Ők nem tértek vissza korábbi lakóhelyükre, Sabadon maradtak.”

- Eddig szól a falu története, amit eddig még nem ismerhettek maguk – fejezte be a történetet Goró Lajos, majd folytatta. – Azért vélték a falunk nevét Geszterédnek, mert a két katona, akit megismertek, annak a geszterédi embernek a leszármazottai, akit a falu befogadott az ónodi török dúlás után. Bármikor kérdezték őket, hogy hová valók, ők mindig azt válaszolták, hogy Geszterédre.

- Hogyan lett a falu neve Sabad? – tértek rá a Frőlichek az utolsó kérdésre.

- A falunknak sokáig egyáltalán nem volt neve. Az itt lakók tudtak élni nélküle is. Sokáig nem vetődött fel ez a kérdés, de egyszer mégis megtörtént. A lakosság akkor nagyon fontosnak érezte, hogy ha az embereknek van neve, legyen a falunak is. A kérdésen mindenki elgondolkozott, de csak egy névjavaslat született. Legyen Szabadfalva, mert ők minden kényszer nélkül szabadon élnek. A jó ötletre mindenki rábólintott. Merész Károly mostani nagygazda őse is kinyilvánította a véleményét, hogy: „jó, legyen a falu neve Szabadfalva”.

Kitört a nevetés elsőre, mivel a most nyilatkozó beszédhibás közbeszólása nagyon mulatságos volt. Később azonban, amikor a nevetések már elültek, azt kezdték mondogatni a faluban, hogy a Sabadfalva név nem is olyan rossz, mint ahogy először gondolták. Így született meg a falu végleges neve: Sabad, Sabadfalva.

A névadást követően arról is megállapodott a falu közössége, hogy ha csak nem elkerülhetetlen, ezt a nevet sem fogják elmondani sehol és a helyét illetően minden kérdezőnek azt mondják majd, hogy 10 napi járásra van Miskolctól északra, holott Diósgyőr-Majláttól gyalog csak háromnapi járásra van, lovon még olyan messzire sem fekszik keletre.

A két katonának a német nyelv nem tökéletes ismeretéből és a pontatlan elbeszéléséből adódhatott a félreértés a falu nevét illetően.

Azt ajánlom, most már ne rágódjanak ezen. Kedves barátaim, ha tetszik itt maguknak, igyekezzenek a lakossággal összebarátkozni, összeszokni, az itteni lányos családokba beházasodni. Én is azt mondom, amit a két katonánk, hogy itt találják meg a földkerekség legszebb, és legdolgosabb lányait!

Találtak négy üres házat. Igaz, mindegyik romos volt valamilyen mértékben. Azokon az elhanyagolt, gazdátlan telkeken magasra nőtt a gaz. Így eleve elrendeltetett, hogy ezek, ezé a négy idegenné legyenek. Mondták: eléggé régen csúfítják már a faluképet, éppen ideje, hogy rendbe tegye valaki ezeket, ne legyenek „falucsúfjai”.

A faluközösség választotta ki, melyik telek kié legyen, így nem választhattak a Frölichek. Azt kellett elfogadniuk, amit kaptak. A falu közepén állott a paplak, az ő portája előtt egy gémes kút, mint közkút, itatóvályúval a csorda számára. A paplakkal volt egybe építve a közösségi ház, mely egyaránt szolgált a pap által celebrált misék, a falugyűlések és a lakodalmak számára. Mindez együtt egy nagy kört tett ki. A kerék-agy volt a közösségi ház, de az egészet úgy is fel lehetett fogni, hogy a belőle kiágazó öt utca olyan volt, mint a napból kiáradó sugarak, vagy úgy, hogy minden út Isten házához vezet. Minden utcán húsz ház állott. A házak előtt virágos kertek díszlettek. Vagy a ház mögött volt a kút, vagy a zöldséges kertben. A kút körül helyezkedett el a fűszerkert is, utána fél oldalt néhány gyümölcsfa állott, a telek másik oldalán gazdasági épületek húzódtak, majd a pottyantós illemhely, mögötte a pöcegödör, aztán a leckerítésen túl következett a szántó, a legelő, a rét és azon túl mindenkinek a saját erdő része. Az erdőt követte a második sor ház a saját telkeivel, majd a harmadik sor ház ugyanígy. Az erdősáv mögött ismét rét következett, aztán új erdősáv, de ez már tömöttebb, szélesebb, nagyobb az előzőnél. Ezen az erdőn folydogált át az a kis patakocska, melyet ide jövetelükkor a négy Frölich kitisztított. A patakpartot követő erdőrészben körülbelül 30 méter után eléggé eldugott helyen emelkedett a faházuk, amelyre és a patakra csak Teo telke végéről lehetett rálátni.

Teo telke után, már csak az erdőkerülő és egyben „víz-vigyázó” feladatot is ellátó Merész Károly telke helyezkedett el. Ő volt hivatott arra, hogy a patak állapotát felülvizsgálja, kitisztítsa azt, ha kell, kezelje a vízszintet szabályozó vízkereket a gátnál, ki ne

öntse a patakvíz a falu népét, mint az ürgét a nagyobb esőzéseknél vagy hóolvadáskor. Merész Károlyt – akit csak Karesznek hívtak a faluban – három népes család imádta a mindenkori élcelődései és viccelődései miatt. Ifjú házas volt, mert előző felesége nem régen meghalt gyermekágyi lázban és vele újszülött kislánya is. Nem várta meg a gyászév leteltét, mert asszonyra volt szüksége és háza állatainak ellátására. A felesége, Ilonka asszony volt a helység jótevője, aki értett mind az állatok, mind az emberek gyógyításához. Szülésekhez őt hívták, mivel bába is volt, javasasszony is. Segítőit két család asszonyai képezték: Márka, és Ágnes asszony. Ügyesek voltak, minden szülés rendben zajlott le.

Sajnos Teo telke kissé mocsaras volt, ezért a falu közössége meghosszabbította az ő erdőrészét, hogy ezzel kárpótolja a használhatatlan területért. A négy Frőlich kutyákat is hozott magával. Nem akarták, hogy az ebek összevissza csatangolva zavarják az őket befogadó falusiakat, ezért körbekerítették az egész portájukat helyenként magas pálánkkal, helyenként ugyancsak 2 méter magas léckerítéssel. Ez a magas, átláthatatlan deszkakerítés főleg az utca felől volt jó, mert meggátolta, hogy a portára bárki kíváncsiskodó könnyen bemászhatson csak úgy szétnézni, nem mintha bármi takargatni valójuk lett volna. Gondolták, jó lesz az esetleges ártó szándék ellen. No, aki legelőször ez ellen a kerítés ellen tiltakozott, maga Merész Károly volt. Tiltakozása ellenére a kerítés maradt. Teo áthívta, nézze meg Karesz szomszéd, hogy nincs semmi titkolnivalója, csupán szeret olykor-olykor csupasz felsőtesttel dolgozni, s ilyenkor zavarná, ha váratlanul érkezve az utcáról, bárki idegen így látná őt. A négy Frőlich eléggé messze került egymástól, de a kapcsolatot tartották itt is. Egymás után épültek fel a házaik. Mindegyikük segített a másiknak az építkezésben, és a kezdeti egyéb munkákban is. Több falubelinek is tetszett ez a munkamódszer. Ezért ezeknek a barátkozóknak is segítettek a Frőlichek bármilyen munkát kellett elvégezni. Megszülettek az első barátságok.

Eugén telkén a kút kevés vizet mutatott, úgy tűnt, el van iszaposodva. A megbeszélt napon nem csak Janusz indult el hozzá megnézni, hogy mi a baj a kúttal, hanem más szomszédokkal együtt Karesz gazda is. Ajánlkozott kútásónak, ha kell. Janusz mondta, hogy köszöni, majd inkább máshoz venné igénybe a felajánlott segítséget. Ő éppen kútásó, így három testvérével együtt négyen éppen elegendő lesznek ehhez a munkához. Másnapra tervezték a munka megkezdését, de akkor eleredt az eső és esett másnap és harmadnap is. Eugén addig az egyik szomszédjától hozott magának és az állatainak vizet. Negyednap reggel valamilyen erős, nagy bűzre ébredtek. A bűz a kúthoz vezetett. Észrevették, hogy valami fekete van benne. Amikor Janusz leereszkedett a száján és orrán kendővel a bűz ellen, szörnyülködve húzta ki belőle Teo puliját, mely két nappal korábban eltűnt.

Nosza, lett új téma a faluban. Az emberek találgatták, miként kerülhetett bele a kútba az állat? A kút kávája magas, arra egyszerűen nem tud felugrani egyetlen kutya sem. Teo kutyája mindig kötve volt, amikor gazdája elment hazulról. Amikor eltűnt az eb, úgy látszott, valaki elvágta a kötelét, és mintha eltaposott vérnyom is lett volna a

porban. Legalábbis más színű földdel volt felhíntve a kút környéke, mint amilyen ott a talaj volt. Más nyom az eb után nem maradt, most pedig a kútban leltek rá a bomlani kezdő tetemre. Teo is, Eugén is Kareszre gondolt a büntett elkövetésével kapcsolatban, úgy gondolták, hogy a korábban felajánlott munka visszautasítása volt az oka. Talán megsértődött, és a vélt sérelmet így bosszulta meg. Lábnyom vagy más jel, amiből a valódi tettesre következtethettek volna, nem volt sehol, így napirendre kellett térniük a történetek felett.

A dögöt kivették a kútból, elföldelték. A kutat kimeszelték, hogy fertőtlenítsék. Azután elkezdték a kút továbbásását. Már húsz méter mélységben jártak, de hiába várták a víz feltörését. Úgy nézett ki az egész, hogy a korábbi víz csak csapadékból eredhetett, nem volt ér, mely a kutat táplálná a vizével. Franci azt javasolta, ne ássanak tovább, inkább hagyják abba. Kövezzék ki az alját, építsenek köré kútköpenyt és Eugén a nagy mélységet majd élelmiszerei hűtésére használhatja inkább. A zárható kútköpeny majd megvédi attól, hogy megint valaki garázdaságból valamit beledobva árthasson neki.

Janusz nekikezdett, hogy végigpásztázza az egész telket, sőt, még a tervezett veteményei helyét is annak megállapítása végett, hogy hol lehet az a hely a föld felszínén, ahol a föld a színével jelzi az alatta húzódó vízeret. Érdekes eredmény született.

Az Eugén háza előtti gang alatt vezet a biztató hozamú vízér, mely az utcáról jön be a portára és tovább vezet ki a veteményesen át a legelőre, majd a rétre, és az erdőn át annak a pataknak az irányába halad, melyet kitisztítottak, és amelybe a Teo telkén át haladó vízér is torkollik. Franczi azt javasolta, hogy mivel a padra vezető garádics a ház végén van a gangot követően, amellet kezdjék el az ásást. Ez esetben a padra járó lépcsőt be kell majd építeni a házba, a kúttal együtt. A garádics alját lehet tároló szekrényként használni, vagy lezárni egy ajtóval, hogy onnan vezessen le a pincelépcső, melyet vízszintes ajtóval, ha lezárnak, rá lehet tenni egy asztalt, akár négy székkal, és lehet ott étkezni. Így lehet a helyiségből nyári konyhát építeni. A kút épületében pedig lehetne terménytárolót kialakítani, ha házfalat húznak a kút köré és fölé. Ez viszont azt fogja eredményezni, hogy mindaddig kút marad a kút, amíg a ház állni fog. S amíg a ház áll, addig az ivó, mosdó, mosó és öntöző víz, valamint az állatok itató vize biztosítva lesz jó minőségben, amihez a gazdán, és családján kívül más nem férhet hozzá.

Kiásták a kutat. Huszonhat méteren találták meg a bővizű vízeret annak ellenére, hogy azt gondolták nem kell sokat ásniuk. Ezután kiépítették a ház és teljes melléképületeinek rendszerét. Mikor befejezték, méltán voltak büszkék magukra. Megépítették Janusz, és Franci házát, és gazdasági épületeit is. A Diósgyőrből magukkal hozott állati takarmányok elfogytak mire az épületek elkészültek, és minden porta azt a képet mutatja, amelyet a falu közössége elvárt tőlük. Vetőmagot, lisztnek való gabonát venniük kellett a falubeliektől. A pénzt nem tudták hasznosítani, ezért a négy Frölich testi erejét ajánlotta fel fizetségként. Elmentek kukoricát törni, szántani, vetni, fát vágni, és mázas kemencéket építettek a tiszta szobák és a konyhák közé, hogy azok mindkét helyiséget fűthessék. Végül visszatértek a saját munkáikhoz. Vasekéikkel feltörték a szántófölde-

ket. Elvetették az őszi árpát és a búzát. Mire a vetések zöldelltek, megjött az eső a hosszú száraz időszak után. Lehulltak a falevelek ezerszínű szőnyeget terítve a lábuk elé. Aztán bebőröződött a vizek háta. Megérkeztek az első fagyok, majd nemsokára a jótékony hótakaró is.

Egyik nap este sürgős segítséget jött kérni Franczihoz a falu egyik vadásza, mert beszakadt a háztetője. Megnézték a házat, mit lehet tenni és vajon mi okozhatta a bajt. A ház zsindely teteje régi volt, korhadt és pont a legrosszabbkor rongálódott meg, amikor már rajta volt a hó. A bajban a szerencse az volt, hogy a tél elején jött, amikor a fáknak lassú a nedvkeringés, ilyenkor kell kivágni a fazsindelyhez a fát. Franczi elment megnézni, mit lehet a tetőből megmenteni, mekkora a beszakadás, mennyi fazsindelyt kell készíteni hozzá.

Megnézte a tetőt kívülről is és a padlásról is. Megállapította, hogy nem elég sűrű a tetőn a keresztlécezés, a keresztelő lécek alatt nem megfelelő a deszkafedés. Inkább ez a tető nagyobb baja, ennek hiányát kell először pótolni, majd csak utána láthat hozzá azokon a zsindelyek rögzítéséhez. No, persze előbb el kell készíteni a zsindelyeket, mert a gazdának nincsenek raktáron, régen eltűzelte már azokat. Kérdezte Franczi, milyen fajta fái vannak az erdő részében, mert a zsindelynek keményfából, azaz időtálló fából kell készülnie. Megállapodtak, hogy a szükséges mennyiségű zsindely elkészítéséhez milyen nagy fára van szükség. A kivágandó fáról kiderült, hogy az sokkal nagyobb, vastagabb, mint amennyire szükség van. A gazda nem akarta a fát kivágni. Sajnálta. Franczi erdőjében volt egy fiatal tölgyfa, mely jó lenne, de azt és a készítés költségét a gazdának meg kell térítenie. Amikor megegyeztek abban, hogy jó lesz a Franczi fája, a mester arról érdeklődött, adja-e a gazda anyagköltség és munkadíj fejében az egy éves kanca csikót. Erre a gazda nagyon megijedt és mondta, nem adhatja, mert annak anyja elpusztult a kehtől, így nem marad lova, ha ezt odaadja. Akkor, a tinót adja ki – kérte Franczi. A tinót sem adta, így a végén megegyeztek, hogy a gazda a 200 kilós sertést adja oda, és karácsonyra az állatot le is vágja. A Frölich testvérek elmentek megnézni a disznót. A lemázálásnál derült ki, hogy az állat nincs 200 kilo. Csak száznyolcvan van benne. Aztán, mivel a vadász sokgyerekes volt és a gyerekek nagyon várták már a disznóölést, hogy abból legyen meg a család télre való húsarúja, elkezdett a vadász visszakunyerálni a feldolgozott hús-árúkból.

A fát tarvágással vágta ki a Frölich testvérek, ők is vitték át Franczi udvarára, mert – mint mondta a vadász – nem tud abban sem segíteni. Amíg Franczi a famunkát végezte, a Frölich testvérek feldolgozták és kimérték a sertés húst úgy, ahogy azt illik. A fele sertés Franczié, mert övé a fa, a feldolgozást zsindellyé is ő végzi, és ő végzi a zsindelytető felrakását, rögzítését és vízhatlanítását is növényi olajokkal, mivel a gazda nem rendelkezik kátránnyal a fa lekenéséhez. A másik fél disznót négy részre osztották, a három testvérnek jutott egy-egy rész, mert ők is kivették részüket a munkából, és egy rész jutott a vadásznak úgy, hogy azért a húsert még meghatározott időben munkát kell végeznie Franczi részére.

Hat-tizenöt centiméter széles, harminc-hatvan centiméter hosszú, két centiméter vastag gyalult fatáblákat készített Franczi. Azért kellett nem csak egy fajta méret a zsindelyekből, hogy a kis helyekre ne kelljen elvágni a nagyobb méretű lapokat. Az egymásra csúsztatott fatáblácskákat a kereszt lécekre szegezte úgy, hogy a felsőbb sorok alsó vége takarja az alattuk lévőket. Ezáltal a falapoknak egymáshoz illeszkedve és egymást részben fedve kellett alkotniuk a vízzáró réteget. A falapok alját nem kerekítette le, mint ahogyan azt a szülőfalujában látta. A tetőn itt egyenesre vágott lapok voltak, így ő ezek formáját követte. Eltökölte, hogy fél méterenként, keresztbe a tetőn a zsindelypótlást még leszorítja egy-egy deszkalappal, hogy tökéletes legyen a rögzítés. A nedves falapok szikkasztásához éppen úgy, mint a húsok füstöléséhez, füstölő kamrát készített. Hosszantartó, fárasztó munka volt mind a készítés, mind a felrakás. Ráadásul még a felrakás előtt gondoskodni kellett a hónak a tetőről való eltávolításáról, hogy munka közbe ne legyen akadály és esetleges olvadáskor ne csurogjon alá a hólé. Mire eljött a hóolvadás ideje, az új tető tökéletesen illeszkedett a régihez, sőt, még meg is lett erősítve.

Frőlichék vasárnap istentiszteletre jártak éppen úgy, mint a többi falubeli. Utána a legények a lányokat nézegették, évődtek velük, dicsérték a copfjukat, vagy a piros arcukat, kacér tekintetüket, és érdeklődtek az idősebbektől, hol van eladó lány.

Télen a pap-tanító olykor összehívta a falunép apraja nagyját, hogy a bibliaoktatáson, és a többi tananyagon kívül a felnőtteknek is tartson ismeretterjesztő előadásokat a természetben fellelhető érdekes állatokról és a nem régóta, de már Európában is termesztető tengeren túlról származó kukoricáról és krumpliról, melyek igen hasznos tápláléknak bizonyulnak. Jók ezek a termények háziállatoknak és az embereknek egyaránt. Beszelt a természetben elzárva élő emberekről, akik körében gyakori a rokonházasság, mely nem jó, mert az emberi nem degenerálódásához vezet, majd később a kihalásához. Olykor szó esett arról is, hogy a gazdák milyen termelési módot alkalmaznak. Egyeseknek miért jobb a termelési átlaga a többiekénél? Miért fontos, hogyan trágyazzák a földeket, és hogy milyen alapanyagok kerülnek a trágyába. Az előadások után vagy zsoltárokat énekeltek, vagy magyar népdalokat. Sor került esküvőre és keresztelőre is. Még táncoltak is néhányszor. Ilyen alkalmakkor került össze a fiatalság. Eugén és Janusz nem leányba, hanem ugyanabba az özvegyasszonyba szerettek bele. Bár az özvegyet Eugénnek ajánlották, az Januszt választotta.

Eugén az özvegy hűgát, Erikát kérte feleségül nem csak azért, mert német neve volt, és szőni, fonni, ruhákat varrni jól tudott, hanem azért is, mert nyílt tekintetű kék szemeivel olyan huncutul tudott ránézni, mint senki más. A két fiatalabb Frőlichnek is akadt párja. Így történt aztán, hogy 1748. húsvétját követő első hétvégén négyes esküvőt tartottak. Volt nagy mulatozás.

1749-ben megjöttek az első gyermekek és ráadásul csaknem mind fiú. Eugénéknél ikrek; egy fiú és egy leányka. Aztán mindnyájuknál évenként vagy két évenként érkeztek az újabb jövevények, szaporodott a falu népessége általuk is. Megszületett Kareszék

kisfia is, aki apja után a Károly nevet kapta. Őt Karcsikának becézték. Ahogyan folytak a világ dolgai, jöttek a gyermekek, az öregek pedig elmentek.

A falunépe javaslatára született meg a betelepült Frőlichek névhasználata. A négy legény nyilatkozata értelmében írásban a jelenlegi nevük így marad, ahogy van, de kivétel nélkül mindegyik sarjuknak magyar személynévvel kell kapnia a keresztségben. A falu által megajánlott Főzy családnevet sem a betelepültek, sem utódjaik nem veszik fel írásban, de ha a falubeliek közül valaki így akarja őket szólítani, no meg a személynévük magyar változatán, azt elfogadják. Ha a faluban mégis Főzy névvel akarják őket illetni, azt csak a korábbi családi név említésével tehetik meg. Ez a névhasználat azt eredményezte, hogy a falu megoszlott a névhasználatot illetően, és ez sok mókára adott alkalmat. Így lett Frőlich Eugén neve Frőlich (Főzy) Jenő, a testvérei; Frőlich (Főzy) János, Frőlich (Főzy) Ferenc, Frőlich (Főzy) Teodor – Teo). A tevékeny Frőlich (Főzy) testvérek nem fértek a bőrükbe az energiától. Tóth András pap-tanító egyetértésével a falu nebulóinak tananyagába bekerült Eugén, azaz Jenő úr jóvoltából a deák nyelv és a talajtani ismeretek oktatása. Ő tudta, milyen földből lehet égetett téglát készíteni, milyen a mész alapanyaga és hogyan lehet kinyerni a földből. Milyen földből kell készülnie a vályogtéglának, milyenből az agyag fazekaknak? A termőföldet hogyan kell lazítani a szántással, a trágyával feldúsítani, hogy a különböző mezőgazdasági termékek jó hozamúak legyenek. Megtanította a gyerekeknek azt is, hogy miből lehet megállapítani a talajról ránézésre, hol rejtőzik alatta vízér. Sőt, még arról is mesélt, milyen színű a vasércet tartalmazó föld, hol található olyan Magyarországon és, hogy Mária Terézia királynő jóvoltából talán már meg is valósultak itt a Bükkben a vasolvasztók, ahol vasat állítanak elő, melyből sok hasznos tárgyat kovácsolnak a vasmunkások a hámorokban. Még az első bükki vasolvasztók nevét is megemlítette mondván jó, ha tudják, hátha egyszer majd oda mennek dolgozni a sabadiak, hiszen nincsenek messze azoktól. A távolság csak vagy két-háromnapi járóföld.

János úr német nyelvű ismereteket tanított felnőtteknek, gyerekeknek egyaránt. Gyakorlati ismeretanyagként arról, hogy a víz a Föld kialakulása óta az egyik legfontosabb lételem. Víz nélkül nincs élet. Azt is megtanította, hogy a víz és az ember viszonylatában legtöbbször a víz az úr, de ha az ember a szolgálatába állítja és okosan bánik vele, a víz erejének hasznosításával megkönnyítheti az életét. Osztrák földi szakmája szerint ő molnár, ezért a falu környéki vízerek, patakok vizét a falu környéki közös vadászterületet képező erdő mellett elfolyó Fehér patak (*a fehér köveiről kapta a nevét a patak*) vizébe bevezette a medrük kiszélesítése és kimélyítése mellett. Hidakat emelt rájuk, és a partjaikat élő növényekkel ültette be, így a patakpartokon minden évadban díszlett valamilyen növény. Egyik a vesszőjével, másik a virágjával, harmadik a gyümölcsével díszítette a vidéket. Ez a patakdelta kedvelt kirándulóhellyé vált, ahol Húsvétkor, Pünkösdkor jó idő esetén összegyűlt a falu népe közös ünneplésre. A delta vizének hasznosítására János úr vízi malmot épített. Ő lett a molnára, az általa oktatott gyermekekből és felnőttekből kerültek ki a segédjei. Most már gyakorolhatta szakmáját úgy,

hogy malomkövet hozzá a miskolci városatyáktól kapott, a vasszerkezeteket a diósgyőri kovácstól vásárolta.

Ferenc úr a fákkal kapcsolatos alapismereteket oktatta. Hányfélék az erdőmezők fái és miként hasznosíthatók, hogyan kell a kivágásukat elvégezni, miként kell azokat pótolni, hogy el ne sivárosodjon az élőhelyük. Hogyan kell a fákat az ember céljaira felhasználni. Megtanította az erdőgazdálkodás és a fafeldolgozás tudnivalóit. Besztotta a falu lakosait, mikor kinek kell faültetést és fagondozást végeznie a saját és a közösségi erdőrészben, mert a kivágottakat új fákkal kell pótolni.

Teodor úr a vadgazdálkodás legfontosabb pilléreit fektette le és mellette állattartási ismereteket is tanított. Hogyan lehet az állatok húsát, bőrét, szőrét az ember számára hasznosítani. Melyik állat milyen tartási szükségletek megteremtését igényli és végül a legkülönbözőbb vadhúsok és házi állatok húsának az ember részére történő feldolgozását is megismertette a nebulókkal. Ilyen oktatások alkalmából a tanórákra kis és nagy gyerekek is bemerészkedtek, így már kicsi koruktól kezdve magukba szívták az ismereteket még a főzés technikáiról, valamint a tűzgyújtás és a füstölés mikéntjét is megismerték. Tudták mit hogyan kell elvégezniük úgy, hogy a természetben kárt ne tegyenek. Nem lehet vadrezervátumot kialakítani, ha egyszer a vadállatok a szabad mozgáshoz voltak szokva. Továbbá azért sem, mert azon belül a farkasok elől nem tudnának elmenekülni. Megtanulták azt is, hogy a természetben még a legapróbb fűszálnak és virágnak is meg van a maga szerepe, csak így van jelen a természetben a harmónia, mellyel élnie az embernek nem csak szükséglete, hanem kötelessége is. Az embernek nem mindegy, hogy mit eszik és mennyire tiszta vizet iszik! Védeni kell a természetet, benne a vizek tisztaságát is, mert ez a záloga az élet megmaradásának!

Ezek a tananyagok beépültek a mindennapokba és hamarosan úgy beléjük ivódtak, mintha mindig is az életük részei lettek volna. A faluban minden épült, szépült, gazdagodott. Csak Merész Károly családjában szaporodtak a bajok. Ott lett egyre mérgesebb a helyzet, egyre több a veszekedés és az asszonyverés.

Jenő tekintetes úr, az Ádám nevű fiát először annak 8 éves, majd 20 éves korában vitte el Diósgyőrbé a bíró barátjának bemutatni. Amikor szó került arra, hogy Ádám nősülni készül, még nászajándékot is adott a nagyságos bíró barátjuk. Kapott kerettel együtt nyolc darab színes üvegszemből való díszes ablakot az Ádám építendő családi házára. Aztán 1767-ben megtörtént Sabadfalva legszebb lányával az esküvője. Egy évre rá jöttek az első gyerekek: Imre és Sára, az ikrek. A következő gyermekáldás csak öt év múlva érkezett.

Ádám felesége, a gyönyörű szőke fürtű Rózsika asszony elhúzódoan náthás volt a terhesség alatt. Ilonka asszony mondta is neki, igyekezzen rendbe jönni, nehogy baj érje a babát. Rózsika egészségesnek látszó gyermeket szült 1773. március 31-én. Hamar híre ment, hogy a kisfiúnak – aki a Gábor nevet kapta a keresztségben – a bal lábacskája öt centivel rövidebb a másiknál. Ráadásul a jobb kezecskéjén hat ujjal látta meg a világot. Ilonka asszony segédjei, Márka és Ágnes asszony kotyogták ki a titkot. Mindenki cso-

dájára járt a babának. Egyesek sajnálkoztak rajta, mások baljóslatról suttoztak. Ilonka asszony azzal akart végét vetni a bolondériának, hogy pártját fogta a kicsinek mondván, hogy az ős magyarok idején körülbelül 6-700 évvel öelöttük tiszteletben tartották az ilyen módon született gyermekeket és eleve gyógyítóknak, táltosoknak nevelték őket. Így kell tenni ezzel a fiúval is. Ahogy eszmélni kezd, tanítani kell neki a túlélés ismereteit – mert mint mondta – a tenyere vonalai azt mutatják, hogy sok szenvedésben lesz része az élete során, mégis nagyon értékes ember válik belőle felnőtt korára. Ehhez kell őt hozzásegítenie a mai falunak. Erre sokan hajlandók is lettek fogadalmat téve magukban és Isten előtt is a Tóth András uram által vezetett fohászkodáskor.

A sok családlátogató közül nem maradhatott ki Karesz sem az ő Karcsikájával. Még meg is szagolgatták a csecsemőt, nincs-e benne kivetni való. Azonban a gyermek jó szagú édes kis baba volt. Az egyik óvatlan pillanatban, amikor az anyja borért ment a konyhába, hogy a vendégeket a pogácsa mellé azzal is megkínálja, a bölcsőből a látogatók kivették a picurkát és nyomogatni kezdték kicsi testét. Rózsika arra érkezett vissza, hogy a gyerek keservesen sír. Még jókor érkezett, mert Karcsika ki akarta nyomni a csecsszopó szemeit. Ádám bőszi tigrisként ugrott fia megmentésére. Megmondta a két Merésznek, hogy gyermeke mellett többé nem akarja látni őket, és egyébként is, ha jót akarnak, óvakodjanak, hogy a gyermeknek valamiben kárt okozzanak.

Ezt követően kezdett el keringeni Merészektől eredően a pletyka, hogy a gyermek egész megjelenésére nézve ördögies, boszorkányos. Ilonka asszony ismét a gyermek védelmére kelt, melyet újfent veréssel honorált élete párja, sőt egy alkalommal kikergette a házából az asszonyt, aki akkor éjjel Teo csűrjében hált. Merész Karesz egy-két nap múlva visszafogadta a feleségét, de nem lett jobbindulatú Gáborka iránt, akit a falu Gabónak kezdett becézni. A gyermek közben nőtt, már kétéves korában a kert nagyfejű káposztáinak tetején üldögélt és figyelte szülei munkáját a veteményesben. Ekkor már tudta, melyek a nemes növények, és melyek a veteményes kert gyomjai, amelyeket el kell távolítani, ha nem akarják, hogy elszívják a fontos növények elől a tápanyagot. A szülei által kihúzgált vagy kikapált gyomokat ő gyűjtötte kosárba, melyeket aztán a sertésnek adtak elfogyasztásra.

Egyik nap, amikor az esti homály már kezdett rátelepedni a falura, Imi a kiskutya után osont, mert kíváncsivá tette, hová szokott az állat eltűnedezni ebben az időben, esténként. Már a falu szélső házainál járt, amikor elvesztette a kiskutya nyomát. Előbb leguggolt, majd lehasalt, hátha jobban meglátja az útszéli bokrok alatt a haszontalan ebet. Az előtte álló ház ablaka nyitva volt, asszonyfecsegés hangjai szűrődtek ki belőle. Hirtelen a kúszásban megtorpant, mert egy ember állt előtte. Imi behúzódott a sövény mögé és kíváncsian nézte az embert, vajon ki lehet ő és miért álldogál itt. Nem úgy tűnt, hogy ő is keres valamit a földön. Inkább várakozni látszott. Akit várt, hamarosan megérkezett. Kezet ráztak, majd a várakozó ember megkérdezte az érkezettet:

- Mit akarsz, miért hívtál ide?
- Azért, hogy öld meg Gabót!

- Hogy mit csináljak?
- Öljed meg a nyomorék csecsemőt! Nem kell az a falunkba!
- Miért ne kellene? Nem árt senkinek!
- Még nem, de árthat! Nem te mondtad, hogy rossz ómen ez a kölyök a falunak?
- Mondtam, de azt nem gondoltam komolyan, és egyébként sem biztos, hogy úgy is lesz!

- Öljed meg! Ha te nem teszed meg, megteszem én!
- Én, nem ölök meg senkit! Rám ne számíts! – felelte a kérdezett kényszeredetten.
- Akkor, majd én!
- Nem engedem! Nem ajánlom!
- Csak akkor annyit tégy meg, lopd el a gyereket! Én majd széttépetem a kutyámmal.

- Nem! Már mondtam, hogy nem fogok ártani ennek a kisdednek!
- Akkor, várjak vele, amíg egy kicsit még nő, s csak utána pusztítsam el?
- Semmikor se tedd! – válaszolta a kérdezett és indulni készült.

A beszélgetőkre ekkor a hold fénye ráesett, és Imi felismerte az egyikben anyjának egy távoli rokonát Molnár Bertit. Nemsokára meglátta azt is, hogy a másik ember nem más, mint maga Merész Karesz.

- Óh, az a beste lélek! – gondolta Imi. Ő még kicsi volt, csak annyit fogott fel, hogy ezek ketten az ő öccse életére törnek. – Szörnyű!

Merész Karesz nem engedte elmenni a barátját. A vállát megszorítva készítette maradásra.

- Bele egyezel a dologba, ha várok a kölyök nyolc éves koráig? Akkor pedig neked, és a faluvadász csapatának kell kivinnie őt valahova, jó messzire innen, ahol ott hagyjátok, hogy ne tudjon visszatérni ide. Ha mégis visszajönne, akkor én vágom el a torkát! Felmentelek ez alól! Jó lesz így?

A kérdezett nem válaszolt. Merész gazda ismét feltette a kérdést:

- Jó lesz így?
- Nem lesz jól!
- Várni akarsz még egy-két évet?

A kérdezett küszködött magával.

- Nem lesz jól sehogy se, de legyen legalább tizenkét éves!
- Jó, akkor tizenkét évesen viszitek ki! Több évet nem adok neki!

Karesz, a most már nagyon menni akarót nem tartóztatta tovább. Ketten két irányba indultak el sietősen. Berti a ház felé ment, Karesz a falu felé. Karesz körvonalát hamarosan betakarta az est palástja.

Imi ráeszmélt, hogy most már neki is nagyon kell igyekeznie, hogy ne maradjon el tovább hazulról. A kertkapunál járva még se ment be, hanem egyenesen Tóth András

házához futott és megzörgette a kaput. Még meg is rugdosta egy kicsit türelmetlenségében.

- Mi van, miért zavarasz? Itt vannak a tatárok? – kiáltotta ki a pap az ablakon. Imi intett neki kérve, azonnal nyisson kaput.

A pap a késői látogatás miatt csodálkozva nyitotta ki a kaput a csepp gyerek előtt.

- Nem kéne már otthon lenned? Mit akarsz ilyen kései órában? – förmedt rá.

Amikor meglátta Iminek a könnyektől maszatos arcát, beengedte és vigasztalni kezdte:

- Mi a baj kicsim? Bántott valaki? Esetleg otthon van valami baj? Mondjad el gyorsan, azután eredj haza, mert anyád izgulhat, amiért így elmaradtál!

Az apróság hüppögve mesélte el a történeteket. A lelkész döbbenten hallgatta.

- Igazat szólsz? Ez mind így történt? – kérdezte szomorúan.

A gyerek szótlanul bólintott rá igent, majd kérte Andris bácsi segítségét. A pap igyekezett megnyugtatni a gyereket, persze hogy segít megvédeni Imi kisöccsét, de amíg ő nem beszél Imi apjával, addig ő se szóljon erről egy teremtet léleknek sem. Arról, hogy kihallgatta a beszélgetést, nem tudhat senki a faluban, csak azok ismerhetik a történetet, akik majd megszervezik testvérkéje védelmét! Azért fontos, hogy Imike ne említse a dolgot senkinek, nehogy neki is bántódása essék. A gyermek hazaballagott. Anyja már várta és megszipta, amiért elkésett a vacsora kezdéséről. Aznap este Imi szokatlanul csendes volt, de ez csak apjának tűnt fel. A gyermek csak annyit mondott apjának, hogy másnap délután a pap bácsi várja őt egy sakkpartira ebéd után.

Másnap Imi látta, hogy Andris bácsi végigjárta a rokonai és barátai házait és meghívta mindegyiküket délutáni sakkpartira magához. Az ilyen meghívások nem voltak ritkák, amióta Frölich (Főzy) Ferenc megajándékozta a barátait egy-egy sakktáblával és az ahhoz tartozó figurákkal. Műremek volt mindegyik. Különböző fajtájú és színű fából faragta ki Feri a táblát és a sakkbábukat, aztán lelakkozta azokat. Lelkész uram anynyira örült az elmét fényesítő játéknak, hogy még a tanórára is bevitte és megmutatta a tanulóknak elmondva a játékszabályokat is. Sok gyereknek tetszett, ők is rendelték a fafaragótól, aztán össznépi játék lett a sakk. Iskolai ünnepségek alkalmából még sakktáblát is rendeztek és a nyertes kapott valamilyen ajándékot. Általában Ádám gazda édesanyja által sült mézeskalács szív volt az ajándék mindenki nagy öröme. A sakk iskoláskortól a felnőtt korig mindenki kedvenc játéka lett, és a kisebbeknek is faragott játékokat a mester.

Elérkezett a másnap délután, az összejövétel ideje. A férfiak már előre örültek a vidám beszélgetésnek, melyen meghányják-vetik a falu dolgait és jó hangulatban igyekeznek a vitás kérdésekre közösen találni megoldást. Szörnyű nagy lett a társaság megdöbbenése a hír hallatán. Hosszú ideig ültek szótlanul elképedten. Eleve már az szörnyű volt, hogy egy ennyire kicsi, csak ötéves gyermek előtt zajlott le a két gazember beszélgetése.

- Hogy mit meg nem enged magának ez a szégyentelen aljas fráter! Mit lehet itt tenni? Nincs ítékezés, nincs bíróság itt a faluban, nem tartozunk olyan hatósághoz,

mely felelősségre vonhatná ezt a gazfickót! – szögezték le a tényt. Eddig is megúsza a „csínytevéseit! ” Úgy gondolja, ezt is megteheti, hiszen aki mer, az nyer, ő amúgy is merész, mert a neve is mutatja. Nekünk ki kell kerülnünk őt és a vele egy húron pendülő falubelieket, hogy Gabót megvédve magunknak se ártsunk.

A végén abban állapodtak meg, hogy mindegyikük a maga módján fogja tanítani, nevelni, okítani Gabót úgy, hogy ne csak elméletben, de gyakorlatban is tudja, milyen élethelyzetben hogyan kell viselkednie. Mindig legyen higgadt és úgy ítélje meg a tennivalókat. Ne öljön embert, állatot, csak akkor és annyit, amennyivel jól lakik. Legyen fegyelmezett. Ismerje a földművelés, az állattartás fortélyait, a vadon élő és a természet növények felhasználási lehetőségeit, mit egyen, hogy tejtermékek és tojás hiányában mégis elegendő tápanyagot vehessen magához. Ezeken túl meg kell tanulnia nem csak fára mászni, de futni is amennyire képes, és főleg, tudjon vadászni! Mindezek mellett éppen úgy, mint a többi nebulónak, neki is meg kell tanulnia a magyar, a deák és a német nyelvet nem csak beszélni, de írni és olvasni is. Ha mégis eljön az, hogy az életét mentve el kell őt vinni a faluból, sok hasznos tárgy között vigye magával a bibliát és a nyelvkönyveket is, mert azokban sok épületes és hasznos ötletet adó történet van. Azok mind az okulását szolgálhatják. Felmerült a kérdés, ha el kell őt rejteni, hová vigyék, hogy ne tudja a rejtekhelyet más rajtuk kívül?

- Ilyen hely csak egy van – mondta a lelkész.

Minden szem részegeződött.

- Hol?

- Nagypja vadászbirtokán, Diósgyőr közelében.

- Mégis hol, ha nem Diósgyőrött? Miskouczon?

- Nem. A Bükk hegységben a Szeleta-tetőn. Az ottani barlang szolgálhat lakásául, mert benne nem lesz annyira kitéve a természet viszontagságainak. Viszont így, a maga mostani természetes állapotában nem alkalmas élőhelyként egy ilyen fiatal gyerek számára, és ekkor még nem beszéltem a magányosságáról, melyet állandóan érezni fog szegény. Addig azt lakhatóvá kell tennünk a számára. – Válaszolta András lelkész, aki ebből a társaságból egyedül tudta, hogy milyen körülmények közé kerülne ott Gabó. Nem beszélve arról, hogy végszükség esetén Gabó kérhet segítséget a diósgyőri bírótól, mert az Gabó családjának jó ismerőse. Inkább hozzá forduljon, mint az Ómassán vagy Újmassán kiépült vaskohó vezetőihez, mert ott nem fognak segéd- vagy betanított munkásként sem befogadni egy ilyen vékonydongájú fiatal gyereket.

- Miért is nem szólunk a városatyáknak Miskouczon, hiszen az hatóság!

- 1706. szeptember 25-én az osztrákok (bocsánat, a négy Frölich honfitársai) kirabolták és felégették Miskouczt várost, mintegy feleletként a II. Rákóczi Ferenc által vezetett Habsburg ellenes szabadságharc vívmányaira. 1711-ben kolerajárvány pusztított, melynek a népesség fele áldozatul esett. Miskouczt ezután újra virágzásnak indult. 1724-ben Borsod vármegye mint központi helyen fekvő, nagy lakosságú mezővárost, Miskouczt választotta a megyeháza felépítésének helyszínéül. Ezek

örömteli ismeretek, de tudni kell azt is, hogy Miskolc az 1700-as évek első harmadában súlyos pénzekért kivásárolta magát a diósgyőri vár uradalmának irányítása alól, és erős vármegyei székhellyé vált. A megváltást azonban Mária Terézia királynő 1755-ben semmisnek nyilvánította. Ezután kezdődött el a város önállóságáért folytatott állandó küzdelme. Szerintem annyi baja van emiatt a település vezetőségének, hogy mivel Gabó nem miskouczyi lakos, ezzel nem fognak foglalkozni. Odafordulni eleve felesleges.

- Ha ez a helyzet Miskoucz-cal, miért nem kérünk segítséget Diósgyőrben? – merült fel a kérdés.

- Nem tudhatjuk, hogy mit válaszolnának, jobb, ha először azt a barlangot tesszük számára megfelelő élőhelyé, aztán kérhetjük a diósgyőriek segítségét – mondta tűnődve. Ha a segítséget megkapja Diósgyőrtől, a barlangban végzett munkák akkor sem vesznek kárba.

Ebben állapotok meg, bár még felmerült az a kérdés is, miért nem állnak ellen a gonosz Merész Károlynak, miért nem állnak ki nyíltan a gyermek mellett. Úgy vélekedtek, hogy ezt sikeresen csak akkor tehetnék meg, ha nem csak Merészeket, hanem a négy családra kiterjedő baráti körüket a Merészekkel együtt eltávolítanák a faluból – amit ugye mégsem tehetnek meg, mert amíg közülük bárki is a faluban van, nem csak a gyermek, hanem az összes Frőlich és a barátai is életveszélyben lennének. A lelkész ígérte, hogy erre a várható lépésre ő fogja felkészíteni Gabó apját, nagyapját és annak testvéreit, valamint Imit, Gabó bátyját. Szomorúan, de nagy elszántsággal szorított kezét egymással a hat férfi, aztán mindegyik külön távozott.

A tanuló pénz

András, a pap-tanító apránként mesélte el a történeteket mind a négy Frőlich-(Főzy)-nek. Csak, az asszonyok nem tudhattak semmiről, mert agyon aggódták volna magukat, de főleg azért, el ne szólják magukat.

Amikor Ádám értesült a dologról, kis gyermekét bebugyolálva kivitte napkeltekor a rétre, és a falusi gazdákhhoz hasonlóan ő is a Nap felé fordulva, kis gyermekét a Nap felé fordítva így esdekelt:

- Teremtő Isten, mindnyájunk Édesatyja, Mindenható! Tekints erre az ártatlan gyermekre! Vedd, vedd őt az oltalmadba! Segítsd őt egész életében! Óvd meg minden bajtól! Add, hogy élete végéig testi-lelki egészségnek örvendve elégedett emberré válhasson, a Te dicsőségedre, hozzád imádkozva, téged dicsőítve! Kérlek Téged, hallgasd meg imámat! – Ámen.

Felesége később már nem lepődött meg azon, hogy ugyanígy fordult a Hold felé is, és ugyanígy imádkozott a fújó szél felé fordulva is, és később még a talaj felé fordulva is megismételte bűvös imáját. Csak apja tette szavá az ima mikéntjét.

- Te, Ádám, katolikus vagy! Miért imádkozol pogány szokás szerint?

Ádám azt válaszolta, hogy valóban egy az Isten, aki a Mennynek és a Földnek az ura, ő a Teremtő. De eszköze mind a Nap, mind a Hold, mind a fa, mind a föld, mind a szél, mind az eső, mind a tűz, melyek a természet ősi elemei. Hiszi, hogy ezekkel az elemekkel igazgatja az embert Isten, talán így jobban átérzi a Teremtő az imáját, gyermekéért való aggodását, könyörgését. Jenő gazda nem szállt perbe sem a fiával, sem Istennel. Elvégre fia felnőtt ember, azt kell tennie, amit gyermeke jövőjét illetően jónak lát. „Azért mégis érdekes, hogy fia ennyire átvette a magyar népi szokásokat” – gondolta. Később eszébe jutott egy történet, amit egy amerikai indián törzsről mesélt valaki. Annál is dívik ez a szokás. Ugyanis a törzs hithagyománya szerint mivel Isten a Földre a Nap irányából érkezett, azért a Nap felé fordítva kell emelni a gyermeküket, amikor bemutatják újszülöttjüket Istennek. Ezt főleg azoknál a csecsemőknél végzik, amelyek éjjel a Hold fényében születtek. – Gabó is éjjel született...

Okítva a kis Gabót, szülei nem voltak elnézőek a vétett hibái miatt. Ha elesett, nem simogatták meg, nem verték meg a földet, mint ha annak göröngye lett volna hibás amiért Gabó elesett.

- Figyelj jobban, hogy máskor ne ess hasra! Bárhogy esel el, emeld a fejed! Akkor is így tegyél, ha a hátadra esel! – Ha elesel, állj fel menten, ne ríjj! – tanították. Könnyebb tanítani, mint megfogadni a tanítást. A gyermeknek előbb sokszor meg kellett tapasztalnia a maga kárán, amíg maga meg nem tanulta, hogyan és mikor emelje a lábát a göröngyökön, és hogyan emelje a fejét, ha elesik. Meg kellett tanulnia fára mászni akkor is, ha a fa ágai alacsonyan nőttek és akkor is, ha az első ágak magasabbról indultak. Meg kellett tanulnia, hogyan járjon csupasz talppal száraz földön, nedves fűben és esőáztatta csúszós földön. Ha megázott, száraz ruhát kellett magára öltenie, hogy meg ne fázzon, fürdés után, ha nem volt hőség, szárazra kellett törölnie magát. Meg kellett tanulnia távolra ugrania nekifutásból és a magasugrást is elrugaskodással. Ezekben való jártasságát az iskolai versenyeken kellett bizonyítania a leginkább. Sokat gúnyolták a Karcika társaságához tartozó, tőle sokkal nagyobb fiúk, mivel e versenyek utolsó helyezette sokáig egyedül ő volt. A nyelvtanulásban, írásban és olvasásban ő volt a legjobb az egész faluban, ő tudott a legszebben énekelni. Azon kívül a fésűjére tett vékony levélen át különböző zenei hangokat tudott elővarázsolni, és így mások éneklését ezekkel kísérte. Ezekkel a képességeivel egyesekből csodálatot, másokból irigységet váltott ki. Ilonka néni ilyenkor váltig dicsérte és buzdította, hogy csak így tovább. Nagy gyönyörűségére Gabónak egyik alkalommal sikerült megülnie nagyapja öreg lovát, melyet ő nem Niknek, hanem Csillagnak nevezett. Az öreg ló is szerette őt. De a sokat megélt állat egyszer csak örökre lehunyta a szemét és eltávozott a szabadon élő lovak örök mezejére. Gabó nagyon megsiratta a kedves állatot. Az öreg ló eltávozott, de itt maradtak a család szolgálatában az általa nemzett csikókból nőtt szintén nagyszerű lovak. Nemsokára egy tarka macska érkezett valahonnan hozzájuk. Még kicsike volt, két hónapos. Szeretett tejet inni Riska tehéntől, aprócska fogaival már meg tudta rágni a főtt csirkehúst is. A család arra szoktatta, hogy amint elérte az egy éves ivarérett kort, fog-

jon magának egeret és azzal egészítse ki a főtt ételt, amit a családtól kapott. A kicsi Gabó nagyon megszerette ezt a macskát. Védte, mindig a pártjára kelt, ha arról volt szó, hogy a huncutja belenyalt a vajba, vagy lerántotta az asztalról a még meleg és reggelire készült rántottát, ami így tönkrement. Az állat megérezte a felé irányuló szeretetet. Nagyon jó barátok lettek. Egyszer a macska egy megrágott madárkát tett Gabó elé, mintha egyenesen neki hozta volna megenni, bár lehet, hogy csak dicsekedni akart az ügyességével. Gabó a szájához emelte, csettintett a nyelvével, majd visszaadta a halott madárkát a macskának, aztán megsimogatta annak a fejét, nyakát, hátát. Így jelezte, „ügyes vagy, edd meg nyugodtan”. Szülei nem voltak ennyire kedvesek a macskával, mert megfenyegették és rá is kiáltottak:

- Csúnya vagy tudod? Nem szégyelled magad? Megölted ezt az ártatlan kis madarat! Ki fog ezután a füttyével ébreszteni hajnalban bennünket?

Amikor Gabó a nyári melegben elpilledve elaludt a kukorica-szárból készített sátorában, a macska a lábához kuporodott. Felébredve Gabó mindig ott érezte a lábánál a macska puha selymes szőrét. Kellemes volt neki ez az érzés.

Az idő múlt, Gabó nőtt. Ha iskolai szünet volt, hol a keresztapja, hol a nagyapja vitte magával szántani, vetni, aratni, vagy erdei gyümölcsöket és gombát gyűjteni az erdőben. Ezeket fel is kellett dolgozniuk. Télre megszárították a gombát, felfűzve aszalták a gyümölcsöket. A nagymamák, amikor cukor nélkül lekvárt főztek télre, mindig hívták Gabót, segítsen szeletelni a gyümölcsöket, vagy megmosni, amit kellett. Nagyapja testvérénél, János bácsinál megfigyelte, hogy mély kútjába hogyan rakta be a havat és a jégtáblákat, hogy a sertésvágás után abban hűtse, fagyassza a sertés húst mindaddig, amíg csak az utolsó darab el nem fogyott belőle. Máskor a füstölő megépítését bízták rá.

Előfordult egyszer, hogy a szita alól kimaradt pár órára jó néhány darab hús, amíg ő más munkába kapott bele, így későn rakta be azokat a füstölőbe. Hogy emiatt baj történt, az akkor derült ki, amikor a légylárvák kikeltek, csak úgy ömlött ki a húsokból az a rengeteg nyű. A húsokba belepetézett légy ellehetetlenítette azok fogyaszthatóságát. Az illemhelybe kellett dobni az egészet. Nem verték meg érte, de mert a család óriási kárt szenvedett, kedves elfoglaltságai egyikét, a lovaglást és a szekérbakon ülést megtiltották neki. Azon kívül két hónapig tűzifát kellett aprítania a tűzhely begyűjtéséhez. Kegyetlenül nehéz munka volt a balta forgatása. Éppen olyan fárasztó volt, mint az ásás és a gyomirtás másik módja, a kapálás. Feltörte a tenyerét a szerszámmal. Örökre megtanulta, mit hogyan kell csinálnia és főleg, hogy semmiben kár ne keletkezzen, minden munkát időben kell elvégeznie, haladék nélkül. Jó leckeként szolgált az is, hogy a tyúk és a kakas lábán nincs úszóhártya, mint a kacsá és a liba lábán, így a tyúkok és a kakas a vizet csak isszák, de úszni benne nem tudnak.

Tanulni való leckében Karcsikának is része volt. Nem jelölte meg a fiú, hová ásta a vermet, amibe a vadnak bele kellett volna sétálnia. Így történt, hogy a maga ásta verembe ő esett bele. Sem apjának, sem másnak nem szólt a veremről, így három napig

ült benne és el kellett szenvednie még a közben megeredt esőt is, amíg a hollétét a kiáltásai következtében véletlenül fel nem fedezték.

Történt azonban a faluban egy másik tanulságos esemény is. Teó gazdától két telekkel előbbre lévő telek gazdájának az a gondolata támadt, hogy neki kell abból a hét kismalacból legalább négy, melyek a saját telkét megelőző telken élő gazdánál születtek, de azzal nem lehetett beszélni arról, hogy a tavaly neki ajándékozott, nyúlnak való sárgarépaért utólag adjon neki néhányat a kismalacokból. Meglazította a kerítés léceit. Az volt a terve, hogy éjjel a kapu tetején mászik be annak portájára. Hátról a kertek felé kerülve hatol be a saját területére zsákban hozva az elorzott malackákat. A dolog azonban balul ütött ki számára. A malackás gazdánál a tehén gümőkór áldozata lett. Ezért minden emberi és állati hajlékot oltott mésszel le kellett meszelni, fertőtleníteni kellett kívülről és belülről egyaránt. A gazda nagy adag meszet vásárolt, amit a pitvarban tárolt, és csak egy vödörnyi oltott meszet kevert meg egyszerre. Amikor aznap az utolsó vedernyi oltott mésszel festésre került sor, vendége érkezett. Szólt a gyereknek, hogy a meszet tegye be a kút mögött a nyári konyhába. A gyerek megfogta a vödör fülét, de mivel nehéz volt, kilötyt egy jó adag a kapu előtt az udvaron. Az apja még sebtében odavetette neki, hogy hagyja a meszet ott ahová az kilötyt, csak a többi rakja be a nyári konyhába. A gyerek így tett. Aztán amikor a vendég elment, a gazda már nem akarta a festést befejezni, hanem megvacsoráztak és nyugovóra tértek. Ahogy megvirradt és kilépett az udvarra, csodálkozva látta, hogy a kilötyt mészfoltnál két nagy csizmanyom van. Olyan, mintha valaki beleugrott volna kívülről a kapu tetejéről. Ment a meszes csizmanyom után. Így derült fény arra, hogy hiányzik négy szopós malacka, és a nyomok a megbontott kerítésdeszkákon túl a szomszédhoz vezetnek. A meglöpött gazda szólt Goro Lajosnak és a papnak, hogy legyenek a tanúi, amikor leleplezi a tolvajt. Igen, a mészfoltos sáros csizmák a tulajdonos gangja végében álltak, és ráadásul a felesége is azon élesztette a nyelvét, hogy miért olyanok a csizmák, amilyenek. A kert felől érkezett vendégek láttán a gazda ugyancsak meglepődött és mindjárt megérezte a közelgő bajt, de azt már elkerülni nem lehetett. Először tagadta, hogy a csizma az övé lenne. Viszont amikor megmutatta csupasz talpát, hogy ő ilyen szakadt csizmát fel sem venne, és különben sem az ő mérete a csizma, a lába nagyujja hegyén kis meszes folt éktelenkedett. A mészben az ő csizmája nyoma volt benne, így lelepleződött. Utána bevallotta a lopást. Két pár tyúk és egy kakasnak a helyben történő megfizetésére kötelezték kártérítésként, mivel a malackákat már nem tudta visszaszolgáltatni a jogos tulajdonosának.

Ne lopj! – szól a tanítás a Biblia szavaival alátámasztva. Ezt megtanulnia senkinek sem ment nehezen. A sötétségben tévelygőknek nincs helye a keresztény világban – mondta a pap a bűnbánónak – térj meg, és élj becsülettel. Így élni nem könnyű, de legalább nyugodtan hajthatod álomra a fejed. Nem kell rettegned a felfedezést, nem kell félned a lebukásod okozta szégyentől! Imádkozz inkább, hogy szorgos munkádra Isten adja az áldását!

Goro bácsi tanácsára, amikor Gabó betöltötte a nyolcadik évét, éppen úgy, mint annak idején Ádámot, az ő apját, elvitték bemutatni Diósgyőrbe a bírónak és az uradalmi ispánnak. Mindnyájan örültek az eszes gyerekek, aki annyira jól használta a deák nyelvet és ráadásul nagyon szép volt a kézírása. Megajándékozták egy éppen neki valóval, és egy kicsit nagyobb bőrcsizmával, melyeket egyenesen a gyerekek szabott a csizmadia. Gabó úszott a boldogságban, mert nem volt többé bicebóca. Nem sántikált, ugyanúgy tudott járni – ha kicsit lassabban is – mint mások, akik nem rövidebb lábbal születtek.

- Gyere fiam máskor is, és szólj, hogy mit szeretnél! Segítünk! – ígérték. A gyerekek ezek a szavak, tudása elismerésének a legmagasabb szintjét jelentették, és mélyen a lelkébe vésődtek. Hazafelé menet megjegyezte nagyapjának, hogy mennyire érdekesnek tartja, hogy útjukon most meg sem mutatták magukat a farkasok.

- Talán, azért van így – mondta nagyapja – mert már tudják, hogy vadászterületükön mi, az ismerőseik csak áthaladunk, nem veszünk el tőlük semmit.

Otthon folyt tovább az életük a megszokott mederben. Gabó lassan elérte a 10., majd a 11. évét. Más fiúk már a férfivá válásukra, a 14. évük betöltésére készültek, mármint arra, hogy egy vizsgán megmutassák, mennyire tudnak éretten felnőttként viselkedni és meghatározott nehéz helyzetekből hogyan tudják kivágni magukat. Gabónak megengedték, hogy bár ő csak 11 éves, versenyezessen a 14 évesekkel. Szép eredményt ért el a vizsgán. Csaknem jobbat, mint idősebb társai. Este, Imi félrehívta és elmesélte öccsének a régen hallott beszélgetést a két szomszéd gazda között, akik Gabó életére akartak törni. Imi őszintén beszélt és könny gyűlt a szemébe. Öccse megrendülten hallgatta.

- Azért mondtam el ezt most neked a pap bácsi tilalma ellenére – kezdte Imi, mert ha ezek a fékevesztett gazemberek valóra akarják váltani aljas tervüket, akkor, addig már csak egy évéd van, hogy amit még nem tudsz, azt megtanuld. Akik szeretnek, azok továbbra is igyekezzenek majd segíteni neked, de az erdőből haza nem jöhetsz, mert akkor megölnek. Neked élned kell! Lehet, hogy amikor erre az utadra elindulsz, többé nem látjuk egymást, de tudnod kell, hogy gondolatban veled leszek, soha el nem válok tőled.

- Megértettelek és a szívembe vésem minden szavad! Köszönöm, hogy elmondtad ezt a fontos dolgot! – mondta, elcsukló hangon a 11 éves koravén gyerek, és átölelte a bátyját.

A várakozás

A bátyjával történt beszélgetéstől kezdve Frólich Gáborka már tudatosan készült arra, hogy egyszer, talán nem sok idő múlva meg kell kezdenie önálló, családjától független életét. Többször mászott fára és egyre magasabbra igyekezett felkapaszkodni rövid idő alatt. Még a fenyőfa sem volt kivétel. Ásott, kapált, sarlózta a rét fűvét, vágta a fát az erdőben, saját készítésű dárdával és íjjal próbálgatta a dárdavetést és a nyilazást. Ha munkálkodása közben a szép derűs kék égre, a szellő lágy simogatására gondolt, ezek hiányában is mindig vidám volt. Odaállott anyja mellé ha az tésztát gyúrt vagy főzött. „Hadd segítsék!” – kérte anyját is, nagyanyját is, aminek az asszonyok csak örülni tudtak. „Hogyan kell a madzagokat jó erősen megcsomózni?” – kérdezte apját, majd máskor az állati bőrök megmunkálásáról, a bőrcserzésről érdeklődött. Apja nem foglalkozott ilyennel, ezért fiát Goro bácsihoz küldte, hogy ő mutassa meg azt neki. Érdekes volt Gabónak, aki jól tudta, hogy ők ketten is tudnak a „titokról”, mégsem mutatták előtte ennek semmi jelét. A maguk természetességében folytak tovább a dolgok.

Egyik nap azzal állított be Feri bátyóhoz, mutassa meg neki, hogyan készül a fateknő. Nagybátyja elővett egy jókora rönköt és nekiállt eszközeivel a rönkfa megmunkálásához, azaz, a teknőcsinálásához. Nagyon nehéz volt ez a munka is. Éppen annyira nehéz, mint a kapálás – állapította meg Gabó. Régen rájött már arra, hogy könnyű munka nincs. Csak elvégzendő feladat van, munka nélkül nincs semmi! Akármit akar megcsinálni, jó eredményt csak kemény és rendszeres munkával tud elérni és főleg azért, mert ő még gyenge, a keze erőtlen. Más alkalmakkor a pap bácsi vitte magával, mert az erdőben az állatoknak egy itatót alakított ki a forrás által megtelített vízenyős helyen. Andris bácsi kimérte a tó helyét az abból kivezető árokéval együtt. Azért kell hozzá árok, mert a forrás táplálja ugyan az itatót, de ha annak nincs levezetése, a tóba beleposhadó víz nem lesz jó semmire. Viszont, ha a levezető árok elég jó esésű lesz, talán a patak vizéből a halak felúsznak a tóig és szívesen telelnének is benne. Horgászparadicsom lehet ott, ha néhány fát kivágnának azért, hogy a tópart kapjon elég fényt és a környék kiszáradhasson. A munka óriásinak mutatkozott. Andris bácsi és a gyerek ásták a meder helyét a leggyakrabban, de aztán besegítettek a falu felnőtt férfijai is. Hiába dolgoztak szinte reggeltől estig, így is három hónapba telt, amíg elkészült a tó úgy, hogy a patakból mederrendezéskor kikerült kövekkel rakták ki a tófalat belülről, hogy be ne omoljon a földes partoldal. Nagy volt az öröm, mert ezzel megteremtették a falu másik kirándulóhelyét. Ennek a távoli helynek a szépsége természetjárásra ösztönzött mindenkit. Amikor csak tehették, felkeresték. Jólesett izmaik erősítése a járással, hiszen otthon mindig csak egyfajta tevékenységet végeztek. A vadászok is örültek, mert a tóhoz gyakran jártak a vaddisznók és az őzek inni, így vadászati helyként számba jöhetett, pedig korábban ez a terület vadban ritkának számított.

Ezt a lehetőséget használták ki Goro bácsi és vadász barátai is, hogy a vadászataik első állomása itt legyen. Arra hivatkozva, hogy idejönnek vadászni, elkezdtek a sokféle használati eszköz szállítását, melyekre Gabónak szüksége lehet a Szeleta-barlangtetőn, ha életének megmentése érdekében őt el kell oda kísérni. A Szeleta-barlangig vezető út hosszú volt, a holmi sok, és nem mehettek gyakran. Ezért ahányszor csak tehették, mindig vittek teherhordó lovakat magukkal, hogy azokon szállítsák a terjedelmesebb és nehezebb tárgyakat. Mint például a kaszát, kapát, ásót, gereblyét, fűrészt, baltát, ruhá-neműket, takarókat, edényeket, és még sok minden mást. Egy ilyen alkalomkor vitték a cipőkészítéshez való eszközöket és bőroket is, erdei házukból az ágydeszkákat, a szalma-zsákot, a különböző kampókat a szalonnának és a füstölt húsoknak a kamrában történő tárolásához. Vittek még szitákat, vödröket a víz tárolásához, láncot a víznek a kútból történő felhúzásához. Fakitermelést is folytattak, hogy legyen elegendő fatörzs gerendához, ha a barlangban házat akarnak kialakítani a gyermek számára. Odafigyeltek arra is, hogy legyen elegendő fűrészelt és aprított fa. Sőt arra is gondoltak, hogy a gyermek meg ne fagyjon, ahhoz a barlangszájra zárható kaput kell készíteni. Mivel a barlangszáj széles is, magas is, bár kicsit alacsonyabb, mint a barlangplafon legmagasabb pontja, ezt csak ők férfiak képesek megoldani. Arra is gondolniuk kellett, hogy az a kapu jól illeszkedjen a barlang szikla oldalaihoz, hogy mozdíthatatlan legyen, nehogy az orkánszerű szelek be- vagy kidöntsék azt. Ablakot is kell feltenniük majd a faházacs-kában rejtőző helyiségekre és a barlang új fala felé is, hogy ne kelljen a sötétben botor-kálni. Nagy gond volt, hogyan oldják meg az üveg beszerzését, hiszen azt csak Diós-győrben vagy Miskouczon tudják megvásárolni.

Most még nem láttak arra lehetőséget, hogy tejet igyon, tojást egyen a gyerek, de a barlang oldalába, ha kívülről vájnanak egy üreget, hogy a későbbi időben ha esetleg tudnak vinni Gabónak valamilyen szárnyast, nyulat vagy kecskét, azoknak jó lesz majd az általuk kialakítandó istálló. Úgy számították, hogy Gabó tizenkét éves korának betöltéséig ezeket a munkákat el kell végezniük, hogy a gyerek, ha oda kerül, lehetőleg meg tudjon maradni a jövőnek. Ha azonban mégis elkerülné ez a végzet valamilyen csoda folytán, jó lesz mindez a család és a baráti kör számára vadász birtokon szállásnak. Az, hogy a faluban fel ne tűnjön a gyakori vadászatra járása a csoportnak, otthon is, máshol is azt mondták, hogy kint alszanak a földön, mert sok a tennivaló a szántón, vagy a legelő mérgező növényeit akarják kiszedni, nehogy a szarvasmarhák elhullását okozzák a mérgező gyomok. Máskor facsemeték telepítési szándékára hivatkoztak. Pótolni kell az erdőben a kivágott fákat. Ezek jó indokok voltak. Elfogadhatók. De, ugyanezen visszautak alkalmából valóban el kellett végezni ezeket a munkákat, méghozzá sietősen.

Gabó apja példájára a faluban többen is mosdókonyhát kerítettek el a pitvarban vagy a csűrben és a mosdóvizet belevezették az illemhely gödrébe: Máshol a trágyadomb mellé ástak egy külön gödröt erre a célra. Már azért is, mert Rózsika asszony találmányát egyre többen kezdték használni. Rózsika asszony felaprította és elkezdte főzni a vadgesztenye termését a ledarált marhafaggyúval, melyet fahamu lúgjaival kevert

össze és szappangyökérrel. Ebből a kotyvalékból bűdös kence lett. Meg kellett szagosítani, ezért levendulavirágot vagy más illatos virágot kevert hozzá, hogy annak vize, később pedig a végtermék is kellemes illatú legyen. E nélkül a „szappan” nem volt kívánatos. A habzó kencét főleg az asszonyok kedvelték. A mosdó vizet mosásra is használták, utána a ruhát tisztavízzel öblítették le. Némi előáztatás után így otthon is lehetett mosni, nem kellett a ruhát a patakhoz ki és onnan visszacipelni. Otthon a kimosott ruhákat és más holmit az udvarokon kifeszített madzagokra terítették ki. Lassan kiment a szokásból, hogy a száradni való anyagokat bokrokra terítsék, vagy a kert, vagy a rét fűvére. Boldoggá tette őket, hogy a saját portán, a nap sugaraiban megfürdött, a szél által kiszáritott anyagok már nem csak szép fehérek, hanem jó illatúak is lettek. Családi munkanap volt mindig a nagymosás, amikor az ügyes asszonyok az otthonmosáskor befogták a férjeket és a nagyobb gyerekeket is segédkezni. Amikor már sok volt a lé az illemhely gödrében vagy a trágya-dombnál, földet raktak bele, hogy az felszívja, aztán tettek bele újabb adag istállótrágyát. Így aztán őszre már összeért az egész massa, kész lett a trágyázásra. Most, amikor a már apa korú Merész Karcsika – akit a falu gyerekei jó ideje csak Merének hívtak – kitalált egy újabb csínyt annak az „idióta Gabónak a megleckéztetésére”, amikor még sok volt a lé a trágyadomb melletti gödörben. Ez a gödör az illemhely mocskát is tartalmazta, nem csak a mosdóleveket.

Karcsika magához hívatta a velük barát négy család csemetéit, hogy a tervet megvitassák. Miután mindenben egyetértettek, Zolika, az egyik srác átszaladt Gabóékhoz, és azzal kiáltott rá az éppen krumplit kapáló két gyerekre, hogy jöjjön Gabó gyorsan, mert a kertjükben a pöcegödörbe esett egerészés közben a Gabóék tarka macskája. Gabó összerándult a hírré és mondta, hogy megy mindjárt! Viszi majd a gereblyét, hogy azzal húzza ki a macskát.

Imi mindjárt átlátott a dolgon és vissza akarta tartani öccsét, hogy ne rohanjon oda, mert ez csapda lehet. Pár perce még a konyhában látta a macskát, mely ennyire rövid idő alatt nem kerülhetett bajba öt házzal arrébb. Gabó az állatért tűzbe ment volna. Anélkül, hogy meggyőződött volna arról, nincs-e az állat mégis a konyhában, sietett, hogy a csizmáját felrántva mielőbb elinduljon a macskáért, nehogy belefúljon a gödörbe, az ő késedelme miatt.

- Gondolkozz előbb, mielőtt odarohansz! Hidd el öcsém, nincs annak az állatnak semmi baja! – intette Imi az öccsét. – A fiúk Mere barátai, be akarnak csapni! Ha vársz egy kicsit, jövök én is, együtt megyünk át. – ígérte, de öccse előre szaladt, mert nagyon féltette „macska barátját”.

Amint átért, a gödörre mutattak, hogy „látod, ott van a közepén az óvatlan állat”. Gabó látott is ott a közepén valamit félig alámerülten. Nem kapálózott. Gondolta, ha szegény belefúlt, akkor is kihúzza, hazaviszi és eltemeti, mert megérdemli. Jó egerésző volt. A hosszú nyelvű gereblyét benyújtotta és megpróbálta kihúzni vele azt a mozdulatlan szegény jószágot. Minél jobban nyújtózkodott utána, annál inkább nem sikerült elérnie. Már egészen a gödör szélén állt, amikor valaki meglökte és egyensúlyát veszítve

hassal beleesett a gödörbe. Egy pillanatra alámerült, de a gödör nem volt mély, így sikerült a gereblyére támaszkodva felállnia, aztán a gödör széle felé kezdett lépegetni, hogy kimásszon belőle. Láta, csúnyán rászédtek, mert az a valami nem a macska volt, hanem csak egy összegyűrt bőrdarab. Mire a szeméről és füléről oldalra simította a haját, meg is látta, nem csak hallotta a gödör parton álló Merét, amint a térdét csapkodva hahotázott rajta. Mere a kimászni akarót nem engedte ki a szennygödörből, a gödörpartba kapaszkodó kézre rátaposott, és mindenáron a mocsokban akarta tartani a póru járta fiút. Amikor Gabó mégis elérte a gödör szélét, lehajolt és egy másik gereblyével bele akarta nyomni Gabó fejét a mocsokba. Közben Gabónak sikerült mégis megkapaszkodni a gödörszálen nőtt bokorba, és gyökereibe, így képes volt megtartania magát anélkül, hogy ismét alámerült volna.

Imi akkor ért a gödörhöz, amikor Merész Karcsi közelharcot kezdett vívni Gabóval, hogy a szorult helyzetben levőnek a markát szétfeszítse, hogy az elengedje a bokrot és így mégis belefojthassa a gödör trágyalevébe.

Imi megragadta Karcsi bátyó ingének gallérját, aztán hátrapenderítette ráüvöltve a többiekre:

- Mit álltok itt? Merével együtt embert akartok ölni? Segítsétek ki az öcsémet a gödörből, ha jót akartok! Itt van a másik gereblye! – Odanyújtotta öccsének, majd folytatta – nosza, húzzátok Gabót, ahogy csak tudjátok! Látni akarom, hogy sikerül kihúznótok! Egy-kettő! Lódujjatok!

Mere megpróbált gáncsot vetni Iminek a sikeres kihúzási akció után, de közben véletlenül rálépett annak a gereblyének a fogas részére, amivel Gabót húzták ki a fiúk pár perce. A szennyes gereblye úgy fejbe kólintotta, hogy Merész Karcsi elterült a földön és ráadásul a ruhája, sőt az arca is gödörszaftos lett. Mere utálkozva nézte szennyessé vált öltözetét. Aznap vette fel tisztán, s most milyen lett! Nem az bántotta, hogy anyjának megint ki kell azt mosnia, hanem, hogy barátai előtt megszégyenítették. Azok pedig őt is kiröhögték. Öklét rázva hagyta ott a társaságot, azt sziszegve, hogy ezt mindnyájan megkeserülik!

Imi nem vitte haza azonnal az öccsét. A patakdelthoz mentek, ahol először jól lefüröszttötte, mind a szennyessé vált ruháját, mind a csizmáskáit kimosta. Némi szárítkozás után a vizes holmikat visszavetette az öccsével és utána mentek haza. Otthon anyja szagos szappanával újabb mosdatást kapott a gyerek, amely után tiszta ruhát is hozott Gabónak. Este a vacsoránál az egész család nem győzött szaglászni, honnan jön a büz. Amikor elmondták a történeteket, a család egészen oda volt, hogy mi történt, és milyen szerencse, hogy Imi időben érkezett. Megmentette az öccse életét. Szüleik most az egyszer Gabót is összevissza ölelgették. Nem sajnálták tőle a kedves becézgető szavakat. Apu Imi vállát megveregetve mondta, látja, hogy Imi mennyire férfivá érett! Gabónak, mielőtt bármit tenne, először gondolkoznia kell, és nem megfontolatlanul ripsz-ropsz cselekednie.

- Ez a Karcsi elmebeteg! Nem hiszem, hogy normális lenne! Szerintem olyan, mint az apja és a baráti körök tagjai! Rettenetes! – állapította meg Gabó apja, Ádám.

- Lehet, hogy valóban el kell vinnünk a fiadat – mondták a barátai Ádámnak, mert az élete megóvása a legfontosabb, de ha Merészéken múlik, akkor ők biztosan nem megóvni, hanem elvenni akarják azt. Ezután beállott a diplomáciai szélcsend a faluban. Sajnos jöttek a gyermekbetegségek: a kanyaró, himlők, számarköhögés, torokgyík, és mindegyik szedte a maga áldozatait. Megsokasodtak a gyereksírok a temetőben. Az egyik-másik lázas állapotkor már azt hitte a család, no, most már vége szegénykének, de az ifjú Frölich (Főzy) Gábor mindegyik betegséget túlélte. Erős, egészséges gyerekké lett. A végzet fátuma ismét jelentkezett az egyik nap. Ez azonban csak közvetve érintette Gabót. Annál inkább a Merészék házát.

Ilonka asszony egy nap ismét alulmaradt egy vitában a férjével szemben, aki azt mondta, hogy a Főzy család minden tagja „istenátka”, akiket mind egy szálig el kell pusztítani. Ilonka asszony védelmébe vette Főzyéket, mert azok rendes emberek, nem ártanak senkinek. Erre az ura bedühödött, megragadta felesége haját, a földre rántotta, verte ahol érte a nadrágszíjával, rugdosta, majd egy kést előkapva az asszonya torkának szegezte. Akkor érkezett haza a fia, aki a kést kicsavarta apja markából és megpróbálta anyját kihúzni a szobából. Az ember azt ordította, hogy nem csak a Főzy kölyök boszorkány, hanem az is égetni való, aki a pártját fogja. Az asszony a vesztére azt mondta, hogy nem ő a boszorkány, hanem az ura! Nem is tagadhatja, mert amikor Karcsika született, nem sírt fel. Azt hitték, hogy halva született a gyerek, de Karesz a kezébe vette, elkezdte nyomogatni az újszülött mellecskáját a szívnél, majd ő kezdte el hideg-meleg vízbe mártogatni gyorsan egymás után, majd a torkánál is nyomogatta mindaddig, amíg az újszülött egyszer csak felsírt. Azóta is erős és egészséges az ő drága gyerekük, csak a makacssága, az önfejlősége a baj nála, mellyel eddig oly sok bajt csinált a faluban. Ez volt az igazi olaj a tűzre.

- Te, rongy! Te mered a gyerekünket bírálni? Különb az nálad! Megdöglesz! - üvöltötte, és ismét az asszony torkához nyomta a kés hegyét.

Ekkor zörgettek. Karesz elengedte az asszonyt, aki a házból kimenekült az udvarra és elbújt a szénakazal mögé. Az egyik szomszéd jött tejet kérni a sajtárba. Karcsi adott neki, aztán a szomszéd elment. Merész Károly keresni kezdte a feleségét. Amikor megtalálta, ismét meg akarta verni, de az asszony ellenállt, így csak a ruháját tudta letépní a melléről. Kikergette az utcára azt üvöltve, most utoljára mondja: tűnjön el az életükből örökre, mert ha még egyszer látja, megfojtja. Ilonka asszony, a melléről letépett ruhát összefogva hagyta el keservei színhelyét. Nem tudta merre menjen, hová menjen. András a lelkész meglátta, behívta. Ilonka asszony elmesélte sűrűn hulló könnyeivel küszködve, hogy mi történt.

- Az uram őse is más volt mint a többi falubeli, hiszen az első Merész selypített. Tőle ered a falunk neve is, hiszen ő mondta Sabadnak Szabadfalva nevét. Most mégis el akarja pusztítani az uram azt a szegény Gabót. A védelmére keltem, és így jártam!

- Megoldjuk lányom a helyzetedet – nyugtatgatta az asszonyt. – Jöjj, van itt neked másik ruha. Öltsd magadra, ne légy pőre! Nesze, van itt egy kis étel is, edd meg, mert gondolom, ma még nem ettél! – szólt, majd közölte, hogy bezárja Ilonkára a paplak ajtaját, mert Goró Lajoshoz megy. Nem akarja, hogy távolléte alatt Ilonkát bárki is meglepje. Feküdjön, pihenjen, amíg vissza nem jön. Ezzel elment.

Most Goróéknál jöttek össze a barátok és rajtuk kívül még a falutanács tagjai is. Az volt az általános vélemény, hogy istentiszteleten a lelkésznek prédikálnia kell a családon belüli erőszakról, mely nem az egyedüli üdvözítő mód a problémák megoldására, mégis szólni kell róla a többiek okulására. Arról is született döntés, hogy Ilonát segíteniük kell, amíg a helyzete valahogyan helyre nem áll. A falunak azok a családjai, ahol Ilonka asszony segített világra gyermekeket, azok hosszabb-rövidebb időre magukhoz veszik majd szegényt, míg egy kissé testileg és lelkileg is helyre jön. Aztán majd keresnek más megoldást. Ilonka, bár szégyellte ezt elfogadni, mégis mindenhol vendégeskedett egy ideig, de sehol sem maradhatott örökre, így egyszer csak azzal álltak elő a Főzy testvérek, hogy a patakdelta erdőjében álló faházukba költözzön be Ilonka, ahol nyugodtan, háborítatlanul élhet. Télen majd ellátják őt. Tavasszal adnak neki vetőmagokat, amikből a kikelő növények Ilonka megélhetését biztosíthatják. Gyűjtse továbbra is a gyógynövényeket, a falutól értük majd kap tűzfát. Így az élete rendeződhet, mert nem kell együttlaknia a durva férjével, önállóan, függetlenül élhet. Úgy tűnt, hogy Ilonkának is megfelel ez a megoldás.

Az egyik meleg őszi napon azonban azzal állott elő, hogy már tud gondoskodni magáról, nem kell őt istápolni többé. Ezután nem jártak hozzá naponta. Olykor azért felkeresték megnézni, minden rendben van-e. Néhány napig a reggelek fagyosak voltak, de a nappalok húsz-huszonnégy fokos melegei az aranyló napsugarakkal mindenki szívét felderítették. Kezdték lehullani a zöld és sárga falevelek. Amikor a lelkész úr és a hentes elment meglátogatni Ilonkát, hogy nincs-e szüksége valamire, nem találták, nem volt otthon. Keresték mindenütt. Aztán a patakparton észrevettek egy kupac sárga és zöld falevelet. Bűz áradt onnan. Alatta feküdt Ilonka, arccal félig a patakban. A szája tele volt fűvel. Szeméből, orrából ki-be jártak a hangyák. Szörnyű látványt nyújtott. A hentes megállapította, megfojtották szegényt, mert nyakán még mindig ott voltak szerjes foltokként a tettes vagy tettesek ujjainak nyomai. Nem volt kétség arról, hogy kik tehették ezt a szegény asszonnyal.

Ilonka asszony temetésén az egész falu jelen volt. A szertartás végére érkezett meg Merész Károly a fiával. Régi bűnnek hosszú az árnyéka. Gonosz tekintetük, sunyi ábrázatuk elárulta a bűnösségüket. Senki sem gondolta, hogy ők ketten vétkesen lennének Ilonka asszony halálában. A sajnálat könnyei befelé folytak, nem akarta senki, hogy a két gonosz csont céltáblái legyen bánatuk és sajnálatuk kinyilvánítása miatt. Senki sem állt melléjük, hogy az egykori kedves hitves, anya, bábaasszony, gyógyító és jó szomszéd elmúlása miatt a részvétét kinyilvánítsa. Apán és fián nem látszott a bánat, sőt! Csak annyit vetettek oda a falu kíváncsi népének, hogy:

- Megérdemelte a halált, boszorkány volt! Ilonkát elvitte az ördög.

Merészek, ezek az egyedül maradt zabolátlan emberek embertársaik előtt nem váltak kedvesebbé Ilonka halál után, mert ha még a legkisebb közösségben, a saját családjukban sem voltak képesek egészséges életet élni, a falu közösségében még kevésbé voltak képesek. Ahol nincs lelki közösség, nincsen igazi barátság sem. Ilonka halála után váltak igazán kiközösítettekké, akiknek a hogylétével csak ímmel-ámmal törődött a falu népe. Régi mondás: „akinek akasztófát rendelt a sors, az nem fullad vízbe!” A falu teljes népe kívánta, hogy ők ketten a szörnyű tettükért megbűnhődjenek Isten igazságos ítélete szerint.

II. RÉSZ: A VADONBAN

Külön utakon

Ilonka temetését hosszú esős idő követte. Mintha a természet is elsiratta volna. Aztán a sok esőből felszálló vízpára megülte az erdőt, a mezőt és a falut. Vigasztalanul szürke volt az ég, mintha a nap már soha sem akarna előbújni. A nyirkos hideg miatt nem volt kedve senkinek sem kimozdulni hazulról. Merész Károly és fiacskája kezdtek kifogyni az Ilonka asszony által felhalmozott javakból. Szegény asszony az elüldözése miatt nem aratta le és nem rakta el a gabonát, a kukoricát és a burgonyát, ezek kint rohadtak a földön, a csűr és a kamra üres maradt. Nem tudott a két férfi ennivalót adni az állatoknak. A tyúkok még csak találtak valamit a kapirgálásaikkor, mert még a tyúkol deszka repedéseiből is kikaparták, kicsipkedték az odapattant magocskákat. Ám a tehénnek nem volt széna, a lónak zab. Elkezdtek a szomszédoktól kéregetni. Először kaptak, mert megsajnálták őket. Később már nem, hiszen két embert pluszként etetni, és főleg ingyen, senki sem vállalta. Merész Károly uram, amikor már a liszt is elfogyott a hombárból, rájött, hogy ez így nem mehet tovább. Felkereste a szomszédjait és felajánlotta, ad tyúkot, csak főzzék meg, mert nagyon sokat éheznek. Ehetnének már ő is és a fia is egy jó tyúkhúslevest, vagy töltött tyúkot. A szomszédok úgy álltak rá, hogy azt, ha elkészítik, ők is ehessenek belőle a munka díjaként. Az étel elkészült, de Merészek csak egyszer ehettek belőle, a többi a főzőasszony és családja ették meg. Amikor Merész Károly ezért szemrehányást tett, összeszidták mondván, hogy megállapodtak a fizetségben, mit akar a szomszéd úr! Bármelyik szomszédot kérte meg ezután, mindenkivel így járt. Lassan kiürült a tyúkudvar. Utána a sertés ól is. A lovakért tűzifát kért, lisztet és takarmányt a marháknak.

Merész Károly és fiacskája nem ismerte a rendet. Az ételeket, a gabonát, lisztet nem rakták el az éléskamrába, mindent szerte-szét hagytak a lakásban és az udvaron.

Hamarosan azt kezdték észrevenni, hogy ami szalonna és kolbász még maradt Ilonka után, az kezd gyorsabban fogyni, mint ahogyan azokat fogyasztják.

Hova tűnhet el az a sok holmi? Tolvaj járna itt? Nem lehet, azt észrevették volna, hiszen a semmittevésben egész nap otthon lebzselnek.

Egyik reggel arra ébredt Merész Károly uram, hogy valami igen furcsa rossz íz került a horkolás közben nyitva maradt szájába és ráadásul, valami a dunna alatt is moco-rog. A macskát is elajándékozta már élelemért, így az nem bújhatott a lábához. Egyébként sem szerette a hízelgőt. Legutóbb is olyat rúgott rajta, hogy kirepült a konyhába. Kiugrott az ágyból és köpött egy jókorát, hogy megszabaduljon ettől a kellemetlen íztől. Amint a dunnát félrehajtotta, egy patkány futott ki alóla. Ez csinálhatott bele gazduram szájába.

- Brr! Híjnye, a keserves anyádat! – káromkodta el magát Merész Károly. – Mit keresel te itt? Te átok! Takarodj!

A patkány nem kutya és nem macska volt. Nem vette komolyan az elzavarást. Gyakran visszajárt és megevett mindent, amit csak tudott. Merész uram a falu közösségéhez fordult tanácsért, hogy mit tegyen. Adtak neki mérgezett gabonát, de a patkány csak nem akart elpusztulni. A faluban egy darabig még téma volt Merészék patkánya, aztán már csak azzal törődtek az emberek, hogy hozzájuk be ne fészkelje magát ez a bestia.

A tél több napon át tartó havazással köszöntött be. Hó fődte az erdőt, mezőt, a házakat és az utakat. Befagyott az erdei itató, ahová vadászatra már nem ment a falu vadászcsapata. A hóesés után a vastag hótakaró felszínét kemény kérgesre fagyasztotta a dermesztő szél. A faluban és a kivezető utakon sepertek is, lapátoltak is a gazdák, hogy felszabadítsák az utakat, hogy legalább egymást látogatni tudják. Megkezdődtek a disznóölések. Eljött a társasági vígasságok ideje. A disznóölések idejére tették az esküvők egy részét, mert így a húsos étek a vendégsereg számára biztosítottak voltak. Ahány ház annyi szokás. Mindegyikben más étek készültek a lakodalmakra. Nagy kondérokban főtt a pörkölt a sertécsülökkel és oldalassal, a tarja leves a vékony metélttel és a finom zöldségekkel, melyhez már jó előre elkészítették az asszonyok a metéltet és a csigatésztákat is. Választani lehetett, ki mit szeretne enni. A csigatésztát általában tyúkhúslevesbe főzték, de a töltött káposztát és a kemencében sült töltött csirkét, no meg a sült hurkát és kolbászt is mindenki szerette. Nem volt mindenkinek nagy háza, hogy egy helyen tudják lebonyolítani a teljes vendégsereg ellátását. Az esküvői ebédek a közösségi teremben zajlottak (mármint az iskolában) a paplak mellett, a menyasszony házánál és a vőlegény családjánál is. Ilyenkor a frissen sütött kenyereknek is a legjobb minőségűnek kellett lenniük. A Frőlich (Főzy) családból is volt házasulandó fiatal, aki a többi kortársával megbeszélte, tartsanak közös lagzit, mert akkor a lagzi költségei megoszlanak, és egyébként az embereknek csak egy gyomruk van, nem tudnak olyan sokat enni. Így történt, hogy Tóth Andris pap bácsinak négy párt kellett összeadnia. Korábban, amikor erre az időre még csak a kézfogókat tervezték, azt ajánlotta

a lelkész házvezetőnője, hogy ne gyűljenek össze külön-külön a kézfogókra, hanem tartsák együtt egyszerre az összest, és a házasság megkötésével se várjanak sokáig. Keljenek egybe már most. A Frőlich fiúk azt kifogásolták, hogy ők modern pár szeretnének lenni a kedvesükkel úgy, hogy arany karikagyűrűt húzzanak fel az ujjakra. Megleptek a szülők. Nincs pénzük erre a drágaságra, amit csak a miskouczi ötvösnél rendelhetnének meg magas áron. Higgyék el a fiatalok, jegygyűrűnek elég egy fonott fűszál is. Nem ezen fog múlni a boldogságuk, hanem azon, mennyire szeretik egymást, mennyire tudnak tűrni egymásnak, mennyire segítik egymást a közös életükben egymás iránti megértéssel, tisztelettel. És ha már a tiszteletről van szó, ugyanígy kell viselkedniük egymás szüleivel szemben is. Csak a nagy, egymást segítő és istápoló családokban van béke, ott van áldás, sehol máshol. Frőlich (Főzy) Ferenc gazduram kijelentette, ő az udvarán kész felhúzni egy két szobás épületet a fiataloknak nászajándékként. Lakjanak velük egy portán, amíg az ő lakrészük meg nem ürül az ő és felesége örökre eltávozása által, illetve amíg a másik három gyermekük is meg nem házasodik. Nagy és értékes volt a felajánlás. A menyasszony családja pedig azt tette hozzá, hogy a felépítendő otthont majd ők fogják berendezni. A többi, a pár mikénti boldogulása, csak magán a páron fog múlni.

A négyes esküvő után kilenc hónappal két családnál a gyermekáldást keresztelővel ünnepelték meg. A tavaly Miskouczi-ról hozott furulyával, tilinkóval és a muzikális hentes által készített nádi hegedűvel, valamint a körte-fából készített lanttal alakult meg az iskola gyermekzenekara. Zenei próbálkozásait állandóan javítgatni kellett. Ez a csi-szolgatás érvényes volt a kórus munkájára is, mert bizony gyakran születtek hamis hangok. Bármilyen kezdetleges volt ez az új keletű szórakozás, a kórus, a zenészek és a közös éneklések sok örömet nyújtottak mindenkinek a sötét, kevésfényű téli napokon. Hát igen, a közösségre valóban jó, találó kifejezés volt Goro Lajos megjegyzése, hogy „a hit csodákra képes, még arra a csodára is, hogy minden porta lakói szívesen hódolnak ennek az új szellemiségnek”. Azonban ez mégsem vonatkozott a duli-fulikra, azokra, akik nem vettek részt a falu kulturális életében. Ilyen volt Merész Károly kebelbaráti köre. Így jött el március 21., amikor már végre kisütött a nap pár napra. A kémények füstje a tiszta időben végre felfelé szállt és nem telepedett rá fojtón a falura.

Merész Károly nagy óvatoskodva indult útnak, folyton körülnézegetve az úton, vajon láthatja-e valaki, hova tart. Ádám a függöny mögött állt, amikor észrevette a ravaszdit. Mindjárt arra gondolt, hogyha ez a galád lélek ennyire óvatoskodva, lopakodva, osonva jár, biztosan nem töri jóban a fejét. Szólt a kisebbik fiának; Rudinak, ne üssön zajt, kövesse óvatosan Karesz bácsit. Jó lenne tudni hova megy, kivel akar találkozni, s vajon mit akar attól. A fiú utána iramodott a lassan lépegetőnek. Karesz bácsi a falu szélén az utolsó ház felé tartott.

- Hopp, meg vagy! – gondolta a gyerek és elbújt a most még gyér levelű fagyalsövény mögé, melyen még rajta voltak a tavalyi fekete bogyók. Csaknem ugyanott lapult meg, ahol korábban Imi hallgatta ki a két rosszakaró beszélgetését. Rudi nem tu-

dott az egykori históriáról, de ismerte az öreget. Tudta, hogy ha idős ember létére nem emelt fejjel megy valakihez, és nem világos nappal, hogy bárki láthassa, akkor csak rosszban sántikálhat.

Merész Károly bezörgetett a házba. Meglibbent a függöny az ablakon, melyen az asszony lesett ki, vajon ki keresi őket ilyen késő este?

- Merész Károly van itt! – közölte az urával – Ne hogy, már megint valamilyen disznóságba akarja behúzni azt a nyúl szívedet! – mennydörgött.

Molnár Berti ajtót nyitott, aztán intett az asszonynak, hogy távozzon. Merész gazda belépett. Kint a gyerek az ablakhoz tapadt, hogy hallja mit beszélnek odabenn. Kérés nélkül ült le kabátostól Karesz úr és máris belekezdett a mondanivalójába:

- Ugye tudod, hogy a kölyök már betöltötte a tizenkettőt? Itt az ideje, hogy elidd az erdőbe úgy, hogy ne találhasson vissza. Emlékszel ugye, azt fogadtad, hogy ezt megteszed? – Aztán mintegy csak magának dünnyögte: „egyed már elpusztítottam, most Gabó következik.”

Rudi összereszt. Eddig nem tudta kit akar az öreg elpusztítani, de tesója neve megdöbbenette. Önkéntelenül nekidőlt az ablaknak, ami megkoccant.

- Mi ez, csak nem hallgatózik valaki? Van kint tőletek valaki? – kérdezte Karesz úr.

- Csak az újra feltámadó szél mozgatja az ablakot – válaszolta a ház ura.

- No, mi lesz Berti? Mikor indul a csapatod?

- Most nem érek rá.

- Akkor mikor? – sürgette Karesz gazda.

- Most nem, majd szólok – válaszolt kitérően a volt barát.

- Nem akarsz becsapni ugye?

- Nem. Gondolj arra, most még nincs egészen tavasz sem. Ha a tavasz beköszönt, akkor kezdődik az erdei állatok szerelmi élete, aztán jön a vemhesség, a fialás, a szoptatás. Júniusnál hamarabb szóba sem jöhet a dolog. Nem indulhat a csapat korábban. Indulás előtt pedig szóbeszédnek kell szárnyra kapnia a várható vadásatról. Az indulásról majd értesítelek. Addig, maradj veszteg! – intette cinkosát a fővadász, majd megkérdezte:

- Mi lesz az én hasznom az egészből? Nekem adhatnád már most az egyik tehenet!

- Mit akarsz? A tehenet? Nem vagy te normális!

- Vagy a tehén, vagy nincs alku!

- Jó, legyen! Ámen.

- Holnap, áthajtom.

Kezet fogtak. Karesz úr felvette a kalapját komótosan. A gyerek gyorsan a ház sarka mögé bújt, hogy ott ne kapják, mint hallgatózót. Karesz, a kesztyűjébe bújtatta csontos kezét, majd a kilincset lenyomta és kilépett az éjszakába. Kicsit még álldogált ott, figyelte az este neszeit, aztán elindult hazafelé.

Berti felesége jött be azután a szobába és ráförmedt az urára:

- Hej, te szégyentelen! Tényleg el akarod veszejtetni azt a gyereket?
- Nem tudom. Leginkább csodát várok, hogy ne kelljen megtennem. Különben, bizonyára a csapattársak sem állnának rá, bármennyire is a két Merész barátai – válaszolta végül a férj.
- Hát a tehen?
- Merész nem ad neki enni. Sajnálom az állatot. Valakinek etetnie kell szegény párárt, hogy el ne pusztuljon. Jó tejelő, jó indulatú, szép állat, kár lenne érte.
- Hogy van Karesz egészségileg? – kérdezte az asszony.
- Olyan, mintha nem lenne ki a négy kereke. – válaszolta a férje.
- Hát, igen – fűzte tovább a gondolatot asszonya – ha józanul mértéktartó lenne mind az italt, mind a rossz szokásait és a gyűlölködését illetően, ha tudna magának parancsolni és féken tartaná magában az indulatokat, sokan szeretnék. De így? Így becsülni sem lehet. Bolond! Gyere, késő van. Menjünk és tegyük el magunkat holnapra.

Minden jel annak bölcsességét kezdte bizonyítani, aminek igazságáról a közmondás szól: „Ha Isten valakit el akar veszejtetni, előbb az eszét veszi el.”

Karesz áthajtotta reggel a tehenet a fővadászhoz, majd hazament. Meghúzta a pálinkás butykost mondván, hogy a „jó munkára inni kell”. Lefeküdt aludni. Amikor felébredt, szörnyű éhséget érzett. Megsütötte a maradék négy tojást és megette kenyér nélkül, mert már az sem volt a házban. Kiment, megfejni a tehenet, hogy igyon egy nagy bögre tejet.

- Hol a tehen? – üvöltötte a fiának.
- Hogyhogy, hol van? Este még az istállóban volt! – közölte unottan a fia.
- Kerítsd elő! – Tejet ihatnék! Eltűnt! Talán anyád jött vissza és így áll bosszút rajtam?

Karcsi miután meggyőződött, hogy a tehen valóban nincs az istállóban, elkezdte végiglátogatni a szomszéd porták lakóit, látta-e valaki a tehenüket. Senki sem látta. Erre Karcsika átment Goro Lajoshoz közölni, ellopták a tehenet. Ekkorra Goró gazda már értesült a „szent szövetségről a hentes és Karesz között, melynek ára a tehen volt”. Mondta is mindjárt Karcsinak, látta, amikor az apja áthajtotta az állatot a fővadászhoz, ezért vele tárgyalja meg a dolgot. Erre aztán mindjárt emlékezni kezdett Merész Károly úr, és nagyon meg is ijedt az újdonság gondolattól, hogy Goró Lajos tud-e valamit, s ha igen mennyit tudhat a kötött paktumról. Abbahagyta hát a tehenkeresést. Azért is fejezte be a tehenéről való kérdezősködést, mert bosszantani kezdte, hogy a szomszédok sügni-bügni kezdtek róla mutogatva, hogy az öreg fejében nincs minden rendben. Beállt a szélcsend a témában. Ahogy múlt az idő, a fővadász egyre halogatta vállalt kötelezettsége végrehajtását, inkább elment, hogy Karesz gazda földjét felszántsa, bevesse, csak ne kelljen bűntársa szemébe néznie.

Karcsit most sem vonzotta a munka, ő csak a határt járta. Így fedezte fel Frőlichék faházát az erdőben, melybe szeretett volna bemenni, megnézni mi van oda-

bent. A kapun a reteszt hiába tolta félre, az nem nyílt ki a titkos felső-alsó záruk miatt. Mérgében hazament, fűrész és baltát vitt oda, majd kivágta a ház kerítését több helyen, hogy behatolhasson. Ott egy tálcán szalonnabőrket talált és kenyérhéjat, ami mutatta, hogy nem régen ott járhatott valaki. Estefelé járt az idő. Nem akaródzott hazamennie. Leheveredett, de fázott a fűtetlen házban. Keresett valamit, ami melegíthetné. Rálelt az egyik szekrényben a még el nem vitt kecskeszőrőből készült takaróra. Azzal takarózott be, de a kora áprilisi hidegben jól megfázott. Ezután gondolt egyet. Teljesen szétvagdalta a palánk-kerítést és darabjaival tüzet rakott az emeleti szobában, majd újra lefeküdt aludni. Fuldokolva ébredt, mert meggyulladt a rendszeren be nem csukott kályhaajtóból kiálló égő fától a kályha melletti székre ledobott kabátja. Nem volt ideje tüzet oltani, csak annyi ideje maradt, hogy ki tudjon futni az égő házból. Ordítva rohant hazáig. A falu elejétől üvöltötte

- Ég az erdő! Menjenek oltani! Igyekezzenek ám, mert különben leég a malom is!

Rohant mindenki vödörrel, sajkával oltani. Szerencsére a faház nem égett le teljesen, csak a tető és az emeleti rész lett oda. A malomnak nem lett baja. Ezzel a tűzesettel nyilvánvalóvá vált, ki a következő vészforrás, ki az, aki kiszámíthatatlan. Most is elkerülte a büntetést Karcsi, mert letagadta, hogy köze lenne a tűzhöz. Az idő melegedni kezdett, a megrongálódott faházhoz egyre többet járt vissza, mert otthon nem volt maradása. Kiment úszni a tóra is, és mindenhol csak a rendetlenséget hagyta maga után. Elkezdte hajkurászni az eladó lányokat, molesztálni a fiatal asszonyokat. Egyre többször panaszkodtak rá. A falu apraja-nagyja kint dolgozott a földeken. Virult a határ a kelő zöld élettől és a virító gyümölcsfáktól. Egy munkaszüneti napon, arra jöttek rá a faluban, hogy elmulasztották megtartani a szokásos tavaszi nemzeti ünnepet.

Annak a napja sohasem volt előre meghatározva, de azt a mezei munkák megkezdése előtt tartották. Ilyenkor a temetőben gyűltek össze. Húsz évvel ezelőtt kezdtek el ilyen megemlékezéseket tartani, így ünnepelni a hóvirágnylás idején. Akkor még ráérték, később már a sok különböző munka miatt nem volt idejük a megemlékezésre. Az ötlet a Frőlichektől és asszonyaiktól eredt, melyet a falu akkori népe örömmel fogadott, ami mára szép hagyománnyá vált.

Ezen a tavaszi napon emlékeztek meg a magyar nép hőseiről: Dózsa György népvezérnek és a magyarok fejedelmének, II. Rákóczi Ferencnek a születésnapjáról. Hogy a két nagy vezérnek talán nem is akkor van a születésnapja, azzal senki sem törődött. Ők kineveztek egy napot a jelképes születésnappá, hogy kifejezzék tiszteletüket a magyar nép e két nagy hőse előtt, akik életüket adták a szeretett népért. A basáskodós földbirtokosok ellen küzdő Dózsa Györgyöt 1514-ben a levert parasztháborúja után izzó vastrónon égették meg; II. Rákóczi Ferenc fejedelmet pedig az 1711-ben levert szabadságharca után törökországi száműzetés várta. A magyar szabadság elveszett, pedig sok magyar katona áldozta életét hazája szabadságáért. Mindkettőjük seregeiben harcoló jobbágyok ivadékai hajtanak fejet itt a nagy hősök emlékére emelt jelképes hantok előtt, mert ha ők nem akarták volna a magyar szabadságot visszaszerezni, akkor

már talán elpusztult volna, vagy elvándorolt volna innen a magyar. Hová vándorolt volna? Talán nyugatra, ahol ugyanazok a Habsburg urak uralkodnak, de mivel a magyaroktól összeharácsolt javak odavándorolnak, így azok jobban élnek a magyarnál. Mégsem mentek el, hanem inkább összefogva új hazát építettek maguknak idehaza a jobb jövő reményében. Nem volt könnyű, de erejük az egységes tevékenységben volt, annak ellenére, hogy a kezdetekkor számtalan testileg megnyomorított ember volt köztük.

Frölichné Rózsika néni javasolta a férje urával, Jenő gazdával együtt, hogy változtassák meg a temető eddigi alakját. Ne temetkezzenek össze-vissza, hanem egy általuk meghatározott más rendszer szerint tegyék. Döntés született arról, hogy a diósgyőri váruradalomtól ajándékba kapott egyetlen fenyőfa a temető közepén álljon, melyet majd a tél elején kis hálókba csomagolt és faggyúba nyomkodott magvakkal díszítenek fel az ég madárkájának téli eleségül, no meg Jézus születése és egyben a Téli napforduló köszöntéseként. Ez jelenti majd mindnyájuk számára a természettel való együttélés harmóniáját.

Hol legyen a temető közepe? Merült fel a következő kérdés. Jenő gazda azt javasolta, hogy figyelembe véve a régi temető szélét és hosszát, vegyenek alapul egy 30 méter átmérőjű kört. Ebben lesz a temető. A kör közepén álljon a fenyőfa. A kör kerületének három, egymástól egyforma távolságú pontján helyezzenek el három nagy sziklát, melyek egyenlő szárú háromszöget alkossanak egymással. A három szikla előtt egy-egy kereszt álljon, Krisztus, és a két népvezér emlékére.

A kör jelenti: a világmindenség egységét, az azt összefogó és minden fölött álló isteni akaratot. A három pont jelenti: mindenki jogát a békés és jó élethez, a mindent uraló szeretetet és az ember kötelességét, hogy mindezt a maga akaratából létrehozza.

Mindent a tervek szerint létre is hoztak a falu lakosainak nagy meglepettségére. A három sziklát messziről fuvarozták ide az amúgy teljesen sík alföldi régióba, de mégis a végeláthatatlan erdők közepébe, ahol a két szabadságharc és a török dúlások menekültjei által alapított falu feküdt. Örült a falu öreg népe, mert ezáltal érezték az ő munkálkodásaik elismerését is. Örült a fiatalság a falu gazdagodásának, mert kitörtek a régi megrögzött egyhangúságból. Megújult a falu. Az eltelt húsz év alatt modernizálódott az életük több területe is, amikben már testi-lelki erejük is benne volt.

Ilyenkor az őszi utolsó mezei és kerti virágaiból tették ki a kis koszorúkat a keresztelők előtti parányi hantokra és örökre eltávozott szeretteik sírhantjaira. Az atya által megkezdett néhány zsoltár eléneklése után mindenki békével telt szívvel imádkozott az eltávozottakért. Nem csak a két nagy hősökért, hanem minden eltávozott szeretteikért, hiszen akik megválták életük nagy csatáját, azok előttük mind hősnek számítottak.

Most, hogy már ennyire elindult az élet, nem volt több maradása a Frölich fiúknak, akiknek a szíve egyre jobban sajgott a szülőföld tájaiért, apjuk, anyjuk, testvéreik viszontlátásáért. Az egyik vasárnap mise után azzal rukkoltak elő, hogy elmennének a szülőföldet újra látni, mert ha beköszönt hozzájuk az élet dere, akkor már nem tudnak majd elindulni, mert akkor már inkább a tűzhely és a feleségük szoknyája mellett kíván-

nak ülni, mint hosszú vándorútra kelni. A feleségek először nem tudtak egy szót sem szólni a meglepetéstől, aztán rábólintottak a dologra.

Megkezdték a testvérek a családi dolgaik rendezését, aztán csak arról volt szó, most is a korábbi úton utazzanak-e, amelyen idejöttek, vagy más utat válasszanak-e. Gondolták, talán élnek még régi kapcsolataik, és barátaik, akik idejövet segítették őket, talán még most is tudnak majd segítséget nyújtani számukra. A gondjuk az volt, hogy idejövet sok pénzzel rendelkeztek, amiből annyit költhettek amennyire szükségük volt. De itt a faluban a pénzük nem szaporodott meg, így a régiből már alig maradt valami, aztán az új királyok új pénzeket adtak ki, melyekkel ők nem rendelkeztek. Ahhoz, hogy a kellő pénzmennyiséget összegyűjtsék, dolgozniuk kell kinek-kinek a lehetőségei, a szakterülete szerint. A munka sohasem állott messze tőlük, de idejövetelük óta itt egy kissé elnehezültek a jóléttől. Mégis el kell kezdeniük a másfajta, az útközben történő munkálkodásokat, mert különben sohasem lesz annyi pénzük, hogy Ausztriába hazaérjenek. Most másfajta kapcsolatszerzésen alapuló utazást terveztek. Be akarták járni mind hazafelé menet, mind visszafelé jövet Magyarországnak az általuk eddig nem ismert tájait. Úgy tervezték, hogy mivel idefelé jövet hasznos volt a grinzinger bort behozni, talán hasznos lesz a különböző tájegységek borait mindig tovább szállítani a termőhelyüktől, így csinálva reklámot azoknak a boroknak, s egyben ők is megismerik azokat a vidékeket is a boron kívüli egyéb értékeikkel együtt. Annak idején a szüleiknek azt mondták, hogy meg akarják ismerni a magyar tájak értékeit, hogy azok kiaknázásának lehetőségét hagyassák majd az utódjaikra. Ennek éppen most jött el az ideje. Ha a népes családot és a rokonságot számba veszik, ajándékot nem tudnak vinni mindenkinek olyan nagy értékben, hogy meg legyenek elégedve. Tudnak vinni fontos ismereteket az ő vidékükéről, melyeket az otthoniak hasznosíthatnak, ha akarnak. Írtak régi ismerőseiknek, rokonaiknak, hogy megtudják, azok a régi lakhelyükön élnek-e még, és felvilágosítást kértek tőlük; ők hogy látják a Frölich fivérek utazási elképzelését, van-e valamilyen javaslatuk azzal kapcsolatban? A tervezett útvonalakon vannak-e azoknak kapcsolataik, melyeket Eugénék hasznosíthatnak majd. Végül azt is megkérdezték, mit szeretnének kapni ajándékként ez újfenti segítségükért.

Írtak Geszterédre a római katolikus papnak, hogy legalább egyetlen útjuk alkalomával valóban szerepeljen ez a név az utazási állomások között. Megírták látogatásuk célját és megkérdezték, mikor lenne a legalkalmasabb időpont a vizitre a lelkésznel. A leghamarabb a geszterédi lelkésztől érkezett válasz a válaszcímként megjelölt diósgyőri ispáni hivatalba. Geszteréd lelkésze azt válaszolta, hogy ha május első vasárnapjáig eléri, jó lesz, mert a következő héten Egerbe utazik egyházi zsinatra. Egerbe viszont már együtt utazhatnak, ha az utazók is úgy akarják. Megszületett az első egyezés, majd utána a többi is az útvonalait, a szállítandó árukat és az egyes helyeken történő tartózkodási időket, no meg a Grinzingbe érkezés időpontját illetően.

Legutoljára maradt a csaknem elhanyagolható kérdés, hogy a Farkas-völgyön való átutazáshoz ismét vigyenek-e magukkal „ajándékot” a farkasoknak a békés áthaladásuk

érdekében. Igenlő válasz született. Azt is eldöntötték, ha mégsem lenne arra szükségük, akkor azt is eladják Diósgyőrben. Mindegyik testvér külön, a saját szekerekkel és jószágával utazik majd, ameddig csak lehet, utána vesznek majd lovakat a továbbhaladáshoz. Megállapodásuk szerint mindegyik Frőlichet elkíséri Diósgyőrig valaki a családjából.

1786. április utolsó hetének végén érkezett el az indulás napja. A faluból sokan intettek az útra kelőknek. Minden zöldellt, virágzottak a vadgesztenye-fák, galambbúgástól volt hangos a vidék. A Frőlichek asszonyai a kötényükkel törölgették könnyes szemeiket. Némelyiknek olyan érzése volt, hogy talán utoljára látja élete szerelmét, drága hitvesét.

A Farkas-völgyön áthaladva most is megjelent a farka. A szekerekhez ők adták a díszkíséretet. Amikor a szekerek a völgyből kiértek, a farkasok megkapták a nekik szánt szárnyasokat, és a tojásokat.

A diósgyőri faluvégi házuk kissé megrongálódott az elmúlt huszonöt év alatt. Rendbe kellett szedniük, hogy újra használható legyen benne minden. Meg volt az pár nap alatt, aztán felkeresték bíró barátjukat és az uradalmat, hogy javaikat pénzzé tegyék, és búcsújuk után folytathassák útjukat előbb Buda, majd Bécs felé, hazafelé. Az uradalomban kiderült, hogy az írnok megbetegedett. Megkérték Ádámot, hogy a fia Gabi jegyezze fel a diósgyőri vár-uradalom pénzügyi bevételeit a listákra. Örültek, hogy milyen szép írása van és milyen erős, nagyfiú lett 12 éves korára. Az ispán ott akarta tartani, menjen hozzá írnoknak. Apja a vacsorakor elmesélte az ispánnak, milyen veszély fenyegeti a fiát és milyen megoldást eszelt ki a baráti kör, ha ellenségeik elől menekíteni kell a fiút. Az ispán mondta, hogy hozzák az uradalomba a gyereket, lesz helye. Aztán, mivel nem csak a rossz, de a jó is véget ér egyszer, eljött a búcsú ideje. A négy Frőlich a Miskoucz felé vezető útra tért rá, hogy Tokajon és Nyíregyházán át Geszterédre utazzanak. Ádám és fia a Farkas-völgybe kanyarodott be.

Ádám Diósgyőrben bevásárolt több minőségű és vastagságú fonalat, tűt, árt, kaptafát az otthon végzendő cipész munkákhoz, mert régi eszközei már erősen megkoptak, a cérnái elfogytak. Amikor kiderült, hogy fia lába rövidebb lett és felmerült a kérdés, felnőtt korában tud-e utódot nemzeni, ő azzal igyekezett fián segíteni, hogy magasztott talpú és sarkú lábbeliket készített neki, hogy a rövidebb lába és az állandó sántítás miatt a csípőjét ne érje nagyobb terhelés. Először csak ennek a gyermekének készített gyógycipőket, majd anyósának is, aki a bűtykös lába miatt fordult hozzá kényelmesebb lábbeli készítése érdekében. Az első cipőknek sok hibája volt, a lábbelik viselői panaszkodtak az ezek miatt kialakult bőrkeményedésekre. Minél több cipő készült Ádám gazda keze alatt, annál tökéletesebbek lettek az „alkotásai”, ahogyan ő nevezte a cipőket.

A hazaérkezésük utáni héten iskolai ünnepség keretében bibliaismereti versenyt rendeztek, majd utána torna ünnepély következett. Mindenki ügyeskedett, de mivel Gabó tudott a legjobban olvasni, a Szent Biblia tanulságos történeteit ő ismerte a leg-

jobban. Amikor pedig a tornaversenyen is kitüntette magát, ő lett az iskola első számú ünnepe. Büszke volt rá apja, anyja és nagyanja is.

Andris pap bácsival az erdőn járva egy kis gidát találtak. Úgy tűnt, hogy az anyját megölhették, mert szegény őz gidácskát még tejjel kellett táplálni a fiatalsága és gyengesége miatt. Gabónak kellett róla gondoskodnia. Egy-két hét múlva már vidáman ugrabugrált a kicsi őz a kert friss pázsitján, barátságot kötve a barna nyuszijukkal és a foltos macskájukkal. Aztán Ádám apu visszavitte a gidát az erdőbe és akkor engedte el, amikor meglátta a vonuló őzcsapatot. Befogadták, hazatért. Frölich Feri bátyó nem régen nősült fiánál gyermekáldás köszöntött be, a fiatal pár földöntúli boldogságban úszott.

Minden virult, mindenhol lüktetett az élet, amikor arról indult szóbeszéd a faluban, hogy nemsokára vadászatra indul a falu vadász csapata, mert a falu népének már régóta fáj vadhúsról a foga. Mindenki lázban égett, egymást kérdezgették, mikor indulnak már az emberek. Majd, egy borús este azt kezdték rebesgetni, mihelyt szárazabbra fordul az idő, talán három vagy négy nap múlva, elindul a csapat.

Ezt hallva, Ádám gazda és társai összekaptak minden vinnivalót, és most az egyszer megmondták az asszonyoknak, hogy talán tíz napig lesznek oda, mert életmentésről van szó, ne keressék őket, csak több ételt csomagoljanak, mint amennyi tíz napra elég. Úgy számították, hogy Goro Lajos és társai három nappal korábban indulnak, mint a Merészék csapata, mert időt kell nyerniük. Szóltak Gabónak, ő is csomagoljon, mert ha egyik hajnalban szólnak, hogy indulás, máris ugrania kell.

Másnap hajnali háromkor költötték a fiút. Magára kapkodta ruháit, és máris indultak, ahogy hátí és oldaltáskáját feltették az egyik teherhordó lóra. Neki gyalog kellett mennie az első állomáshelyükig, a tóig. Gyalogosan egy napig tartott az erőltetett menet. A hátán vitte a sátrat és két plédet az éjszakai táborozáshoz. Nem volt hozzászokva a hosszú meneteléshez. Csizmája feltörte a sarkát. Egyre lassabban tudott menni, pedig sokat nógatták, hogy siessen.

Amikor elérték a táborhelyet és felverték a sátrakat, ijedten vették észre Karcsi bátyót, aki a lován utánuk lopózott. Kellemtelen volt mindegyiküknek, hogy ott van. Nem tudták mennyit tud arról, hogy az apja meg akarja öletni Gabót.

- Te mit keresel itt? – kérdezte Goro Lajos tőle.
- Vadászni akarok! Egyébként megmondanák, miért ezt a szerencsétlen fickót hozták magukkal helyettem? – mutatott Gabóra.
- Gyakorolnia kell a dárдавétést és az íjlövészetet – válaszolta a csapat vezetője. – Apád tudja, hogy itt vagy? – kérdezte újra a nem kívánt csapattársat.
- Apám? Mit érdeklí őt, hogy én hol vagyok, és mit csinállok! Én azt teszem, amit akarok! Most azt akarom, hogy Gabó adja át nekem a sátrat, mert nekem nincs.

Ahogy szétrántotta Gabó sátra két szélét, szembe ugrott vele csikaró körmökkel Gabó cirmos macskája.

- Hát, ez meg mi a fene? Te a vadászatra elhoztad a család macskáját? No, majd ad anyád neked, ha a macskátok elveszik, ha nem talál haza! Abban biztos lehetsz, hogy nem fog hazatalálni, neki ez az út már csak annyi!

Ebben a macska dologban kivétel nélkül mindenki egyetértett vele. A macska befutott az erdőbe, Gabó bánatosan nézett utána. Azon éjjel apja sátrában aludt. Másnap reggel a lába még mindig nagyon fájt, ezért kiült a tó partjára lábát megáztatni. Karcsi egy óvatlan pillanatban a vízbe lökte. Gabó alámerült. Amikor kihúzták, látszott, hogy sok vizet nyelt és testére csapatozva ragadtak rá a piócák. Nem győzték leszedgetni róla. A „jóakaró” Karcsi bátyó csak röhögött áldozatán és fel sem vette, hogy megszidták a meggondolatlan tettéért. Azzal tért ki, hogy:

- Ugyan már! – Ez a kölyök nyápic! Nem életre való az ebadta! Nem értem miért vannak úgy oda, hiszen ez csak egy jó hecc volt! Mindenkinek nevetnie kellett volna rajta!

Délután megkezdődött a hajtás. Elejtettek két őzet, melyeket hazaküldtek Karcsival, mondván hogy abból kapjon az apja is és igazságosan osszák szét a faluban. Mondták, hogy ők most tovább mennek további vadakat elejteni, aztán visznek még az újabb zsákmányból is haza. Karcsi ennek ellenére a lovat elhajtotta, maga pedig visszalopózott, de lebukott, mert észrevették. Az egyik csapatbelinek kellett őt hazáig kísérni, és vigyázni rá, nehogy megint utánuk eredjen és megtudja, hová viszik Gabót. Ahogy végre Karcsi eltűnt a láthatáron, sátrat bontottak, egész éjjel mentek és másnap is haladtak a réten át, amíg az újabb erdő szélét el nem érték. Ott letáboroztak. Jól is tették, mert Gabó közben belázasodott. Néhány pióca rajta maradt a tarkóján, a mellén és az egyik hónálján. Szívták a vérét. Hiába szedték le róla, mégis szörnyen rosszul volt a gyerek. Muszáj volt kúrálni egy kicsit. Nem lett sokkal jobban, ezért rákötözték egy ló hátára és úgy vitték tovább. Éjszakára pálinkával kenték be a sebei környékét fertőtlenítés gyanánt. Este enyhén boros teával itatták meg a fiút, hogy a fájdalmai csökkenésével tudjon aludni, pihenni. Negyedik nap reggelre érte utol a csapatot a Merész Karcsit hazakísérő barátjuk. Ő mesélte el, hogy mi történt a fiú apjával, az öreg Merésszel.

Karesz kiment a mezőre kaszával és a pálinkás butykossal a kezében, hogy kaszáljon. Hiába mondták a szomszédok, hogy lekaszálták már a fűvet. A nagy része boglyába rakva, a többi az ágason szárad. Nem hallgatott rájuk. Mivel nagyon menni akart, hagyták. Két nap múlva, amikor még mindig nem látták visszajönni, kimentek megnézni, mi van vele. Ott feküdt a boglya tövében. Értelmetlen és érthetetlen szavakat mormogott, nem tudott felállni. A jobb keze és lába bénának tűnt, a szája félrebillent. Agyvérzés érhetett. Hazavitték és elhívták hozzá a vajákos asszonyt. Az megmondta, hogy nem sokat tud segíteni. A legtöbb, hogy Karesz úr lováért majd ad neki enni rendszereken, itat vele gyógyteákat, de ha Karesz gazda saját maga nem akar meggyógyulni, akkor ő ugyan mit tehet? Annyit tett, hogy Karesz úrnak megtiltotta a vértolulást okozó pálinkaivást.

Karcsi nem akarta gondozni az apját, vissza akart indulni a vadásztársasághoz. Sürgette apja favágó barátját, hogy induljon el egy másik csapattal, nehogy már az előző „banda” orozzon el tőlük minden vadat. Mivel „barátjuk” nem ért rá, így Karcsika is maradt. Kiment az erdei házhoz, vitt ki tyúknak való takarmányt, hogy vele együtt a maradék tyúkjai ott éljenek. Lábukat madzagra kötve engedte ki azokat, hogy ott éljenek a ház körül, de messzire el ne mehessenek. Az elpergett magvokról úgy gondolta, ha kikelnek, azok elegendő táplálékot nyújtanak majd számára, nem kell az egész szántót bevetnie. Most már szántásra való állata semmilyen sincs, ő pedig nem fogja befogni magát az eke elé.

Magáért nem teszi, mert miért, apjáért sem, másért sem. Már nem otthonai néki többé az a hajlék, amelyhez egykor anyja olyan nagy reményeket fűzött. Apjáé volt a ház és a porta, anyja vitte hozzá az összes fényes mahagóni fából faragott bútort. A sok inda között virágok nyíltak, bimbók bontogatták szirmaikat. A támlás székek felnyitható ülőkéje alatt található dobozokban még mindig voltak finom gyolcsból készült vászon anyagok, melyek most egyre inkább kezdtek eltűnedezni, hiszen szegény Ilonkának már nincs rá szüksége, a Merészek pedig nem törődtek azzal, hogy mi van, és mi nincs. Vitte az értékeket, aki csak tehette. Az egykori jó barátok, a kedves szomszédok meglopták a halottat is, az élőket is.

Merész Károly agyvérzés miatti tehetetlenségének hírére a vadász-csapat hazatérhetett volna Gabóval, mégis jobbnak látták kimenekíteni a fiút ebből a bűvös körből, mert ki tudja, hogy ki, vagy maga Merész Karcsika mikor akar majd úgy ártani a gyereknek, hogy az az életébe kerüljön.

Meleg széllel köszöntött be a május. Felszárította az esőktől átázott talajt. A fák lombjának zöldje kezdett sötétebbé válni. A gazdáknak egyre többször kellett elzavarni a vadgalambokat és a rigókat, akik már nem a szántáskor napvilágra került gilisztákra és a pajorra vadásztak, hanem a talajból kibújó borsószemek csiráira. Erdőn, mezőn már nem a madarak csicsergéséé volt a főszerep. Beállott a költési csend.

A vadász-csapat egyre csak haladt olykor meg-megállva enni, inni és a beteg gyereket ellátni, akinek a láza csak lassan csillapodott annak ellenére, hogy a piócák által mart sebeket Frőlich mama és nagymama körömvirágyszirmaiból készült gyógykenőccsel is kengették. A tavalyi szárított bodzabogyókból, fűzfakéregből, hársfavirágból, és az idén már kibújt csalán és erdeimálna-leveléből főzött teával és azokból készített pakolással kúrálták fájó sebeit és a lázát. Nyersségében is etették vele a málna és a csalán levelét. Hiába tervezte el előre Gabó, hogy ha megállnak, a fák oldalán hagy kréta jelet, hogy tudja, merre vezet az út majd haza. Nem volt módja jelzéseket tenni a fákra, mert a véletlenül elejtett krétából rájöttek a szándékára és kivették a krétákat izsákjából, amíg aludt. Csizmácskája nem volt megbízható, állandóan törte a lábát. Ha kapcarongyot tett bele, akkor meg nem fért a lába a csizmába. Keserves volt az egész. Elszomorította a tehetetlensége.

A hosszú fárasztó menetelés után, egy derűs reggelen elérték a következő állomásként jelzett hegyes vidéknek az első, piros kereszttel megjelölt fáját. A mezőről eléggé meredek úton kellett felkapaszkodniuk az előttük emelkedő hegy gerincére, de utána már végig a hegytetőn haladtak. Még a hegyre vezető út elején Gabó titokban visszanézett a mezőre, melyen át olyan hosszú távon haladtak. Meglepődött, hogy nagyon távol víz kék csíkját pillantotta meg, de közelebb egy ismeretlen település nádtetős házainak egyikén gólyafészek mutatkozott. Nem tudta, milyen nevű lehet az a település, mert az nem a falujuk volt. Gabó, aki a sík vidékhez volt szokva, csodálta ezt a sziklával dúsan tűzdelt gyér fájú vidéket a bokros, világos erdőben nyíló ezernyi virággal. Szeretett volna leszállni a lóról és kézbe véve közelebből megnézni a virágokat egyenként, de Goro bácsi egyre sürgette a csapatot, hogy késésben vannak, igyekezniük kell. Gabó hiába kérdezte, hogy miről késtek le, és milyen vizet, milyen nevű falut látott útközben. Nem kapott választ. Ádám apu sem tudott erre mit felelni. Úgy látszott, hogy ezt az utat csak Goro Lajos ismerte, de ő nem akart kielégítő választ adni a feltett kérdésekre. Csak annyit válaszolt néki később Lajos bácsi, hogy a gyors tempóban haladás férfi dolog. Nem bántásként mondja, de Gabó láza miatt nem haladtak eddig teljes sebességgel, ezért ezt az időt be kell hozniuk. Ádám is, a fia is azt az egyet jól tudta, hogy nem az általuk ismert úton haladtak, mely Sabadfalváról Diósgyőrbe vezetett.

A hegygerincen végigfutni látszó gyalogösvényen egy nagy szikla mellett végre megálltak. Lenn a völgyben patak csörgedezett. Gabó úgy érezte, hogy talán már közel lehetnek a végcéljukhoz, mivel a férfiak sietősen kezdtek lepakolni a lovakról. Elengedték őket az erdőben, hogy jár hassanak egyet. Felverték az erdő szélén a sátrakat. Kialakították a tűzrakó helyet. Kirakták a magukkal hozott száraz tűzifát. Felállították a kondért, előkészítették a főznivalókat. Még a nyársakat is készenlétbe helyezték. Elővették a dárdákat, nyilakat, késeket. Vadászathoz készültek elő, mert, mint mondták, már fogytán az élelmük és egyébként is itt az idő, hogy Gabó meglássa milyen is az igazi vadkan vadászat, melyben neki is részt kell majd vennie.

Kiadták az utasításokat, kinek mikor mit kell tennie. A csapattagok fogják kiásni a vermet, amibe a vadkant belehajtják, aztán dárdadófésekkel teszik majd ártalmatlanná. Ha kimúlt, közösen veszik ki a veremből és együtt dolgozzák fel. Remek főtt és sült étkek készülnek majd belőle. Sózással és füstöléssel is tartósítják a húst. Nagyon vigyázniuk kell, hogy a nyű bele ne essen, mert akkor hiába minden fáradozásuk. Gabó már hallott erről az iskolában is, és otthon is, ezek a szavak csak megerősítették mind azt, amit tudnia kellett. Elméletben tudni valamit vagy gyakorlatban, az két dolog. Az utóbbit kell most elsajátítania.

Apja felhívta a figyelmét, hogy a vadásztársak fele másnap kora reggel indul, hogy megkeresse a vaddisznó csapatot. Addigra itt a veremnek készen, kiásva és letakarva kell lennie. Goro bácsiék kezdik a hajtást a legnagyobb disznót akarva a csapdába csalni. A csapda gödre zöld ágakkal és tavalyi lombbal lesz letakarva. Mögötte két-három méterre kell majd állnia Gabónak, hogy jól lásson mindent. Amikor az állat belesik a

gödörbe, Gabónak is kell döfnie a lándzsájával, és lehetően nyakszirten, vagy hasba szúrni az állatot. Teljes erővel kell tennie, mert a vadon élő állat erősebb a házilag tartottnál. A bőre is keményebb. Nagyon erősnek kell lennie az állat lefogójának, hogy a földre le tudja szorítani a szabadulni akaró állatot.

Apja azt is mondta, hogy ha bármikor a közelébe ér bármilyen vad mely őt meg akarja támadni, Gabó csak akkor döfjön, ha az állat lehelete már az arcába csapódik, ha tudja már, hogy hova kell szúrnia, mert ha a szúrást elvétí, a sebzett állat toporzékolása, az ellene való haragja Gabónak akár az életét is elveheti. A pontos szúrás tehát fontos, mert életet ment! Gabó odasúgta apjának, kár hogy nincs velük nagyapja lőfegyvere, mert azzal hamarabb végeznének az állattal. Ádám apu meglepődött. Nem gondolta, hogy fia tud a lőfegyver létezéséről. Még azt sem tudta, hogy apja megtanította lőni vele az unokáját.

- Azt, nagyapád elvitte magával. – mondta. – Te honnan tudsz a fegyverről? – kérdezte kíváncsian.

- Nagyapa nem csak a dárda, az íj és a nyíl használatát, hanem a lőfegyverét is megtanította. Azt mondta, hogy ügyes, jó meglátású, jó fegyverforgató válik majd belőlem.

- Örülök nagyapád dicséretének, de az óvatosság soha sem árt. Nagyon józannak kell lenni, nagyon kell figyelned, hogy tudd, mikor milyen lépést tégy a vad ellenében, kárt ne tegyen benned! Vigyázz magadra fiam! – kérte gyermekét.

Éppen hogy befejezték a beszélgetésüket, amikor feladatként kapták, hívják vissza a lovakat, adjanak ételt, italt nekik, aztán kössék ki őket a közelben, hogy el ne csatngoljanak éjszaka sehová.

Az ebédet mindnyájan közösen készítették, aztán kiépítették a csapda gödrét és közel hozzá egy terjedelmes bokor mellett Gabó leshelyét is. Amikor Gabó megnézte a leshelyet, mindjárt az jutott eszébe, hogy a közelben nincs olyan fa, amelyre szorult esetben felkapaszkodhatna a dühös vadkan elől. Megemlítette ezt, de a férfiak megnyugtatták, hogy nem lesz semmi baj, ő csak élesítse meg a dárdája hegyét, és készítsen elő a törét is. Jót ettek, ittak, pihentek a nap hátra levő részében, aztán a tábornözet megrakva nyugovóra tértek. A gyerek agyában sokáig egymást kergették a gondolatok az eljövendő vadászatot illetően, aztán őt is elnyomta az álom. Újra érezte lábánál kedves macska barátja puha szőrének. Megnyugtatta a szeretett lény vágyott jelenléte, bár tudata alatt érezte, hogy ilyen messzire ez a hűséges jószág nem jöhetett utána abból a még faluközelből, de innen már nagyon távoli erdőből. Útközben hiába hívta, hívogatta. Azóta, hogy elszaladt tőle, újra nem jelentkezett.

Derűsen ébredt, amikor apja költötte, hogy készülnie kell. A reggeli pára még takarta a szemközti gyérlombú, éppen zöldellni kezdő hegyoldalt, de már hallották a vércse vijjogását szemből. Pár perc múlva őt magát is megpillantották, amint körözött a levegőben prédára lesve. Csak ők váraoztak egyedül a csapda közelében, majd ők is beálltak a helyükre és várták a hajtókat. Ahogy látták feltűnni a közelben egyik-másik

társukat, akik ujjukat a szájukra téve intettek nekik csendet, Gabó érezte, hogy hamarosan történik valami. Rövid fohászt küldött Istenhez, adjon nekik sikeres és bajmentes vadászatot.

Nem messziről, éppen vele szemben hirtelen a vadhajtók kolompolása ütötte meg a fülét, utána csörtetés hallatszott, aztán hamarosan feltűnt egy Gabó számára óriásinak tűnő vaddisznó, mely egyenesen a csapda felé tartott sietősen. Az utolsó pillanatban azonban megállt, majd újra nekiódult, de nem sétált bele a csapdába, hanem megkerülve azt Gabó felé kezdett rohanni. Ha a fiúra rárohan, annak vége. Minden hajtónak égne a haja, és Gabó apjában megfagyott a vér. Gabó, hogy az állatot kikerülje, beugrott a gödörbe. Egyik kezében a lábával megtámasztott dárdát emelte, a másikkal a törét tartotta döfésre készen. Az állat vérben forgó szemekkel, teljes dühvel ugrott be utána a gödörbe. Egyenesen bele a feltartott dárdába. Mivel az állat ráugrott, Gabó nem tudta használni a törét, mert az állat teste a gödör széléhez nyomta a kezét. A dárda a hasán át egészen a gerincig hatolt be a vadkan testébe. Haldokolva rugdalózni kezdett, és kereste is maga alatt a támadóját, hogy bosszút álljon rajta. Miközben rettenetesen hörgött, csattogtatta a fogait, az agyara a gödör szélét döfködté. Ez a rugdalózás tette lehetővé, hogy Gabó elhúzhassa a karját a gödör szélétől. Elengedte a dárdát, megragadta a törét, melyet most már mindkét kézzel fogva teljes erővel döfött az állat nyakába. A vadkan kiomló vére Gabóra folyt. Mire végre leemelték róla a disznót, alig lehetett ráismerni a ráfolyt és rajta megdermedt rengeteg vértől. Alig tudott felállni, mert egészen elgémberedtek tagjai a disznó súlya alatt. Elzsibbadt Gabó keze, lába, de ő volt a nap hőse. Őt ünnepelte mind a hat férfi és apja hetedikként. A nyolctagú vadász-csapat nagy sikert könyvelhetett el. A vadkan 220 kilónál többet nyomhatott, ahogy Goró Lajos bácsi felbecsülte Gabó első zsákmányállata súlyát. Estére már el is készültek a vaddisznót feldolgozó munkákkal. A késő délután elejtett őzet behúzták a sűrűbe, a feldolgozását másnapra halasztva. A vaddisznó bőrét erősen, többször is végigkaparták, hogy felesleges ín, hús, semmi romlandó ne maradjon rajta.

Az egész napi izgalom, a túl bőséges ebéd és vacsora megfeküdte Gabó gyomrát. Rosszul érezte magát már a vacsora előtt is, mert Goró bácsi egy keveset etetett vele a vaddisznó nyers májából, amúgy véresen. Mindegyik vadász evett belőle. Egyik sem lett rosszul tőle, csak ő egyedül. Pálinkát itattak vele, hogy az ital által képződő gyomorsav majd szétmarja az idegen ételt a gyomrában. De, amikor már mindenki aludt, ő félre vonult rókázni.

Megkönnyebbülése után hamarosan elaludt. Ismét a macskával álmodott. Simogatta, becézgette, az arcát a macska fejéhez szorította. Torokhangot hallatott neki, amiről még otthon a cicuskája azt hitte, hogy Gabó az ő fajtájához tartozó, talán az anyja dorombol neki. Sokáig aludt.

Amikor felébredt, ijedten vette tudomásul, hogy senki sincs körülötte. A csapat eltűnt. Ember, állat sehol. Életében először, most teljesen egyedül maradt. Csak a rengeteg csomag, háti zsák, a kondér, a sok edény, a saját és apja iszákjai, plédjei, a húsok

és még a fegyverek, minden egyéb, dobozok, börtömlők, üvegek innivalókkal, zsákok nem tudni mikkel a gyomrukban heverték körülötte, amiket eddig magukkal hoztak. Fogalma sem volt sok mindenről, hogy miben mi van. Vajon, miért hagyták itt? – először nem kapott erre választ. Aztán, minden régi szólást és eseményt gondolatban fel-elevenítve, maga is rájött a válaszra.

Meg akarták óvni az életét, ezért kellett sebbel, lobbal és erőltetett menetben őt ide hozni. Ez talán az egyetlen olyan hely, ahol a Merészek nem találnak majd rá, hogy megöljék. Ő, aki soha sem ártott senkinek, ő az útjában áll ennek a két gazembernek. – Hálaadásra kulcsolta kezét, hogy családja és barátai így akarták megmenteni az életét. Igen, ez eddig sikerült, de a talpon maradása rajta, Gabón múlik. Ehhez kérte a Teremtő segítségét. Mire imájával végzett, már szentül hitte, ez sikerülni is fog. Azonban, bármennyire is kezdte elfogadni, hogy itt hagyta a csapat, mégis ott bujkált rejtetten a tudatában a gondolat, hogy hátha visszajönnek érte. Ott bujkált benne a titkos megérzés, hogyha ennyire sietősen távoztak, valamilyen baj történhetett. Csak nem apját érte baj? Csak ne így lenne! Csak nagy baj ne lenne!

Ottmaradt benne az a kérdés is; hogy ha nem valamilyen nem várt baleset vagy más baj miatt kellett sürgősen hazatérniük, vajon mi volt annyira fontos, mi lehetett annyira sürgető, hogy egyetlen szó nélkül hagyták itt, azt sem említve meg, hogy hol kap majd fedelet a feje fölé? Vagy ez is része lenne a férfivá nevelésének, hogy ne ingyen kapjon meg mindent az élettől, hanem kialakítják benne a küzdő szellemet? Nem csüggedhet, neki kell megteremtenie magának mindazt, amire szüksége van, ami másnak megvan, de neki hiányzik. Ez a küzdelem biztosan sok szenvedéssel jár majd, de az a szeretet, amellyel őt idehozták, hogy az életben megmaradhasson, az felülír minden leendő szenvedést. Ez a szeretet nem lehet más, mint Isten hatalma az emberi szívek felett! Ezt el kell fogadnia és Istenhez már csak erőért kell folyamodnia, hogy ennek a küldetésének sikere lehessen és egykor ezt a szeretetet ő is továbbadhassa majd az ő utódainak.

Berendezkedés

A nap jól fenn járt az égen, ami mutatta, a reggel régen elmúlt. Izzó sugaraiba nem lehetett beletekinteni. Felülkerekedett Gabón a józan megfontolás. Gondoskodni kell arról, hogy a még feldolgozatlan, a bokrok között heverő őz testét, a többi húst az egyéb holmikkal együtt hűvös és zárt helyre vigye, mielőbb folytassa a feldolgozásukat. Neki kell az őztestet felnyitni! Neki kell egyedül feldolgozni annak húsát, úgy ahogy azt tegnap a vaddisznó esetében látta! Elmehetne Diósgyőrbe segítséget kérni – gondolta. A bíró mindig nagyon szíves volt hozzájuk. Bizonyára most is segítene. Mehetne ír-noknak az ispáni irodába, és ha máshol nem, végső esetben ott van szállásul nagyapjék erdei háza vagy a diósgyőr-majláti házuk.

- Ez mind rendben lenne, de itt mégsem hagyhat semmit, előbb mégis csak biztonságba kell helyezni ezeket a holmikat, csak azután mehet Diósgyőrbe.

- Hol lehet olyan hely, ahol mindezt elvégezheti? Hol tárolhatók el ezek a holmik, ahonnan társai elvihetik, ha akarják? Erről senki sem szólt neki egyetlen szót sem. Egy biztos, hogy itt a tűző napon nem maradhatnak, mert megromlanak a húsok, és akkor hiába volt minden eddigi erőfeszítés.

Szaladt előre, hátra, kiáltozott, de nem válaszolt egyetlen hang sem. Nem messze előre a vadösvény háromfelé ágazott. A balra vezető, kivezetni látszott a sűrűsödő erdőrészből. Minden holmiját hátrahagyva indult meg ezen az úton, hogy megnézzze hová vezet. Futhatott is rajta, eléggé széles volt. Néhol úgy tűnt, mintha fákat vágtak volna ki a kialakításához. Lehet, hogy azon az úton húzták el a kivágott fákat valahová. Kiért a hegygerincre. Jobb felé haladva az ösvényen oldalról úgy tűnt, mintha egy üreget látna az utat képező szikla alatt. Óvatosan leereszkedett az üreghez vezető keskeny úton. Örömteli meglepetéssel állapította meg, hogy ez a barlang, és nem kicsi, sőt olyan nagy, hogy akár hajlékul is szolgálhatna addig, amíg csapattársai érte nem jönnek. Hirtelen jött reménnyel telve biztos volt, hogy társai tudni fogják, hol keressék. A barlangszáj két oldalán bent rengeteg faág és még több fatörzs volt felhalmozva, nem beszélve az aprított fáról. Inkább érezte, mint tudta, hogy ezt már korábban a vadászcsapat tagjai hozhatták ide. Arról ugyanis Diósgyőrben jártakor nem tudott az ispán semmit, hogy ezt a területet használná valaki.

A nap már túljutott a zeniten. A délután kezdetét vette. Nem tudta meddig fog látni, mikor száll majd le az est, tehát sietnie kell. Gyors döntést kellett hoznia. Visszavontakozott a táborhelyhez és a sátorlapjára fektetve néhány iszákot és más holmit, húzni kezdte a barlang felé. Nehezen ment, mert minden nagyon nehéz volt és az út köves, egyenetlen. Most jött rá arra, miért is kellett azokat a zsákokat és iszákokat a lovaknak cipelnie.

Nem folytatta a zsákok bepakolását, hanem inkább az őztetemet húzta el az első két lábánál fogva. A barlangtetőig viszonylag könnyen eljutott. Onnan a tetemet az ereszkedőn levinni, ahol amúgy ő is csak a fenekén csúszott le a barlanghoz vezető keskeny útra, az szörnyű sok erejét elvette. Gyöngyözött a homloka az erőfeszítéstől. Teljesen kimerült mire az őzet bevitte a barlangba. Ült egy kis ideig a csupasz földön, aztán újra elindult, hogy folytassa megkezdett munkáját. Lassan a többi hússal és a csomagokkal is révbe ért.

Holtfáradtan dőlt le a csomag halom mellé és mély álomba zuhant. Hajnalban ébredt. Kilépett a barlangból. Érezte a kora reggel lágyságát. Figyelte az őt körülölelő természetet. Némi idő múlva a szél elfújta a hajnal kellemes melegségét, hűvösséget hozott. Ez azonban nem tartott sokáig, mert az ég alja lassan derengeni kezdett. Kezdte megmutatni magát a szürkéséget áttörni akaró első napsugár. Az erdő mögött pirkadott. Egyre világosabb lett. Lágymű fehér felhő jelent meg, melyet később halvány sárgára, majd erősebb sárgára festett a felkelő nap az ég szürke tengerében.

Nem volt még éhes. Először meghányta-vetette a napi teendőket, mik a legsürgősebb tennivalók, és mik azok, amelyek még várhatnak a sorukra. Először is végigjárta a barlangot a falai mentén, hogy minden oldalról lássa azt szélességében, hosszúságában, magasságában, teljes terjedelmében. El kellett döntenie, mit hová akar pakolni. Hol legyen majd az ágya, kell szekrény, asztal, szék. Kell kamra is, helyek a használati tárgyaknak és egyéb eszközöknek, és kellenek más célokra való helyek is. Egyelőre talán a legfontosabb, hogy elővegye a húsfeldolgozáshoz való eszközöket, edényeket, késeket, a vizet, sót, kialakítsa a tűzrakó helyet, legyen tiszta kőlapja a hús feldaraboláshoz. Valami azt súgta, hogy vizsgálja végig a falakat és közvetlenül a falaknál a földet. Végigkocogtatta a barlangfalat mellmagasságban. Nem talált semmi különlegeset, pedig némi kongó hangot szeretett volna hallani, mely egy benti másik barlangrész jelenlétét mutatna volna, ahová mint egy másik szobába, berakhatta volna a holmikat. Amikor ezzel végzett, elővett egy – még megmaradt – krétát és a falra eléggé magasan felírta ideérkezése dátumát. 1786. május 15-én lett honfoglaló, akkor vette birtokba ezt a helyet.

Később a fal mentén keskeny futóárkot ásott, mivel meg szeretne tudni, hogy van-e valami érdekes alatta, eléggé tömör-e, hogy arra építse majdani „háza” alapját és oldalfalait. A föld döngölt volt és nagyon kemény. Egy méter után azonban lazább lett. Agyaggal tapasztott kőfalmaradványt talált és cserépedény töredéket. Elkezdett itt lejjebb ásni, amikor hirtelen beszakadt alatta az üreg a talált fal mellett. Pincének gondolta, mert butykost talált egészen jó állapotban és nem is egyet. Ahogy bontogatni kezdte emellett az üreg mellett a földet, mint egy régi kolostor kerengője, úgy nyílt ki emellett egy másik helyiség, majd még egy. Az egyikből lépcsők vezettek a mélybe. Kíváncsiságból egyre mélyebbre hatolt az ismeretlenben. Sötét volt odalenn, csak tapogatózhatott. Két helyiséget talált, körülbelül azonos méretűeket. A körülbelül 2x2 méter nagyságú „szobákban” kőtörmeléket és cserépdarabokat talált. Ezek egy barlangbeli egykori épület maradványai voltak, amelyet később betemettek valamiért. Amikor Gabó feljött a barlang jelenlegi szintjére, sokáig ült a földön és saccolgatta, milyen lehetett annak az egykori épületnek a mérete a barlang teljes méretéhez viszonyítva. Nem tudta megállapítani, mert csak egy keskeny árkot ásott és nem szabadította ki a földből az egész régi épületet. Végül úgy vélte, magának a barlangnak a teljes hossza úgy 51 méter lehet, szélessége csaknem ugyanannyi a barlangszáj méretéhez viszonyítva.

Ha a barlang szája a meredek sziklafalon nyílt az ősi időkben, akkor oda vagy felülről ereszkedhetett le kötélén a felfedezője, vagy alulról mászhatott úgy fel a meredek sziklafalon, hogy közben a csákányát vagy a kalapácsát mindig előre bele kellett vágnia a sziklafalba és még rögzítenie is kellett. Nem lehetett egyszerű munka. Bár az is lehet, hogy annak idején az egész hegyet hó és jég takarta, és abba vágni bele a csákányt, talán egyszerűbb volt, mint magába a sziklába. Ha a felfedező már elérte az üreget, tapasztalhatta, hogy az egy mély barlangüreg, amibe szintén le kellett ereszkednie, aztán annak elhagyásakor fel kellett mászni a barlangszájig. A felfedező, ha használni akarta ezt a barlangot – melyet talán a szemközti hegyoldalról láthatott meg – akkor utat kellett

vájnia hozzá a szikla oldalában, aztán fel kellett töltenie földdel valamilyen szintig az üreget. Legalább annyira, hogy belülről könnyűszerrel ki tudjon menni és ne kelljen kötelet használnia a bejárathoz való felkapaszkodáskor. Az itt talált barlangi medve, farkas és más csontok azt mutatták, hogy az itt élt ember is megvívta a maga harcát a természettel, hogy legyen tető a feje felett. A talált kormos falmaradvány, az elszenesedett fadarabok mutatták, az ember fát hozott ide, hogy melegedhessen. Az egykori, talán földvár maradványai már fejlett kultúra egykori meglétét mutatták. Minden itt élt emberős alakított valamit, hogy környezetét a saját maga számára használhatóbbá tegye. Igaz, a barlangot még a legnagyobb máglyával sem tudhatták befűteni, de eső és hó nem érte őket, az elejtett vagy a tenyésztett állatok szőrméjébe burkolózva nem fagytak meg. Gabó leszűrte magának a tanulságot. Épületeit a régi épületek ölnyi falaira alapozza, pincéje az egyik épületmaradvány helyisége lesz. A többi földet visszalapátolja, és ugyanúgy keményre tapossa amilyen volt korábban. „Ez a barlang az én házam, az én váram!” – nyilvánította ki, és érezte, hogy ez így is van a szó szoros értelmében. Az biztos, hogy a barlang közepén ásító mélyedést fel kell töltenie, mert a kis és nagyobb egyenlenségekben kitörheti a bokáját, ha ott elesik.

Harapott egy keveset. Amint tovább nézelődött a barlangban, a falon egy kört mutató halvány vonalat vette észre, amely elütött a barlangfal többi részétől. Meglepődött, miért nem vette ezt észre akkor, amikor a falakat kocogtatta. Jobb később, mint soha – gondolta. Tőrével lassan mozgatva azt, kiemelte és nagy öröme egy hús mélyedést talált a kőlap mögött. Jókorát. A helyiségnek valahonnan szellőzése volt, mert enyhe huzatot érzett. Mindjárt eldöntötte, hogy ez a helyiség kitűnő lesz éléskamrának, mert eléggé tágasnak, magasnak és hosszúnak vélte ahhoz, hogy az legyen belőle. Ez fogja majd biztosítani a húsok romolhatatlanságát. Bepakolta mind a magukkal hozott füstölt és sózott fehér szalonnát, a füstölt kolbász szálakat, a füstölt oldalasakat a vaskampókra akasztgatva. Csodálta közben, hogy vadásztársai mennyire előrelátóak voltak, hogy még ezeket a kampókat is magukkal hozták. A vaddisznóból zsírba eltett sült hússokat, sült kolbászokat a bődönnel szintén oda tette be. Szintén ott kaptak helyet a fateknőben a sóban tartósított hússok és a már frissen füstölt vaddisznó-húsárú, a másik bődön a zsírral és az olajjal telt kerek hasú üvegballonok is. Az egyik hátizsákban talált egy papírszeletet egy utasítással, meddig kell sóban tartani a hússokat, utána milyen fával és mennyi ideig kell felfüstölni azokat az általa építendő füstölőben. A nehéz munka miatt már majdnem összeesett. Utolsó erejével az őzhúst is berakta a „kamra egyik szegletébe, aztán visszatolta a kőlapot a falba. A fáradtságtól nem volt kedve enni, a lószőrből és a kecskeszőrből készült takaróiba burkolózva dőlt le aludni az összehordott faágakra kiterített sátorlapra. Most már megnyugodva hunyta le a szemét. Nem a földön fekszik és a hússok hús helyen vannak, bár még vár rá az őz feldolgozása. Tudta, hogy ez sem lesz kis munka. Azzal biztatta magát, ha ez a két nap sikeresen telt el, azzal fog a többi is. Álom nélküli mély álomba zuhant.

Harmadnap reggel már olyan éhes volt, mint a régen evett farkas. Nem akaródzott a kőlapot kiemelni a falból, ezért egyéb élelmiszerek után kezdett kutatni a zsákokban. Rálelt sajtra, talált vajat rebarbara levélbe kötözve, kissé megszáradt kenyeret. Hazai volt mind! Orrához emelve áhítattal szívta magába az illatukat. Megkente a maradék cipóvéget vajjal, és hozzálátott. Jóízűen ette az otthonit és harapta hozzá a még tavalyról maradt, már fonnyadt héjú almát. Először a magjait szétköpkögte, de aztán összeszedte. „Nem szemetelek, nem csinálok magamnak rendetlenséget!” – intette önmagát. Aztán arra gondolt, hogy elveti az alma magjait, hátha nő belőle almafa, melynek termései még jól jöhetnek neki itt a hazától távol.

- No, most már nem várhat az őz! – döntötte el a kérdést. Felidézte magában hogyan végezte Feri bátyó az őz feldolgozását otthon, és hogyan látta a műveletet itt Goró bácsitól. Minden szükségeset előkészített a feldolgozáshoz, aztán nekikezdett. Az őzet a hátára akarta fektetni, de nem tudta, pedig az őz a kezdeti merevségéből már engedett. Eddig még kibontatlan csomagokkal kellett megtámasztania két oldalról. Kezével az őz testét végigsimítva megállapította, hogy a bőre érdes, kemény. A legélesebb kést vette elő és az állat szájánál szúrta be a bőr alá, majd a szájától az állat végbele nyílásáig haladva lassan felhasította. Az állat vére már alvadt volt. Megfordult a fejében, ha itt lennének a farkasok, az alvadt vért most megkaphatnák a lábakkal együtt és talán többet is, mert sok a csontos rész az őzben. Ezután szinte centikként haladva előre, a bőrt lefejtette, aztán egy vastagabb, a barlangfalnak támasztott faágra akasztotta. Kibontotta óvatosan az epét. Az eltávolított belekkel, a farokkal a lábakkal együtt egy vödörbe tette, felvitte az erdő szélére, hogy később elássa azokat az erdőben. Utána, folytatta a munkát. A májat előbb megmosta, felszeletelte, hagymát aprított. A felvagdalt májat a már sispergő zsiradékra rátette és kavargatva, hogy le ne égjen, megsütötte. Még szerencse, hogy sok zsírt tett alá, mert mind megenni a sült májat sok volt, így a zsírban hagyta kihűlni, aztán betette az „éléskamrába”. A combhúsokból sonkák lesznek – mondta – „Az oldalast, lapocka húst, a melle húsát lesózom, megfüstölöm” – folytatta a gondolatmenetét. Aztán megállt. „Nem jól tettem, hogy kidobtam a beleket. Azokat, ha jól kimostam volna a beléjük töltendő apróra vágott hússal csinálhattam volna kolbászt. Nincs kolbásztöltőm, hurkát sem tudnék csinálni, mert ledarálni sem tudom a húsokat, mint ahogy otthon tették a szüleim és nagyszüleim. ... Jó – fűzte tovább a gondolatait, akkor, marad a sózás és a füstölés.” Elővette a sózó teknőt, már kezdte volna előkészíteni a sózást, amikor eszébe jutott, hogy a művelet előtt a húst még szikkasztani kell. Bevitte a teknőt a kamrába és egyenként rárakta egymástól elválasztva a húsdarabokat.

- Ó, ez így nem tud eléggé szikkadni – jött a következő gondolat és vele az ötlet, hogyan segítsen magán. Elővette a többi kampót is. Ráakasztotta a húsdarabokat. Azután kitakarította a feldolgozás helyét. Elfáradt, de nem pihent sokáig. Nem tudott tétlenül ülni. Kiment az erdő aljára, hogy elássa a vödör tartalmát. A veder a földön feküdt felborulva, üres volt. Tisztára volt nyalva.

Visszaballagott a barlangba. Ismét pihent egy keveset, majd megkezdte kipakolni a többi zsákot és oldaltáskát, dobozt, hogy lássa, miben mi van. A sok holminak se sze-ri, se száma nem volt. Belefáradt. Már nem tudott eléggé figyelni.

- Jó lenne, ha ebből a kamrából nyílna még egy, ahová a magvakat rakhatnám be, hogy meg ne egyék az egerek – sóhajtott. Rátört az álom az egyhangú munka miatt. A szempillája le-lecsukódott. Álmában látott egy, a kamrafal színétől sötétebb foltot a kamra falán. Ahogy jobban szemügyre vette, látta, hogy az olyan nagy, mint amilyen magas ő. Kezét végighúzta a folton és csodák csodája, a folt megmozdult. Tolóajtó volt, mely egy másik üreget takart. Annak is volt valahonnan légjárása. Sötét volt benne és hideg. Bemászott. Amikor szeme már megszokta a sötétet, felfedezett benne egy kőből és egy fából készült szekrényt és polcokat a falon a falba vágva. Voltak itt drótok kifeszítve további kampókkal, sőt madzagok is aszalt alma és aszaltkörte szeletekkel. A falak mentén mély gödröket látott, bennük ivóvizet talált lefedve deszkalapokkal és lapos szikladarabokkal. Ekkor hirtelen felébredt.

„Jó lenne, ha ez igaz lenne, nem csak csalóka ábránd, mint amilyenek az álmok ál-talában” – gondolta. Ismét kivette a követ a falból, belépett az éléskamrába, és elkezdte annak a falát végigtapogatni. A fal derékszögben elfordult, mely azt mutatta, hogy mes-terségesen vágták az üreget szögletesre. Ezen az oldalfalon egy háromszoros rostélyt talált. Megoldódott a rejtély. Azon át kapta a levegőt a helyiség. A légjárat nem a sza-badba vezetett, hanem talán egy másik barlangba.

Másik helyiség nem volt, mely ebből nyílt volna, mint amilyent álmában látott, de a nyílásnak majdnem a közvetlen közelében, ahol ő ide behatolt, a földön talált egy na-gyobb kerek kőlapot is. Erről viszont később kiderült, hogy olyan hűtő üreget alakítot-tak ki ott valakik, mint otthon nagyapáéknál van. Ez szintén mély volt, lehetett több mint négy méter hosszú, még egy létra is volt benne. Az üreg kövezett volt, mint az otthoni kutak fala, és még polcok is voltak a falába beépítve. Fázott, amikor oda lemá-szott.

- Ó, itt van a hűtőkamra, az igazi! – mondta – Ha jég is lenne benne, még nagy-szerűbb lenne a dolog. Jó, hogy erre rátaláltam – örvendezett, mert tudta, hogy ez jó-szerével kincset ér. – Ide hozom az őzhúst, ha majd besózom és megfűstölöm. A fűs-tölés csak kellemes ízt ad a húsnak, de belül még nyers, amíg ki nem szárad kellően. Itt viszont, hosszabb ideig eltarthatom majd – vélte. – Ha beköszönt a tél, majd hozok a patakról jégtáblát, hogy tökéletesebb legyen a fagyasztóm – döntötte el jövőbeni felada-tát.

Az először megtalált kamrába hordta a vetőmagokat és a kenyérnek való gabonát tartalmazó zsákocskákat. Úgy rendezte el a dolgait, hogy a régi szikkadt kolbászokat, sóderokat és más húsokat is itt helyezte el, mert ez a kamra a hűtőveremmel szinte kéznél van. Biztonságos, és egyébként sincs más jobb helye erre a célra. Evett még a sült májból, aztán kiáztatta a tüdőt a benne felhalmozódott vértől, majd apróra vágta és azt is megsütötte a bődönből kimert zsiradékon. Sütés közben a megszáradt kenyérhé-

jat aprította bele. Így együtt pirulva, sülvé jobb íze lett, mint magában volt. Rájött arra, nem kell a kenyér héját levágnia, hiszen nincs disznó, amelyik megegye, itt pedig minden élelemre szüksége van.

Amikor ezzel végzett, akkor vágott be az agyába, hogy még nem ment el Diósgyőrbe. Bár eddig nem érezte a dolgot sürgősnek, mégis úgy gondolta, illene elmennie és elmondani mi történt. Meg akarta kérni ismerőseit, hogy ha tehetik, segítsenek rajta, segítsenek bekerülnie az ispáni irodába írnoknak.

Úgy tudta, keresnek oda német származású hivatalnokot, mert annak alkalmazását Észak-Magyarországra is előírja a Budai Kamarai Adminisztráció. Eddig ugyanis ilyen és más fontos hivatalokban is főleg magyar nemesek ültek. Ő meg éppen jó lenne, mert tudomása szerint ilyen hivatalnok Diósgyőrben nincs, az ispán hívta is, amikor legutoljára az apjával nála járt. Lelkében úgy érezte, jó neki a Szeleta-tetőn, mert ott a maga ura lehet, de mégis hajtotta az emberekhez tartozás vágya.

Sem a bírót, sem az ispánt nem találta otthon. A bíró felesége, Vilma asszony az erdőkerülőhöz, Kiss Mihály uramhoz küldte, hogy majd ő segít, amíg a falu előjárói távol vannak. Amikor az erdő-mező kerület, a falu előjárói hiányában az „élet-halál urát” felkereste, az kicsit ittasnak látszott. Türelmesen végighallgatta Gabót, majd megkérdezte:

- Mondd csak Fiam-uram, ha segítséget kérni jöttél, miért kellett késni ilyen sokat? Miért nem jöttél mindjárt? Goro Lajos egyébként általam üzeni, hogy apádat levette a lova és az esés miatt elfelejtette, hogy azért vannak itt, mert a fiát hozták ide. Azt hiszi, hogy otthon vagy a faluban az anyád szoknyája mellett. Apádnak a doktor helyreigazította az elferdült nyakát, de mivel Goro Lajosék apád helyzetét súlyosnak ítélték, igyekeztek őt mielőbb haza vinni.

- Mást nem üzent? Azt nem, hogy mikor jönnek újra? – kérdezte Gabó.

- Nem. Most sem az ispán, sem a bíró sincs itthon és Miskoucról sokáig nem térnek haza. Ajánlom Fiam-uram, mielőbb térjél oda vissza ahonnan jöttél, mert nem tudunk segíteni.

- Ott van nagyapám háza. Ellakok benne, vethetek zöldségnek valót, amíg visszajön bíró uram az ispánnal, és döntenek rólam – vetette ellen a gyerek.

- Arról, szó sem lehet, beszegeltetem a házatok ajtaját, ablakát, hogy illetéktelen oda be ne mehessen, amíg apád vagy nagyapádék vissza nem jönnek. – szólt az „élet-halál ura”.

- Én nem vagyok illetéktelen! Hogyan tehette ezt? Ez birtokháborítás! Akkor, ha nem ott lakok, kend ad szállást nekem?

- Adhatok, ha hoztál magaddal két zsák gabonát, vagy füstölt húsokat, szalonnát, kolbászt az ellátásodra, és lehetőleg úgy, hogy abból nekem is jusson, mivel nálam laksz majd. Hoztál ezeket?

- Valóban nem hoztam Kiss Mihály uram, mert nem gondoltam, hogy a jóindulatot így kell kivásárolni.

- Nem gondoltál arra, hogy Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen?
 - Ha nem lakhatok itt, azért csinálok veteményest a földünkön, mert kell a zöldség.
 - Hol, Te gyerekeember? Hiszen ott legel Diósgyőr-Majlát teljes gulyája, kondája! Ott akarsz konyha-kertet csinálni? Ha-ha-ha!
 - Kiss Mihály uram, maga érdekes ember! Kizár a családi birtokról, és összetapostja az állatokkal a birtokom szántóföldjét! Nem gondolja, hogy ez kegyetlenség, a jogaim sárba tiprása? Miért csinálja ezt velem?
 - Ejnye, ejnye, Fiam-uram, miért nem akarod végre megérteni, hogy Te még gyerek vagy! A munkádra felügyelő személyt nem állíthatok melléd, mert még azt is fizetnem kellene, az meg nem érne meg. Pesztonkát sem állíthatok melléd, hogy vele lakj – a törvényeink értelmében – ha egyetlen nőrokonod sincs melletted. Ajánlom magamat! Eredj szépen vissza oda, ahol eddig töltötted az idődet és csak akkor gyere vissza újra, ha már nagykorú vagy! No, de mégis segíték valamit. Nesze, itt van a módosított birtokleveletek, melyet nem tudtak hová kikézbésíteni a részetekre!
 - Miért volt szükség a módosításra?
 - Mária Terézia királynőnk utat építtet Diósgyőrtől Egerig a Bükkön át, jobban mondva a ti birtokotokon keresztül. Kárpótlás nélkül elvesz négy méter széles területet belőle az út számára. Nesze Fiam-uram, itt a módosított birtokleveletek függeléke is arról, mit kell majd tenni ennek érdekében a birtokosnak és az építőknek. Isten áldjon Fiam Uram! – fejezte be a mondókáját, és Gabó kezébe nyomva a pecsétes írást, sietve otthagyta.
- Gabó is sarkon fordult. Hazament a barlangjába, bosszúsan és némileg meg is bántódottan latolgatta magában a történeteket. Ha elvitte volna a barlangban felhalmozott gabonát és húsokat Diósgyőrbe, akkor sem lehetne most biztos abban, hogy az ellátásával minden rendben lett volna. Lehet, hogy az „ő vagyona”, az ivóban szolgálta volna Kiss Mihály uram torkát. Biztosan úgy jó most a lakhatási dolga, ahogy van. Később újra átgondolva a hallottakat, mégis arra a megállapításra jutott, hogy valamennyi igaza mégis van az öregnek, bármennyire fáj is neki ez az igazság. A magyar mondás úgy szól, hogy „jó tettért jót várj!” Előbb neki kellett volna valamit adni ahhoz, hogy viszonzásként kapjon is. Sabadon is úgy volt mindig, hogy szívességért szívesség járt. Az élet adok-kapokból áll. Ezt az íratlan szabályt megszegte. Most mit lehet tenni? Végül azzal nyugtatta meg magát, hogy Isten bizonyára így akarta elrendezni az ő dolgát. Ezzel az esettel is tanult.
- Ezután folytatta a korábban megkezdett munkákat. Másnap lement a patak partjára, egy vödörben homokot hozott fel és beletette a magával hozott gyökérzöldséget, hogy meg ne fonnyadjon, tartson még tovább. Igaz, letehetne volna azokat a hűtőve-rembe, de nem akart minden nap oda bemászni érte.
- Milyen hónap is van most? Még május? Ilyenkor a zöldség a termőföldjében a magok vetése óta már elérte a természetes vastagsága felét így egyelés nélkül is.

Vetnie kell a magvakból egy keveset, hátha őszig még hoz valamilyen termést, még ha kicsit és vékonyat is, de már olyat, amit eltehet télre a verembe. Ládákat készített, megtöltötte őket földdel. Vetett beléjük karottát, petrezselyem gyökeret, karalábét, zellert, kelt és édes káposzta magokat. Naponta locsolgatta a vetést. A gabonát későn vetette, a tengeri vetése, no meg a krumplicé, babé, borsóé is később történt a kelleténél. Már kapálni kellett a főzeléknövényeket, és locsolni is, mert a földjük száraz és rögös volt. Ez lett a következő feladata. Éppen, hogy elvégezte a húsokkal való tennivalókat, jöttek a mezei munkák. Nem tudott törődni magával, pedig olykor a lábbelijén is újítni kellett, mert a csizmája most is gyakran kellemetlenkedett. Lejutnia a patakhoz sem volt egyszerű. Úgy is mondhatnánk, kimerítő volt. Végig kellett mennie a hegygerincen egészen a Farkas-völgy bejáratáig. Ott leereszkedni a meredek hegyoldalon az összevissza folyó patakig. Annak medrében gödröt kellett kialakítani, hogy az abban összegyűlő tiszta vízből nyugodtan meríthessen bármikor akár nagyobb mennyiséget. Ezek után ugyanazon az úton vissza kellett mennie úgy, hogy a vízből lehetőleg minél kevesebb lötyögjön csak ki, amíg haza ér. Mindez túl sok volt egy napra. Az alkalmi gödröket mindig elmosta egy-egy újabb víz hullám, így a munkája sziszifuszinak bizonyult.

- Mederszabályozás kell ide is! – állapította meg – úgy kell elvégeznem, ahogyan azt Sabadfalvára érkezésükkor nagyapámék csinálták a Fehér patakkal. A meder, ha eléggé széles és mély lesz, több vizet fog magában megtartani. Talán jönnek majd bele halak, melyek szintén színesíthetik a tápláléklistámat – vélte. Ezután az erdőből összeszedett lehullott faágakból egy kunyhót épített magának, ne kelljen minden napját a barlangtól a patakig és a visszafelé járkálással hiába eltölteni. Csak locsolni ment és élelemért. Lehetőleg minden idejét a Szinva patak partjának kitisztítására és mederrendezésével töltötte. Egy hét után látható lett az eredménye. A patakot két ágra bontotta, megszüntetve annak rendezetlen folyását. A szigeten meghagyta az ott élő gyógynövényeket. Örömmel töltötte el a virágok illata és a növények sokfélesége. Élvezte a frissen szedett erdei és mezei szamócát, a kakukkfűvet. Mindig is kedvelte az ilyen növények leveleiből főzött teákat, ezért ezekből igyekezett minél többet összegyűjteni, hogy eltehesse szárítva télre. A sziget mellett folyó patak ágának túlsó partján bodzafa nőtt. Szedett annak a virágából is, de nem sokat, mert tudta, hogy megszáradt bogyója jó lesz majd lázcsillapítónak megfázás esetén. A patak és a hegy alatt erdei málna, máshol erdei szeder indái kúsztak vadon a fűzfák között. Gazdag vidék ez – állapította meg Gabó, amikor egy patakkanyarban agyagot fedezett fel.

- Ebből csinállok majd vályogtéglákat a szobám falaihoz, és talán, más helyiségeket is kialakíthatok a barlangtérben. Ha lesz szobám, konyhám, és azokat becsukom, a meleg nem illan el könnyen. Ígéretesnek látszik, mert így talán nem fogok megfagyni télen. Tudta, ez némileg hiú ábránd, mert attól, hogy épít magának bent egy vályog viskót, attól még a barlang száján beömlik a hideg. Mégis a jeges esőtől, a hótól, az időjárás viszontagságaitól mindenképp védve lesz.

Először a patak partján készítette el a téglákat, a napon szárította, majd a hátizsákjába rakva, vagy a sátorlapba kötözve a hátán cipelte azokat a hegyre. Legtöbbször mire felért velük, elmorzsolódtak, eltöredezték az építőanyagok. Sígni szeretett volna a hiábavalóságot, sikertelenséget látva. Aztán fáradtságot nem kímélve cipelte fel vödörökben az agyagot és a szárított fűvet és más növények szárait, leveleit, hogy azokból a barlangban készítse el az égetetlen, csak a napon vagy a tűz mellett szárított téglákat. A téglák lassan gyűlt, a fakészlet fogyott, az idő repült.

Egy nap úgy érezte, elfáradt. Elég már a munkából, ki kell kapcsolódnia, valami mást is látnia kell, mint a mindennapi környezetét. Úgy érezte, most inkább másfelé járná az erdőt, hátha talál valami érdekeset. Elindult felfedező útra. Eleinte vadcsapáson haladt, de miután ember járta ösvényre lelt, azon haladt tovább. Amikor elhagyta Garadna tavának, azaz a Fel-tónak nevezett már eliszaposodni, mocsarasodni látszó felső végét, hirtelen faházak sorát pillantotta meg a szemközti erdőszél alatt. Tovább ment, mert kíváncsi lett, milyen házak azok. A házsor hosszú volt és Újmassán a kohónál ért véget. A vasolvasztó munkásainak otthonai voltak. Át akart menni a területre, hogy ott érdeklődjön a vasolvasztó üzemről, de kerítés állta az útját. Megállt és tovább nézelődött. A kutyaugatásra odajött hozzá egy férfi megkérdezni, mit keres ott, talán dolgozni jött-e. Gabó igennel válaszolt. Az ember tovább érdeklődött arról, tud-e írni, olvasni, jól számol-e, és egyáltalán mihez ért. Mit akar csinálni? Gabó mondta, hogy mostanában földműveléssel foglalkozik, és bár csak elemi osztályt végzett, tud deákul és németül is. Ha nem jut olyan munka, amelyben kamatoztathatná a tudását, ő hajlandó bármit megtanulni. A beszélgető partnere bemutatkozott és mondta, hogy most ő az üzemvezető. Egy kicsit vizsgáztatta Gabót az ismereteiből. Meg volt vele elégedve, ezért azt mondta, ha Gabó visszajön az apjával és hozza az anyakönyvi kivonatát és iskolai bizonyítványát, akkor őt keressék. Majd meglátja, mi mindent tud érte tenni. Az ember ezután elkészönt és bement egy ottani házba, mely talán iroda lehetett. Gabó is visszahúzódott az erdőbe, majd hazafelé vette az útját. Most értette meg, hogy Kiss Mihály uram a csősz, az uradalom erdő-mező kerülője nem volt vele rosszindulatú, igazat szólt. Iratai nélkül nem fogják foglalkoztatni sehol. Ő pedig meg sem próbálhatja a munkába állást, mert a birtoklevelet az induláskor betették ugyan a pakkjába a anyaják, de az anyakönyvi kivonata és az iskolai bizonyítványa kimaradtak belőle.

Eljött a június. A környező erdő fái a fészkekben kikeltek a madárfiókák. Véget ért a költési csend, újra madáracsipogástól lett hangos az erdő. A hó közepén fel kellett szedni a vöröshagymát, hogy a következő napok esői már ne találják a földben, mert akkor a hagymák belerothadhatnak a földbe. Leszedegette a hagymákról a földes sárga héjdarabokat és szárukat összefonva felakasztotta azokat száradni a barlangszáj közelében egy szellős helyen. Ezután a szél egyre melegebb lett, érlelte a gabonát. Gabó naponta figyelte, mikor kell megkezdenie az aratást, hogy az időben történjen meg. Ilyenkor szoktak jönni nagy szemű esők és jégesők, melyek szinte kicsépelik a magvakat a kalászból, máskor a földre döntik a gabonát, melyet a sárból kell majd felszedni. Rá-

adásul ilyenkor ki kell mosni a sárból mind a magvakat, mind a szalmát. Ezeket újra meg kell szárítani, többször kell szellőztetni a gabonahalmot. Ez a művelet nagyon sok időt vesz igénybe és a már megmosott gabona magvak és gabonaszalma már nem olyan, mint amilyennek lennie kellene, mert nehezen száradnak meg a kellő minőségűre. Még a penész is megjelenhet rajtuk. Akkor viszont ki kell dobni az egészset. Ilyen esetben mondta egykor Frölich nagymama, hogy a penészes gabona kész kolera, vagyis, hogy betegséget ne idézhessen elő, el kell égetni az egészset. Az érés mégsem ment olyan gyorsan, mint várta. Június végén már szinte tűkön ült, ugrásra készen várta, mikor kezdheti el végre az aratást, mikorra érik be a termés. Aztán végre eljött a várva várt nap, amikor már kora reggel megkezdte a munkát és csak késő este fejezte be, de ekkorra már a kévék is hazakerültek. Mindent behordott a barlangban leterített tiszta vászakra. Kétnapi pihenő után elkezdte a cséplést a cséphadaróval. A rövidebb rudat fogta, a hosszabbal verte a búzakévéket. Nem volt jó a rúd fogása, feltörte a tenyerét. Másnap már egy darab vászonnal fogta meg a hadarót, de most a hosszabb rudat markolta és a rövidebb rudat verte a kévékhez. Így sem volt tökéletes a rúd markolása, mert csúszott. Mégis jobban haladt. Amikor befejezte a munkát, nem érezte a két vállát és a karjait, annyira fájtak. Ő eddig ezt a munkát csak látta, nem csinálta. Mivel azonban a Goró bácsiék által ide hozott tárgyak között cséphadaró is volt, ezzel végezte el a magvak eltávolítását a kalászból. El sem tudta képzelni, hogy ilyen mennyiségű magot a markában vagy az ujjai között morzsolgasson ki a kalászból. Nehéz volt vele dolgozni, de jó eszköz volt. A munka végeztével pár napig még száríttatta, forgatta a maghalmot, csak azután helyezte el a hombárban.

Az aratást követően a levágott gabona után a tarlót felszántotta, babot és uborkát vetett bele. A kikelt növényeket kapálni kellett és száraz időben locsolni. Újabb és újabb tortúra következett, egyre újabb erőpróbák. A betakarítás idejét még sikerült jól időzíteni nagy örömeire, de a nagy szemekkel lezúduló, jeget is magával hozó eső kilukasztgatta nemcsak a fák leveleit, hanem a bab, az uborka, a karalábé és a káposzta leveleit is. Ez jelentős kár volt, de a természet már csak olyan, hogy vesz is, ad is. A gombatermés bő volt. Nem győzte begyűjteni az őzlábgomba hatalmas kalapjait, a fenyőerdő szélén növő rizikegombát, és a Szinva-szigetről a sampinyont. Felfűzve szárította a gombaszeleteket, hogy télen is legyen mit ennie a húson kívül. A kamrában gyarapodtak a gyógynövények száradó csokrai is, melyekből vagy gyógyító tea, vagy csak a napi használatra szóló tea készül majd, hogy ne csak sárgarépa lé legyen a reggeli itala.

Az egyik reggel nagyon korán ébredt. Az motoszkált a fejében, hogy a tűzifája gyorsan fogy, pedig eddig nem kellett fűteni. A készlet pótlására fát kell kivágnia az erdőben, hogy elég fa álljon rendelkezésére a sütéshez, főzéshez és melegedéshez.

- Vajon mennyi fára lesz szükségem a télen? Mennyi a szükséges, hogy ne lássak hiányt? – Nem tudta és senki sem mondhatta meg neki, mennyi lesz számára elegendő. Bejárta az erdőt szélteben-hosszában és összegyűjtötte, felaprította a vihar által kidöntött fákat, a lezúduló esővíz által kimosott bokrokat, melyeket már nem lehetett vissza-

ültetni, mert elszáradtak. Még a gyökérzetet is összevágta, hogy azok is felhasználásra kerülhessenek, kárba ne menjenek. Tudta, kidőlt fákra a televényhez az erdőnek szüksége van, de a szükség törvényt bont, megkezdte a felaprított fa hazahordását. Nem akart ismét elmenni Diósgyőrbe segítséget kérni, hiszen még csak rövid ideje van itt, szinte meg sem próbálta az egyedülélést. Az örökkévalósághoz képest a május közepe óta eltelt idő csak egy szempillantás volt, nem több. Még nem bizonyított. Ott talán meg sem értenék. Nem, előbb legalább magának kell bizonyítania, hogy hiába vékony gyerek, mégsem gyenge, erős akaratú, olyan, aki képes talpon maradni.

Kiült a barlang elé és gyönyörködve hallgatta a madarak füttyögését, csiripelését, kiáltozását. A nap már felkelt, aranyát ráhintette a sziklákra, fákra, és a közelben legelésző őzcsordára. Egyszer csak villám cikázott át az égen nyugatról kelet felé haladva. Az izzó fehér nyíl fénye megvilágította a hajnali halványkék eget. Egy pillanatra az összes madár elhallgatott, de utána ismét felzendült a sok-sok trilla. Gabó nem tudta, jól látott-e egyáltalán, s ha mégis, mi lehetett ez az égi furcsaság. Később fényjátéknak gondolta, mert mint a villámot a mennydörgés, ezt nem követte dörgés. Derült égből vilámcsapás! Ez igazán különleges esemény! Nem tudta, vajon a menny küldte-e, hogy valamire figyelmeztesse őt, vagy csak egy egyszerű természeti jelenség, mely régmúlt idők óta jöhet-mehet, csak eddig még nem látott, nem hallott ilyenről.

Szabályos villám alakja volt. A jelenség nem hasonlított a nyári éjeken látható csillaghulláshoz sem, amikor sok hullik egyszerre. Olykor kéknek, vagy fehéren sziporkázónak látszanak azok a lehulló csillagok, melyekről a sabadiak azt mondták, hogy amikor egy csillag lehull az égről, a Földön meghal valaki, de ezt nem kell tragikusnak venni, mert ugyanakkor mindig születik is valaki. A körforgás örök.

Ez a villámhoz hasonló tünemény azonban elgondolkasztotta. Ha mégis villám volt és lecsapott valahová, ott meggyulladhat az erdő. Sok ártatlan lélek leli akkor a tűzben a halálát. Talán készítenie kellene egy tűzmegállítót az erdőbe. Milyen az a tűzmegállító sáv? Úgy gondolta, növények nélküli üres területnek kell lennie két erdősáv között, egy-két sor sziklával a sáv két oldalán. Ezekről a tűz nem terjedne tovább, megállna és a többi erdő rész megmenekülhetne. Amikor kiment megvizsgálni a бүккердөт, kiszámította, hogy a sáv kialakításához tíz sor fát kellene kivágni, hogy a legelső fák koronái dűléskor a sziklasorra essenek és koronaégés esetén se lobbantsák lángra a mögötte húzódó erdőt. Vitt is oda szikladarabokat, de csak két sorra futotta az erejéből. A fakivágásokat nem kezdte el annak ellenére, hogy e tervezett fakivágási hely nem volt messze a barlangtól, így előnyösnek számít.

- Igen, ez szép és jó ötlet, de a megvalósítás az ő számára nem tűnik egyszerűnek, mert a fák kivágását akkor kellene kezdeni, vagy legalábbis végezni – a sabadi ismeretei szerint – amikor a fákban már alacsony a nedvkeringés, tehát télen. De télen hogyan lenne képes ő a hóban, a fagyos földön csúszkálva kivenni akár egyetlen fát is? Hamarabb kell hozzákezdenie, mert mire a tél beáll, haza kell szállítani a fát. Az élő fa nehéz, akár mennyit vág ki belőle, hogyan tudja majd hazaszállítani? Aztán az jutott eszébe,

hogy a nagymennyiségű fakivágás mégsem jó ötlet, mert ennyi fa kivágása nagy kárára lenne az erdőnek, sok madártól venné el a fészkelő helyet, a fák csupasz tövéből az esők levinnék a földet, a talaj kiszáradna a megfelelő mennyiségben lehulló falombok hiányában, elsivárosodna. A fákra szükség van itt és most, hiszen egy ilyen hosszú és vastag fának a felnövéséhez akár ötven év is kellhet. Lehet, hogy az ő élete kevés ahhoz, hogy ott újra szép fasorokból álló erdő alakuljon ki. Végül úgy döntött, rábízza a természetre, miként védekezzen az esetleges erdőtűz esetén.

Sajnos, még sem tehet mást, ki kell vágni azt a kiszemelt fát. Arra sürgősen szüksége van, ezért mindjárt másnap kivonult hozzá, mert ennek a dőlésszöge úgy mutatkozott, hogy a koronája majd a sziklasorra fog esni. Megpróbálta fűrészszel, hogy legalább egy keskeny rést vágjon a törzsön, de nem sikerült. Egy tenyérnyire aztán lefejtette a kérget és így próbálta meg újra. Ez sem sikerült. Ezután baltával kezdte vágni, forgácsolni a fát. Egy hónapjába telt, amíg a fát sikerült kidöntenie. Úgy dőlt le amint előre eltervezte. Egyenesen a sziklasorra zuhant. Óriási reccsenés hallatszott. A kősor adta ütéstől és a fa súlyától a fatörzs megrepedt. Erős hasadás keletkezett a törzs közepe táján. Ez a tény kicsit elszomorította. Először azt képzelte, hogy a fatörzsből körszeleteket vág, azokat otthon összeragasztja a rozslisztből készítendő csirizzel, aztán készen is lesz a remek gerenda. Most, vastag gerendáról szó sem lehetett, mivel a vastag törzs kétfelé hasadt. Talán nem lesz nehéz belőle félméteres vagy egyméteres darabokat vágni. Úgy talán könnyen haza tudja szállítani az egyes darabokat. Ez sem sikerült. Ekkor a faágak levágása mellett döntött, amit meg tudott oldani. Egyenként hazahurcolta a faágakat és felállította a barlangszáj baloldali falánál kissé a falnak döntve őket. Az alattuk képződött sátorba a faforgácsot helyezte el. Ott maradt a kettéhasadt fatörzs csonk. Előbb hosszabb, majd csak fél méteres darabokat sikerült belőle leválasztani. November végére hazaszállította az egészet. Nem volt egyenes gerenda, mint amilyennek elképzelte. Mégis meg volt elégedve a faanyaggal. Bőven volt forgács is, aprófa is, lehetett fűteni velük. Nem volt igazi siker, de mégis boldoggá tette, hogy a barlang csaknem tele lett ezzel a fa-anyaggal.

Minden mezőgazdasági terméke a raktárába került már, de még mindig nem volt elegendő vize, mert csak a kamrabeli körülbelül 60 liter ivóvízzel rendelkezett. Télen, ha elfogy a vize, le kell majd járnia érte a patakhoz, vagy jégtábláért azon, a lábának olyan rossz sziklás úton végig a hegygerincen, és akkor ott van az út a hegyről le és vissza fel a meredek hegyoldalon. Elfogta a kétségbeesés, ha erre rá gondolt. Igaz, azt mondta annak idején a sabadi pap bácsi, hogy a hét utolsó napja a pihenése, de ő nap, mint nap megfeszítve dolgozott mindig valamit, s nem volt ez alól kivétel a vasárnap sem. Hajtotta a félelem, a szükség, hogy meg kellene építenie egy falat kőből vagy fából, ne jöhessen rá közvetlenül a hideg kintől. Az első feladat mégis a saját szobájának a kialakítása volt. Mikor végre döntőre jutott, hogy másnap nekikezd a munkának, kiderült, nem figyelte korábban, hogy a főzelék növényeket is, a mogyorót és a somot is be kell gyűjtenie, no meg a csipkebogyót. Ezek feltétlenül fontos tápanyagforrások, muszáj

ezeket a kamrába tenni. Elment kora reggel és vitte a két nagy füles kosarat, melyeket még az ideérkezése után font fűzfából és mogyoró vesszőkből. Későre járt, amikor hazért. Fáradt volt, ledőlt és mindjárt el is aludt. Álmában először látta a Farkas-völgyet a megsárgult fűvével. Bár nem volt olyan szép, mint zölden, de a sárgult fű tövében nyílni kezdő kökörcsinek bájos látványa gyönyörűséggel töltötte el. Amikor le akart tépni a virágokból egy csokorra valót, felébredt, hogy innia kell egy korty vizet, mert szomjas. Ha már felkelt vizet inni, ivás után kinézett az ajtón, milyen kint az idő. Lágy szellő fújdogált, faág roppanását hallotta valahonnan a közelből. Otthonához vezető keskeny út szélén hajladoztak a fűszálak. Csillagfényes, holdas éj volt, mely újra gyönyört okozott neki. Visszament aludni. Második álmában azt álmodta, hogy eljött Goró bácsi és segített neki a házépítésben. Egy, a közelben ugrálgató mókust is látott álmában. Diót vagy mogyorót keresett. Talált is egy felet. Szaladgált vele ide-oda, aztán elejtette, de nem vette fel újra, mintha magában azt mondta volna, egész dió jobb lett volna. Gabó vette fel a diót és tenyerén nyújtotta a kicsi állatnak, mely félelmét leküzdve elvette, aztán beszaladt az erdőbe. Jó érzéssel tele ébredt.

Reggel első dolga volt felmenni a barlangtetőre, egy jót nyújtózni a nap már meleg sugaraiban. Éppen hogy kitérte karjait, megjelent egy ember az erdő szélén és elkezdett hallózni. Gabó közelebb ment hozzá és megkérdezte, mit akar. Az ember azt mondta, hogy ő mészégető és szabad helyet keres a boksaépítésre. Gabó meglepődött. Kinek az engedélyével akar ez az ember mészkövet bányászni, fákat kivágni és meszet égetni az ő birtokán? Mindjárt meg is kérdezte, ki küldte ide, hogy engedélyt kérjen erre? Az ember azt válaszolta, hogy nem küldte senki, de mivel az ispántól hallotta, hogy ez magánterület, engedélyt kérni jött ide. Gabóval elment megnézni, honnan termelhető ki mésző és a kívánt famennyiség. Gabó kikötötte, hogy a boksa bontásakor ott akar lenni, a megtermelt mész $\frac{3}{4}$ -ét kéri zsákokban a részére átadni, mert egyébként nincs üzlet! A mészégető először nagyon meglepődött a kért mennyiségen, aztán mégis beleegyezett.

Amikor a mészégető ember elment, Gabó mindjárt Diósgyőrbe indult, hogy erről a tevékenységről tájékoztassa az ispánt és a bírót.

Kopogtatására, Vilma asszony jött elő a konyhából és mondta, hogy sajnos most sincs itthon az élete párja, mert az ispánnal bementek Miskouczcra. Már tudott arról, hogy Gabó a Szeleta-tetőn él. Kérte Gabót, mondja el neki mostani jöttének okát, hát ha ő is segíthet. Gabó elmesélte a mészégető ügyét és megkérdezte Vilma asszonyt, vállalná-e az ispán vagy bíró uram a megtermelt mész értékesítését, mert ő úgy gondolta, hogy ha ketten végeznék azt, akkor az eladott mész értékének 20%-a ütné a markukat mint üzleti jutalék, de ha bíró uram egyedül intézné, akkor az egész 20% az övé lenne. A további 80 %-ért tőkehúst, baromfit, sajtot kér, továbbá a korának megfelelő öltözeteket és lábbeliket. Azzal búcsúztak el, hogy Vilma asszony átadja az üzenetet, rendezi, amiket kell és egy hét múlva adnak majd választ.

Diósgyőrből hazaérve az első érzése az volt, mintha járt volna valaki a barlangban, de nem vette észre mindjárt, hogy mi változott meg körülötte, mert annyira elfoglalta az aznap történetekre való emlékezés. Még kora délután volt, ezért elindult megtekinteni a veteményeit. Csak este tért haza. A változást most azonnal észrevette. A barlang végében három helyiség fala emelkedett, melyeket gerenda fal bélelt belülről. A középső helyiségben ehhez volt hozzáépítve a famennyezetes és kétfelé nyíló függönyrel körbevett ágy, és fölötte a tető alatt egy külön emeleti rész, melyhez létra vezetett. Felkapaszkodott megnézni, mi van ott. Kosarakban alma, körte, marha-répa, cukorrépa és cékla lapult a szalmában, melyet még valamilyen régi juhász suba is betakart a fagy elől. Ahogy lejött onnan és elvette a létrát, érezte, hogy az ágyat is meg kell néznie, mert valami furcsa van alatta. Valóban. Az ágyon vastag zsákban szalma volt, rajta csíkos lepedő, azon pehelypárna, dunyha. Az ágyneműtartóban az ágy alatt többféle méretben férfi és női téli és tavaszi ruhaneműk, könyvek voltak berakva szépen elhelyezve az ő lószőrpokróca és a kecskebőr takaró mellé. Sőt, még nyúlszőrméből készített hálósákot is talált.

- Nos, akkor Goró bácsi látogatása nem csak álom volt. Kár, hogy nem találkozunk. Vajon itt van még, hogy válthatnánk pár szót? – merült fel benne a kíváncsi kérdés.

Ahogy ez felvetődött benne, a lába alatt megnyikordult valami. A vaddisznóbőrt elmozdítva látta meg, hogy alatta egy simára csiszolt vastag fehér kőlap fekszik a kemény földpadlóba beépítve. Alatta mély üreg tátongott. Ez az üreg merőlegesen csatlakozott a fekhelye alatt általa kialakított tárolóhoz, melyből a talált ősi falmaradvány menti lépcsőn lehetett lejutni a „pincéjébe”, mármint a szintén ősi építésű két helyiségbe. Óriásira nőtt a földalatti tárhelye, szinte a teljes szobája alatt helyezkedett el. Nagyon tetszett neki, hogy ráadásul az ágya előtti kőlap alatti lépcsőn lehetett azt megközelíteni. Rengeteg vászon holmit, poharakat, bort, pálinkát talált, sőt ott találta meg nagyapja bibliáját, annak a hátába berakva a birtoklevelet. Rájött, hogy ez már a birtoklevél másolata, mert idejövet ennek volt egy példánya a hátizsákjában is. Ezeken kívül lekvárokat, süteményeket, még nyers, főtt és sült tojásokat, kenyereket is. Volt még ott sok minden más hasznos dolog között téli havas útra való két pár hótalp is. Nem síléc, mint amilyet a hollandok használnak – a pap bácsi szerint – hanem olyan sítalp, ami ovális, szitához hasonlóan lukas. A finnek és a lappok használnak ilyent télen. Ezzel nem csak csúszni lehet, hanem sétálni, lépegetni is lehet a havon elesés nélkül. Boldog volt. De hiába ment ki az éjszakába Goró bácsit szólítgatva, kiáltozva, az nem jelentkezett. Aznap este boldogan hajtotta le a fejét a saját ágyában, a saját házában.

Még sok vályogtéglá maradt. Arra gondolt, hogy a most elkészült szobáin kívül el fog keríteni két-három másik „szobát”. Az egyikben a szerszámokat tartja majd, a másikban a hideg téli éjjelekre illemhelyet alakít ki, hogy ne kelljen kijárnia a szabadba a dolgát elvégezni. Azon kívül készít a fal mellé olyan helyiséget, ahová berakja a hátizsá-

kokat, az üres zsákokat, az iszákokat. Még az üres fateknőnek és a vesszőkosarainak is lesz helye.

Amint elkezdte kiásni az alapot ennek a helyiségnek a kialakításához, körülbelül egy méter mélyen – az ott már szinte poros föld alatt – csontokat talált. Egy ember csontvázára lelt. Az ember mellett a keze ügyében feküdt a dárdája. Vasból készült, de a hegye babérlevél alakú szépen megmunkált fényes obszidián darab volt. Éppen a mása volt annak a dárdahegynek, melyet egyszer Goro bácsi ajándékozott neki, amikor arról mesélt, hogyan talált egy barlangban egy egykor élt vadász maradványaira.

- Vajon ez a barlang az a barlang lehetett? – ötlött fel Gabóban a nagy kérdés. – Vajon ez a csontváz azé az emberé lehet, akire Goró bácsi is rálelt? Mégis csak érdekes véletlen, ha ez így van, hogy Goró bácsi barlangja a Nagyapa barlangja is, és általuk most már az övé.

Felállt, kiegyenesedett a halott vadász előtt. Meghajolt.

- Kérem, ne haragudjon a zavarásért. Nem tudtam, hogy itt nyugszik. Mindjárt visszatemetem. – szólt. Aztán arra gondolt, meg kellene adnia a halottnak a végtisztesseget egy normálisabb sírral. A most hozott fatörzsdarabokból a baltával és az ékkel egyenletes darabokat hasított le. Körberakta velük a tetemet, mintha koporsóba fektette volna az ott nyugvót, annak mozdtítása nélkül. A földet a markával visszarakta a csontvázra, betakarta az egészet a többi deszkalappal, majd a szobája pincegödréről leemelte a fehér kőlapot, és zárókőként rátette a sírra. Aztán elégedetten szemlélte a művét. Dolga végeztével elgondolkodott. Ha a csontváz mellett nem lett volna dárda, akkor vélhetően asszony fektetett volna ott, de így az eltemetett csak férfi lehetett. Úgy tudta, régen, ha zárt helyen – mint itt – temettek el valakit, a halott lábát bokánál összekötötték, bal oldalára fektették, napszínű sárga festékekkel vonták be a testet, majd nehéz kőlapot helyeztek rá, vissza ne térjen a túlvilágról. Ez a temetési mód főleg azok esetében volt fontos, akik életükben sokat ártottak másoknak. Itt nem ez a temetési mód történt. A kőlapot ő helyezte el a síron azért, hogy véletlenül akár ő, akár más ne legyen kegyeletsértő azáltal, hogy a sírra akarva vagy akaratlanul rátapos.

Ezután folytatta a többi rész kialakítását. A szobája alját ugyanilyen falapokkal borította úgy, hogy a „pince üreg” befedéséhez a fehér kőlap helyett ilyenből készítette az ajtót, mely olyan erős lett, hogy a súlyát is megbírta. Erre került vissza a vaddisznó bőre. Mindjárt melegebb lett a kuckója.

Hasonló ütemben folyt a munka minden nap, mindig volt olyan tennivaló, amit eddig nem végzett el. Nap, nap után múlt, a falon szaporodtak a vonások. Elköltöztek már rég a költöző madarak. Megjöttek a hideg szelekkel a hideg éjjelek. Tovább sárgult a rét füve, ezer színt öltött az erdő. Ritkán köszöntött rá kék ég. Gyakorivá váltak az esőt hozó fellegek. Két egésznapos fagyos idő beköszöntése után megkezdődött a lombhullás. Éjjelenként szarvasbőgést lehetett hallani. Ilyenkor harcoltak a szarvasbikák a szarvasünők kegyeiért. A legerősebb szarvasbika lett az összes szarvasünő párja, a születendő utódok atyja. Bár kíváncsi volt Gabó, hogyan zajlik az ilyen harc, mégsem vette

nyakába az erdőt, hogy ezt közelebből megfigyelje. Őt az egész napos munka annyira elfárasztotta, örült, hogy ágyba bújhatott utána. Olykor orkánszerű szél süvített végig a tájon és befütyült a barlangszájra. Ilyenkor hiába égett a tűz, a kuckója közelében, mégis majd megvette az isten hidege, annyira fázott, reszketett. Ismét előtérbe került, hogy a barlangszájra „fedő kellene”. Még nyáron a fűz, a som és a mogyoró gyenge vesszőiből egy szőnyeg kinézetű széles és hosszú falat font. Ebből eredetileg szőnyeget akart csinálni a barlangba, hogy ne a hideg földön kelljen járnia. Most elővette az öszszecsavart köteget, széttekerte, és a barlangfalak egymástól való távolságát mérícskélve gondolkodott tovább, mire másra lenne jó ez a fonat. Ha fentről a sziklára erősítené, meghosszabbítaná vele a barlangtetőt, kevésbé esne be az eső és később a hó. Megpróbálta az odaerősítést, de amikor azt egész éjszaka csapdosta a szél, látta, hogy a gyengesége miatt az mégsem jó erre a célra. Aláhajtotta, hogy kétrétegű legyen és most így erősítette a falhoz. Most egy hurka keletkezett, ami szintén nem látszott jónak semmire. Úgy gondolta, ha a „hurkát” mindkét oldalról teletöltené agyaggal, fűvel, sziklatörmellekkel vegyes töltelékkel, a töltelék súlya lehúzná kissé. Talán így jó szolgálatot tehet majd. A „hurka” megszilárdult, nem esett le, ott maradt ahová erősítette. Egyik reggel élénk csipogásra ébredt. Észrevette, hogy „szomszédokat” kapott. A „hurka” egyik végét kissé megbontva egy vadgalamb, a másik végébe verebek költöztek be. Birtokba vették a nekik éppen megfelelő odúhoz hasonló fészkeket. Számukra ez biztos, meleg helyet nyújtott és éppen a tél beállta előtt, így most már nyugodtan készülhettek a télésre.

Gabó nem volt annyira nyugodt, mint a „szomszédjai”. Ismét elindult, hogy homokot (a mészkövek apróra zúzódtott törmelékét) hozzon fel a Szinva patak völgyéből és valamelyik kanyarban új agyagot is keressen. Elhatározta, hogy kőfallal fogja lezárni a barlangszáját. Az év során bőven gyűjtött apró mészkőszikla darabokat, melyek a barlangszáj mellett várnak sorukra, most már csak agyagra és vízre van szüksége az emelendő falhoz. A természet kegyes volta miatt a fagyos napok után ismét melegedett az idő így egészen kellemes őszi hőmérsékletet élvezhetett. Messzire elkalandozott a patak mentén, de nem találta meg a hőn óhajtott agyagot. Sürgette a szükség, ezért a hármas forrás, és a közeli rét felé is ellátogatott. Ott is bugyogott egy forrás. Úgy érezte, hogy a boldogságtól ordítani tudna a táj szépsége miatt és azért, mert szinte az egész odavezető út agyagból állt. Nem győzött belőle eleget hazavinni. Újra és újra visszatért, hogy újabb kosárnyit szállítson haza. Már toronyként magasodott a barlang előtti úton az agyag, amikor hozzálátott a kőfal építéséhez. A barlangfal vastagsága fél méter volt. Az új falnak ezt annyira jól kellett körbeölelnie, nehogy egyszer csak be- vagy kidőljön. A barlangfalba szögeket vert, melyeknek másik részét az új falba építette be. Gyakran kellett kívülről is, belülről is megnézni, egyenesen áll-e az új fal. Nehéz és lassú munka volt, a fal alig emelkedett, pedig az ajtó 80 cm-es nyílását nem kellett beépítenie. A faajtó helyére a küszöbnél egy méter mélyre ásta be az ajtófélfát, hogy azt a föld jól tartsa, el ne dőljön. Az ajtó magassága így érte el a két métert. Úgy tervezte, hogy ha eléri az

ajtó tetejét, onnan már a teljes falszélességgel kell számolnia, a falat annak megfelelően kell tovább építenie. Ablaküvegje nincs, de van vaddisznóbőr, amit keretre kifeszítve használhat ablakként. Jól tudta, hogy a vaddisznóbőr nem átlátszó, a hideget is beengedi, de talán a sövénnel együtt meg tudja fogni a hideg szél, az eső és majd a hó beesését. Gondolta, ha a tavaszt megéri, talál majd más lehetőséget az ablak igazi kialakítására. A rakott kőfal naponta egy kicsivel mindig magasabb lett, és nemsokára a munkát már létráról kellett folytatni. Ez már újabb tortúra lett, mert a létrán állni, az agyaggal telt vödröt tartani, és a szikla-darabokat lent a padlón pattintgatni, vésegetni, hogy egyenes felületet kapjon a kötőmassza tapadásának jobb elősegítésére, aztán a nyakába akasztott tarisznyában felvinni a magas falra, kifejezetten nehéz volt. Így jött el a december elseje, amikor a fal már majdnem elkészült, de ajtó még nem volt rajta. Éjszakára faágakat rakott a nyílás elfedésére. Közben kiderült, hogy küszöb is szükséges, és hozzá újabb adag agyag és újabb mennyiségű homok. Így, a munka vége felé egyre gyakrabban gondolt arra, elkelve most nagyapja és apja ügyessége, hogy a szobáját és a konyhát egy kemence melegítse, amelyben főzni is lehetne és a helyiségek melegítőjeként is működhetne. De a fal, az ajtó az első! És, hol van még a víz pótlása, mely vészesen fogy!

- Nagyon igényes lettem! – állapította meg magában, majd folytatta – Az embernek nem öröktől az a vágya, hogy jól egyen, jól igyon és a hideg ellen védve legyen? Meg ne fagyjon, hogy a jövőnek meg tudjon maradni? Ez természetes emberi szükséglet! Hogyan érjem el ezt mind egyedül? Eddig a természet kegyes volt hozzám, de bármikor rám törhet a téli fergeteg! Ennem van mit, van kuckóm is, ahol talán nem fogok megfagyni, de nincs életet adó vizem! Itt legalábbis nincs!

- Lement a hegyről és alulról újra szemügyre vette a távolságot a barlangját magába foglaló szikla, és a hegy alja között. Vajon hány méter lehet ez? Hogyan lehetne a patakból vizet felhúznia, úgy feljuttatni a vizet, hogy az közben ne lötyögjön ki? Egyedül kevés vagyok ehhez – látta meg a nehézséget. Rátört a reménytelenség. Lement a patakhoz és nézte a fodrozódó vizet. Ült térdére hajtott fejjel ügyet sem vetve az őt körülvevő természetre. Fásult volt, nagyon fáradt. Arra eszmélt, hogy valami morgást hall. Felnézett. A hátán fekete sávós szürke farkas állt előtte.

- Szervusz, pajtás! – köszöntötte kicsit megvidámodva a váratlan társaságtól. – Régen nem találkoztunk! Hol jártál eddig? – A farkas már nem morgott, hiszen elérte a célját, magára vonta a fiú figyelmét. Amint Gabó ránézett és megszólalt, a farkas közelebb jött. Gabó hívogató szavára újra közelebb jött, végül lefeküdt mellé, kicsit talán még hozzá is ért. – Csak nem egyedül érzed magad? Nem elégít már ki a falkatársaid közelsége? Vagy egyszerűen csak kíváncsi vagy megvagyok-e még? – kérdezte Gabó, majd óvatosan, hogy nem fog-e harapni, végigsimított az állat hátán. – Jó, hogy látlak, de most nincs ennivalóm, amit odaadhatok. Segítség nélkül vagyok és nem lesz vizem télre. – panaszkodott. Szomjan halhatok száraz tél esetén, vagy, ha nem tudok majd lejönni vízzel! – tört ki belőle a szomorúság, de mindjárt el is szégyellte magát.

- Itt van ez az állat. Nem lesz annyira meleg vacca télen, mint az enyém, nem lesz annyi ennivalója sem, mint nekem. Nem lesz vize sem, neki is a befagyott patakból vagy hóból kell majd az ivóvizét megszereznie. Ennek nehezebb lesz a tél, mint nekem.

Hogyan panaszkodhat ő pont ennek a farkasnak? Abba kell hagynia az önsajnálót, mert az nem vezet sehová! Össze kell szednie magát! Apja nem sajnálkozott magán soha. Most biztosan nem lenne büszke a fiára. Felállott. Merített egy vödör vizet a patak mélyebb részéről és elindult vele haza. Már szürkült az ég alja. Esteledett. Hazaérve nem volt kedve főzni, sőt még enni sem. Lefeküdt aludni.

Álmában látott egy, a faluja felett repülő gólyát. Azután a házukat látta, melynek fészken éppen állott egy gólya. Lábai közül kis gólyák tekingettek le az udvarra. Az előbbi madár megérkezett közben és a kicsik csőrébe kezdett tömködni valamit. Megetette a fiókáit, aztán újra elrepült a mező felé.

- Érdekes – jegyezte meg magában Gabó – Sabadon soha nem láttam gólyát. A kéményünkön sem fészkel. Nálunk a tető alatt fecskefészkek sorakoztak. Az egyedüli lápos hely egész Sabadon csak Teó bácsi kertje volt, de ott csak szúnyog termett, gólya nem.

Amint jobban megfigyelte főnről a falut, mintha nem Sabad lett volna. Otthon sok volt a nádfedeles ház, itt inkább zsindey fedte a házakat, kívülről sárgára, drappra, halványlila színűre voltak festve, melyek között kockaköves szekérút kacskaringózott. Itt a falu inkább szögletes alakú volt, míg otthon a falu is, a temető is kerek formára épült ki. Nem, ez mégsem Sabad, bár, nagyon hasonlít rá. A porta, melyet korábban a magukénak vélt, tele volt bútorokkal és más holmikkal. Állat nem mutatkozott. Üresek voltak a sertésólak, a ló és szarvasmarha istálló, sőt még a tyúkketrecek is. Az udvar úgy nézett ki a sok emberrel, és a sok holmival, mintha költözés lenne folyamatban. Egy fekete puli szaladgált csak csaholva a vidáman pakolászó emberek között. A kék égen egyetlen felhő sem mutatkozott. A nap ragyogása kicsalta az orgonabokor kibomlóban levő rügyeit és boldogsággal töltötte el a szíveket.

Azután, hirtelen minden szem a szekérbejárat felé fordult. Négy férfi lovas érkezett. Leszálltak a lovaikról és körülnéztek a portán látott emberek között ismerős arcok után kutatva. A nyüzsgés hirtelen abbamaradt. Minden szem a lovasokra meredt. Hirtelen női sikoly hallatszott, majd férfiak kiáltása harsant:

- Istenem! Megjöttek az elveszettnek hitt testvéreink! Hazajöttek! Itt van Eugén, Janusz, Franczi és Teó! Gyertek ide köszönteni őket!

Az udvar népéből kiváltak néhányan, körbevették az érkezetteket és ölelgetni, csókolgatni kezdték őket. Gabó még látta nagyapja és nagybátyjai fáradt, de örömtias arcát, őszülő üstöküket, aztán hirtelen felébredt. Annyira az álom hatása alatt volt, hogy még feküdt egy kicsit, mert lefoglalták a gondolatai. Anyuska szerint az álombeli madár hírt jelent. Ide senki sem hoz híreket, azt sem tudja, mint vannak az otthoniak, nem hogy nagyapáékkal. Álmában tavasz volt, most pedig tél van. Jól esett ez az álom, mert legalább tudja, és hiszi is, hogy ők négyen jól vannak, hogy szerencsésen megérkeztek a

falujukba, a szülőföldjükre. Az is meglepte, mennyire élesen rajzolódott ki eléje annak a falunak a képe, ahol nagyapja született és élt, pedig ő soha sem járt ott. Arra sem emlékezett, hogy nagyapja beszélt volna róla valamikor. Egyszer mondta csak, olyan az, mint bármelyik más falu. Falu! Nem látott Gabó a sokadalomban idős arcokat, így lehet, hogy nagyapja szülei már nem élnek. Lehet, hogy a költözés az ő eltávozásukat jelentette. De ez az élet rendje. Reménykedni kezdett, hogy nagyapjáiék, ha eléggé kiörülték magukat odahaza, visszatérnek majd Sabadba asszonykáikhoz, családjaikhoz.

Kitörülte szeméből az álom utolsó morzsáját és sietősen öltözni kezdett. A tűzhely hamuja még kissé langyosnak tűnt. Hideg volt a levegő. Egy pillanatra megfordult a fejében a gondolat:

- Biztosan fagyott az éjjel, vagy, talán a hó is lehullott, az hűt ennyire.

Ideje volt már felkelni, maga körül rendet tenni és tüzet gyújtani. A reggeli elkészítéshez kezdett hozzá, amikor újabb változásokat észlelt.

Zsanéron forgó vastag tölgyfa ajtó fedte a bejárat nyílását, fent a barlangtető alatt tenyérnyi nagyságú üvegszemekből – kék, sárga és fehér színből – készült üveglablak zárta le a hideg útját. Kerékgyártó készíthette a nem nyitható üveglablak keretét, mellyel azt valaki a barlangtető és a rakott kőfal közé beépítette. A vaddisznóbőr továbbra is a szobája padlóját díszítette. Megvizsgálta az ajtót. Retesszel működött, kívül-belül egyszerre zárt. Éppen olyan titkos zárral volt ellátva, mint az erdei faházuk Sabadon. Nagyon jó munka volt. Gabót boldogság töltötte el. Reggeli után eldöntötte, nem vár tovább a sült galambra, hogy az a szájába pottyanjon. Ismét nekikezdett és a fülével végighallgatózta a barlang földjét, nem hall-e mégis valami csekély neszt, mely víz csurgására utalna. Egy helyen a barlang végében, mintha hallott volna valamit. Kimért egyszer egy méteres négyszögű területet a barlangfaltól számított másfél méterre, és ásni kezdett. Kutat akart ásni, hogy akármilyen vizet találjon, még ha mosásra, mosdásra való is lesz, de a lényeg, hogy víz legyen. Ha felforralja, lehet vele főzni, jó lesz teának, nem kell lemennie a patakhoz minden kortyért, minden bögre vízért.

A földet a barlang közepére hordta azzal a szándékkal, hogy feltöltse az ottani mélyedést. A kijelölt helyen a föld nagyon kemény volt. Baltával verte be az éket a földbe, hogy egy-egy centi nagyságú rögcskét ki tudjon vájni belőle. Már öt centinyit sikerült kiásnia, amikor eszébe jutott, még meg sem nézte, mi újság van odakint. Kinézett. Minden a régi volt. Nem esett éjjel az eső, hó sem hullott, csak a száraz hideg borzongatta a fák leveleit és az ő kabát nélküli testét. Gyorsan visszazárta a kaput. Leült a bevetetlen ágyra. Pihent keveset, majd mégis beágyazott. A kukorica ízekkel, mint alággyújtóssal gyújtott tüzet, mint odahaza az édesanyja tette, aki nem hagyott veszendőbe menni semmit. Teavizet tett felfőni a nem régen szedett erdei szeder leveleiből. Később elővette a sonka csontját. Most nem főzte be levesbe, hanem kivitte a barlangtetőre az „oltárra”, hadd vigye el azt valamilyen állat. Ezt a sima sziklát, mely laphoz hasonlított, ő nevezte el „oltárnak”, mert hallotta, hogy a régen élt emberek ilyenén mutatnak be áldozatokat az istennek, máshol az isteneknek. Gabó nem áldozatként tette

oda, csupán ajándékként az erdő hús- és csontevő állatai számára. Arra egy pillanatig sem gondolt, hogy ezek az állatok odaszoknak és esetleges éhínség idején követelni kezdik tőle az ennivalót.

A kemény földet egyre csak véste, vágta, forgácsolta makacs elszántsággal. Azt hitte, fáradhatatlan, de hamar rá kellett jönnie, hogy korántsem így van. Szinte húsz centiméterenként megállt pihenni, törölgetni izzadt homlokát. Az első egy hónap alatt két méter vastagságú földet ásott ki. A gödör aljára hasalt és a vágyott víz után hallgatózott. A mélyben rejtőző víz azonban nem válaszolt.

Közben felötlött benne, hogy ezek a mészkősziklák egykor az ott hullámzó Pannon tenger üledékét képezték. Sabadon az atya azt is mondta, hogy még az őstenger létrejötte előtt más lehetett a világ képe, hiszen mindig is voltak és ma is léteznek tűzhányók a Földön, melyek ontották, és ontják magukból a tüzes kőzetolvadékot, mely aztán a hegyek lejtőin megszilárdulva más féle talajjá alakul át. Azután az őstengerek vize kezdett erősebben elpárologni. A párolgást biztosan meggyorsította, amikor becsapódott valamelyikbe az égből érkezett tüzes égitest darab, melynek kőzetanyaga rárakódott a tengerből származó üledékre. Ez a tüzes kőzet-folyam víz hatására ismét más anyaggá vált az idők során. A ma embere számára ismeretlen lények éltek abban az őstengerben, melyeknek az egymásra rakódott mészvázaiból jöttek létre ezek a sziklák elképzelhetetlenül sok év alatt. Ezért történt, hogy egy és ugyanazon területen több fajta talajféleség is képviseli magát.

Mióta ő ás ebben a barlangban, találkozott már kemény feketefölddel, homokkővel, sóderes talajjal, elmorzsolódott sziklaanyaggal, kissé agyagossal. Az ásás jó, segít feleleveníteni az egykor hallott ismeretterjesztő anyagokat. Szélesíti a látókörét, tapasztalatot ad, és mert a szükség így hozta, hogy ásnia kell víz után kutatva, az idejét kitölti vele a hideg decemberi napokon. Igen, a napok valóban egyhangúak, de ő még sohasem unatkozott. Mindig csinál valamit vagy gondol valamire, ha éppen nem eszik vagy alszik, vagy olvas a bibliából. Igaza volt az atyának, mert valóban sok érdekes történetet olvashat a szent könyvből régen élt emberekről, szokásokról, életmódokról. Régen is sok szegény ember volt, akik csak álmodozni tudtak a jobb életről és azt az arany által elérhető lehetőségtől várták. Gazdagságot csak a nép vezetőrétege tudott szerezni magának, övék volt az aranyborjú, mely utáni sóvárgástól tilt a szent könyv, a biblia.

A térdelő és guggoló munkától felfrissülni, kikapcsolódni fel-felment a barlangtetőre, sőt rövid sétákat is tett a Forrás-vögy felé vezető úton. Egy nap kopácsolásra, fakivágás hangjára lett figyelmes.

- Mi a csoda ez már megint?

Nem emlékezett arra, hogy a mészégető újabb engedélyt kért volna a további itteni működéséhez.

Sietősre vette lépéseit. Hamarosan rátalált egy emberre, aki nagy igyekezettel fahasábokból kemence formájú fa-halom összeállításán dolgozott egy 8 méter széles kör alakú

területen. Olyan volt, mint a mészégető boksája. Odasietett az emberhez és megszólította:

- Maga mit csinál itt?
- Faszénégető boksát építék. – jött a válasz.
- Ez itt magánterület! Nem kért tőlem erre engedélyt!
- Soha sem kértem erre senkitől, a vashámorokban a vasveréshez csinálom a faszenet.

- Az ipartörvény előírja, hogy ha nem a vashámor területén végzi a tevékenységét, a magánterület tulajdonosától engedélyt kell kérnie. Ön engedéllyel végzi ezt az ipari tevékenységét?

- Igen. Ön volna a tulajdonos itt?

- Én. Ha nem állapodunk meg most azonnal, hogy miként téríti meg nekem az okozott kárt, panasszal élek majd maga ellen a hámor üzemvezetőjénél és a diósgyőri bírónál. Ha nem akar engedélyt kérni, akkor izibe bontsa le a boksát, és tűnjön el innen! A kivágott fát pedig itt kell hagynia! – igyekezett Gabó ráijeszteni az emberre.

A faszénégető azonban nem volt ijedős. Látva a beszélgető partner fiatalságát, megragadta a baltáját és Gabó felé indult magasra emelve a szerszámot.

- Tűnjön el innen maga, ha nem akarja, hogy menten felaprítsam – mordult fenyegetően.

- Csak nem akar embert ölni? Engem? Ember! Térjen már észre és beszéljünk meg a dolgát!

Az ember leeresztette a baltát, majd megkérdezte:

- Honnan a pokolból került maga elő?
- Én itt lakok a közelben és az erdő állapotát jöttem ellenőrizni. No, mi lesz?

Mennyit hajlandó fizetni nekem az okozott kárért és a terület használatáért? – kérdezett tovább.

Az ember agyában egymást kergették a gondolatok, hogy mit tegyen. Makacsul hallgatott.

- Mikor gyújtja be a boksát?

- Ha nem zavar az úr, holnap befejezem a boksa-berakást. Amint látja, még nem érte el a 3,5 méter magasságot. Aztán még földdel kell betakarnom és a tetején meggyújtani. Látott már ilyet?

- Nem. Meddig kell égnie?
- Nyolc-tíz napig!
- Vagy, talán 12-ig is?
- Lehet.

- Jól van. A kibontáskor a diósgyőri váruradalom ispánjának embereivel itt leszek. Hozom az írást, amit majd mindketten aláírnak a szerződésünkről.

- Milyen szerződésről?

- Arról, hogy a faszén mennyiségének a fele engem illet, a másik félboksányi faszénért pedig kötelezem magát a területemen történő favágásra, aprításra és a Szeleta-tetőre való elszállításra. Mit szól ehhez? Ha aláírja a szerződést maga vagy a hámor üzemvezetője, akkor eltekintek az engedélyem nélküli tevékenysége miatti feljelentéstől. Nos? Ha egyetért, a boksa bontáskor legyen itt az üzemvezetője, mint tanú. Rendben?

A kérdezett elveresedett, aztán bólintott, majd kezet nyújtott.

Amikor a boksabontáskor Gabó megpillantotta a hámor üzemvezetőjét, már tudta, hogy azzal nyert ügye lesz, mert annak idején vele beszélt még Garadnán az ő esetleges alkalmazásáról. A hámor vezetője is ráismert. A bíró, az ispán jelenléte, a hámor-vezetővel való ismeretsége miatt a szerződéssel sem keletkezett semmi gond. Gabó a bíróval a faszénégető ügyét éppen úgy intézte el, mint a mészégetőét. A faszénégetőtől a faszenet az ispán vette át.

December 21-el fordult az idő igazán téliesre. Lehullott az első hó és máris olyan tömegben, hogy a kaput nem tudta volna kinyitni, ha az éppen kifelé nyílt volna. Még így is meg kellett rántani, hogy kinyíljon. Ahogy kitárult, hó fal emelkedett előtte. Az éjszórán frissen hullott hó teteje megkérgesedett a hirtelen beállt fagyban. Szerencsére időben elkészült a hólapátja, melyet most elővett és jól megdolgoztatta vele az izmait a barlangszáj előtt. A rakott fal elé tett padot ki kellett hámoznia a hóból és úgyszintén a felfelé vezető utat a lépcsővel együtt. Hozott egy vödör havat a hűtőgödörbe, majd egy másikat mosdani. Felolvasztotta és nagy fürdést, lubickolást csinált a kellemes meleg vízben gondoskodva arról, hogy a tűzrakó-hely forró köveire dobott hóból vízgőz is fejlődjön. Ez kissé felidézte benne a sabadi mosdókonyha melegét. Hátán keresztbe húzgálva a széles törülközésre való lepedőt jól végigdörzsölte teste minden részét. Meleg hullámot gerjesztett a testében ezekkel a mozdulatokkal. A meleg téli ruhába átöltözve csudamód kellemesen érezte magát. Közben még az is eszébe jutott, hogy anyjának édesanyja, a kis unokája ágya melegítésére meleg tetőcserepet tett be az ágyába esténként. A cserép kellemesen melegített a gyerekek derekánál, és amikor a lábaikkal azt lejjebb tolták, meleg lett a szalmazsák a gyerkőcök lábainál is. Az esti meleg mézes tej mindig gyors álmot adott, a szürcsölgetés pedig, hogy az a bögre tej minél tovább tartson, tovább marasztotta ott a nagymamát. Olykor még mesélt is, hogy unokái szépről álmodhassanak. Milyen okos volt mindkét nagymamája! Mennyi mindent ki tudtak találni, hogy őt és a testvérkéit is boldogítsák! Most a meleg kövekből kettőt megtörölt, hogy ne legyenek fahamusak és betette az ágyába. Ezt az első havas napot pihenéssel akarta eltölteni, hiszen tegnap húst sütött, a hűtőgödörből uborkát vett elő, sütött hozzá krumplit, így most volt mindene. A lehullott hó jócskán lehűtötte a kinti levegőt, de betakarta az erdőt, a mezőt, a vastag hó miatt viszont az erdei állatok nem találtak táplálékot maguknak. Most nőtt meg Gabó kedve, hogy lehetősége szerint adjon ennivalót az ég madárkájának. Még volt az őz faggyújából. Magokat és parányira összevágott almadarabokat nyomkodott bele, majd az egészet gyermekökölnyi darabokra osztva a

még ősszel font kis fűzfakosárcákba tömködté és kiakasztotta az elérhető fák, bokrok ágaira. Élvezte, ahogyan a kis madarak megrohamozták ezeket az eleségeket.

Másnap újra munkához látott, és utána minden napi elfoglaltsága lett a kútásás. Így érkezett el az újév első napja, amikor barlangi otthona falára felkerült az újév dátuma, majd az első rovátka. Egyik szürke nap követte a másik reménytelenül borús kevés fényű napot. Jött aztán szikrázó napsütés dermesztő hideggel, mely miatt az eddig a barlang oldalfalához támasztott faágakat és törzseket most átrakta az emelt falhoz az ajtó mellé és az ajtóra felakasztotta az egyik példjét, hogy felfogjon valamennyit a kinti, alattomosan beszivárgó hidegből. Így jött el a február. Március első napjai még nem ígérték a tavasz gyors érkezését. A február közepén hullott sok hó néha-néha olvadozott és a belőle képződött jégcsapokat olykor le-leverték az ablak előtt csüngő „hurkában” lakó gerle és verebek. Egyre inkább elszemtelenedtek. Nem jártak más eleség után, neki-nekiröpültek az ablaknak és csőröcskéjükkel kocogtatva követelték a napi eleséget. Gabó féltette az ablakot, ki ne törjön a heves támadások miatt. Az állta az időt és a támadásokat. Március második hetében Gabó új faládákat készített és megtöltve azokat a kútásásból származó földdel, elvetette az első zöldség magvacskákat, hogy a palántákat, ha eljön majd a fagymentes jó tavaszi idő, máris kiültethesse a „kertjébe.” A magvak csírázása, az új száraz és levélké megjelenése új örömmel töltötte meg a szívét. Március 21-re, a tavasz hivatalos kezdetére megtáltosodott. Egyre több földet volt képes kitermelni az alatt a hét alatt, mint az addig eltelt idő alatt. Március végére már tíz méternél tartott. Ezzel elérte a földréteg alját, ott már a szikla kezdődött. Az utolsó lapát föld kihordása után a barlangüreg sziklás alja következett. Valakik azt lapossá, egyenletesen síkfelületűvé tették, melynek továbbvívása az ő feladata, ha vizet akar érni. Ezt a helyet elérve már tudta, hogy barlangja teljes magassága átlagban 16 méter. Ezt úgy számította ki, hogy a barlangpadló és a barlangboltozat közti magassághoz hozzáadta a kút ásásakor talált sziklaalj és a barlangpadló-szint közötti távolságot. Beépítette a kútfalba az utolsó vas kapaszkodót. Már ott tartott, hogy a négy méteres létrája alsó négy fokát a kapaszkodókhoz kötözzé, hogy így a kapaszkodók hiányát pótolni tudja, és mégis haladhasson az ásással. Örömmel szemlélte a munkáját, hiszen az egyenletes falakkal a kút egyre mélyült. Ismét hallgatózni kezdett, nem hallja-e meg közelebről víz csörgedezését vagy csurgását. Az eredmény most is elmaradt. Egy kissé elszomorodva fordult csendes társa felé:

- Mondd meg nekem kedves lakó társam, van egyáltalán víz a mélyben? Hány métert kell még haladni a kővájással, hogy elérjem? Ugye nem hiábavaló a munkám? Ugye nem? Biztosan érzem, hogy nem! Ha így fogok haladni egyre lejjebb, a csak négy méteres létrámat meg kell hosszabbítanom, hogy az üregből fel tudjak mászni a felszínre. Ezen kívül biztosítékként valószínű, hogy a kútfalba nekem kell vájnom olyan mélyedéseket, amikbe kézzel belekapaszkodhatok, és a lábamat megvethetem. Ezek nélkül, ha lejjebb érek, és valamilyen váratlan dolog történik, nem lesz mibe kapaszkodni! Muszáj így tennem, mert olyan magasra már nem fogom tudni felemelni a lábam, nem fogok

tudni fellépni, hogy elérjem a lerögzített létrám utolsó fokát, és biztonságosan feljussak a barlangba ebből a mély üregből. Adj nekem ötletet, mi történjen eztán? Mit gondolsz, igazam van, hogy ezt kell tennem?

Csendes társa nem válaszolt. A szikla kivájása még rosszabb munka volt az ásásnál. Ékeket vert a baltával bele és úgy próbált lefeszítgetni kis darabokat a kemény falból. Gyakran csak a szikla porát sikerült lesepernie a megmunkálandó felületről. Megpróbált tüzet rakni, remélve, hogy az átmelegedett sziklát talán könnyebb lesz vésnie. A hevített szikla a talpa alatt is átforrósodott, nem tudott forró sziklán állva dolgozni, csak hidegen. Igaz, ha falapokat tett a talpa alá, az így hevített szikla valóban jobban hasadt, mégis abba kellett hagynia, mert túl fárasztó volt számára. Időközben rájött arra, hogy a valamikor ott élt emberek, akik a függőleges sziklafalból nyíló barlang bejáratához vezető utat építették ki, ugyanígy dolgozhattak a szikla vésésével. Talán ebből a munkából származhat a sok kis apró kockákból és gúla alakú kövekből álló „szikla folyó” a barlangbejárat közvetlen közelében, mely úgy fest, mintha azokat a kődarabkákat egy nagy kosárból egyszerűen kiöntötték volna a hegy oldalára.

A rendületlen kitartással végzett munkából álló hónapok egymás után múltak, a tenyere megkérgesedett a szerszámok fogásától. Már tizenhat méter hetvenegy centiméter mélységnél járt, amikor az eddigi sziklafal hirtelen véget ért és lukacsos kőzet jelent meg. Ez a kőzet olyan volt, mint amilyent egy helyen a Garadna patak völgyében látott egy forrás közelében. Az úgy tűnt akkor, mintha a forrás természetes foglalatja lenne. Ott a forrás lágyvízű volt, pedig a lukacsos kő is mészből állónak tűnt, csak másnak, mint a Szeleta-barlang oldalai.

- Ó, ott volt víz! Nem lehet, hogy ez a kő, itt is a víz jelenlétét mutatja? Talán a víz már itt van pár centiméterre a talpam alatt? Ha most ezt a kőzetet kezdeném el vésni, egyszer csak beszakadna alattam, én meg beleesnék a vízgyűjtőbe! Onnan aztán nem mentene ki még Isten sem!

A létra hosszát mennyivel kellene meghosszabbítania a kellő méretre? Nem tudta. Kissé visszarettent most, hogy talán csak pár centire lehet vágai teljesülésétől. Eldöntötte, hogy mégis folytatja a munkát, mert hajtotta a vágya. Lejjebb engedte a létrát. A felső fokát hozzákötözte a legutolsó kapaszkodóhoz, ő meg magát a létra legalsó fokához, és kötéllel a derekán ereszkedett le az üreg aljára a vödörrel, hogy megkezdje a lukacsos kő vésését. Ereszkedés közben egyenként kivéste a falból a keze és a lába kapaszkodásához szükséges mélyedéseket arra számítva, hogy azok bármikor szükségesek lehetnek. Ez a kőzet könnyebben engedte magát vésni, mint a másik. Nem volt annyira kemény, mint a barlangfal. Kicsit még morzsálódott is. A levált darabokat kiszórta a barlang előtt a „kőfolyásra”. Még nem törte át a kőzetet, amikor ismét rátört a félelem. Újra hallgatózni kezdett. Nem messze tőle végre vízcsorgást hallott meg, mintha valahonnan felülről jött volna a víz. Amikor feljött a felszínre és vizsgáldni kezdett, hogy a tetőről honnan folyhat a víz alá, annak semmi nyomát nem találta. Bizonyára van a sziklatetőn több hajszáltrepedés, amelyeken át aláfollyhat az eső vagy a hólé. Rettenete-

sen kíváncsi lett, milyen lehet a vízgyűjtő vize, de főleg arra volt kíváncsi, hogy milyen ízű lehet. Az is megválaszolatlan kérdés maradt benne, vajon a vízgyűjtő hely töbör-e, vagy zsomboly? Lehet, hogy ő ezzel a kútvejással egy barlangfolyosót nyit, csak nem oldal irányban, hanem felfelé? Még az a kérdés is felmerült benne, van-e egy vagy több oldalága ennek a Szeleta-tetői barlangnak, amolyan barlangi folyosók, melyeket mostanra betemetett az idő, és vajon ez alatt a keményre döngölt földű padló alatt rejtőznek? Vagy innen indulnak, de a barlangtól messze érnek véget, esetleg másik barlangba torkollanak? Könnyen lehet, ha vannak ilyenek, akkor ezekben élhették túl a jégkorszak fagyát az állataikkal a magukat itt meghúzó emberek mindaddig, amíg a mostani már kellemes klíma rájuk nem virradt.

Frólich Franczi bácsi említette egyszer, hogy amilyen ásványi anyagot tartalmazó kőzetrétegen szivárog át a víz, annyiféle ízűvé és színűvé válhat a forrás vize. Lehet tiszta ízű, lehet vas ízű, lehet záptojás szagú, kénese illatú, lehet vörös színű, mint a vér, ezért lehet az vas ízű. Mondta Franczi bácsi, hogy Erdélyben vannak savanykás ízű források. Ezeket borvizeknek nevezik. Ezeknek a vize mindig friss, mindig iható, a víz minősége sohasem romlik el akármeddig áll a butykosokban. Mire eddig ért a gondolataiban, elfogyott a fény a kútban. Ideje volt abbahagyni a munkát. A tűz már csak alig pislálkolt, sejtelmesen szállt a füstje. Rádobott néhány fahasábot és máris megszűnt a látható sejtelen.

Megvacsorázott, utána dalolni vágyott, régen hallotta már a pásztorok furulyáját, a földművelők énekét. Igyekezett, hogy valamit felidézzon azok zeneiségéből, de csak néhány, lányok által énekelt dalocska jutott az eszébe, ezért azokat dúdolgatta, olykor hangosan énekelgette. Ez is jól esett, jól érezte magát tőlük. Azután megkereste a furulyáját, melyet még Imi faragott neki tavalyelőtt nyáron. Meg-megfújogatta, de hamis hangok jöttek ki belőle, mert elszokott már tőle és új korában is csak próbálkozott vele, nem tanult meg jól játszani, élvezhető szinten muzsikálni. „Ezt még gyakorolnom kell” – állapította meg. A párnája alá tette, aztán lefeküdt. Azt álmodta, hogy a kút köré kút-kávékat akart építeni, de valamilyen erő visszatartotta és arra készítette, hogy a kutat fedje be és ne folytassa a vésést tovább. Gabó hitt az álmokban. Sohasem csalódott bennük. Mindig jó volt betartani az ilyen álombeli égi jelet, mert hasznára vált. Akkor éjjel nyilvánvalóvá vált, mi az égi jel jelentése. Az álma folytatásában beállított hozzá Merész Karcsi bácsi, aki apja helyett apja lehetett volna, hiszen ugyanolyan korú volt. Felijedt az álmából. Ki volt izzadva. Fájt a rövidebb lába.

- Új lábbelit kell készíteni a régi és már elkopott helyett, nem pedig Merével foglalkozni – gondolta és remélte, még álmában sem jelenik meg előtte újra az ifjabb Merész úr.

- Jaj, ez a Merész Karcsi bácsi az, aki egyáltalán nem hiányzik neki, hogy itt legyen a hegyen. Azért kapta volna az álmot, mint égi jelet, hogy ne folytassa a kútásást, nehogy Karcsi bátyó ebbe lökje be őt, hogy örökre elveszejtse? Ő is csak olyan, mint az apja, gazember volt és mindig is az marad. A kút egyelőre így marad, ahogy van, mert

most már ismét a növényeivel kell foglalkoznia, meg a patakkal, nem ér rá arra, hogy butaságokon törje a fejét. Földet szórt a kutat fedő kőlapra, aztán szikladarabokat halmozott rá.

Másnap március 31-e volt, eljött a 13. születésnapja. Fontos nap volt, mert egy év múlva nagykorú lesz. Fontos azért is, mert egy éve jött el Sabadról, és eddig még nem történt vele semmilyen komoly baj. Eddig sikeresen élte az életét.

Elővette a fagyasztóból a bödönt, belőle az eddig fel nem használt sült hurkát. Megmelegítette, krumplit főzött hozzá, kovásztalan kenyérlepenyét sütött az ünnepre. Hogy az a nap valóban ünnep legyen, a tavasz első virágából; a hóvirágból pár szálát egy pohár vízbe tett, öntött magának néhány kortyot az üvegpohárba a hazai borból. Fröccsöt csinált és felköszöntve magát, leült ebédelni.

A tavasz, a hosszú tél után, egyszerre csak berobbant. Az események gyorsan követték egymást. A vetés teljes kizöldülése, a virágok pompája, a patak árjának megnövekedése, a lepkék és a dalos madarak megjelenése szinte csaknem egyszerre következett be. Olyan volt, mint amikor a természet egyszerre akarja pótlólag behozni mindazt, amit elmulasztott. Dongtak a legyek, zümmögtek a méhek, a madarak vidáman csiripeltek, a hangyák előbújtak a földalatti járataikból és víg munkába kezdtek erdőn és mezőn egyaránt.

Eddig sikeresen élte az életét. Március végével már megnőttek a fények, kinyíltak a Vérehulló-fecskefű sárga bimbócskái. Úgy tudta, hogy mérgező növény, ő mégis kedvelte, mert sárga virágai örömet adtak. A kicsi vadvirág az ég felé tárva szirmait olyan, mintha keresne valamit. Vajon mit? Vajon azt, hogy a fény honnan árad, honnan a derű mit árad?

A fakó sárga fűcsomók közül már kezdtek előbújni nem csak az új zöld fűszálak, hanem kikukucsált kék szirmocskáival az ibolya, a vadjácint, tüdőfű, a kankalin és a többi ilyen-olyan gizgaz is a maga virágjaival. Virítottak az égerfák és a mogyoróbokrok barkái, szállott a szélben a fűz, az égerfa és a vörös fenyő virágpora. Még a mélyedésekben is elolvadt a kora reggeli fagyok jege, szaporítva ezzel a földalatti üregek vizét, melyek túlcsondultva növelték meg a Szinva patak, és mellék ereinek, mellék patakjainak a vízmennyiségét. Most is, mint mindig, elbűvölte éjjelente az égen a csillagok árja, és a Hold, az égi lámpa. Érdekes volt most a fény, a közel és a messzeség érzete. Az egyik világtalan éjjel kikíváncozott ismét a természetbe. Hirtelen ijesztő árnyék magasodott elé valamilyen morajjal. Arra gondolt, hogy csakis az eddig még nem látott medve állhat előtte. Nem akart találkozni ezzel az állattal, ezért gyorsan visszament a kuckójába és lefeküdt. Egy darabig még figyelt, jön-e az állat, de aztán mély álomba merült. Reggelre kelve a nap első sugarai kint találták, mert meg akarta nézni, mi volt az, ami éjjel úgy megijesztette. Ha tényleg medve járt ott, biztosan megtalálja a nyomát. Felfedezése megneveztette. Nem medvét látott éjjel, hanem a barlang-tető közvetlen közelében egy korhadt és talán éppen az éj során derékba tört törzsű fát és két ágának árnyékát látta éjjel olyan ijesztőnek. Gyorsan kifűrészelte a fát.

Az úr az én pásztorom

Aznap még vetett a főzeléknövények magvaiból, és uborka palántákat ültetett sietősen, járta az erdőt és a mezőt, hogy hol lát fölöslegesen növvő facsemetéket, magoncokat az erdők fa nélküli területeinek betelepítésére. A patakmedret újra kotorni kellett, mert ismét sok hordalékot hozott a víz magával a hegyekből. Kiszedte a vízből a faágakat, a nagyobb köveket, a homokot. Ezeket az erdőalji faházánál halmozta fel, hogy onnan szükség esetén felvihesse a barlanghoz, ha ott kellenének valamihez. Felkereste a hármass forrásnál a másik két barlangot. Tudni akarta, elment-e a kisebbik sziklaodúból a borz, nem költözött-e oda mégis a vadmacska pár? Nem találta ott egyiket sem, de elcsodálkozott, hogy mennyi vize van most a három forrásnak, mert vizük csaknem elárasztotta az egész völgyet, mely szivacsaként szívta magába azt. Talán azért, mert sok volt ott a víz, azért a fák rügyei is duzzadtabbak voltak, mint a Szeleta-tető környékén. Az általa Farkas-völgynek nevezett réten most minden lépéskor tocsogott a vízben. A völgyaljon rejtőző forrásokból bőven bugyogott, és elárasztotta szinte az egész területet. A zsombék, nád, káka új hajtásai nagy bőséggel bújtak elő. A vízi növények ontani kezdték aranyló virágaikat. Az erdő halványzöld levélfátyla újra csak a sejtelmesség érzetét keltette benne.

- Csodálatosan szép a természet főleg, így tavasszal – suttozta maga elé. Ahogyan a nap sugarai átszűrődnek a fák és ágaik között, az felejthetetlen látvány. Egyik nap a szintén tocsogós réten járt, amikor hirtelen kecskemekegés ütötte meg a fülét. Gyenge hangocskák voltak, de tisztán kivehető mekegés volt. Felfigyelt rá és ismét előntötte a vágy, hogy embert lásson és háziállatok hangját hallja, hogy megsimogathasson egy-egy kecskét. Igaz, az ő sabadi kecskéi nem igen engedték magukat simogatni, de mégis mindig örült a látásuknak, mert a tejüket nagyon szerette. Nagymamája túrórt, sajtot készített belőle. Túróját egyaránt ették édesen és sósan is.

Most kétszeresen örült Gabó a hangocskáknak, mert úgy gondolta, hogy ahol kecskék vannak, ott pásztornak is lennie kell, s ha van pásztor, talán meg tud majd egyezni vele, hogy kaphasson tejet vagy sajtot, cserébe valami másért, ami neki van. Sietett a hangok irányába, ahogy tudott. A Farkas-völgy felől jöttek a hangok és a Lencsés-forrás felé távolodtak. Amikor odaért a három forrás elé, melyeket ő „Három királyok”-nak nevezett, csodálatos látvány tárult a szeme elé. A mohás sziklákon fehér, fekete és szürke göndör szőrű kiskecskék és fekete-fehér foltos barikák ugrándoztak nagy vígan játszódva. A kisgidák között állott egy pásztor nagy subában és éppen egy furulyát emelt a szájához. Subájához elől egy dárda támaszkodott.

Gabó eleinte nem akarta zavarni a pásztort, de aztán integetni kezdett, majd kiáltozni, jelezve, hogy beszélni szeretne vele. Gabó a hegy lábánál állott, a pásztor és gidái magasabban, mint a hegyoldal közepe. Amikor Gabó kiáltozni kezdett, a varázslatos

látvány megtört. A pásztor abbahagyta az éppen megkezdett furulyázást, a furulyát zsebre vágta, összezsattantotta tenyerét, majd a dárdáját a kezébe vette, amely jelre a gidák és bárányok abbahagyták a játékos ugrándozásokat és sietősen kőről kőre ugorva megindultak felfelé. Utánuk a pásztor lépegetett. Olyan hamar felértek a tetőre, hogy az csak egy szempillantásnak tűnt. Hamarosan elindultak az erdőben és pár pillanat múlva már el is tűntek Gabó látószögéből. Mire ő felért utánuk a tetőre, már nem látszottak, nem tudta Gabó, merre mehettek, mert nyomuk veszett. Most is, mint mindig Gabó csak sajnálni tudta a tehetetlenségét, hogy nem volt képes kapcsolatba kerülni a pásztossal.

- Kár, hogy mindig lemaradok valamilyen fontos eseményről. Kárpótlásom, hogy az a furulya hang mégis szép volt. Öröm volt hallani, és aranyosak voltak a kis állatok. Jó, hogy láthattam őket. – szűrte le a tanulságot az eseményből. – Érdekes, ez az ember pásztornak látszott, mégis a dárdája hegyét éles szélű obszidián penge alkotta. Vajon olyan pásztor ez a kecskepásztor, aki lándzsáját nem csak a járás könnyítésére, hanem farkasok elleni küzdelemhez is használja? Ki, kik ellen használhatja támadó fegyverként?

Fülébe csendült egy régi zsoltárszöveg: „Az úr az én pásztorem...” Aztán, a barlangbeli sziklasír tulajdonosának csontváz-képe jelent meg lelki szemei előtt, amint ott fekszik fegyverével, a mellé helyezett dárda hegyén a babérlevél alakú borotvánál élesebb harci pengével.

- Vajon ő is pásztor lehetett, vagy inkább vadász, mint ahogyan először véltem? A most látott pásztorember dárdája feltűnően hasonlított az én csontemberemére, vagy úgy is mondhatom, hogy ugyanolyan volt, mint barlangbeli „csendes társamé.” Vajon ez az egykor élt ember is barna göndörfürtű és szakállas lehetett? Barlangbeli társam az én pásztorem, aki engem is a megfelelő útra terelget, ha úgy látja szükségesnek?... Ej, már megint mi a csodabogárról elmélkedek itt? – zárta volna le a témát végleg, de közben eszébe jutott, hogy nem régen még ő sóhajtozott, mennyire szeretné látni az eredeti alakjában azt a csontembert, hogy milyen lehetett egykor. Valószínűleg, ilyen lehetett, mint ez a most látott pásztor!

Ezután megnyugodva sietett haza. Vacsora után kiült a barlang elé nézni a csillagos égboltot.

Kellemes kora áprilisi este volt húsvét után néhány nappal. Rövid idő eltelte után hűs szél kezdett fújdogni. Még ez is jól esett, valahogy nem vágyott korán lenyugodni. Eszébe jutott, milyen volt a pap bácsi sakktáblája a bábukkal, amelyekkel apja is játszott néhányszor. Midig szívesen nézte őket. Ezután az jutott eszébe, amiről pár napja Miskolcon mesélt egy aggteleki ember, amikor meghallotta tőle a „derült égből villámcsapás” hírért. Azt állította, hogy 250 évenként ismétlődik Aggtelek térségében egy érdekes fényjelenség, mely a „sarki fényre egyáltalán nem hasonlít, mégis annak egy fajtája. Az éjjel látható húsvét idején, amikor hirtelen eltűnnek a csillagok az égről, az ég kivilágosodik egy rövid időre, de olyan erős világosság önti el az erdő egy sávját, mintha nappal

lenne. Ez a fény-sáv Jósmafő felé távozik el, azután ismét sötétség borul erdőre, mezőre, hegyre, völgyre egyaránt.

Boldog volt, hogy ő is láthatott itt a vadonban egy érdekes fényjelenséget, ahhoz hasonlót, amiről az aggteleki ember beszélt. Sok csodálatos dolog van az életben, de a természetnél semmi sincs csodálatosabb – gondolta. Ezután aludni tért.

Állandósulni látszott a jó idő. Tarisznijába tette kisbaltáját, kovaköveit, tett be ivóvízzel telített kulacsot, kenyérlepenyét és egy kevés kolbászt. Övébe tűzte Imitől kapott zsebkését és nagyapja törét, majd nekivágott, hogy megismerje a Szinva patak felső folyásának vidékét. A sátort a hátán vitte, azzal az elképzeléssel, hogy ha nem tudna éjszakára visszatérni, majd valahol egy száraz helyen fog tanyát verni. – gondolta. Ezen a vidéken lombos erdők és égbenyúló fenyvesek váltogatták egymást hol sötét kőgöreges szurdokokkal, hol tágas füves rétekkel a hegyhátak között és az aljban ott kanyargott a Szinva, hol szűk mederben, hol több ágra szakadva majd újra egyesülve, pár méterrel arrébb kialakult új mederben. Szép volt. Jól érezte magát, olykor kedve támadt elfütyörészni a maga kitalálta melódiát.

A völgykanyar után újabb, eddig ismeretlen szép helyre talált. A táj sziklás volt, a rajta húzódó keskeny földsávba fenyőerdő gyökerei kapaszkodtak, míg balról a Szinva patak folyt nyugodtan a medrében. Leballagott a patakhoz. Leült a partjára lábbal a víz felé. Elővette tariszniját, hogy harapjon néhány falatot. Már éppen harapni készült, amikor mást gondolt. Összeszedte cókmojkját és a fenyőerdő alján akart letelepedni, ahol több faág is hevert a földön. Gondolta, tüzet gyújt, és süt egy kicsit a kolbászon. Igaz, a kolbász szikkadt, de biztosan nem árt, ha egy kis zsírt kisüt belőle. Hadd csorogjon ki a felesleg, hiszen már nincs annyira hideg, hogy szüksége lenne a több zsírra a húspan. Szedegette a faágakat, amikor egy üreg nyílását vette észre a sziklaperem alatt. Gondolta megnézi, mi van ott. Lehet az akár farkasverem, mert úgy tűnik, hogy eléggé hosszan nyúlik be a szikla alá. Aztán arra is gondolt, hogy ott tölthette a farkas farka a telet és csak vadászni bújhattak elő belőle. Megfordult és a faágakhoz lépett, hogy egy csomóba rakja azokat, ne az üreg közelében rakja meg a tüzet, mert úgy tudta, hogy a farkas fél a tűztől. Bár nem tudta van-e a közelben vagy az üregben farkas, de talán még sem illik ott raknia tüzet. A háta mögül hirtelen morgás, és méghozzá erősödő morgás ütötte meg a fülét.

- Úgy látszik, tényleg itt vannak a farkasok! – vajon itt van az én farkas barátom is?

Megfordult. Az ő szürke farkasa nem volt a háta mögött felsorakozott állatok között. Gondolta, itt az ideje megint, hogy a területen tartózkodás miatt a vámot kifizesse az állatoknak. Gyors mozdulattal az izákjából kivette a kolbászt és a kenyeret. Az állatok felé dobta, de azok támadásnak vélhették a mozdulatot, mert morogva és vicsorogva kezdtek közeledni. Gabó önkéntelenül lassan hátrálni kezdett a szikla felé. Nem tudta mit tegyen ennyi állattal szemben. Tehetetlenséget érzett egy pillanatig. Több élelme nem volt, amit az állatoknak adhatott, elfutni sem volt módja, a legelső fa, amelyre fel-

kapaszkodhatott volna, az fölötte a sziklatetőn emelkedett büszkén és magasan, elérhetetlenül. A földön fekvő ágak, melyekkel védekezhetett volna támadás esetén, közvetlenül a farkasok előtt feküdtek a földön, szintén elérhetetlenül. A tőre az övében, kisbaltája az iszákjában volt. Ismételt mozdulata az iszákja felé, újra dühös morgást váltott ki az állatokból. Mégis csak elővette a baltát, mert nem akarta olcsón adni az életét. Ha azok harcot akarnak, hát legyen! Egyik kezében a balta, a másikban a tőr, Gabó felkészült a farkasok elleni harcra. Ahogy az állatok közeledtek feléje, úgy kezdett hátrálni a szikla felé. Arra gondolt, ha a hátát a sziklának szorítja, onnan védve lesz, onnan nem támadhatnak rá, csak előlről vagy oldalról. Támadtak is ketten jobbról és iszákjáról lehúzták a pokrócot, aztán elrohantak vele. Mások magát az iszákot vették célba, talán a kolbászillata miatt és abban még több élelmet szerettek volna találni. Sikeresen ki is borult a tartalma a rét fűvére, miután kiborult, a farkasok otthagya azt tovább morogtak az iszák gazdájára.

Lassan hátrált. Váratlanul megcsúszott és lezuhant a szikla tövében lévő gödörbe. A hátára esett. Egy ideig mozdulni sem tudott a fájdalom miatt. Amint tisztázta magában, hova került, kissé megnyugodott. No, ide biztosan nem jönnek ezek a vadak, hogy felfalják – gondolta. Jó a rosszban, hogy szerencsésen esett, hogy sem a baltával, sem a törével nem tett magában kárt. A kezdeti öröme nem tartott sokáig. Fent megjelent a falkavezér fekete bozontos feje. Morgott még egy ideig, aztán csend lett. Gabó a csendből arra következtetett, hogy elmehettek. Feltápázkodott és megpróbált kimászni az üregből, de a próbálkozásai mindig sikertelenek voltak. Egy újabb visszazuhanása után észrevette, hogy valami megmozdult az üreg végében a falnál. Két, egymásra tekeredett kígyót vett észre.

- Biztosan réz siklók. Ezek, nem marnak – gondolta, de azért megfordult a fejében, ha veszélyben érzik magukat, marhatnak ezek is, és itt nincs senki, aki a kígyók mérge ellen segíthetne rajta.

Úgy tett, mintha nem vette volna észre azokat, és a baltáját a gödör oldalfalába belevágva próbált olyan fogást kialakítani általa, amibe, vagy amire kapaszkodva, vagy lépve elérhetné a verem peremét. Mivel most sem járt sikerrel éppen úgy, mint a verem másik oldalánál. Az előtte levő omladékos gödörfalat nézve tűnődött, hol találhatna rajta olyan helyet, melybe kapaszkodva végre sikert érhetne el. Jó régen ült már ott, amikor ismét morgás hallatszott, fentről. Felnézett. Az ő szürke farkasát látta meg. Hiába örült meg a látásának, tudta, egy farkas barátsága kevés a szabadulásához. Ezért csak füttyült egyet köszöntésül, jelezte, még él. Ezután a fej eltűnt. Visszahúzódott az állat. Gabó ült tovább és várta a csodát, mert abban biztos volt, hogy rajta csak a csoda segíthet. Egyszer csak egy vékonyka faág hullott a fejére és mellette ismét megjelent a szürke farkas feje.

- Ez kevés és törékeny - szólt fel a farkasnak. Mivel az nem értette, Gabó megmutatta, hogy a leérkezett faágacska könnyen eltört a Gabó térdén. A farkas ismét visszahúzódott. Egy idő múlva újabb faág, vastagabb érkezett, de még ezzel sem tudott

mit kezdeni. A farkas látta, hogy ez az egy még nem elegendő a sikerhez. Bizonyos időtartamok elteltével egyre újabb és újabb faágak érkeztek. Voltak köztük korhadtak is, eltörve. Később estek le már tartósan masszívak, sőt karnyi vastag leveles ágak is. Gabó örült az ágaknak. Meg sem fordult a fejében, hogy a farkas ennyire vastag ágakat nem lehet képes a gödörhöz húzni és lelökni. Ő egyszerűen csak örült a segítségnek és hálát érzett a segítője iránt.

Gabó a gödör falához rakta az ágakat, de ezekbe kapaszkodva sem sikerült a felmászás. A következő faággal megérkezett az elszakadt fülű iszák is. A farkas az orrával taszigálta le azokat. Az oldaltáska látványa új ötletet adott. Az iszák fülével összekötve az ágakat, egy köteget csinált belőlük, és amikor azt támasztotta az üreg széléhez, a lábát már meg tudta vetni rajta. Ez azért sikerült, mert a lábán a sarut tartó szíj elszakadt, és most a csupasz talpával és lábujjaival kellett kapaszkodnia. Hát, kezdetnek jó, de a másik lábát is meg kellett vetnie valahol. Két körmével, majd a törével kezdte vésni, vájni az üreg falát, hogy kimélyítsen benne valamilyen lukat, ahová a lábát vagy a kezét bedugva képes legyen kapaszkodni, aztán felhúzni magát a felszínre. A szürke farkas a gödör szélén feküdt és figyelte a műveletet. A talaj ásásakor hirtelen egy gyökérdarab került elő, mely a verem egyik részén át a másik oldalba fúródott bele. „Itt van egy újabb lehetőség” – ujjongott Gabó. Ám az újabb ugrást és kapaszkodást most sem koronázta siker. Most a kígyókhoz közelebb landolt, amelyek hirtelen ismét felemelkedtek a fekvő helyzetükből. – Forrósodik a helyzet – gondolta, majd fohászkodni kezdett, mert eszébe jutott a nagyszülei egykori intelem, mely szerint jöhet bármilyen vészterhes idő, mindent túlélhet, ha vele van Isten, ha a nevét tisztelve említi, ha imádkozik hozzá:

- Én Istenem, segíts meg kérlek, nem szeretnék itt meghalni! – kérlelte a Magaságost.

A segítség még váratott magára. Gabó újabb fogódzkodó helyet kezdett kiásni az üreg agyagos oldalában. A kívájt üregekbe egymás után lépve, mászva és a gyökérre szinte ráugorva végül sikerült az üreg peremében megkapaszkodnia és felhúznia magát. A felkapaszkodás során egy gyökérdarab felhasította a jobb lábát a bokája mellett a sarok felett. Mire fent a peremen megkapaszkodhatott, a lábából már erősen szivárgott a vér. Az volt a különös az egészben, hogy nem is tűnt hasításnak, inkább szúrásnak látszott. A késével kivágta a szúrás helyét, majd nyomogatni kezdte, hogy a kifolyó vérral kimossa a sebet. Fájdalma határtalan volt. Sokáig ült az árnyas fa alatt, amíg egyáltalán rá tudta szánni magát arra, hogy kúszva-mászva találni tudjon lándzsás levelű útifüvet, melynek levelét összezúzva ráteheti sebösszehúzó gyógyírként a sebére. Nagyon sokára és nehezen tudott felállni és mankót vágni magának a közeli nyárfából. Mankójára támaszkodva, botladozva behúzódott a patak mentén a nyárfaerdőbe. Inge aljából leszakított egy csíkot és az összezúzott útifüleveleket rászorítva a sebre, átkötötte vele a még mindig szivárgó sebet a lábán. A sátrat felállította egy fához erősítve, becipelte a megtálat pokrócot és lefeküdt. A mellé telepedett állat melegítette a hűvös éjben, de ő azt nem érezte lába fájdalma, sebláza miatt. Reggelre a dagadt lába lelohadt, bár még fájón

húzódott a seb. A patakban nyárssal a kezében várta, úszik-e arra hal, amit kifoghatna. Régen rájött már, ha neki farkas barátja van, nem finnyáskodhat, neki is nyersen kell megennie, amit talál, mert ellenkező esetben elvesztené a barátja tiszteletét. Harmadnap reggelén elindult hazafelé. Még bicegett. Az állat egy ideig követte, aztán elmaradt tőle. A sziklaoromra felkapaszkodni, bármennyire is jól érezte magát, külön tortúra volt. Azt az utat, melyet máskor egy óra alatt tett meg, most majdnem fél nap alatt tudta csak megtenni a fájós lábával. Amikor hazaért, első dolga volt pálinkás gyolccsal letörölni – mint egyedüli fertőtlenítő szerrel a sebe környékét, majd meghúzta a butykost, hogy az ital belül is elvégezze a fertőtlenítést. Hát, elvégezte az valóban, amit kellett. Gabó berúgott tőle és részegen aludt másnap délig. Akkor viszont olyan éhes volt már, hogy fel tudta volna falni az egész világot. Hát, ha az egész világot nem is falta be, de megevett sülve egy csík szalonnát hagymával és kolbásszal. Még kenyere is volt hozzá, mert eszébe jutott, hogy legutóbb a kovásztalan kenyér maradékát egy vászon-zsákban a kamrába tette. Jól jött most az a kis darab is. Napokon át kúrálta, pihentette a lábát. Csak az új hagymákat öntözte meg az ablak előtti földdel teli ládákban.

Ahol a sebet kívágta, maradt egy kis mélyedés. Ennek a sebhelynek a fájdalmát hosszú ideig érezte, főleg az időjárás változásaikor nyilallott.

A természet részeként gyakran tapasztalta, hogy az erdő figyeli lépteit. Ha hazajött valahonnan, mindig megjelentek a madárcák, amelyeket etetni szokott, és köztük olykor megérkeztek a már elszemtelenedett gerlek és a csókák, varjak is. Néha tréfásan meg is fenyegette őket, hogyha továbbra is kicsipkedik a friss zöldborsókat a kertben, ő a fiókákat fogja egyszer megenni. Nem is gondolta akkor, hogy ez talán be is következhet hamarosan. Néhány nap után orkánszerű viharos szél zúgott végig a Szeleta-tetőn. Felkavarta, magával sodorta a sziklaösvény kevés porát, kitépte a sziklahasadékokban megkapaszkodó még zsenge fűcsomókat és magával repítette az idejében el nem bújó kicsiny bogarakat. A szél az ablak előtti madárszállást erősen lóbálva hol a sziklafalhoz, hol az ablakhoz verdeste. Mégsem lehetett ez a szállás olyan jól megépítve a madarak által, mert kiesett a két gerle. Az egyiknek eltörött a két lába, a másiknak az egyik lába és a szárnyai. Először sínbe akarta tenni a törött végtagokat, ezért elindult az erdőbe, hogy nagyon vékony fadarabkákat vagy ágdarabkákat találjon, amikkel segíteni tudna ezeken a madarakon, no meg kalitkát csinálna a gyógyulásukig. Ilyeneket nem talált, de a patakparton rálelt két már jól fejlett varjúfiókára, melyek szintén pórul jártak. Ekkor gondolt arra, hogy a madarak gyógyulása nem biztos, talán soha sem lesznek repülőképesek, kár értük bármit tenni. Jobb lenne, ha a vadgalambokból és a varjúfiókákból levest főzne. Biztosan gyenge lesz az a leves, mert a fiókákon hús nincs elegendő, de szárnyas levest enne! Ha egyszer kigondolta, meg is valósította. Gombát pirított hagymával, kenyérlepenyt aprított a zsírba, aztán megtöltötte vele a megtisztított madárcákat és zöldséges levesébe belefőzte azokat. Furcsa, nem megszokott volt a leves íze, de nem volt rossz. Elégedetten törülte meg utána a száját.

- Ha otthon elmesélném, el sem hinnék, hogy varjúlevest ettem, és nem volt rossz!

Jártában, keltében sokféle kőzetet látott és „lakásához” csaknem mindegyikből felhasznált valamennyit. Talált agyagos területet, homok-követ, pala-hegyet, a Fel-tónál likacsos kőzetre talált. Ezek az érdekességek újra és újra elgondolkoztatták. Még Sabadon mesélt arról Goró Lajos bácsi, hogy egyáltalán nem biztos, hogy egy barlang – mint az övé – mindig a hegyormot díszítette. Lehet, hogy a föld akkori szintjén alakult ki, csak a természeti változások, a hegység emelkedése következtében került ilyen magasra a nyílás. Arról, hogy milyen volt régen, az ott élt ősi emberek tudnának beszélni, akik annak idején lakták nemcsak a Szeleta-barlangot, hanem a Kecskelyuk-kő barlangot itt a közelben és a Bükk hegység számos más barlangját, sőt még Miskouczon az Avas-hegyi barlangokat is. Arról is tudott, hogy nem csak ősemberek éltek Miskouczon és környékén, hanem későbbi népek; kelták, sőt még a magyarok egyik ősnépének tartott szkíták és avarok is. Gabó büszke volt a barlangjára és mindazokra a történetekre, amelyeket ennek a vidéknek egykor élt állatairól, így a kardfogú tigrisekről, a mamutokról, a medvékről és más állatokról hallott.

A hosszú és hideg tél után a tavasz nagyon változékony időjárással köszöntött be. Nem hiába mondták, hogy itt van a „bolond április”. Egyszer hideg volt, mord szél fújt és fojtó köd telepedett hegyre, völgyre egyaránt. Másnap meleg szél borzolta a haját és olyan kellemessé tette a levegőt, hogy lekíváncozott róla a nyúlászörme kabát. Változékony, kiszámíthatatlan idő jellemezte a májust és a nyarat is, amikor a legkevésbé várható időben hirtelen lehűlés következett be. A 25 vagy még magasabb hőfokú nap után majdnem a fagypontra süllyedt a főmérséklet és ráadásul a metsző hideg szél az apró szemű esőt az ember szemébe vágta. Nehezebben, lassabban fejlődtek a szabadban a növények, otthonában újra fűteni kellett. A tüzelő gyors fogyása miatt újra a fakivágást kellett előtérbe helyezni. Igaz, mivel egyet már kivágott, volt némi gyakorlata, mégsem ment egyszerűbben és gyorsabban, mert előregedett korhadt fát nem talált, csak tömött levélkoronájút. Nem fészkelte rajta madár. A fa kivágása után, ismét esők jöttek több napon át. A hideg párás időben megnáthásodott, s bár láza nem volt, mégis legyengült. Már júliusban járt a naptára szerint, amikor végre otthon volt a fa, de a hagyma még a földben volt, nem akart megnőni a túl sok eső miatt. A karalábé kirepedt és a repedést rovarok kezdték szívogatni, melytől a zöltség úgy nézett ki, mintha penész jelent volna meg rajta. A káposzta szépen hozta a leveleit egymás után, de hernyók jelentek meg rajta, melyek egyre több levelet megrágtak. A gabonaszárak még mindig zöldek voltak. A sok eső miatt nem indult meg az érési folyamat. Gabó a lassan múló betegsége miatt bágyadtan nézte, mi lesz így a munkájából. Azonban két nap múlva „Szent Péter” megunt a föld öntözését. Meleg napsugarakat és meleg szelet küldött. A föld, az eső és a nap arany heve, fölnevelte, megérlelte, aratásra kínálta fel a beérett gabonát. Ezt a gyors beérést látva Gabó attól kezdett félni, hogy ha nem sikerül időben elvégezni a

betakarítást, jöhet jégeső vagy más istencsapása, és akkor hiába volt a sok munka, mégsem lesz mit ennie télen.

Nem jégeső jött, és nem aszály, de ami helyette jött, az is Isten csapása volt. Egyik nap, amikor a nap lenyugvóban volt, felvörösölt az ég alja. Gabó nem látta jól, hogyan vöröslik az ég, mert annak a színéből meg tudta állapítani, hogy csak a naplemente csodálatos színjátékáról van-e szó, vagy erős szél várható-e. Az erdő mögött kitartó vörösséget látott Gabó. Később gyenge füstszagot érzett. Amikor azonban tömegesen futó állatokat látott végigrohanni a hegyormon, akkor már tudta, hogy baj van. Ezekre a jelekre az őt körülvevő erdő állatai is futásnak eredtek. A fészkekben az új madárnemzedék még nem erősödött meg, a fiókák még kicsik voltak, még nem repültek ki, amikor fenyegetően közelgett vész.

Ég az erdő! Ég az erdő! – ötlött fel benne a rémítő gondolat. Bár, még messze lehetett, de egyre inkább hallani lehetett a száraz fű és az égő aljnövényzet sustorgását, a lábon álló fák pattogását. Menekültek a nyulak, őzek, vaddisznók. Egy hiúzt is látni véltek. Egyszer csak két borzas kicsi vadmacska jelent meg az ösvényen. Két hónaposak lehettek. Nem volt erejük futni, egyhelyben lapultak. Lehet, hogy nem ők futottak, hanem az anyjuk egyenként hozta őket idáig a szájában az írhájukat fogva a nyakuknál. Itt állt meg az anya pihenni, vagy azért, hogy visszamenjen a többi kicsinyéért. Hamarosan megjelent az anyjuk. Ahogy Gabó megindult a kicsi macskákkal a barlangja felé, az anyamacska követte őket. Bevitte vendégeit, húst tett eléjük. Bár az állatkák a rémülettől még reszkettek, nem kérték magukat. Nekiláttak az evésnek. Az anyamacska csak pár falatot nyelt. Látszott rajta a nyugtalanság. Itt hagyva övéit, elindult az erdő egy távoli része felé. Talán oda, ahol a többi csemetéjét hagyta. Gabó kiment és a lépcsőről figyelte, hogyan harapózik a tűz egyre tovább, mikor ér a barlang közelébe, vagy eléri-e egyáltalán. A közeli kotorékból a róka család rémülten a rét felé igyekezett. Az idő most gyorsan repült, a hegygerinc elnéptelenedett, távolról egyre jobban hallhatóvá vált hogyan harapózik tovább és tovább a tűz. Eldöntötte, nem fog elfutni, hiszen úgy sem tud hová. Legrosszabb esetben itt a barlangjában fog megsülni a hőségtől, de ő itt marad. Felötlött benne, nem sokára eléri a tűz a mostani fakivágás helyét és akkor a tavasszal oda telepített sok fiatal facsemete az aljnövényzettel együtt elég. Mégis új reményt ébresztett benne az a tény, hogy a két erdősáv határán ott van a kettős sziklakőr sor, amit ő helyezett el. Háttha az a kősor fogja megállítani a tüzet, mert az aljnövényzet nem tud majd továbbégni, és megáll a tűz. Még a nem távoli erdőrész felé figyelt, amikor észrevette az alacsonyan szálló sötét felhőket.

- Adj, ó Uram esőt! Száraz a föld, repedt a föld, kitikkadt az aljnövényzet, azért borult lángba olyan könnyen! Adj esőt Mindenható! Adj esőt, oltsd el a tüzet! Ne vedd el az erdő és lakóinak életét! – esdekelt. Ezután eszébe jutott, hogy régi népeknél voltak mágusok, sámánok, akik kérték Istent eső küldésére, és ha imájuk meghallgatásra talált, nagy tiszteletnek örvendtek. Pillanatig sem gondolta, hogy szerény imája talált meghallgatásra, de minden jel azt mutatta, hogy nagy eső készülődik. Érezte, hogy az eső meg-

oldhatja ezt a szorult helyzetet, megmentheti az erdőt. Ezt várta, ezt kívánta teljes szívével. Nem akarta megvárni az eső eleredését, bement a „házba”. A kis család békésen aludt az ő ágyán. Nem zavarta őket. Tett fát a tűzre, lefeküdt a másik ágyra és ő is elaludt. Nagy égháborúra ébredt. Mennydörgött, villámlott, a szél tépte és recsegett a fákat, és ömlött az eső. A két cseppség felébredt és az ajtó elé állva jelezte, máris indulnának. Ekkor jutott az eszébe, hogy az anyaállat még nem jött vissza. Kinyitotta az ajtót. Előtte a földön agyonázva egyedül kuporgott szegény anyamacska. Gabó csak reggel engedte útjukra őket. Többé nem találkoztak.

A vendég

Egyik munkával töltött nap követte a másikat. Gabó áttörte az utolsó méternyi likacsos kőzetet is. A Sabadról hozott holmik között talált kúthenger, vaslánc, pléh vödör és a hengerforgató vasnyél most jó szolgálatot tett. A fahengerre felszerelte a vasláncot, rögzítette, majd az egészet kútköpennyel vette körül, nehogy a vízhozáshoz szükséges szerkezet beleeshessen a kút üregébe. Otthon naponta látta ezt a kútszerkezetet, de most, neki kigondolni, hogy melyik alkatrész hova kerüljön, nagyon embert próbáló, keservesen nehéz feladat volt. Végül mégis sikerült működésbe hozni a kút szerkezetét. Határtalanul büszkén és boldogan töltötte meg az összes üresen álló edényét kútja vizével. Nem volt az a víz vörös, mint az álombeli. Igazi víz színe volt, és az íze is tiszta, kellemes. Csodálatosan jó volt.

- Van vizem! Van vizem! Saját vizem, saját finom tiszta vizem van, és nem kell többé letről cipelnem a patak vizét! Mindig félttem, hogy gőtéét, békáét, vagy valamilyen féreg petéjét megiszom vele! Most már nem kell tartanom ettől! Boldog vagyok! Nagyon boldog vagyok – ismételte. Olyan, az a víz, amilyennek lennie kell egy húsz méter mély kút vizének. Ez a kút teljesen az ő munkája! Boldog és büszke volt.

Igaz, hogy a likacsos kőzetet már csak az ő vastagságának és a veder szélességének megfelelően törte át, és nem az egy méterszer egy méteres kút szélességűre, de erre a kicsiségre már nem adott. Közben azonban mivel az álma ismét visszatért a kút lefedésére vonatkozóan, ezért a vizes edények feltöltése után leszerelte a kutat, alkatrészeit a pincéjében elrejtette. Ezután a kút nyílására visszatette a fedő követ és arra visszarakta a kőhalmot is. „Biztos, ami biztos” – mondotta magának –, „bizonyára nem véletlenül figyelmeztetett az álom. Jó lesz, ha a kutam léte rejtve marad, ha csak én tudok a létezéséről.” Még a krumpli, a tengeri és a zöldségek voltak kint a földön, mivel a gabona is már a kamrában pihent.

Ekkor eszébe jutott, hogy ezzel a húsz méteres létrával csinálnia kell valamit, nem tarthatja odabent a barlangban, mert akadályozza a szabad mozgásban, azon kívül, nincs szüksége rá. Az ablak előtti úttól lefelé a hegy aljáig méregetni kezdte a távolságot, vajon, a létra végigérné-e úgy, hogy az leérjen egészen. Így látszatra nem tudta megítélni, ezért még tett hozzá egy ölnyi pótlást és vas ráfokkal meg is erősítette, ösz-

szecsavarozta a létradarabokat, hogy a toldott részek és az eredeti biztosan tartsák egymást, szét ne váljanak. Aztán minden létrafokhoz még egy vas pálcikát is odakalapált erősítésül. Ezután a kikészített vaskampókat beleakasztotta az ablak alatti vasrúd-
ba, mely az ajtót rögzítette a kőfalba. Bekente agyaggal, aztán abba belenyomkodta a kőtörmelékét, hogy azzal együtt kössön meg a burkolás a létra rögzítésének érdekében. Ezzel elkészülve leeresztette a létrát a hegyről. A létra alja jól feküdt a hegyoldal kőomlásos részén. Nem lehetett mozgatni lenn a füves részen sem. Láta, szükség esetén akár ott is lemászhat, ha éppen meg akarná spórolni a kerülőutat egészen a patakparti kaszálóig. Örült, hogy ezt a feladatot is jól megoldotta. Az év hátralévő része csendesen telt, a maga megszokott ritmusában minden jó oldalával. A természet olyan volt, mint-
ha csak ő érte hozta volna nyíló virágjait, mintha a madarak csak neki daloltak volna, a nyár, az ősz csak érte lenne. A természet az állandóan meg-megújuló pompájával egyre csak gyönyörködtette. Teste erőtlől duzzadt, lelke tele volt boldogsággal. A következő fa kivágása jobban ment, a hiányzó fa helyére pedig fenyő magoncot ültetett. Naponta csodálta, mennyire erőteljesen és szabályosan fejlődik, és hogyan illeszkedik be új környezetébe. A leégett erdőrészek megújultak, új erőre keltek.

Ez, a már itt töltött harmadik tél újabb tennivalókat hozott. Faháncsból és kukoricacsuhéból cipőket, csizmákat, kalapokat font. A fából készített benti székeire borítokat készített. Szőnyeget is font vékony vesszőkből, hogy azokon járjon a hideg napokban. Sokkal kellemesebben esett a járás így, mint korábban azok nélkül. Fenyőfából virág- és tájképeket kezdett faragni. Ez az újabb bütykölés is sok örömet adott. Olyannyira, hogy még egy ilyen képet a csendes társa fekhelye feletti falrészre is felakasztott. A tél most is nagyon hideg és elhúzódozó volt, de amikor mindent vastagon beborított a zúzmara, olybá tűnt az egész táj, mintha gyémántból lenne. Minden ragyogott, szípor-
kázott a ráeső napfényben, még a vaddisznó sörénye is csillogott, aztán ezerfelé szállt ez a ragyogás, amikor az megrázta magát. A következő év tavasza is hozta a maga formáját. Sikeresek voltak a nyúl és őzvadászatai, ismét megteltek hússal a kamrái. Nem volt semmilyen anyagi dologra szüksége, csak a megszokott életritmusra. Olykor még felmerült a távoli otthon képe az övéivel, de aztán mindig történt valami új, ami lekötötte és nem foglalkozott kacska lába miatti bajaival sem. Pedig az időváltozások meg-
viselték, ilyenkor fájt a rövidebb lába, pihentetni kellett napokig. Így jött el a harmadik június, és vele a nyári meleg.

Nem volt semmi tennivalója, sütkérezett az ablak alatti padon, élvezte a pihenést, amikor hirtelen árnyék borult fölé. El sem tudta képzelni, mi lehet az. Mint olyankor, amikor váratlan dolog érte, most is először csak az egyik szemét nyitotta ki, majd utána a másikat is. No, a látványtól el is ment gyorsan minden kedve. Nem lehetett kitérni a nem kívánt látogató elől. Gabó, mióta a természetben élt, az meggyógyította a Merész-
ék által okozott lelki sebeit. Most, hogy Merész Karcsi megjelent, rossz tréfának látta, semmi többnek. Tudta, ingerelnie nem szabad ezt a kiszámíthatatlan embert, nyugodt válaszokat kell adni neki és ki kell térnie előle, hogy ne akadjanak össze. Hadd menjen

ez az ember, ahová akar. Remélhetően ez a természeti környezet nem fogja tartóztatni sokáig, aztán visszatérhet élete a megszokott kerékvágásába – gondolta.

- Hol jársz itt? – kérdezte fel sem kelve a fektéből.

A vendég nem számított erre a viselkedésre. Felbőszítette. Ingerülten szólt a házigazdára:

- Így fogadod a hírhozót? Te kitaszított!

Gabó megérezte, hogy megint baj készül. Gyorsan felült és egy hirtelen mozdulattal átölelte az érkezettet.

- Ül le mellém – kérlelte. – Biztosan régen úton vagy és elfáradtál. Lovon érkeztél, vagy gyalog jöttél? – érdeklődött tovább. – Mi hírt hoztál? Mi újság?

- Csak sorjában! – morogta Merész Karcsi úr. Szétnézett, majd folytatta: Gyalog jöttem. Már nincs lovunk.

Gabó kérdően nézett rá. Mere aztán elmesélte, hogy mindent eladtak Molnár Bertinek, aki ezután a feleségével gondoskodott róluk, amíg lehetett.

- Miért nem gondoskodnak most is? Nem volt az jó nektek? – kérdezte.

- Nem azért, hanem mert apa meghalt, én meg elmentem világot látni.

- Mi okozta édesapád halálát? – tudakolta tovább Gabó.

- Megharapta egy patkány apa orrát, ami elfertőződött. Ő pálinkával gyógyította kívül-belül. Alig jött haza, máris elment valahová, és senki sem tudta hol jár nap mint nap. Egyszer csak ott találták meg ahol anya meghalt. Agyonütötte egy villám, ami a kaszájába csapott bele. A falubeliek azt suttogták, hogy apát a saját makacssága és az alkohol ölte meg.

- Sajnálom apádat – mondta Gabó. Sokáig éltetek együtt, most rossz lehet, hogy nincs már, ugye?

Mere nem válaszolt, csak nézett bambán maga elé. Egy ideig hallgatott, aztán bejelentette, hogy neki már nincs hová mennie, itt fog élni ezután. Enni kért. Gabó adott a déli ebédmaradékból, hogy egye, mert azt nem kellett melegíteni.

- Csak ennyim van, mert nem számítottam vendégre – mondta mentegetőzve. – Holnap lesz friss étel újra, mert nem főzök minden nap.

- Ha nem mindig főzöl, mit eszel közben?

- Ehető faleveleket, gyermekláncfű és csalán levelet, ha nincs más nyers zöldségem. Ha még van, akkor azokat, és babot. – Válaszolta Gabó, mire Merész Karcsi bátyó elfintorította az orrát.

- Nekem ne állati, hanem emberi táplálékot adj!

- Itt nincs tejtermék, nincs tojás, ritkán van hús, mert nem vadászok gyakran, és nem is mindig tudok lőni nyulat. Ha azt akarsz enni, akkor, rossz helyre jöttél!

- Nem baj, ha nincs elég, megeszem, amid van, aztán megyek tovább – mondta Mere, cseppet sem biztatón. Most érezte csak igazán Gabó, hogy nagy baj készül, de megpróbált higgadt maradni. A nap lemenőben volt és a levegő hűlni kezdett.

- Gyere be, ha itt akarsz éjszakázni – hívta a vendégét. Meggyújtotta a tüzet, előkészítette a konyhai fekhelyet és vacsoraként zsíros kenyeret kínált hagymával és sárgarépa teával.

Mere nem akarta a főtt sárgarépát megenni a teából, kiköpte. „Barátja” sajnálkozva jegyezte meg, hogy itt annyira kevés az igazán jó táplálék, hogy ő a sárgarépát is megszokta enni, mert jót tesz a szemnek, a gyomornak és a májnak.

- Italod más nincs? – kérdezte tovább Mere. – Jelezte, hogy ha van valamilyen erős itala, akkor mesélne tovább is.

Gabó nem akarta kibontani a pincét a borért és a pálinkáért, nem akarta, hogy vendége megtudja, miket rejteget az ágya alatt, ezért azt válaszolta, hogy legjobb esetben erdei málna levélből tud neki teát főzni, mert a leveleket nem régen szedte le, ezért azok megőrizték a zamatukat. De Karcsi bátyónak ez nem kellett. Ruhástól dőlt le a szalmazsákra, egy idő múlva azonban megkérdezte, hogy Gabó nem kíváncsi-e az övéire? Elmesélte, hogy Gabó apja Ádám, egy vadászaton leesett a fáról, ahová éjjelre felmászott aludni, és megütötte a fejét. Ez már másodszor esett meg vele. Azóta nem tudja, hogy négy fia és egy lánya van, csak a két fiatal fiát dédelgeti, arra sem emlékszik, hogy Gabó a világon van.

Másnap a reggeli gomba sült volt hagymával és lepénykenyérrel. Gabó el akarta távolítani Merét, hogy addig vehessen elő lisztet a kenyérsütéshez, ezért elküldte az erdőbe fát gyűjteni. Ő meg néhány főzni valót zsákokban felakasztott az ablak elé állított faágak közé, mintha ott lenne az élelemraktára. Oda a hűvösbe tette be a zsíros bödönét, mogyorót, tökmagot, napraforgó magot és néhány vödör ivóvizet.

Mire Mere megjött, elkészült az újabb adag kenyérlepény, melyet Mere már fogyaszthatott is, ha akart. Sétára indult Mere a patak parton, hogy hátha talál valamilyen állatot, amit meglőhet, hogy azt egyen inkább a hústalan koszt helyett. Bár Gabó féltette a megszerzett javait, mégis inkább attól tartott, hogyan telnek majd együtt a napjaik, ezért azt ajánlotta, külön induljanak el vadászatra, hátha több lesz a zsákmány. Külön-külön indultak el vadászni, így is tértek haza. Egyiküket sem részesítette Diána istennő vadász szerencséiben. Amikor Gabó arról érdeklődött, hogyan telt el a napja, megemlítette, hogy járt itt egy szürke farkas, mely félelmetesen vicsorgatta rá a fogait. Ha még egyszer látja, rá fog lőni. Húsa nem lesz belőle, de farkas prémgallérja igen. Így majd nem megy üres kézzel haza. Nem sok sikert hoztak a vadászatok sem közösen, sem külön. Mintha a vadak szándékosan kerülték volna el őket. Mere már azt fontolgatta, hogy mivel ez az élet nem éppen neki való, haza megy. Egy reggel, amikor „vendéglátó” a reggeli edények mosogató levét öntötte ki a fákra, bokrokra, azt kérdezte tőle a „vendég”, miért él itt úgy, mintha kitaszított lenne. Merész Karcsi, a kérdésével meglepte a gyereket, aki kiesett egy pillanatra a szerepéből. Így történhetett, hogy Merész úr hirtelen meg tudta ragadni a fiú bőrmellényét. Magához rántotta, aztán erőszakos parancsoló hangon szólt rá:

- Szerinted erre az életre vagy hivatott? Csak szántani, vetni, aratni, tüzelőnek valót kivágni és kín-keservesen hazacipelni? Tulajdonképpen semmi érdekes és jó nem történik az életedben! Miért nem térsz haza?

Mielőtt Gabó szólhatott volna egy szót is, Karcsi bátyó újra ráförmedt:

- Válaszolj arra, amiket kérdeztem! Igazat szólj! Úgy mondd, hogy el is higgyem... – parancsolóan, szigorú atyaisággal csattant ez a felszólítás. Ezután teljesen váratlanul Karcsi bá' jókorát taszított a mellén. A gyerek egyensúlyát veszítette. Az ablak előtti utacska fa korlátját estében áttörve hanyatt esve zuhant rá a hegyoldal meredek, kőfolyásos oldalára.

Gabó annyira volt csak az eszénél az esésében, hogy visszaemlékezzék Iminek, a bátyjának a szavaira, ha így esne hátra, mindig emelje a fejét, sohase engedje le, mert az végzetes lesz a számára. Szörnyű fájdalom hasított a gerincébe, mielőtt letette a fejét. Nem bírt megmozdulni. Valahogy mégis sikerült visszanéznie. Tekintetével Merész Karcsit kereste. Behunyta szemét, aztán elvesztette eszméletét. Nem tudni meddig feküdt ott eszméletlenül. Arra tért magához, hogy eső áztatja az arcát. Kezdett visszaemlékezni a történetekre, és arra, miként nézett utána Merész Karcsi. Nem kérte, hogy ne haragudjon. Segíteni sem próbált. Ezekből arra következtetett, ismét meg akarta ölni. Bizonyára tudhatott apja szándékáról, mellyel Gabót nem csak a faluból akarta kiszakítani, hanem az élők közül is. Igen, rájött már erre Gabó korábban is, de ez az újabb felismerés nem adott neki megnyugvást. Ennek ellenére az élni vágyás, az életigénylés így is dolgozott benne, hogy mozdulni sem tudott háta fájdalma miatt.

- Jó tíz métert csúszhatott és a meredeken két éve lefektetett létra vagy egy méterre feküdt tőle, tehát azt elérni külön művészet lesz – gondolta. Közben, az eső elállt, az éj leszállt. Tudta, reggelig már el sem tud innen mozdulni, itt kell éjszakáznia a nyirkos hegyoldalon takaró nélkül. Ekkor magába fordulva kezdte biztatni magát, hogy elhitesse a tudatával a teste érzeteivel ellentétben, hogy nem fázik;

- Az éj meleg, nem fázom, csak azért vizes mindenem, mert izzadok és nem az esőtől. Melegem van, a nap melege tartja bennem ezt a hőt, melytől a ruhám hamarosan megszárad, nem fogok megfázni. Jól érzem magam, kellemes itt.

Az éj folyamán sokszor elmondta ugyanezt, amíg el nem aludt. A kelő nap sugarai már száraz ruhában találták és új erővel felvértezve próbálta először a keze ujjait, majd a lábujjait megmozdítani, megmozgatni. Nagy fájdalmat jelentett ez a mozgás, de örömmel állapította meg hogy él, és a mozgás is megy. Úgy gondolta, hogy ha ez megy, képes lesz majd más mozgatót is végezni, hogy segítsen magán. Megpróbálta oldalra fordulva felmérni, milyen messze van a létrától. „Sokra, nagyon sokra” – sóhajtotta, majd újabb erőgyűjtéshez elengedte magát, hogy pihenjen. Tudta, Mere kész életveszély, rá nem számíthat, ezért magára van utalva, csak ő segíthet magán, más nem. Lázasan dolgozott az agya, mit tegyen, miként érje el a létrát, melybe, ha meg tudna kapaszkodni, már nem csúszna le a meredély sziklaömlésén. Ha fel tudna mászni a létrára, annak fokaiba kapaszkodva, fokról fokra lépve vagy ereszkedve lejuthatna a hegy aljára.

ban levő, tegnap rakott szénakazalig. Abba befúrva magát akár egy-két napot is eltölthet, amíg egy kicsit össze tudja szedni magát. Meg volt az új életcél. Tervezni könnyebb, mint a tervet végrehajtani. Fejjel lefelé feküdt, nem látta mi van a feje mögött. Megpróbált valami kapaszkodót találni maga mellett teljes kinyújtott karjával, de csak a kocka alakú zúzalékot markolta újra és újra. Aztán, ezeket a megmarkolt köveket megpróbálta a helyükről elseperni, eltolni a markával. Makacsul folytatta ezt a műveletet, amikor egyszer csak egy stabilan álló szikladarabot ért el a keze. Megragadta, és próbálta magát ahhoz közelebb vonszolni. Amikor ez sikerült, ismét keresni kezdett maga mellett egy kapaszkodási pontot. Az erőlködés már-már hiábavalónak tűnt, amikor hirtelen megcsúszott a lába és hasra fordult, bár nem jutott közelebb a létrához egy cseppet sem. Ez nem volt komoly eredmény, de legalább, ha felemelte a fejét, már megláthatta a létrát és alul a szénakazalt is. Újabb keresés, újabb eredménytelenség következett, melyek után ismét pihennie kellett. Kis idő múlva ismét igyekezett elrugaszkodni a helyéből, de most nem közelebb ért a létrához, hanem még lejjebb csúszott és mintha kicsit távolabb került volna attól. A létrától valóban távolabb került pár centivel, de közelebb került egy somfához, mely közte és a létra között nőtt. Végre megvethette a lábát a fatörzsnél. Innen aztán egy merész lendülettel sikerült elrugaszkodni, és elkapni a létrának a felé eső szárát. Kézfejről a bőr lejtett az apró kövek súrolásakor. Vérezni kezdett a horzsolás, de már nem törődött vele. Ez volt a legkevesebb baj, ami eddig érte. Ismét pihenés következett, de ez már megkönnyebbülést adott. A létra alját elérni már egyszerűbb feladatnak mutatkozott, hiszen most már két kézzel és a lábaival is képes volt megkapaszkodni, támaszkodni. Áldott volt a gondolat, hogy oda helyezze ezt a kútásó létrát! Az utolsó napsugarak hulltak már a földre, amikor elérte a szénakazalt. Korábban ottfelejtett horgas széna-villájával magára és maga köré húzta a kazal széna kötegeit. Amikor elvackolt, akkor döböntette meg a gondolat, hogy a létráról nem lefelé, hanem ellenkező irányba kellett volna másznia, mert akkor a barlangot érte volna el, nem pedig a hegy alját. Hogyan fog innen felmászni a barlangig? Erre a kérdésre még nem kaphatott választ.

A lágy esti szél rezegtette a fák lombjait, halkán zúgott az erdő. Az erdő ismert neszezése és a jó illatú széna kellemesen elzsongította. Mély álomba szenderült. Két napig aludt a kimerültségtől. Felébredve rettenetes éhség kezdte gyötörni és az a gondolat, vajon hol van most Merész Karcsi? Nem fogja-e megint megkísérelni, hogy megölje? A szénavilla segítségével felállott. Tett néhány lépést a kazal körül. Az ott nővő mogyoróbokor leveleiből egy maroknyit a szájába tömött. Elszokott már a falevelek és a fű rágásától, de muszáj volt, hogy legyen valami a gyomrában. Boldogan állapította meg, bár a gerince fájdalma enyhült egy kicsit, így megkísérelheti, hogy a barlanghoz közelebb kerüljön. Nem merte vállalni a Farkas-völgy felőli hosszabb utat. Úgy gondolta, mégis a létrán fog felmászni. Néhány létrafok megtétele után parányi sárga virágokból álló virágtövet vett észre két létrafok között. Percekig ott maradt, nem kapaszkodott tovább. Csodálta a kis virágtövet, mely a szinte semmi földdel nem rendelkező

kőomlason mégis meg tudott kapaszkodni és sárga virágocskáival örömet ad neki. Úgy érezte, hogy ez a kis lény az ő életét példázza. Alig volt lehetősége az itt megmaradásra, mégis sikerült neki. Ez egy példa. Ezt az akaratot, ezt az élni akarást kell továbbra is magáévá tennie és akkor nem lesz baj, megmarad a jövő számára. Ezután ismét kapaszkodni kezdett, és hamarosan új erőre kapva elérte a létra felső fokát, majd kinyújtott kezeivel megkapaszkodva a barlangbejárat mellett rögzített hagymásládába, sikerült felhúznia magát. Felállt. Körülnézett. Mere nem volt sehol. Kinyitotta az ajtót. Karcsi bent sem volt. Gabó belépett és becsukta maga mögött az ajtót. Hazaérkezett. Első dolga az volt, hogy meleg eledelt készítsen magának. A kamrából kihozott egy darab szárazkolbászt, hagymát és krumplit vett elő, szárított gombát és csicseri borsót áztatott be vízbe. Rövid ideig ázni hagyta őket, de aztán nem törődve azzal, hogy még nem puhulhattak meg eléggé, tüzet gyújtott és főzni kezdte az ételét. A borsószemek nem puhultak meg eléggé, ezért az egy órán át történő főzés után is kemények maradtak. Gabó mit sem törődött azzal, hogy még nem főttek meg eléggé. Megette. Megrágta azokat úgy, ahogy voltak, azután bebújt az ágyába a berakott meleg köveihez. Sokáig pihent másnap és harmadnap is. Nem sietett sehová. Nézegette a barlang mostani belsejét, felelevenítve magában annak az eredeti képét, amilyen volt az ő ide érkezésekor. Egyenetlen volt a bejárat rész, hát még az oda vezető ösvény, alig tudott oda fentről lejutni. Az még egy kutyának is szűk hely volt. Ő alakította ki az egészet olyanná, amely most már neki a „modern embernek” elfogadható lakhellyé vált. Lefaragta az egyenetlen falakat, feltöltötte a hepehupás és mély padlószintet a kútból kiásott földdel és a lentről hozott kőtörmelékkel. Bejárat kőfalat emelt, kutat ásott, ablak díszítette a kapuzatot. Faágakból és gerendákból emeletet épített, a téli tartózkodást vesszőből font szőnyegekkel tette komfortosabbá. Szobái kemencével fűthetőek, lehet ott kenyeret is sütni, vannak élelmiszerek, víznek és vetőmagvak elhelyezésére való kamrái. Ha lenének kecskéi vagy juhái, azoknak is lenne helyük itt a bejárat részén, éppen úgy, mint ahogyan a valamikor ott élt emberek használták juhhodálynak télre a barlangot. Elégedettség árasztotta el az elért eredményeit szemlélve. Azután visszatértek a gondolatai Merész Karcsihoz.

- Csak ő nem hiányzik ide – gondolta. S mint mindig, amikor valakit emlegetnek, akkor az meg szokott jelenni, most is így történt. Néhány nap múlva egyik délután kitárlt az ajtó és belépett a nem kívánt látogató.

- Megértél? – ennyit kérdezett, de mivel a kérdezett nem válaszolt, egy idő elteltével közölte, hogy haza megy másnap, de az éjt még itt tölti. Este kiültek az ablak alatti padra a teliholdat nézni és a sabadi kutyákra emlékezni, melyek ilyenkor egész éjszaka vonyítottak vagy ugattak. Itt egy halk pisszenés sem hallatszott. Mély csend vette körül őket.

- Téged becézgetett édesanyád? Szeretgetett? Mesélt neked, játszott veled? – kérdezte váratlanul.

Gabót meglepte a szíves kérdés.

- Igen, amíg nagyon kicsi voltam, de később mesét csak nagymama mondott, mert ő ért rá erre. Édesanyám sokat dolgozott. Ő a rólam való gondoskodással fejezte ki az irántam való szeretetét.

- Téged megszeretgetett édesanyád? – kérdezte óvatosan.

- Igen, gyakran vett ölbe. Egyik meséjére ma is emlékszem. Elmondjam? Meghallgatod? – kérdezte várakozóan.

- Hát persze! Szívesen! – válaszolta Gabó kíváncsian.

- Tényleg elmondjam?

- Várom – nyugtatta meg Gabó.

„A Holdistennő”

Hol volt, hol nem volt, volt a Földön egy sűrű sötét erdő, zúgó levelű fákkal és a fák között egy kerek tisztással. Azon a tisztáson ült egyszer három nyuszi testvér. Nem egyszerre születettek voltak. A legidősebb és a legfiatalabb között egy év korkülönbség volt, a középső fél évvel volt fiatalabb a bátyjánál. Amint ott ültek és beszélgettek, jól látszott, hogy vezetőjük a legidősebb volt, mert ő bántóan kérkedett az erejével és ügyességével. Végül azt ajánlotta; tartsanak futóversenyt, hogy a másik két testvérkéje is elismerje az ő vezető szerepét, ha eddig nem látták volna az ő ügyességét, okosságát, azt, hogy ő mindkettőjükénél mennyivel többet ér.

A két fiatalabb testvér bár így is látta, hogy bátyjuk mennyivel ügyesebb náluk, mégis belementek az ajánlatba, remélve, hátha ők is megmutathatják, hogy ők is okosak és ügyesek és ki tudja, hátha kettőjük között lesz egyikük a legügyesebb, a legerősebb, aki a leghamarabb ér a célba. A legidősebb testvér kijelölte hát célként a futóverseny nagyon távoli végpontját, aztán mind a hárman futásnak eredtek.

Mind a hárman gyorsan, az erejüket jól beosztva futottak, de úgy az út felénél már eléggé elfáradtak. Ledőltek pihenni. A legfiatalabb olyan fáradt volt, hogy mindjárt elaludt. A két idősebb nyuszika hamar kipihente magát, aztán hátrahagyva alvó öccsüket, együtt ismét futásnak eredtek a távoli cél mielőbbi elérése érdekében. Hajtotta őket a győzelemvágy és nem törődtek egyedül maradó alvó testvérkéjükkel. Amikor a cseppség felébredt és fivéreit nem találta meg a közelben, keservesen sírva fakadt. Nem tudta merre van a cél, a hozzá vezető erdei utak közül merre induljon el a hold ezüstjével már teleszórt tájon. De legjobban a testvérei cserbenhagyása fájt.

Hát, amint ott üldögélt egy bokor mellett és sírdogált, a sírását meghallotta és megsajnálta őt a Holdistennő. Karjára emelte a cseppséget, letörölte hulló könnyeit és kedvesen vigasztalni kezdte az apróságot:

- Ne búsulj nyulacská! Segítek én neked! Nézd, itt van három szép nagy répa. Egy a tiéd, hogy új erőre kapj tőle, és tudd folytatni utad a távoli célig és onnan hazáig. A másik kettő a két testvéredé, hogy ők is erőre kapjanak majd azon a helyen, ahol a

fáradtság majd újra meglepi őket. Nézd, itt van mellettem az ezüst létrám. Ezen mássz le az erdőbe. Ott edd meg a répát és várj nyugodtan, amíg a testvéreid utolérnek téged. Hidd el, holt fáradtak lesznek, de csodálkozni fognak, hogyan juthattál te egészen a cél közelébe, holott nem futottál el mellettük. Nektek együtt kell megtennetek a célig, a hátralevő már csak kicsi távolságot! Az idősebb testvéreid, ha valóban okosak, rá fognak jönni arra, hogy te azért nem tudtad velük együtt teljesíteni a hosszú távon a futást, mert korodnál fogva vagy gyengébb és erről nem tehetsz.

Nyuszika megköszönte a répát, a bölcs szavakat, és Holdistennő kedvességét, a vele való törődést. Aztán elbúcsúzott, lemászott a létrán és megvárta testvéreit egy útszéli bokornál.

Amikor a két testvér meglátta öccsét, nagyon elcsodálkozott. Csodálatuk tovább nőtt, amikor megtudták, hogy fiatalabb testvérük miként kapott segítséget éppen magától a Holdistennőtől. A két cserbenhagyó nagyon elszégyellte magát.

- Holdistennőnek igaza van – mondta némi gondolkodás után a legidősebb testvér – mert a távoli célért való küzdésünkkel nem az a legfontosabb, hogy melyikünk ér oda legelőször. Futóversenyünkkel a valódi célunknak azt kell tekintenünk, hogy a futás gyakorlásával tapasztalatot gyűjtsünk, egymást szeretettel segítve készüljünk fel arra, hogy az erdei futóversenyen a korosztályunkban mi lehessünk a bajnokok. Ez a szeretetteljes viselkedés ad majd nekünk békés boldogságot és erőt a céljaink eléréséhez.

- Tetszett a mese. Szépen adtad elő Karcsi bácsi – jegyezte meg elmélázva Gabó, mire Merész Karcsi bá' megjegyezte:

- Anyám okos is, jó is volt. Szerettem.
- Elhiszem – mondta Gabó és ajánlotta, most már menjenek be, mert késő van.
- Isten veled! – köszönt el tőle Karcsi, és bevonult a helyére aludni, de amikor már mindketten lefeküdtek, újra megszólalt:
 - Holnap kora reggel megyek el, amikor még alszol.
 - Isten legyen veled is Karcsi bácsi! – búcsúzott tőle Gabó, mire Karcsi olyan választ adott, mely azt mutatta, hogy mostanra Merész Karcsi agya már visszabillent a régi állapotába:
 - És, vigyen az ördög minél messzebbre?

Az erre adandó méltó választ, hogy „úgy legyen”, a házigazda csak magában merte ki mondani.

Karcsi eltávoztása után Gabó életébe beköszöntött az „Aranykor”.

III. RÉSZ: ISTEN AKARATA SZERINT

Áncika

Merész Karcsi távozása után napokig nem történt semmi új, csak a maga faragta kecskebábukat vette elő egyre gyakrabban. Azokat nézegetve idézte fel sabadi kecske-tartási ismereteit. A barlangbejáratnál kialakított egy kecske ólat. Annak falánál elkezdett kazalba felhalmozni szalmát, szénát, vékonyabb cserjék ágait, kórokat, kukorica szárát és csöveit, mert tudta, mennyire kedvelik azokat a kecskék. Érett benne az elhatározás, hogy a Majlát községben lakó beszédes gazda ismerősétől vásároljon két kis kecskét. Leveszöldségeiért kéri majd cserébe azokat. Zöldségeit a gazda mindig nagyra értékelte, amikor tejet venni ment hozzá, és azt adta a tejtermékekért. Annyira sóvárgott már az állat után, hogy este ezzel a gondolattal feküdt le, reggel ezzel ébredt. Álmában kecskéket látott. Ezzel az álmképpel ébredt. Néhány pillanatig még arra is gondolt, hogy ennyi felhalmozott takarmány láttán, de a vágyott kecskék nélkül valaki joggal mondaná, hogy balga lélek. Mégis egyre erősebben hitte, kell történni valaminek. Rá kell találnia vagy nyúlra, vagy más szénaevő állatra, melynek jó lesz ez az összegyűjtött takarmány.

Néhány nap múlva egy reggel, amint kinyitotta a szemét, mekegést hallott. Először nem hitte el, hogy azt hall, de azért mégis csak kirohant a barlangból, és mit ad Isten, ott látott a kapu előtt két szép kecskét. Az egyik teljesen hófehér volt, a másiknak a hátán volt egy szabálytalan alakú fekete folt. A fehérnek szakálla volt, az hím volt, a másik a nőstény. Majdnem olyanok voltak, amilyeneket fából faragott ki még az előző télen. Behajtotta őket az óljukba. Szénát tett eléjük és kíváncsian várta, vajon elfogadják-e a kínált eleséget.

Amíg az állatok ettek, ő kirohant megnézni, van-e pásztor a környéken, akinek ezek a kecskéi és eltévedhettek. Ám sem akkor, sem később nem talált sem kecskenyájra, sem kecskét őrző pásztorra. A kecskék nála maradtak. Legeltette őket amikor ideje engedte, de akkor is vitte őket magával, amikor a földjére ment a szükséges mezőgazdasági munkákat végezni. Boldog volt. Itta a tejuket, most már ehetett túrós tésztát, készített még füstölt sajtot is. Az egészségesebb ételek meghozták a maguk eredményét. Kiálló csontjai eltűntek, mert teste kigömbölyödött, hasán egy kis hurka keletkezett. A haját és arca szőrzetét gyakrabban kellett levágnia az ollóval, megférfiasodott.

1791. június elején egy meleg délelőtt a kecskékkal együtt lement a patakhoz, mert meg akart fürödni és haját akart mosni. Remélte, hogy most nem lesz az úton forgalom és nyugodtan megtisztálkodhat a patak friss vizében. Már messziről látta, hogy valaki áll a patakban. Testére tapadt hófehér ruhája teljesen megmutatta lányos, de nagyon vékony alakját. Egy darabig még elnézte a megható jelenséget, majd rövidet köhögve felhívta magára az idegen lány figyelmét. A leány lassan megfordult, és zavartan a csu-

pasz melléhez emelte az egyik kezét. Gabónak úgy tűnt, mintha kicsit meghajolt volna feléje.

- Ki vagy, és mit keresel itt? – kérdezte Gabó.
- Hát Te ki vagy, és mit keresel itt? – kérdezte vissza a kislány.
- Frőlich Gábor vagyok, röviden Gabó, és itt lakom a közelben.
- Virág Anna vagyok, innen messze lakom, és nem tudom, most hol vagyok.

Gabó nem értette a nevet, de úgy tett, mintha tudomásul vette volna.

- A Farkas-völgy mellett vagyunk most, amelyen át én ide kerültem - mondta Gabó. Én, bár tudom, hogy merre visz a falum, Sabad felé az út, mégsem mehetek oda vissza, mert a társaim azért hoztak ide, hogy megóvják az életem. A te falodat hogy hívják?

- Mi Répásnak hívtuk, mások Répáshutának nevezik. Fenyves erdők övezik a falut nagy hegyek között. Kirándulni jöttem ki a májusi erdőbe a barátaimmal szekéren, aztán mire ebéd után felébredtem, egyedül találtam magamat. Nem tudom hová tűntek a pajtásaim. Erdőrésről erdőrészbe mentem, de nem találtam meg a hazafelé vezető utat, hiába kerestem. Ha akarod, később részletesen elmesélem az életemet – ajánlotta. – Te kivel élsz itt?

- Az én történetem is hosszú, majd én is elmesélem neked, ha kíváncsi vagy rá. Folytasd, amit elkezdted, ráérek, megvárom, amíg elkészülsz. – ajánlotta Gabó. Elővette a furulyáját és elkezdett játszani rajta. Már szépen, szívhez szólóan szólt a furulyája. A kislány kijött a patakból, hosszú szőke haja tincsenként össze volt kötve két-három helyen is. Amikor megszáradt és kibontotta hajfonatait, egyenlő távolságonként hullámos lett a szép hosszú haj. A furulya muzsikájára felemelte karjait, összekulcsolta kezeit a feje felett, és mint a szellőben lengedező virágszál, hajladozni kezdett Gabó előtt a muzsika hangjaira. A kislány élvezte a zenét is, a táncolást is.

- De szépen táncikálsz! – kiáltotta Gabó. – Szép tánci! Szép tánc!

A kislány nem értette egészen a fiú kiáltását, csak az utolsó szó hangzott ismerősen neki. Magára mutatott, és így szólt:

- Igen. Áncika vagyok. Áncika – ismételte meg. – A kecskék honnan vannak? – kérdezte.

- Isten adta őket – válaszolta Gabó meggyőződéssel, majd megismételte a korábban mondottat:

- Szépen táncikálsz! Szépen táncolsz Áncika! Áncika, ha velem akarsz jönni, oda ahol én élek, akkor, gyere! Ha nem akarsz velem jönni, elviszlek a diósgyőri paphoz, hogy ő vigyen haza a szüleidhez.

Áncika bólintott.

- Jó. Veled megyek most, aztán majd később elmehetünk ahhoz a paphoz.

Összeterelték a kecskéket, a Farkas-völgnél felkapaszkodtak a hegygerincekre és haza sétáltak. Amíg hazafelé bandukoltak, a kislány elmesélte a történetét. A falubíró apjával és édesanyjával a Bükk hegység egyik falujában élt addig a végzetes kirándulásig. Van

egy nagyon jó barátja, aki az apjának béresként dolgozik és tőle idősebb. Pistinek hívják. Ez a fiú egyszer azt mondta neki, hogy kihallgatta a falu bábáját minden titkok tudóját, aki Áncikáról azt mesélte suttogva a falu öregjeinek, hogy Áncika nem a bírójuk saját lánya, hanem, másvalakiké, olyanoké, akik rokonságban állnak a bíró feleségével. A bíró neje ötödik hónapjában áldott állapotban volt, amikor elesett, a hasát megütötte és a gyermekét halva megszülte. Ekkortól tudta már a bába, hogy a bíró felesége többé nem szülhet gyermeket. Sírt, rítt a bíró felesége mindig, amikor meglátott egy kisdedet. Egyszer azonban elmentek egy másik faluba meglátogatni a bíróné nővérét. Ott alig egy hete született meg a pár tizenharmadik gyermeke, a hat fiú és a hat lány után. Ő volt Áncika, akinek akkor még neve sem volt, meg sem volt keresztelve. Kicsi volt és soványka, minden bordája kilátszott. Ő volt a nem várt és nem kívánt gyermek, mert akkor a család már megélhetési gondokkal küzdött. Amikor a bíróné karjára emelte ezt a csenevész apróságot, feltámadt benne az anyai ösztön. Magához szorította a pólyában a cseppséget, aztán többé le sem tette. Az ottani falu papja azt mondta, vigye el magával és nevelje fel, mintha az a vérszerinti gyermeke lenne. Bíró uram egyetértett asszonyával. A gyermek anyja lefejt a tejéből és azt mondta hűgának: keverje az anyatejet tehén vagy kecske tejével, hogy az anyatej sokáig tartson. Ha majd az elfogy, adhatja neki már a tehén vagy a kecske tejét, mert a baba el fogja azt fogadni. Így történt, hogy a kicsit hazavitték Répásra. A bíróné sokáig nem mutatkozott a falu előtt, aztán pedig azt mondta, hogy a korábbi szüléskor nem tudták, hogy ikerterhességéből csak az egyik gyermek született meg halva. a másik megmaradt, megélt és megszületett, bár ő is korábban és nagyon soványan, és még nem is otthon, hanem akkor, amikor a testvérénél volt látogatóban. Répáson a falu népe hitte is meg nem is a történeteket, de mindenki hallgatott a bábával ellentétben. A kisgyermek az Anna nevet kapta a falu védőszentjéről, Szent Annáról. Még az is furcsa volt a gyermekén, hogy mindkét kezén hat ujjal jött a világra. Mivel ő a bíró lánya volt, akadt barátja bőven, aki dicsérte a szépségét és okosságát, mások a haja színét, mely a faluban a többi gyermekétől teljesen elütött. Bíró uramnak és a neijének is barna haja volt, így a gyermek a megjelenésével sehogyan sem illett a környezetébe. Hiába mondta a bíróné, hogy az ő leánykori családjában volt ilyen hajszín, és ez jelent meg most az ő gyermekénél, a gyermek pajtásai nem érezték Áncikát maguk közül valónak. Irigye is akadt, mert a bíróék annyira kényeztették egyetlen gyermeküket, hogy életnagyságú babát faragtattak neki és a bíró felesége varrt rá különböző fodros ruhákat, hogy azok tetszenek a kislánynak. Áncika – ahogyan Anna nevét becézve palócosan mondták – hiába adta oda játszani a babát más falubeli kislányoknak, azok mégis irigykedtek rá, és ez az ellenséges érzés egész májusig elkísérte. Egy falusi mulatságon vette észre, hogy az egyik, tőle idősebb barátnője milyen szemekkel nézett Pistire. Amikor ezt látta, mindjárt azt gondolta, hogy Áginak tetszik Pisti, talán elszereti tőle. Pisti a táncmultság után azt súgta a fülébe, hogy ha Áncika megnő, akkor Pisti őt fogja feleségül venni, mert nagyon szereti. Amikor Ági barátnője elkérte Áncikát a szüleitől, hogy engedjék el vele kirándulni a zöldbe, a bíróné készítette el az

egész gyerektársaságnak a magukkal viendő összes elemózsiát, sőt még málnaszörpöt is adott fűzvesszőből fonott borítású üvegben, hogy semmiben ne lássanak hiányt. Áncika mamája a jó szívű: Irmus asszony boldog volt, hogy kislányát ennyire szeretik, hogy magukkal hívják kirándulni. A gyerekeket a bírók szekere vitte ki az erdőre. A lovakat az egyik megbízható falubeli fiú hajtotta füttyöreszve. Rá merték bízni, mert már máskor is hajtotta azokat és nem volt soha semmi baj. A táborozásra kiszemelt réten a lepakolás után a gyerekek énekeltek, ugráltak, játszottak. A kislányok ruhája pillangóként repdesett az enyhe szélben. Később, amikor már elfáradtak és ledőltek pihenni a rét fűvére, a kocsit hajtó fiú erőszakoskodott Áncikával. A fűben a hátán fekvő kislány kezét a földhöz szorította, majd ráfeküdt, és kényszeríteni akarta, hogy tegye szét a lábait és csókolózzon vele. Ő szabadulni akart, de a lányok kinevették, és bízatták a fiút, hogy teheti nyugodtan, amit akar, mert nincs itt Pisti, aki megvédje a szerelmét. Nagy Pali egy idő után mégis elengedte a zokogó lányt és még vigasztalni is kezdte, ne sírjon már, nem akart ő rosszat. Miért ne lehetne ő Áncika párja, jobban is illene hozzá, mint Pisti, aki nem akart velük jönni. A Pisti elleni vádra Áncika azzal válaszolt, hogy nem hiszi ezt a mesét, mert Pisti bizonyára nem is tudott erről a kirándulásról. Ezután kezdtek enni, inni, majd páros táncot jární Nagy Pali sípszavára. Pali hozott valamilyen savanykás vizet, azt itták mindnyájan. Áncika talán többet is ivott, mint a többiek, mert őt váltig kínálgatták, hogy igyon már és ne búsuljon! Inkább örüljön a szép tavasznak! Miután a szekérbe visszaraktak minden edényt és egyéb holmit, ledőltek a fűbe kipihenni a nagy evés ivás fáradalmait. Áncika pillái lecsukódtak, elaludt. Amikor felébredt, egyedül volt, mindenki és minden eltűnt mellőle, kivéve egy kevés húsmaradékot a közelben fekvő kendőben. Azt nem sokáig tudhatta magáénak, mert egy hamarosan megjelenő feketés szőrű farkas a kendőt a fogaival elhúzta a fákig és megette a benne lévő húst. Áncika nem tudta mit tegyen. A farkas nem bántotta, senki emberfia nem volt, aki haza vezethette volna, nem volt hol éjszakáznia, nem volt kihez szólnia. Amikor a farkas elindult a rétnek egy távoli pontja felé, követte azt gondolva, hogy ez a farkas vagy fel-falja, vagy megvédi, de mivel neki nincs hova mennie, valahol mégis éjszakáznia kell. Még az is lehet, hogy az állat hálópelye jó lesz neki is. A farkas behúzódott egy földalatti üregbe. Ez az üreg lett későbbi otthona neki is és a farkas-falkának is. Amikor a farkasok vadat ejtettek, ő is kapott pár falatot, bár a legtöbbször csak lerágott csontot szopogathatott. Az üregben éjjel ő melegítette a farkasokat, azok meg őt. Nem fázott meg, nem lett beteg. Amikor tud fogni halat a patakban, azt megosztja a farkasokkal. Így él, mióta elkerült hazulról. Az állatok jók, nem bántották eddig. Csak az ember öl passzióból. Nem tudja, miért segítik ezek az állatok, de ő nagyon megszerette a fekete és szürke farkast is.

Van egy különös élménye egy nagy eső okozta áradás idejéből, mely gyakran eszébe jut.

Zavaros vízzel hömpölygött a medrében egy Szinvához hasonló, egyébként kis patak az erdő alján, ahol ők meghúzták magukat éjszakákra. Vize ki-kicsapott az árteré-

re, s olyankor a fel-felugró halak kiugrottak a parti fövényre. Látna a farkasok, hogy a halak ott vergődnek a vízmosta fűzfaágak között és nem tudnak visszaúszni, készenlétbe álltak és ugrálva vadásztak rájuk. Aztán amikor már megtömték a bendőjüket, újabb farkasok álltak a helyükre. Nagyszerű lehetőség volt ez a jóllakásra. A falkavezér tisztét betöltő feketebundás farkas hozott két halat Áncikának és a fiatal farkas fiaknak is. Azonban váratlanul ennek a remek mókának vége szakadt. A vízáradat egy feketének látszó valamit sodort magával, mely hol megfeneklett a mederben, hol kifordulva a helyéből tovább sodródott a vízben. Nemsokára egy vízhullám éppen előtte tette le. Egy sötét színű magas szárú férfi bakancs volt. El sem tudta képzelni, hogyan kerülhetett a vízbe. Pár hét múlva, amikor a farkasokkal újra ott járt, már nem látta sehol sem a bakancsot. Lehet, hogy egy újabb vízhullám betakarta a magával görgetett hordalékkal.

Az elhangzott történetből értesült Gabó arról, hogy a kislány alig egy hónapja került el hazulról, és hogy sokat éhezett, szenvedett azóta. Isteni csoda, hogy egyáltalán életben maradt. Azt is elmesélte Áncika, hogy amikor Gabó a gödörbe beleesett, a szürke farkas kezdte el odahúzni a gallyakat. A szürke farkas erőfeszítését látva, a vastag ágakat már ő lökte le, de hiába nézett le utánuk, mert az a fiú mással volt elfoglalva, nem nézett fel, nem vette észre őt. Gabó megkérdezte, miért nem szólt le hozzá Áncika, ha már ott volt. Áncika azt válaszolta, hogy minden emberben van büszkeség, és talán Gabó nem vette volna jónéven, ha akkor a szorult helyzetében látja őt egy idegen.

Mire Áncika az életéről szóló mondanivalója végére ért, elérték Gabó otthonát a Szeleta-barlangot. Gabó először nem akarta megmutatni, hogy hol van az élelmiszereit tartalmazó kamrája, sőt a kutat sem akarta megmutatni, de olyan aranyos volt a kislány, hogy mégis mindent sorra megmutogatott neki a gabona és zöldséges kertjeivel együtt. Mivel a pincéjében lapultak sabadi női ruhák és cipők is, Áncika válogathatott, hogy mit akar magára öltetni a már elkoszolódott és kissé el is rongyolódott fehér, fodros ruháskája helyett. Szállása a konyhában lett, de Gabó szarvasbőr párnát készített a feje alá, és neki adta a másik lószőr plédet, hogy azzal takarózzon be.

Nap-nap után Gabó mindent megmutatott a kislánynak és elmagyarázta hogyan él itt, mit miért csinál, hol vannak a szántóföldjei, a szalmát hogyan szárítja, és hogy miért kell újratömnie új szalmával időnként a szalmazsákokat, vagy a szárított zsáktömő fűvel a feje alatti szarvasbőr párnát, melybe nem tud libatollat szerezni. Elmagyarázta, ha a leányka nem tudná, hogy mit, mikor kell vetni, és mikor aratni, mikor, melyik gyógynövényt kell csokorba gyűjteni. Melyek az ehető erdei bogyók, melyek az ehető gombák, és ezek közül melyeket kell mindjárt elfogyasztani, és melyek amelyek alkalmasak a szárításra, hogy téli eleség váljon belőlük.

Egyik nap a kislány mesélt a Répáshutát körülvevő erdők szélén élő pillangókról, bogarakról, sőt még egy olyan sáskajárásról is, amikor a sáskák egy részének fehér, a szitakötőkhöz hasonló szárnyaik voltak. Miután a környéken mindent lerágtak, ami zöld volt, mintegy parancsszóra a földre hullottak, és többé nem mozdultak. Neki úgy

tűnt, hogy ez Isten büntetése, mert a sáskák nem tudták mi az elég és, halálra ették magukat. Csak a kevesebbet evő zöld színű sáskák repültek tovább. Az itt maradottak a madarak, vakondok, gyíkok, egerek és kígyók zsákmányát képezték.

Másik nap Gabó mesélt kirándulásáról a Kaszás réten, illetve az oda vezető útról, melyet még az ómassai kohó üzemvezetője említett neki.

Mózsi bácsival, az üzemvezetővel történt találkozásakor elfelejtette megkérdezni, hogy a Kaszás-rétre vezető útra hol tud rácsatlakozni a Szeleta-tetőről. Mivel nem ismerte ezt a helyet, ezért először elment oda, ahol az üzemvezetővel beszélt, és csak utána tért rá a megjelölt útra.

Reggel nagyon korán indult. Éppen csak felkelt a nap. Hideg pára fedte az erdőt. Kicsit fázott, ezért igyekezett gyorsabban menni a szokottnál. Az őskohónál harapott és pihent egy keveset, aztán megkereste a bevágásokkal megjelölt fákat a rétre vezető úton. Azok a bevágások voltak a jelek, hogy merre kell mennie.

Nagyon sokáig gyalogolt már, amikor észrevette, hogy több órával elmúlhatott dél, mert a nap sugarai már kezdték nagyon laposan, kis szögből érni a földet. Megijedt, hogy ha itt érne az este, sőt az éj, talán meg is fagyna, mert nem hozott magával semmilyen hideg ellen való holmit. Onnan, a Dolka-tetőről csodálatos kilátás nyílt a környező hegyekre és a köztük megbújó völgyekre, de sem a Farkas-völgyet, sem a Forrás-völgyet nem tudta felfedezni. Rájött, hogy csak előre haladhat, visszafelé nem, mert napszálltáig sem érne vissza a jelzett út elejére és akkor még hol van a barlangja!

Előtte két út mutatkozott. A jobb oldalit választotta, mert az kissé lejtett, tehát lefelé vezethetett, no meg a fák ágai fent összeértek. Olyan volt, mint egy templom belseje. A természet templomát látta itt maga előtt. Elkezdett futni a sima úton, melyet egykor fakitermelők alakíthattak ilyenné. Az életéért futott, bármilyen neheze is esett. Amikor már alig kapott levegőt, megállt pihenni és közben hallgatózni kezdett, nem hall-e valahonnan bármilyen hangot, amit követhetne. Ahogy ott fülelt, nagyon messziről mintha mekegést hallott volna. Arra gondolt, bizonyára az ő pásztorának a kecskéi lehetnek. Hogy a kecskéket elérje, a hangjuk irányába, a hegyoldalon lefelé átlós irányban kezdett el futni az erdei fák között. Most nem jutott eszébe az óvatosság, hogy figyelje az avarfelszínt, az esetleges mélyedéseket kikerülje, nehogy valamilyen töbröbe becsússzon. Talán az Isten vezérelte ezen az útján. Egy idő elteltével ismét megállt, hallja-e még a kecskék hangját. Azt ugyan nem hallotta, de meghallotta a pásztorfurulyát. Így ahhoz tájolva magát, ismét szaladni kezdett. Még kétszer állt meg, hogy megtudja, vajon jó irányban halad-e. Mindvégig hallotta azt az egyedi és csodálatos furulyaszót. Aztán az utolsó tíz méter után elfogytak a fák, csak a meredek hegyoldal volt előttte. Ezt a távolságot, a fenekén csúszva tette meg, kezével hajtva magát előre. Sikerült éppen ott elérnie a Forrás-völgy bejáratát, ahol a Szeleta-tetőre szokott feljárni, a hegy lankás oldalán.

Kimondhatatlan megkönnyebbülést érzett. Mire a nap vérvörösen alábukott a szemhatáron, hazaért. Boldogsága nem ismert határt. A fáradsága sem. Olyan kimerült

volt, hogy az éhségét már nem is érezte. Bedőlt az ágyába és reggelig moccanás nélkül aludt nem hallva meg, sem a hazaérte utáni rövid ideig tartó eső hullását, sem az eső múltával feltámadó szél zúgását, ahogyan rázta a barlang előtti fákat. Reggel azonban, amikor kibújt az ágyából, látta, hogy éjjel fagyott, mert a nap sugarai akkor kezdték megolvasztani az éjjel megfagyott tócsát az otthonához vezető úton. Derűsen gondolt vissza előző napi vállalkozására, a bejárt óriási területre. Leginkább azzal volt megelégedve, hogy idejében hazaért.

Áncika hozzábújt, megölelte.

- Nagyon büszke vagyok rád, hogy ilyen ügyesen oldottad meg a nehéz helyzetedet. Annyira szeretlek! Én is ilyen szeretnék lenni – mondta, és egy pusztit nyomott Gabó arcára.

- Még azt mondd el, voltál-e beteg azóta, hogy itt élsz.

- Igen, de csak rövid ideig tartott egy-egy kis megfázás. Kikúráltam magam gyógyfűvekből főzött teákkal és fürdőkkel. Azonban, amikor a Kaszás-rétről elhozott virágtöveket vittem el Vilma néninek Diósgyőrbe, hirtelen havas eső jött, és mire Diósgyőrbe értem, bőrig áztam. Már ott olyan piros voltam, mint a tűz lángja. Vilma néni nem engedett haza. A tiszta-szobában dugott ágyba és két hétig úgy ápolt, mint a saját édes gyermekét. Nála gyógyultam ki a tüdőgyulladásból. Ápolt, mint a neki legkedvesebbet. Felgyógyulásom után megszidott, mint a saját gyerekét, miért voltam annyira felelőtlen, hogy e miatt a pár virágtő miatt az életemet kockáztattam, holott arra nem csak nekem, hanem másnak is, másoknak is szüksége lehet még. Amikor a korholására azt feleltem, hogy ezeknek a virágoknak a színe olyan lesz, mint Vilma néném arca pírja, azt válaszolta, látja már, hogy teljesen jól vagyok. A bókölásom már érett férfit mutat, ezért viselkedjek is akként. Nagyon megszerettem őt.

- Öröömre szolgál majd, amikor megismerem a „pótмамádat”, akinek igaza volt azzal, hogy megfedett! Én is tudok ám történetet, többet is!

- Kalandjaidról?

- Ezek az események nem velem történtek meg. A Szinva patakon működő vízimalmok egyikéhez fűződik, régen élt emberekről szól.

- Mesélj róluk, kérlek, mert én biztosan nem ismerem azokat – kérte Gabó, és visszaadta a pusztit.

„A történeteim főleg a Molnár-sziklának nevezett nagy fehér sziklához kapcsolódóak, melyekről nekem a diósgyőri öreg pap bácsi regélt, aki pár éve meglátogatta a falum népét, hogy személyesen gyóntassa meg a híveit. A pap bácsi három történetet is ismert arról a szikláról, bár szerintem csak kettő lehet belőle igaz, a harmadik a másodiknak a változata lehet. Mindhárom történet szomorú, bár csak a két utóbbi szól boldogtalan szerelemről. Én sohasem fogom megcsalni, becsapni azt, akit szeretek, a férjemet, mert aki engem megszeret és párjául választ, az meg fogja érdemelni a hűségemet.

Az első történet cselekménye még a keresztes háborúk idejére nyúlik vissza és a címe:

A Keresztes vitéz

Az egyik bükki faluban élt egyszer egy erős, okos, ügyes legény. Egyformán értett a furkósbothoz és a kardhoz, tudott rejtőzködni, vadászni és az erdei vadakból étkeket készíteni. Mi több, jól ismerte a gyógyítást, a gyógyfüvek erejét is. Nem csoda hát, hogy neki kellett elkísérnie gyakran a Diósgyőri vár urát a különböző hadi útjaira. Így lett kísérője a várúr keresztfiának is, amikor ő a „Szent Földre” ment harcolni. Amikor onnan megtértek, már későre járt az idő. Messze lakott a vártól. Így arról határozott, hogy először a Szinva menti faluban megéjszakázik a testvérénél, aztán kerül majd a hazafelé vezető útra.

Már sötét volt, amikor elérte a fivére háza közeli malmot. Éjszakai szállást kért a molnártól elmondva, hogy a fivérét éjnek idején nem akarja zavarni, ezért kér tőle a molnártól szállást. Van pénze, meg tudja fizetni a szállást. De a molnár elutasította, mondván, nem lesz hűvös az éj, ha nem akar a fivére házában aludni, elalhat kint az erdőben egy bokor alatt. Menjen oda, mert ő idegent nem fogad be. Az ember ezután mégis elment a fivére házához. Testvére nem, csak az asszonya volt otthon, de hiába magyarázta annak, hogy ő kicsoda, az asszony nem ismerte meg, nem engedte be. S amikor ő a pajta felé vette útját, hogy ott töltsen az éjt, és majd reggel továbbmagyarázza kilétét, az asszony tolvajnak nézte és elkezdett kiabálni: Rabló! Rabló! Hej, emberek, rabló van itt! Hej, emberek, kapjátok el! A kapuk kinyíltak, vas-és favillás emberek jelentek meg és rá akarták vetni magukat a legényre, aki megijedve befutott az erdőbe. Azt remélte, majd reggel igazolja őt a testvére, ha előkerül. De a falu népe még az éj egy részében is üldözte, aztán folytatta nappal is. Ő pedig futott árkon-bokron át, át az erdőkön, tüskés erdei növények bozótján. Az ágak vágták, szúrták az arcát, az erdei gyümölcsök húsa, leve rászáradt az izzadság porával az arcára. Az emberek kitarotán üldözték tovább. Egyszer csak, amikor már majdnem beérték és meglátták arcát, utána leprást kezdtek kiabálni. Ő már semmit sem értett, semmit sem tudott. Csak határtalan rettegést, óriási félelmet érzett. Aztán hirtelen elérte a szikla csúcsát. Holt fáradt volt és tele keserűséggel szerencsétlen sorsa miatt. Egy pillanatra megtorpant, nem tudta mitévő legyen, aztán ugrott, mert mögötte és előtte is felhangzottak újra üldözői kiáltásai. Talán azt hitte a sötétben nem látva a szikla alatti mélységet, hogy az csak valamilyen árok lehet, amelyben meghúzhatja magát és így nyomát veszti az üldözői, reggeli fényben pedig majd kimagyarázza magát a fivére és annak házanépe előtt.

Amikor az utolsó lélegzetet vette lent, ahová zuhant, odaért a falu bírāja és rendelkezett: öntsenek egy vödör vizet a szerencsétlenre, hogy megláthassa ki ő és kitalálhassa, vajon miért akart éjnek idején a faluba mindenképpen bejutni.

A víz lemosta a halott összekaszabolt arcáról a porlepte verejtékkel együtt a vadgyümölcsök rászáradt levét és húsát. A jobbágnép az elhunyt lelke üdvéért porba hull-

va imádkozás közben megállapíthatta, hogy ez az ember nem volt leprás, és tolvaj sem lehetett. A közben hazaért és odaérkezett fivére pedig elmondta, hogy fítestvére olyan vitéz, olyan hős volt, mely nem termett az addigi évszázadok alatt magyar földön a jobbagyok között soha. Sajnos megölte őt az emberi ostobaság, áldozatul esett az átkos vakbuzgóságnak.”

A második történet szerint: „egy gazdag molnár lánya beleszeretett apja szegény segédjébe. A fiatalok házassági szándékáról a gazdag apa hallani sem akart, mert lányának egy közeli, hozzá hasonlóan gazdag, egy földbirtokos férjet szánt. Már kitűzték az esküvő időpontját, amikor a szerelmes pár végső elkeseredésében szerelmük beteljesedésére, hogy ha másként nem lehetnek egymásé, a közös halált választották. Kéz a kézben leugrottak a fehér szikláról.

Ekkor kapta a fehér szikla a Molnár Szikla nevet.”

A harmadik történet szerint; „egy idősebb gazdag molnárt a tőle sokkal fiatalabb felesége korban inkább hozzá illőbb legénnyel csalt. Amikor a molnár elment valahová, a legényember mindig megjelent és órákon át enyelgett szerelmével. Ezt a molnár megtudta, de először nem hitte el. Amikor megbizonyosodott a hír valóságáról, bánatában leugrott a meredek falú szikláról.”

Esküvő

Nagyon szép napok, hetek, hónapok köszöntöttek rájuk ezután. Együtt kapálgattak, együtt mosták a pataokban a szennyes ruhákat, együtt szárították azokat vagy a mező zöld fűvén vagy a bokrok ágain, együtt ettek, egymás melletti helyiségekben aludtak. Együtt figyelték a hangyabolyok szorgos hangyáit, a madarak énekét. Együtt keltek, együtt főztek, együtt ünnepelték a felkelő napot, és még sok minden mást is, sokat nevetve és beszélgetve.

- Hány éves vagy? Mikor van a születésnapod? – kérdezte egyszer Gabó. Mit gondolsz arról, hogy megünnepeljük a születésnapjainkat?

Megtudták egymástól, hogy Áncika 1791. május 29-én volt 12 éves, amikor a falujabeli gyermektársai kitalálták maguk közül, és Gabó is ugyanannyi éves volt, amikor ide elhozták a családjuk barátai. Gabó most, 1791-ben lett 18 éves.

- Még sokára leszel nagylány – jegyezte meg elmélázva Gabó, és nem folytatta titkos gondolatát arra vonatkozóan, hogy egyszer majd Áncika az ő felesége lehetne, hiszen Pistihez már nem tud visszatalálni.

Ahogy múlt az idő, Áncika teste kigömbölyödött a jó táplálkozástól. Egyre ritkábban emlegette régi barátját, Pistit, a tükörben egyre többet nézegette magát.

- Megszépültem, jegyezte meg egyszer – más lettem amióta itt vagyok. Nálad az élet egészen más, mint a farkasokkal való együttlét volt. Itt biztonságban érzem magam,

csak a szüleim hiányzanak. Ha tudnák, hogy itt vagyok, biztosan eljönnének értem és téged is magukhoz vennének – mondta elgondolkozva.

Gabó nem nagyon bánta, hogy nincsenek itt Áncika szülei. Már megszokott itt. A maga ura volt. E nőnemű lakótársnak a közelsége melegséget hozott az életébe. Szeretne volna olykor megsimítani a lány haját, vagy az arcát megcsókolni, de nem merte. Emlékezett arra, hogy mennyire rosszul esett Áncikának Nagy Pali közeledése. Nem tudta, nem haragudna-e meg rá a kislány, ha most ő közeledne ártatlan puszival és öleléssel felé. Úgy látta, ha a kislány valamit jól csinált és megdicsérte, Áncika ilyenkor piros lett, mint a pipacs. Sőt, néha még nevetni is kezdett. A kislány örül az elismerésnek. Ő is nagyon örült, amikor Áncika ismerte el az ő munkáját dicsérettel.

Így múlt el egyik hónap a másik után. A nagy hidegekben előfordult, hogy egymás mellé bújva aludtak, hogy egymást melegítsék. Eljött a Karácsony, s vele a fagyos éjszék, és a szintén hideg nappalok. Egyik este Gabó elővette a bort, megvizette a két adagot, mézet és fahéjat tett bele, aztán felkínálta a vacsorához. Az italt megízlelve a kislány haragra gerjedt. Kiöntötte és rárivallt a fiúra:

- Mit akarsz Te látor? Miért itatod velem ugyanazt, amit Nagy Paliék? Ki akarsz dobni, mint kutyát a hideg télbe? Ha ezt akarod, akkor lódulj te! Itt semmi helyed többé! – kiáltotta haragosan és ki akarta lökni Gabót az ajtón.

- Még szerencse, hogy Gabó megragadta az ajtófélfát, és nem járt úgy, mint amikor Merész Karcsi lelökte őt a szikláról.

- Mit csinálsz? Miért bolondultál meg? Mi a bajod, hogy ki akarsz lökni a saját otthonomból? – kiabált most már Gabó is.

A lány toporzékolt, vörös volt a felháborodástól és a haragtól és nem nézett rá.

Gabó tovább kérdezte a felindult lányt.

- Mit tettem, ugyan mondd már, mi a csuda bajod van velem? Nem voltam eddig eléggé kedves, rendes, jó fiú veled? Mi a bajod?

A lány válaszából tudta meg Gabó, hogy Nagy Paliék ugyanilyen italt itattak vele, ami után olyan mélyen elaludt a mezőn, hogy egyedül tudták hagyni. Gabó megértette a lánnyal, hogy neki esze ágában sincs leitatni őt, és nem akar hozzá úgy közeledni, mint ahogy azt Nagy Pali tette. Nem kell tartania semmi rossztól. Engesztelésül neki adta a másik nyúlászörme hálózását, hogy azzal takarózzon éjszaka, ne érezze a hideget. Másnap reggel vérfoltot vett észre Áncika szőrmetakaróján, de nem mert szólani miatta, mert közben belenyilallt a sejtelen: lehet, hogy Áncika most lett nagylány. Sejtelmére tekintettel ajánlotta neki később, hogy a „pince-raktárában” levő finom gyolcsokból való női holmikból, ha kell Áncikának valami, akkor nyugodtan felhasználhat bármit arra, amire akarja.

Elfogadta az ajánlatot. Ezután néha úgy viselkedett, mintha szégyellné magát valamiért, máskor elgondolkozó volt, ismét máskor táncolt, énekelt Gabónak mindent, ami csak eszébe jutott a gyermeket altató daloktól kezdve a nagylányok dalaiig. Kellemes társ lett, és úgy tűnt, hogy mindketten boldogok. Eljött az újabb év tavasza az

újabb mezei munkákkal, majd az újabb fakivágás kötelezettsége és a többi munkáé. A tavaszt a nyár követte ugyanúgy a természet rendje szerint, mint eddig.

Azonban az egyik nap déltájban az ég fátyolossá vált. Meglátva az ég különös sárga színét, úgy gondolták, jégeső jön. Ahogyan csak tudtak, lesiettek a létrán, hogy a zöldséges kert felé kifeszítsék a fűzfaszőnyeget és a csíkos lepedőt, hogy a kettő meggátolja azt, hogy a jég el ne verje az egész termést. Jött is nemsokára a nagy szemű eső. Azt gondolták, a jég közben elolvadt, így most már csak eső formájában hullik le. Azonban pár perc múlva még nagyobb cseppekben kezdett esni, és sárga agyagos volt a lehulló csapadék. A lepedők rogyadoztak az agyagtól. Már azt gondolták, hogy leszedik a borítást a zöldséges kertről, amikor újabb borzalom jelentkezett. Óriási zúgással sáskaraj érkezett és minden termést a földig lerágott, amit csak zöldnek látott. Jó volt a rosszban, szerencse a szerencsétlenségben, hogy ami sáros volt, az megmaradt, csak azt rágták le a sáskák, amit nem takart a sáros lepedő. Amikor végre eltűnt ez a rémség, megkönnyebbülve sóhajtottak fel:

- Megmenekült a zöldséges kertünk! Jutott a sáskáknak is, de több maradt nekünk!

Áncika megkérdezte Gabót, tudja-e, honnan jöttek a sáskák. Gabó azt válaszolta, hogy Goró Lajos bácsi a sabadi állattan-órán arról beszélt egyszer, hogy az ilyen különleges rovarok sokszor Afrikából jönnek a légáramlatokkal. Előfordult már olyan eset is valahol, hogy egy légáramlat békákat, vagy gyíkokat kapott fel és az esővel más vidéken tette le azokat. Áncika erre megjegyezte, hogy még szerencse, hogy nem kígyókat hozott az a fuvallat. Ennek mindketten egyformán örültek.

A Forrás-völgy füve lassan kezdte elveszteni a nyári zöld színét, ősszel nyíló virágok jelentek meg a fűszálak között. A löszös partfalból a fecskék indulófélben a nyárfák csúcsára szálltak. Hol ott üldögéltek, hol lerepültek, majd ismét fel. Sokszor olyan képet mutattak Gabóéknak, mintha egy régi kotta hangjegyeit látnák. Aztán egy nap, amikor Gabóék direkt azért mentek arra, hogy ismét megfigyeljék a fecskéket, eléggé jól repülnek-e már a fiatal madarak, meglepetésükre a fák kiüresedtek, a madarak már mind elrepültek. Ezután kezdte jelezni Gabó rövidebb lábának és veséjének görcsös fájdalma a hidegre forduló időt. Áncika mondta, hogy Gabó bizonyára éppen úgy érzékeny az időjárás változásaira (a napi hőmérsékletingadozásokra), mint az ő apai nagyanyja, aki azt mondogatta, hogy „csontjaimba érzem az időt”, és olyankor nem győzte eleget simogatni, masszírozni a térdét és egyik kezével a másik keze fejét. Télidőben kakukkfűből, zsályából, hagymahéjából egy-két borókabogyóval dúsított gyógyteát iszogatót, hogy elhárítsa a torokfájását. Apját az álmoság gyötörte olykor, ha melegegett az idő. Áncika anyukáját nem viselték meg az időjárás változásai, így ő a férje és anyósa bajainál azt mondogatta, szerencse, hogy nem vagyunk egyformák. Amikor neki van baja, a férje segíti, amikor a férjének és anyósának van baja, akkor ő vállal több munkát.

Lassan eljöttek a hosszúra megnyúlt árnyak, az éji fagyok, és az állandósulni látszó szeles nappalok. A szelek erősödése miatt az ég kitisztulva azúrkéken ragyogott. Nem

győzték eleget csodálni a természetnek ezt a szépséges megnyilvánulását. Javában haladtak az őszi munkákkal, amikor nem várt esemény kavarta fel az életüket.

Amikor Gabó éppen hazaért hozva a beszáradt széna utolsó mennyiségét, Áncika azzal fogadta sírva, hogy egy férfi meg akarta erőszakolni. Gabó sejtette, hogy kiről lehet szó, mert más ellensége nincs, az a rémalak diósgyőri sem lehetett. Bizonyára nem a vas-hengerelőktől volt, mert az biztos, hogy nem jött le ideig. A vashámorok munkásai nem járnak ennyire nagy távolságban egyedül, szabadon kóborolva. Az a borzalmas alak azonban nem bukkant elő újra, így megnyugodtak abban, hogy valaki idegen egy bükki faluból kóborolhatott arra, de szerencsére nem Mere.

Nem sokkal ezután ismét meglepetésben volt részük. Áncika lement a lépcsőn az „avar”, cserépfalú hálótermükbe egy kis délutáni szunyókálásra. Ott védett volt a szűnyogok marásától, téli időben pedig fűteni sem kellett, mert ott elegendő volt alattuk a szalmazsák és rajtuk egy vékony takaró. Nem fáztak, ott meleg volt. A lépcsőn lefelé haladva a bal kezével a falhoz támaszkodott, mely ennek a támaszkodásnak a hatására egy másodperc alatt beomlott. Mögötte egy üreg ásított.

Hívta Gabót, jöjjön, nézze meg, mit talált. Az üreg túl sötét volt fény nélkül, hogy meg tudják állapítani, mi van benne. Fáklyával bevilágítva látták, hogy az nem egy üreg, hanem elfalazott nyílása egy tágas másik barlangrésznek, sőt még az is lehet, hogy az ő barlangjuk folytatása. Nem úgy tűnt, hogy ember véste ki az üreget, sokkal inkább természetesnek tűnt. A földje ugyanolyan keményre döngölt volt, mint amilyen az ő barlangjuké, és hosszú volt, a végét nem látták. Dobtak bele köveket, de azok csak a földpadlón koppantak és nem vízbe estek, tehát a barlang száraz hely volt. Gabó felment a kútalkatrészekből maradt anyagokért. Levitték a még meglevő vasbilincseket és velük együtt a 2x30 méteres kötelet. Ezeket a barlangfolyosó falához rögzítették, hogy azok mellett haladva el ne tévedjenek, vagy el ne essenek a sötétben, mert a fáklya a jóformán csak a lábuk előtt világította meg a padlót. Érdekesnek találták, hogy a barlang falán találtak sárga festéssel egy kört. Valakik tehát, ezt alighanem forrás megjelölésére használták és, ha egykor pásztorok húzhatták meg itt magukat az állataikkal, ennek a forrásnak a vize bizonyára az italukat biztosította. A fáklyákkal továbbra is maguk előtt világítva haladtak tovább mindaddig, amíg egy elágazáshoz jutottak. Mészköszikla volt a másik folyosó oldala is, nem voltak rajta láthatók vízcsurgások miatti színek, cseppkövek. Körülbelül újabb 40 méter után a folyosó véget ért.

Visszatérve úgy gondolták, nekik ezekre a barlangrészekre nincs szükségük, ezért ahogy tudták, agyaggal kevert mészkőlapokkal betapasztották a nyílást. Úgy számolgatták, hogy a barlanghossz messze benyúlhat a Forrás-völgybe. Még az is lehet, hogy párhuzamosan haladhat a Kecskelyuk-barlang valamelyik ágával. Így már érthető volt miért annyira kopár és szegény talajú a Szeleta-tető, sőt a Dolka-tető. Elszaladt kissé a fantáziájuk, amikor azt gondolták, hogy még az is lehet, hogy a Kaszás-rét alatt is barlang, vagy zsomboly lehet. Még csoda, hogy ennyi növény megterem ezen a kopár tájon, és ami rajta található, az varázssossá teszi az egész tájat.

Az egyik délután, amikor Gabó a halászatból hazaért, Áncika azzal fogadta, hogy Gabó csak, mert egyedül volt, elképzelt magának egy „csendes társat”, aki lényegében nem is létezik. Gabó hiába bizonygatta, hogy de igen, a barlangfalnál fekszik annak a csontváza egy fehér kőlap alatt, Áncika megmutatta, hogy a mondott helyen nincs semmi, mert ő felvette a kőlapot, jó mélyen le is ásott és, ott nincs semmi. Gabó teljesen elképedt, hogyan tehetett Áncika olyat, hogy feldúlja valakinek a sírját. De azt, hogy a csontok és a dárda hova tűnt onnan, azt már egyáltalán nem tudta elképzelni. A pásztor éppen olyan nyomtalanul tűnt el, mint Jézus a sziklasírjából.

Másnap egész nap azon morfondírozott, hogyan, mikor vallja be ennek az édes kis lánynak, hogy szereti, hogy bolondul érte. A mezőről hazaérve, Áncika mintha megérezte volna barátja vívódását, ölelő karokkal fogadta és két puszi között azt súgtabúgta a fülébe, hogy meg kell kérniük a diósgyőri atyát, hogy adja össze őket. Gabót elöntötte a boldogság. Itt az idő, hogy bevallja az érzéseit. Boldogan adta vissza az ölelést és a puszikat, majd a kis padra leülve maga mellé vonta szerelmét. Irulva-pirulva vallotta meg, hogy mióta először meglátta, azóta tetszik neki, csodálata iránta nőtlen-nő, mert naponta talál benne új szeretnivalót. Úgy véli, hogy Áncikánál édesebb, kedvesebb, szebb, jobb, bájosabb teremtmény nincs a földön, imádja, már nem tudna élni nélküle. Amióta egy éjjel meghallotta Áncika fohását a Mindenhatóhoz, melyben a kegyeibe ajánlotta és kérte, hogy védje meg őt minden bajtól és búbánattól, azóta az életét már nem tudja elképzelni nélküle. Ha csak rövid időre nem látja, már hiányzik, és félti, nehogy baj érje, amíg ő nélküle valahol máshol jár. Kérte a lányt, erősítse meg hitében... Mielőtt folytathatta volna, a kislány a mutatóujját a fiú ajkára téve kérte, hadd beszéljen ő is, hogy mondja el; miként érez, hogy oszlassa el a kételyt, hogy nem csak hálát érez, hanem valódi, igaz szerelmet. Szemhunyorítás jelezte, hogy kezdheti. Áncika elmondta, hogy amikor találkozott vele és elkíserte az otthonába, akkor éhes is, szomjas is, álmos is, és kíváncsi is volt, milyen lehet a megismert fiú, aki itt él a vadonban. Később már nem akart elmenni az atyához, mert a fiút jónak, kedvesnek találta, a barlangbeli életet érdekesnek, izgalmasnak. Minél tovább élt itt, annál jobban megkedvelte, megszerette az őt vendégül látó legényt, és már nem akarta egyedül hagyni, látva, mennyire kell neki a társasága. Úgy gondolta, ha eddig a szülei belenyugodtak a távollétébe, amíg találkoznak újra, addig csak nem lesz semmi bajuk, örülnek majd neki akkor is. Úgy látja lakótársát, mint a sziklaszírtan álló szarvasbikát. Fejét büszkén emeli, válla, melle, nyaka erőtől duzzad, termete mégis karcsú, izmos karjai erőt mutatnak, szeméből jószág sugárzik, pillantása szelíd és mosolygós, ha rátekint. Ő nem csak csodálatos ember, de hős is. Még Répáshután a gyerekeknek a gyóntató pap mesélt Árpád fejedelemről, arról, honnan kapta a nevét. A pap így mondta: *„Árpád, a fejedelem fi, a nevét nem a magyar árpa szóról, a gabona magról kapta, hanem inkább a Krisztus előtt 740-ben élt hős királyról, akiről az Ótestamentum is megemlékezik. A Szent Bibliának írója a Királyok Könyvének II. részében a 18:34 alatt beszél így: »Hol vannak Khamat és Arpad istenei? Az, az Arpad (Arad, Arvad, Arphad, Arpad) nevű város a mostani Erfat nevű város közelében levő szír Alappotól*

északra feküdt, és 3 évig állott ellen az egyesült zsidó-bettita hadaknak, melyek el akarták foglalni. Arpad megerősítette a várat, majd többedmagával áttörte az ostromlók gyűrűjét – és a zsidók által írt biblia szerint – elmenekült, mint egy tolvaj.» A pap bácsi szerint „Arpad nem azért állott ellen 3 évig az ostromlóknak, hogy utána elmeneküljön, mint egy tolvaj, hanem sokkal inkább katonai segítséget keresni ment, hogy hátba támadhassa az ellenséget. Ő nem gyáva, hanem hős volt. Éppen úgy hős volt, mint sokkal később Zrínyi Miklós.” „Egyébként az Arpad név első szótagja férfit jelent, a második szótag jelentése: önfeláldozó, nemesen gondolkodó, hős.” A történetet hallva arról álmodott, hogy a majdani férje is, és ő is hős lesz valamiképpen. Most, hogy megismerte és megszerette Gabót, bátran ki meri jelenteni, hogy Gabó az ő hőse és általa ő is hős lett. Régóta érzi már, hogy pajtása férfiként szereti, mert gyakran pihen meg a tekintete a napsugártól óvott hófehér vállán, keblein, és a száján, de türtőzteti magát, mert nem akarja megbántani. Azért hős Gabó, mert nem csak az őt körülvevő természetet győzte le, hanem önmagát is. Olyan forró szeretettel öleli őt, mint aki nem akarja elveszíteni soha. Ő ugyanezt érzi. Szeretettje példáján okulva ő is visszafogta magát, pedig de sokszor szeretett volna hozzábújva ölelni és melle szőrzetébe fúrva arcát össze-vissza csókolni, mindenét odaadva szeretgetni, boldogítani őt. Ő mégis csak egy-egy puszt adott, mert nem akarta, hogy pajtása megbántódjon vagy cédának gondolja. Soha sem tett olyat, amiért szégyellnie kellene magát bárki előtt, amiért nagylányként egy fedél alatt él pajtásával. Most viszont már nagyon türelmetlen, a szülei, a pap és az Isten áldásával szeretné mielőbb elkezdni közös életüket, hogy ne kelljen szégyellnie egyiküknek sem a szerelmüket. Egyébként, ha Isten nem szánta volna őket egy párnak, miért teremtette volna őket ilyenek, miért adott mindkettőjüknek farkast őrzőként és segítőként? Nagyon is megértette Gabó az Áncika vallomását, hiszen az ő szavait, gondolatait is formába öntötte. Ezután sokáig ültek összeölelkezve, boldogan.

Gabó beleegyezett, hogy elmenjenek a bíró ismerőiséhez segítséget kérni az esküvőhöz. Kéz a kézben mentek le a hegyről. Kétkerekű taligájukon vitték az esketésért járó juttatásnak gondolt egy zsák búzát, két fonott kosárkában gyógyfüveket a bíró feleségének és az ispán családjának, és még két zsák árpát, rozst, hogy azok árából új ruhákat, cipőket vegyenek maguknak, mert régi ruháik már nagyon megkoptak, cipőiket kinőttek. Majlát mellett álltak csak meg egy kicsit, amikor felkeresték Gabó nagypajának és testvéreinek fából készült házát, melyet az elmúlt 10 év alatt nem nyitott ki senki. Leszedték a nyílászárókról a fedő deszkákat. A házban dohszag terjengett. Kiszellőztettek és ott aludtak éjszaka. Másnap felkeresték a diósgyőri váruradalom ispánját, a bírót és a papot is, elmondani jövetelük célját. Teljesen el voltak csodálkozva azon, amit Merész Karcsi látogatásáról hallottak. Az ispán még fogadkozott is, hogy csak kerüljön a keze közé az a gazember Merész Károly, majd ad ő neki zaklatást!

A pap örömmel fogadta a fiatalok házassági szándékát. Miután alaposan kikérdezve a fiatalokat meggyőződött arról, hogy tisztán éltek fenn a hegyen, megszívlelendő tanácsként hívta fel figyelmüket, hogy amint tapasztalták már, „a férfi hamarabb gyullad szerelemre. Ezért a szerelme tárgyát fel kell készítenie a nemi együttlétre. Erre jók a szeretetteljes

érintések, figyelmességek, gyöngédség, ölelés, csókok gyakorlásának, a sok közös más jellegű élmény megszerzésének ideje, amikor a szerelmesek megismerik egymást így is, és kellően összeszoknak a házasság élet megkezdése előtt. Csak akkor harmonikus a szerelem, ha a szeretkezésre mindkét fél hajlandó, ha a legkülönbözőbb dolgokat találják ki, hogy egymásnak akár nemi kapcsolatukban, akár másként is örömet szerezzenek, élvezetet nyújtsanak annak érdekében, hogy köztük a testi és lelki összhang kiteljesedjék. A test és lélek egybeforrásának gyönyöre a célhoz, a boldogsághoz, az elragadtatottsághoz vezet, és később sem lép fel a megszokottság vagy az esetleges unalom. És ha az idő múlásával csökken is a fiatalkori nemi aktivitás, az aktusok gyakorisága, a szeretkezésre való hajlandóság, megmarad köztük a kölcsönös szeretet, a ragaszkodás, a sok közös kedves emlék és kellemes lesz együtt élni a feleséggel, férjjel mindhalálig.”

Amikor az ispán családjának odaadták a hozott gyógyfüveket, elmagyarázva, hogy mi mire jó, az ispán felesége, Borka néni jókat nevetett, mert férje ura az étvágycsinálónak és emésztésserkentőnek örült a leginkább. Azt mondta Borka néni, nem igen kell étvágyserkentő az ő férje urának, mert van annak étvágya anélkül is. Hál’ Istennek jó kosztos, megeszik az mindent, talán még a vasszőget is. Az ispán, hogy megmutassa, milyen nagy örömet okozott Áncika ezzel a gyógyfüves kosárral, ölbe kapta és megölelgette a kis menyasszonyt.

- Édes kis menyasszony kegyed – mondta – örülök, hogy megismerhettem.

Borka néni kissé rosszallón figyelte ezt az ölelkezést, ezért odalépett hozzájuk, szétválasztotta őket mondván, hogy férje ura hagyjon neki is a kislányból, hadd ölelje meg őt ő is. Adott is annak két szép orcájára két cuppanós puszit köszönetként. Bíróék is örültek a gyógyfű ajándéknak. Bíró uram köszönetképpen megkínálta őket egy kis „égetett borral”, amit a szőlőbor seprűjéből főzettek. A főzés drága volt, ezért a kínált mennyiség kicsi lett. Áncika likőrt kapott, mert mint leendő asszonykának, ugye csak az való. Amikor szabadkoztak, hogy nem szoktak inni és ez az itóka megárthat, Vilma asszony térült-fordult és hamarosan megjelent egy tálcán libazsíros kenyér-szeletekkel, mondván, egyék meg ezt, így már nem fog megártani az a pálinka.

A gabonás zsákoknak a fizetségként való leszállítását mindenhol jó néven vették. A bepakolásuk után Vilma asszony elszaladt valahová és hamarosan visszatért mindkettőjük számára való holmikkal. Még esküvőre való öltözeteket és cipőket is ígért nekik, ha három nap múlva értejönnek. Azt mondta, addigra beszerzi a vándorboltos a kellő méreteket, amiket ha kell, majd az ő cselédlánya a méretükhöz igazít, hogy azok úgy nézzenek ki, mintha rájuk öntötték volna.

A szerelmes pár nagy örömére, a körülményekre tekintettel, harmadnap kihirdették a vasárnapi isten-tiszteletkor Diósgyőr és Majlát falvak népének, hogy akik előttük állnak kicsodák és nem várva be az egy hónapi várakozási időt, egy hét után frigyre fognak lépni. Miért éppen egy hét múlva? Azért, mert akkor lesz szeptember 29-e, Gábor arkangyalnak, Isten fontos üzenetei hírvivőjének a neve napja. Mivel az előttük álló személy Gábor (azaz Gabriel), ezt az esküvőt 1793. szeptember 29-én illik tartani.

A vár-palota eredetileg földszintet és emeletet foglalt magában. Majdnem négyzetes alaprajzú volt, udvari sarkán egy-egy, összesen négy bástya toronnyal. Tornyai között helyiségek sora foglalt helyet, azok belső keleti, északi és nyugati oldalán kőkonzolokon nyugvó fedett függő folyosóval, ahová az északi bejárat közeléből, az udvarról lehetett feljutni. Földszinti helyiségeit a cselédség és a raktárak foglalták el. Az emeleten lakószobák és más reprezentatív rendeltetésű helyiségek voltak. A keleti oldal tengelyében volt található a kétszintes kápolna, míg az északi homlokzat emeleti, teljes összekötő részét a lovagterem foglalta el. A vár nagy része romos volt, de a kápolnával együtt a borospince is állt még a várúr jóféle Miskouczon termett szőlőkből készült boraival, melyeket az Avas-hegyen pince érlelt, és a nagy tekintélyű Miskoucz város városatyái szállítottak el Diósgyőrbe. A vár (azaz a már csak romos vár) jelenlegi ura báró Haller Sámuel nem volt otthon, de mivel a koronauradalom katonái esküvőt akartak látni, így történt, hogy a még nem romos várkápolnában mondott igent egymásnak az ifjú pár.

Diósgyőr falubírója lett Gabó esküvői tanúja, az ispán pedig Áncikáé. A lagzi lebonyolítását is az ispán vállalta a Gabó által leszállított gabonák árából. Az esketési ceremónia után a násznép a vár előtti téren az ispán és a bíró háza közötti terecskén foglalt helyet, mert a lagzit ott bonyolították le. A diósgyőriek és a meghívott vendégek a váralja népe által oda kivitt saját asztalaik, székeik, padjaik, lócáik mellett ültek. A bíró házában főzött étkeket oda szállították. Az esküvői ruhák elkészítése némely gondot okozott eleinte, mert ugye olyannak kellett lenniük, melyek tükrözik a házassulandók Diósgyőr akkori társadalmában elfoglalt helyét. Nem lehetett hivalkodó sem, de túl paraszti sem. Viszont szem előtt kellett tartani azt is, hogy az eladott gabona ára fedezni tudja ezt a kiadást is. A Vilma asszony által beszerzett esküvői öltözeteket túl póriásnak, ilyen alkalomra való eleganciát nélkülözőnek ítélte Borka néni, ezért elgondolkodott az öltözetek módosításait illetően. Az ő lánya is jegyben járt, de az ő egybekelése csak a következő év húsvétjára volt tervbe véve. Úgy gondolta, hogy Áncika ruhája lehetne a bíró felesége által kiválasztott, ugyanolyan fátyollal és selyem topánnal. Ezt az utóbbit már beszerezték, de mivel az nem lett jó a menyasszony lábára, és újabbat egyelőre a miskolci kereskedő nem ígért, így Borka asszony az ő lányának az esküvőjére vásárolt cipőjét adta oda Áncikának, mondván, hogy ők tudnak ilyen cipőt venni máskor. Arany vagy ezüst szálát az anyag átszövéséhez nem tudtak venni, így lapos vörösréz szálacskákkal díszítették az ara hajfonatát a fátyol alatt, melyről nem lehetett kideríteni, hogy az nem arany. Végül a hímző-nő a ruhára és a fátyolra fehér selyemből virágcsokrokat hímzett. A ruha testre szabása után, az öltözet felső része a menyasszony testére simult, melleckéi formáját úgy adta ki, mintha míder lett volna alatta. Négyzetes nyakkivágású, magasított derekú tengerzöld színű bársonyruha, a nyaka körül, az ujjak alsó részén és a kétfelé nyíló szoknya szélén nyert hófehér matyórózsákból álló ráhímzést. A könyököknél kinyitott és lefelé szélesedő ujjak belsejét és a kétfelé nyíló szoknya alatti középső szoknya részt fehér bársonnyal bélelték. Az öltözet, a fehér

gyöngyös fejdíszről lehulló lenge fátyol, és az „arannyal” átszőtt hajzat mesebeli szépséggé varázsolták Gabó aráját.

Gabó vőlegényi zakója és nadrágja a menyasszonyi öltözet anyagából; tengerzöld bársonyból készült. A zakó nyaka spicces kivágású volt, gombok nem voltak rajta kívülről, mert a zakó szélét díszítő mókusprém belső gombolást rejtett. Zakója derékban testhezálló, lefelé kissé bővülő öv nélküli ruhadarab volt. Magas kerek nyakú fehér bársony ingét a gombolás-pántnál rávarrott matyó rózsát mutató hímzés díszítette, az ujjakat teljes hosszukon ugyanilyen hímzés ékesítette. A zakóhoz illő nadrág francia szabású volt és annyira hosszú, hogy a vőlegénynek az ehhez viselt barna bőrcsizmájából csak annak orrát láttatta.

Olyan mutatósak lettek az esküvői öltözetek, hogy a kereskedő kedvet kapott megvásárolni azokat. Megbeszélte a fiatal párral, hogy az esküvő után jó áron átveszi azokat tőlük, hogy legyen az áruból induló tőkéjük a most kezdődő életükhöz, ő pedig a rendkívüli esküvői ruhákat értékesíteni fogja. A kapott sok ajándék és a menyasszonytáncból származó pénzajándék az esküvő után egyelőre az ispánnál maradt azzal a közös megállapodással, hogy mivel a Szeleta-tetőn nincs rá szükségük, akkor kapják majd meg, amikor beköltöznek a Frölich házba. Felajánlotta még az ispán, hogy Gabó lépjen szolgálatba nála, mint a koronaauradalom írnoka. Ha nem akarnának a Frölich birtokon élni, ő szolgálati lakásként tud adni nekik egy házat a hozzávaló művelhető területtel együtt. Gabóék nagyon örültek és mondták, hogy meg fogják fontolni az ajánlatot, de előbb még visszatérnek a szeletai otthonukba. Diósgyőri barátaik elfogadták a házaspár elképzeléseit a jövőjükéről.

Hazaérkezésük után az ifjú feleség megkérdezte az ő élete párját, hogy a mészégető és a faszénégető jelentkezett-e többször is ipargyakorlási kérelmével. Gabó azt válaszolta, hogy nem, mert bizonyára sokallták a megfizetendő anyagköltséget. Biztosan találtak máshol az övénél jobb lehetőséget. Ő azért szabott ilyen magas árat, mert nem akarta kivágnatni szépséges erdeit. Egyébként, bár a fakivágásért kapott pénz kiegészítette az eladott gabona árát és így fedezte az esküvői költségüket, mégis az a pénz inkább csak biztonságerzettel töltötte el, de boldogságot nem adott neki.

Neki eddig boldogságot a táj, az otthon, a család szeretete adott, a jól elvégzett munka öröme, és az Áncika iránti, és a tőle kapott szeretet, szerelem. Neki ennyi elég. Ő képes megtermelni azt, amire szükségük van. Mindez együtt neki a boldogság, többre nincs szüksége. Ha majd lesznek gyermekeik, őket ilyen módon fogja felnevelni és fel tudja készíteni az életre úgy, ahogyan vele tették a szülei. Ő úgy érzi, ha eddigi életével ki tudta vívni mások elismerését, ez utáni életmódjával is ki tudja majd érdemelni azt. Nem akar vagyont felhalmozni, mert az nem boldogítaná. Kedves élete párja tökéletesen egyetértett vele. Gabó vallomását hallva Áncika minden reggel azzal költötte szerelmét, hogy „Jó reggelt, szeretlek! Jöjj drágám, vár a reggeli!”

Gabó boldogságtól eltelve gondolt nagymamája egykori mondására, melynek igazát most teljes mértékben átérezte:

„Szeretni, és szerettetni,
két szívnek eggyé lehetni,
ennél följebb már nem hág,
az emberi boldogság.”

Diósgyőrben

Az esküvő után a nászlázban égve, amikor a Szeletára hazaértek, a kecskéket hiába szólígtatták, nem találták sehol sem azokat. Végül nagy sokára előkerült a négy legfiatalabb, de a két idősebb kecskének nyoma veszett. Hej, de sajnálták őket! Nem tudták, hová tűnhettek el. Gabó azt válaszolta a feleségének, ne bánkódják miattuk. Amikor ő nagy szükségben volt és nagyon sóvárgott az állatok után, az Úr adta ezeket neki, most az Úr visszavette, mivel életük kezd jobbra fordulni és már annyira nem lesznek ráutalva arra a két öreg kecskére.

A barlang melletti fákön lakó madárcák versenyt repültek és ugráltak a fákön, amikor meglátták Áncikát megjelenni, mert a tenyerén minden reggel hozott nekik pár kenyérmorzsát vagy pár szem magvacskát. Néhány nap múlva már nélkülözhetetlen lett számukra. Gabó és Áncika énekelt vagy fütyült a madárcáknak, azok meg csiripelő koncertet adtak. Tökéletes harmóniában éltek a környezetükkel.

A szeletai otthonukban ültek az őszi esti tűz melegénél, beszélgettek, amikor kinyílt az ajtó és a nyílásban megjelent egy agyon ázott, borzalmas alak: ifjabb Merész Károly. Nem kopogtatott, egyszerűen csak rájuk tört. Bedőlt az ajtón, mert megbotlott a küszöbben. Dőlt belőle az italszag.

Köszönés helyett rájuk üvöltött:

- Mit keres itt ez a néember? – Áncikához ugrott, megragadta, és ki akarta zavarni a barlangból.

Először kővé dermedtek az ijedtségtől, majd Gabó a felesége védelmére kelve kiabálni kezdett az ittas vendéggel, hogy mit akar, maradt volna ott, ahonnan jött, és hogyan merészel így bánni a feleségével.

No, erre megint csak üvöltözni kezdett Karcsi bátyó, hogy ha ez a ringyó nem akart az övé lenni, nincs helye itt a barlangban, mely nem Gabóé, és nem ezé a szukáé, hanem csak egyedül az övé. Máris hagyják el a barlangot, mert ha nem, olyat kapnak, hogy holtuk napjáig megemlegetik, ha egyáltalán lesz rá idejük. Ennivalót követelt rajtuk, aztán azt akarta, hogy adják át neki az ágyukat. Rabszolgaként bánt velük, mindenfelől kiszolgáltatta magát, a kabátja alól elővett egy ostort és azzal verte hol Gabót, hol Áncikát. Ha nem ömlött volna az eső, elmenekültek volna mindjárt, de így igyekeztek

az ostort először kicsavarni a részeg kezéből, aztán kényszerítették, hogy ő hagyja el az otthonukat. Ezután nem volt semmi nyugtuk tőle, mert egész éjszaka ököllel verte az ajtójukat és fenyegetőzött, hogy megöli őket, ha tüstént ki nem nyitják. Ők azonban reggelig nem nyitottak ajtót. Az éj folyamán mesélte el Áncika a Merész Karcsival nem régen történt első találkozását.

Azt, hogy lement a Farkas-völgyi veteményesbe, hogy felszedje a későn dugott, de mostanra már beérett vöröshagymát. Valamiért nem a Forrás-völgy felől tért rá a csanyiki útra, hanem a meredek hegyoldalon jött le a Forrás-völgyi patakparti veteményeshez. Akkor látta meg ezt a férfit, amint ott egy juhászkutyát ugráltatott. Olyan furcsa volt az ismeretlennek a látványa, hogy megállott egy pillanatra bámulni. Ez a pillanat elég volt ennek a rongy embernek, hogy belekössön. Előbb azt kérdezte tőle, tudna-e adni egy pohár vizet, majd amikor Áncika nemleges választ adott, akkor arra kérte, menjen közelebb hozzá, mert valamit kérdezni akar tőle, de nem akar kiabálni. Áncika közelebb jött az idős emberhez. Nemsokára nyilvánvalóvá vált, hogy nem érdekelte ki Áncika tiszteletét. Ugyanis a lányhoz érve megragadta a karját, hirtelen magához rántotta, majd a földre akarta lenyomni, míg állandóan azt sugdosta, hogy neki pont ő kell asszonyául és senki más. Áncika igyekezett kiszabadítani magát a szorításból és arra gondolt, hogy ütni fog, ha szép szóra az ember nem engedi el. Nyilvánvaló volt, hogy az meg akarja erőszakolni. Végül úgy döntött, hogy mégsem kezd harcba a tőle erősebb férfivel, inkább elmenekül. A kapát bedobta a bodza bokorba a patakparton és minden erejét megfeszítve rohanni kezdett a Forrás-völgy felé, hogy ott a lankás hegyoldalon fel tudjon jutni a hegygerincre. Amikor felért, visszanézett. Minden ízében reszketett, zihált, alig kapott levegőt az átélt izgalom miatt. Az ember nem követte. A kopár hegygerincen olykor meg-megállva, futva ért cél. Otthon a barlangban bebújt a sziklafali éléskamrába. Gondolta, hogy ott nem kapja el ez az ember még akkor sem, ha a barlangba is követné. Sok idő múlva jött csak elő onnan és pont akkor, amikor Gabó hazaért.

- Miért nem mondtad el ezt akkor, így részletesen? – kérdezte.

Áncika azzal védekezett, hogy azt hitte, ez az ismeretlen ember talán a vasműnél dolgozik, és ő soha többet nem fog találkozni ezzel az elmebeteggel.

Reggel Merész Károly visszajött és előlről kezdte a kellemetlenkedést. Férj és feleség összenézett, majd közölték, hogy jó, aludjon itt Karcsi bácsi, de tudja meg, hogy a váruradalom ispánjánál panaszt tesznek ellene a zaklatás miatt. Erre ismét kitört az égháború. Karcsi megragadta Gabót azt kiabálva, hogy kirugdossa a világból ő kripliségét. Állandóan azt bizonygatta, hogy ő az ifjabb Merész Károly, a rangidős férfi, csak ő teheti a magáévá ezt a nőtényt. Nem való ilyen nő Gabónak, aki azt se tudja, mit kell csinálni egy szukával. Egyébként a régi magyar közmondás is azt tartja, hogy „az erősebb kutya teperi le a szukát”, tehát erre neki van joga. Hiába mondta Gabó, hogy ők már házasok és az elhálás megtörtént. Merész Karcsi bácsi arra kényszerítette Áncikát, hogy négykézláb csupaszon mászkáljon előtte, hogy láthassa a csípője mozgását, mellei

hullámzását. A házaspár hiába tiltakozott ez ellen a viselkedési mód ellen, ifjabb Merész úr hajlíthatatlan maradt, nem lehetett egyedül hagyni vele Gabó feleségét, mert ki tudja mit tett volna. Állandósultak a hármójuk közötti harcok, melyeket egy ideig ez a gazember eltűrt, aztán taktikát változtatott.

Mézes-mázos hangot ütött meg velük szemben és igyekezett jó embernek mutatkozni. Valahonnan hozott egy tyúkot, amit megsütött és meghívta a házaspárt közös vacsorára. Hiába. Nem ért el sikert a párnál. Az ördög ismét belebújt. Mérgében megragadta az egyik gidát, és a fejét hátra csavarva kitörte a nyakát. Gabót és asszonyát lökdösve kényszerítette, hogy igyanak annak véréből, tépjék, marják a fogukkal a gida nyers húsát, a maradékot főzzék meg neki. A házaspárnak már kezdett nagyon elege lenni ebből a garázda emberből. Amikor végre sikerült rávenni arra, hogy menjen el vadászni és így bizonyítsa a férfiasságát, a pár összepakolta a legszükségesebb holmikat, és némi élelmiszerral és a bibliával útnak eredtek Diósgyőrbe. Amíg odajártak, Mere összetúrta a barlangot élelem után. Nem találta meg az éléskamrát, ezért eltávozott és vitte magával a három maradék kiskecskét. Az ispán tanácsára két katonával és a kádárral Gabóék visszamentek és megkezdték kibontani a Szeleta barlangba beépített javait. Ezeket több szekéren szállították el Diósgyőrbe. Látszólag nem maradt ott más, csak a kopár barlangfal. A pince és a cseréphálójuk üregeit betemetendő Gabó leszállt a mélybe. Amikor a fáklya fénye az elfalazott barlangi oldal-ágra esett, azon repedést vett észre. A még maradék vályogtéglából újabb falat húzott az átjáró fala elé, levakolta, majd szépen betemette a pincelejárat helyét. Olyan jól sikerült a föld ledöngölése, hogy amikor a felesége visszajött, ő sem tudta megállapítani, hol lehetett a lejárát. Mielőtt kilépett eddigi otthonából, főhajtással búcsúzott a barlangban ki tudja hol nyugvó „csendes társától”.

A szintén felfedezhetetlen jégveremben a hús és a fali kamrában némi gabona még ott maradt. Gabóék sejtették, hogy a kipakolásért Merész Karcsi majd meg akarja őket büntetni. Diósgyőrbe elvitt faanyagból, a nagy tölgyfaajtóból, és a színes üvegekből készült ablakból a Frőlich birtok fenyesében építették fel a katonákkal és a kádárral az erdei házukat, abban helyezve el minden elhozott holmijukat. Óvóhelyként is megfelelő volt, mert sem a sűrűn álló fenyőfák miatt, sem a mellette elfolyó patak felől nem látszott az építmény, így ott biztonságban tudhatták a legfontosabb bútoraikat és egyéb tárgyaikat. A Frőlich házba pedig beköltöztek és megkezdték ott az életüket a nászajándékba kapott javakkal.

Alig telt el a tél, az egyik kora tavaszi éjjelen a kisbíró lélekszakadva szaladt át hozzájuk, jöjjenek azonnal oltani, mert kigyulladt a mezőőr háza!

Régen történt már olyan, hogy csak úgy magától gyulladjon meg valami. Az ispán meg is állapította menten, hogy gyújtogatás történt. Egész hátralevő héten arról szólt a falubeliek vallatása, ki mit látott, ki lehetett az ellensége vagy haragosa a mezőőrnek, aki felgyújthatta a házát. Előkerült aztán egy atyafi, aki arra emlékeztette a mezőőrt, hogy amikor ők pár hete kapatosan beszélgettek a kocsma előtt, akkor jött arra egy torzon-

borz ragyás arcú ember. Az azt kérdezte; hol laknak Frőlichék. Ők azt sem tudták, hogy itt laknának a faluban, így a mezőőrhöz küldték, hogy az biztosan tudja. Amikor már elment az ember, akkor mondta a mezőőr az ivó társának, „bolondok voltunk öregem, mert én vagyok a mezőőr, nekem kellett volna megmondanom, hol van a Frőlich ház, de én nem tudtam arról, hogy az ifjú pár ott lakna. Ha nem laknak ott, miért kellene tudni bárki idegennek a ház helyét?” Úgy látszik, a kérdező azt hitte, hogy becsapták, azért gyújtotta fel a mezőőr házát. Keresni kezdték, ki beszélt még azzal a félnótással, ki adhatott annak biztosabb felvilágosítást a Frőlich-ház hollétéről. Elő is került nemsokára a csordás, aki elárulta, hogy ő mondta meg hol van az a ház. Ettől kezdve már tudták Gabóék, hogy többé nincsenek biztonságban.

Két nappal ezután, éjjel arra ébredtek, hogy ropog a zsindegy a fejük felett. Tudták, ég a ház. Éppen, hogy csak fel tudtak kapni valamit magukra, és máris ugrottak ki az udvarra. Karcsit nem látták, de a ház már égett a mellette álló diófával, az ólakkal és az istállóval együtt. Áncika felkapott amennyi tyúkot csak tudott, a többi kizavarta az ólból a disznóval együtt. Gabó a lovakat és a teheneket hajtotta ki az istállóból. Feleségével igyekeztek a patakba behajtani az állatokat és végig a vízben rohanva velük elérni Diósgyőr első házait. A kutyáikat megmérgezték ugyan, de a falubeliek éktelen ugatással jelezték a bajt. Hamarosan mindenki talpon volt. Gabókat elhelyezték a Haller báró vártulajdonos által fenntartott uradalmi házban, ők pedig rohantak oltani, de hiába, mert a fazsindegyes ház addigra porig égett. Szörnyű nagy lett a felháborodás az uradalmi úrnok házában a felgyújtása miatt. A váruadalom katonái napestig keresték az eszement csavargót, de nem tudtak ráakadni, mert többé nem mutatkozott sehol. Mivel minden csoda három napig tart, az élet visszatért a normális kerékvágásba. Gabó és Áncika elfogadta az uradalom által felkínált lakóházat, mert onnan az uradalmi irodát elérni kedvezőbb volt, mintha Miskouczról kellett volna naponta az irodába járni.

Gabóék harmadik kisfiának az 1796. június 28-i születése után a július első hétvégéjén tartandó keresztelőjére már hetekkel előtte készült a falu. A plébános úr azt mondta, hogy Gabónak ez a kisfia is áldott lesz, mert annak születésnapja egybeesik Árpád-házi Szent Erzsébetnek a IX. Gergely pápa általi szentté avatása napjával, így a keresztelőnek 1796. július 7-én, de legalább is július első hétvégéjén kell megtörténnie. A falu bírása még Miskoucz városából is hívott vendégeket, akik felajánlották, hogy ha Frőlich Gábor úr Miskouczra akarna költözni, szívesen adnak telket az Avas oldalán építkezés céljára, annak ellenére, hogy a város területén a beépítetlen, építésre gazdaságosan alkalmas terület szűkre szabott. Boros pincét is kaphat, de ahhoz vállálnia kell a szőlőtermesztés megindítását és a borkereskedelemhez való csatlakozást. Ha nem akar ná ezt a lehetőséget elfogadni, akkor beléphet a Szinván ez idő tájt már több mint öt vízimalom tulajdonosi körébe. Nagy megtiszteltetés volt ez. A lelkész jelezte, hogy a keresztelőre eljönnek majd Áncika szülei, akik most értesültek az általa kiküldött vándorszerzetestől, hogy kislányuk él, és Isten segítségével jó sora van.

A környék falvaiban élő néhány cigány család engedélyt kért Diósgyőr bírójától, hogy az ünnepségen ők is részt vehessenek. „Visznek majd eladni való fateknőt, fakanalakat, gyermekjátékokat és muzsikálnak is” – ígérték. Az engedélyt megkapták, s már jó előre felállították a sátraikat az áruk részére. Amikor Áncika arra járt, az egyik rajkót megsimogatta, mondta az anyjának, hogy szép gyereke van.

Az anya boldog volt. Elkapta a nagysága kezét, hogy megcsókolja és hálából jósolni akart neki. Áncika elhárította magától ezt a hálálkodást, mondván, hogy a gyerek valóban szép. Ez az igazság. Véleményének kinyilvánítása igazán nem igényel ekkora hálálkodást. Különben nem akarja a jövőt ismerni, mert amilyen életet az úr ad neki, az úgy lesz jó, előre nem akarja tudni, mi vár rá a jövőben. Az asszony nem hagyta magát, most az úrhoz fordult, hogy jósolni akar neki. Gabó nem akarta megsérteni az asszonyt, de sejtette, hogy az ilyen mértékű jóslási kedv takarhat valamilyen rejtett kívánságot. Beleegyezését adta a jövődőléshez, de szólt, hogy előtte még adja elő az asszony a kívánságát, mert biztosan akar valamit tőle.

A kofa szinte meg sem lepődött azon, hogy az úr átlátott rajta. Arra kérte az irodai urat, hogy a birtokán adjon neki és a családjának legalább egy cigánysátrnyi helyet, ahol letelepedhetnének, és engedjen meg faanyaghoz hozzáférést is, hogy tudjon majd a fából faragott tárgyakat készíteni eladásra.

- Jól van, mondta Gabó, és kivonva kezét az asszonyéból, majd kissé zavartan azt javasolta: ősz elején keresse meg újra őt, tud-e már választ adni a kérdésére. Addig gondolkoznia kell a teljesítés megoldhatóságán.

- Uram, a páromnak is kellene állás a birtokán... Segítsen, kérem! Nem fog csalódni bennünk! – esdekelt az asszony tovább, majd maga elé vonva Gabó kezét, belenézett annak tenyerébe. Elmosolyodott.

- Mit lát?

Az asszony közölte, hogy a jószágos, eddig nagyon kemény életű úr hamarosan viszontlátja az övéit, azután nagy tisztelet fogja övezni, gazdagság és jólét köszönt az egész családjára. Gabó nem hitte a jóslatot. Úgy gondolta, az csak hízélgés, cigány csalafintaság, amit azzal tetézett meg az asszony, hogy sok gyereket és boldog életet jóslt neki.

A jósnő elmosolyodott, megköszönte a választ, és csendesen visszahúzódott övéi közé.

Bíró uram felesége, Vilma asszony megkérdezte később Gabót, mi dolga volt azzal a nővel, aki olyan sokáig lefoglalta. Gabó csak annyit válaszolt, hogy jóslt neki.

- Legalább jót? – kérdezte Vilma asszony.
- Igen, azt, hogy az enyéimet hamarosan viszontlátom.
- Kívánom, hogy így legyen! – válaszolta Vilma asszony, aztán férje keresésére indult.

A szórakozások közé tartozott az ügyességi verseny. Egyesek zsákban futásra, mások nyilazásra jelentkeztek, a kisgyermekesek birka-meglovagolásra. Más gyerekek nem

akartak versenyezni, ők körhintázásra szánták el magukat, amikor megmutathatták milyen ügyesek, hogy nem esnek ki a hinta vesszőkosaraiból.

Gabó kétszáz kilós sült sertése, belsejében szalonnával, fokhagymával, gombával tűzdelt sült kappannal nagy sikert aratott a sok fajta süteménnyel együtt, melyeket már a diósgyőri ünneplők és Áncika szülői hoztak magukkal a lányuk családjának hozott egyéb ajándékokkal együtt.

A nagy vigadalom közben egyszer csak megjelent vagy ötven ember rengeteg gyerekkel, öreggel, asszonynéppel. Szekereiket mozdítható holmikkal, kutyákkal, lábasjóságokkal, kézi, háti csomagokkal és három őrrrel a Gabó által nem régen építtetett nagy teherbírású híd előtt hagyták szigorú őrizet alatt, mert nem tudták, hogy szekereiket vajon megbírja-e a híd, és főleg, hogy a falubeliek hogyan fogadják majd ezt az ember-sereget. Meglátva a sok idegent, éktelen lett a lárma, a hangzavar, az ijedelem.

- Kik ezek az emberek, mit akarnak itt? Ki engedte ide ezeket a toprongyosokat az özönvíz előtti ruhájukban? – kérdezgették izgatottan egymástól a mulatozók.

Az érkezettek közül kivált a szószólójuk. Gabó felismerte a szószólóban Tót András uramat, a sabadfalvai lekészt. Fehér ingén stólat viselt. Azt mondta, azért így jelenik meg most, mert papi találja odaveszett a Merész Karcsi által okozott falutűzben. Ebben a tűzvészben a falu házai porig égtek. Nem csak az egész eddigi élete dőlt romba a porig égett faluval, hanem sok falubelinek – köztük néhány Frőlich rokonnak is – a temetője lett. Merész Karcsi, aki csak családja régmúlt gazdasági sikereinek fényében fürdött, de a jelenlegi falu jobb életéhez semmivel sem járult hozzá, gyűlölte a másként gondolkodó és cselekvő Frőlicheket. Az irigység, a féltékenység vezette az apját is ahhoz, hogy ártatlan gyermek halálát akarja, és végül minden olyan embert gyűlölt, aki szóba állt ennek a betelepült négy embernek a családtagjaival. A nagy tűzben minden család csak azzal törődött, hogy a saját családját és a saját javait mentse. Végül, sok keresés után, Merész Karcsit anyja sírját ölelve, teljesen összeégve, holtan találták meg.

A vészes tűzvész minden halottja a sabadi temetőben lelt örök nyugalomra.

Ők, a megmaradtak ide jöttek befogadást kérni a diósgyőrieiktől. Úgy döntött a nép, hogy előre elfogad vita nélkül mindent, amit ajánlanak, csak végre nyugalmat találjanak. Ők már annyit szenvedtek a Merészekről, hogy szeretnének végre békét találni. Gabó örömmel ölelte át rég nem látott imádott édesanyját és nagymamáját, de hiába kereste szemével az övéi mindegyikét. Nem találta meg sem apját, sem Imi. Imi családtagjai és a többi testvér viszont nem győzte ölelgetni az elveszettnek hitt és most megkerült fiút és családját. Alig tudtak Gabóék kibontakozni az ölelésükből. Kérdésére, hogy apja és legidősebb testvére hol van, anyja sírva fakadt, nem tudott egyetlen szót sem szólni a zokogástól.

Tót András lelkész mesélte el, hogy Gabó nagymamájának fájt a lába, nem tudta eléggé gyorsan elhagyni a házat. Ádám bement érte az égő házba, hogy kimenekítse. Sikerként anyósát idejében kituszkolnia az ajtón, de amikor az ajtóból visszanézett, észrevette az asztal alá félelmében bebújt kutyát. Visszament érte. Kikergette onnan. Az

állatot kihúzták a segítő kezek, de éppen akkor, amikor a kutya már kiért, Ádámra esett egy égő gerenda. Ekkor Imi sietett apja segítségére. Mindkettőjüknek sikerült kijutni, mielőtt a ház teljesen összeroskadt volna. Azonban apa és fia olyan súlyos égési sérüléseket szenvedett, hogy aznap estére mindketten megértek a Teremtőhöz. A végtisztesség megadása után egy sírba temették őket. A sabadi temetőben alusszák örök álmukat a feltámadásig.

Az ispán, a bíró, a diósgyőri atya, és Frőlich Gábor között rövid tanácskozás kezdődött, mit tegyenek, mit válaszoljanak a betelepülni vágyók kérésére. Úgy döntöttek, hogy a kérelmezők telepedjenek le a Frőlich birtokon, azaz Majlát községtől a Farkas-völgyig (Csanyik-völgy) elterülő területen, a két egymással szemközti hegység által határolt mezőségen, melynek hegy alatti végénél folyik a Szinva patak. Kihirdették azt is, hogy a diósgyőri uradalom ispánja és a falubíró engedélyezi a diósgyőri koronauradalomhoz tartozó falvak bármelyikébe a beköltözést, ha éppen ott szeretnének élni az egykori sabadiak. A bíró azon kívül felhívta a figyelmet arra is, hogy tőlük nem messze vannak a vashámorok és az azokat kiszolgáló munkások települései. A sabadiak elmehetnek oda érdeklődni, van-e munkásfelvétel, és ha tudják alkalmazni őket, betelepülhetnek-e azokra a munkástelepekre.

Hálálkodott Sabad egykori népe és a papja is, de amikor meglátták a Frőlichek területét, mégsem mindenki akart ott, azzal a forgalmas úttal kettéosztott birtokon letelepedni. Azt mondták, hogy az út alsó és felső falura osztaná a területet, mely azt eredményezheti, hogy egyesek jobb, mások kevésbé jó parcellát kapnak, ezután több lehet köztük emiatt a szegényember, mert kicsi az egész terület, sokkal kisebb, mint Sabadé volt. Leginkább az nem tetszett egyeseknek, hogy az általuk lebecsült Frőlich gyerek birtokán kellett volna élniük. Több család is jelentkezett, hogy inkább más falvakba települnének be, ahol talán találnak felújítandó parasztházat, nagyobb földterületet, több kaszálót, nagyobb vagy több szántó-területet, mint az itt felkínált, hogy ne kelljen a semmiről indulniuk. Ők mindjárt kiváltak a többiek közül és sátort ütöttek Diósgyőr határán, várva, hogy az uradalomból elkísérjék őket Szirmára, Csabára, Görömbölyre, Tapolcára, Kistokajba, Mályiba, Ládházára, Parasznyára, Varbóra, vagy más közeli faluba.

A Frőlich birtokon megkezdődött a földosztás, a lakóterületek kimérése. Választani lehetett különböző nagyságú telkek között. Tudták kié a föld, így az nem ment át a telepesek tulajdonába, és a házak emeléséhez szükséges anyagokat is részben Gabó, részben a diósgyőriek biztosították. Ezekért nekik kötelességük volt térítési díjat fizetni. Létesíthettek német típusú emeletes házakat, vagy földszinti magyar típusú tornácos parasztházakat homokkő alapra fagerendákból vagy vályogtéglákból, pala, nád, zsindely vagy szalma-tetővel. A település-szerkezet a miskolci falusias példát követte. Az utcahálózatot a Szinva folyásiránya határozta meg, ezzel párhuzamos, illetve ebből kiágazó utcák hálózata alkotta. Ahogy a miskolci elit kőházakban lakott, a Frőlich rokonság is ilyen épületeket emelt magának. Gabó a hazavárt övéinek is kimérette a telkeket, sőt a

házakhoz szükséges kőanyagot is ráhordatta. Boldog volt anyja, testvérei és rokonsága láttán, de nagyapjáékat már türelmetlenül várta.

A Csanyik-völgy fölötti hegytetőn a Király-asztala nevű nagy füves terület szolgált ezután az itteni telepesek, a diósgyőriek és a Majlát községiek tehéncsordájának, kondájának, juh- és kecskenyájának legelőterületéül. A legelőhöz vezető út köveivel és fáinak kivágásával épültek zömmel a felső-falu házai. Minden telken levő házhoz tartozott szántó, veteményes, és virágos kert, udvar a szükséges mellék-épületekkel. A kaszáláshoz a családonkénti 4-6 kaszáló-terület nem állt rendelkezésre. Ezt a hiányt kiküszöbölendő lépésként a Király-asztalát körülvevő erdősáv mögött elterülő mező került ilyen céllal felosztásra. A családok részére szükséges famennyiséget kívágni az erdőkből nem volt engedélyezett, azt pénzzel vagy mezőgazdasági terményekkel kellett megvásárolni a Gabó által létesített Erdőfelügyeletől. Ez az Erdőfelügyelet gondoskodott a fakivágásokról, a fatelepítésekéről és a vadgazdálkodásról. Frölich birtokként szétosztás nélkül, érintetlenül maradtak meg a Szeleta-tető, Dolka-tető, Kaszás-rét, a Forrás-völgy és a Csanyik-völgy a teljes hosszában. Mindenki úgy építkezett, mint egykor a Frölich testvérek Sabadon, tehát, mindenki segített mindenkinek, így a végzett munkája mindenkinek megtérült.

Az egykori sabadiak Szinva-völgyi lakótelepe felépülésének egy éves évfordulója örömére zöld gallyakkal díszítették fel a házak kapuját, búcsút és templomi körmenetet rendeztek a mindig segítőkész diósgyőriekkel. Mindenki főzött valamilyen finom étket és így közös lett az ünnep.

Ez az alkalom ünnep lett az egykor sátrával vándorló családnak is. Valóban meghálálták a csordaút mellett kapott házterületet. A családfő lett az egyesült három csorda főpásztora, túró és sajtok készítője. Egyik fia maradt teknővájó fafaragónak. Másik fia vasmunkákkal kezdett foglalkozni, és nemsokára ügyes lakatos vált belőle. Harmadik fiából földművelő lett, aki addig soha nem tapasztalt boldogságot érzett gyümölcsfái virágzásakor és terményei betakarításakor. Az egyik lánya mézeskalácsot kezdett sütni és saját portékáját árulta az ünnepeken, a másik lánya megmaradt az erdei termékek gyűjtése, feldolgozása és árusítása mellett. Az egész család hasznos, elismert tagjává vált az őket befogadó faluközösségnek.

Kihirdetést nyert, hogy Miskouczon református egyházi iskola működik a Papszer utcán, melynek egyetemet végzett iskolamestere gondoskodik a kiválóan képzett tanítókról és az oda beiratkozott diákokról. Azt is tudni illett, hogy a római katolikus egyház Mindszenten, Miskoucz határában, a Csabára vezető úton a templom közelében ispotályt (szegényápolót) működtet, melyet az arra rászorulóknak vehetnek igénybe.

Tekintettel arra, hogy a birtok csak addig volt adómentes, amíg vadászbirtokként szolgált, Gabó bejelentette a Bécsi Kamarának és a Magyar Királyi Kancelláriának, hogy a betelepülők után megkezdje az adófizetést. Kérte, hogy a diósgyőri címén értesítsék őt a miskouczy városvezetéssel és a diósgyőri váruradalom ispánjával együtt a fizetendő adó mértékéről.

Az 1700-as évek végén, azaz 1780-ban meghalt Mária Terézia (1740-1780) királynő, akit legidősebb fia, II. József (1780-1790) követett a trónon, akinek a teljes regnálási ideje lényegében 1764-1790-ig tartott. Új pénzt veretett, az adókat már azzal a pénzzel kellett a kincstárnak megfizetni. Gabónak eleinte gondot okozott a pénz használata, de az új körülmények között rákényszerültek erre a sabadiakkal együtt. És nem csak ő, hanem a sabadiak is. Nem csoda, hogy az a mondás született, hogy „minden pénzbe kerül, csak a levegő van ingyen”. Persze, az sem, mert ugyanis ki lett hirdetve, hogy használt és eldobandó ruhaneműket elégetni tilos és főleg télen, mert völgyben lévén a birtok, a füst rontaná a lakótelep levegőjét. Erre tekintettel összegyűjtötték ezeket a ruhaneműket és elvitték a már működő papírgyárba, mert a papírgyártáshoz nem csak fát és vizet, mészpórt, hanem rongyokat is használtak. II. József már nem hívta össze a rendi országgyűléseket. Ő rendeletekkel kormányzott, melyek között voltak jobbágycsat védő és segítő rendeletek is. Például ki kellett vizsgálni minden település vezetőjének a jobbágycsat panaszait, feloldotta a költözködési tiltást, azaz a „röghöz-kötést”, szabadon választhatták meg a települések lakói, mit akarnak csinálni, azaz milyen életpályát kívánnak maguknak. Mindezek a betelepülő előnyös helyzetét segítették elő – bizonyos tekintetben ők jobban jártak, mint a nagybirtokkal rendelkező Frőlichek a rájuk kirótt nagy adóteher miatt – bár így is nehéz volt magára találnia mindenkinek az új élőhelyén. Az élet mégis ment tovább és igyekezett mindenki, hogy az életét a lehető legjobban alakítsa ki a maga és a családja számára.

A Szinva-völgyi Frőlich birtokon a település-fennállás egy éves évfordulós ünnepségének kezdetén, 1799. augusztus 19-én, Szent István királyunk születése napján éppen megnyitó beszédét elmondani emelkedett szólásra Frőlich-Főzy Gábor úr, amikor négy, négylovas díszhámos lovasszekér futott be a falu főterére, az időközben már elkészült újra kövezett Miskoucz-Eger országúton. Nagy volt az álmélkodás, hogy az érkezők vajon kik lehetnek. Először azt gondolták, hogy Miskouczról vagy Diósgyőrből jöttek vendégek, de a szekerekről lekászálódók láttán örömteli kiáltás hagyta el Gabó uram száját:

- Nagypám! Drága nagypukám! Drága János bátyám, drága Feri bátyó és én drága Teo bátyám! Csakhogy itt vannak! Csakhogy megjöttek! Isten hozta mindnyájukat!

A Frőlich-Főzyek hazaérkeztek a családjaihoz. Most már mind együtt voltak. Csak a sabadi veszedelem idején meghalt Ádám apu, és Imi hiányoztak. Az egymás iránti határtalan szeretet kötötte össze az élőket, megőrizve szeretteik emlékét.

Élménybeszámoló

Hazatérésük után egy alkalommal megkérdezték az „öreg” Frölicheket, részt vénének-e egy rokon összejövetelen, hogy beszámoljanak az élményeikről. Szíves-örömet mondtak igent. Az összejövetel helyeként először a Görömböly-tapolcai bencés apátságnak az 1504-ben alapított miskouci négyszobás vendégházára gondoltak, mert az egykor 14 méter széles, 200 méter hosszú kúria – melynek déli homlokzata a Sötétkapu helyén működő piacra, az északi a Pecére néz – megközelítése könnyű. A görög kereskedő-tulajdonosok azonban olyan borsos árat kértek a kibérelendő, és vendégfogadásra átrendezendő alagsori – egyébként bolti árutároló – helyiségért, hogy inkább elálltak ennek a kibérlésétől. Összejöveteli helyiségként maradt Janusz egyik lányának a lakása, mely lehet, hogy kissé szűknek bizonyul majd, de ingyen lesz. A kitűzött időre a meghívottak megjelentek, és a kölcsönös üdvözlések után mindenki helyet foglalt. Miskoucz 1795-ban még nem rendelkezett újsággal ezért csak a városvezetéstől megjelentek jegyezték fel ezt a társadalmi eseményt. Az egyik ilyen városvezető, amikor megkérdezte, hogy az „öreg” Frölichek miért jöttek vissza a Magyarországtól fejlettebb Ausztriából, Eugén úr a többiek nevében azt válaszolta, hogy az okok nagyon kézenfekvők. Annak idején ők a világ legszebb lányaiért jöttek Sabadra és az országot is meg akarták ismerni. Nagy meglepetésükre a keresett világszép lányok már az ő feleségeik, és Magyarországot is sikerült bejárniuk, tehát, a céljaikat elérték. Mivel a magyar családjuknál drágább nekik az egész világon semmi sincs, ezért nem volt érdemes maradniuk Ausztriában. Ez után az előzetes után indult az élménybeszámoló.

Már az 1786. év áprilisának utolsó hetében történt indulásuktól kezdve nagyon szerettek volna hajóval utazni Budától Bécsig, hogy a nagyon látni kívánt Duna-kanyart végre megláthassák, de ennek a vágyuknak a valóra váltása odafelé nem, csak visszajövet sikerült. A hajók ugyanis, az évszázados gyakorlatnak megfelelően „völgymenetben”, a víz folyásával ereszkedtek, „hegymenetben”, azaz a vízfolyás ellenében ló-és/vagy emberi vontatással haladtak. Abban az időben használt közepes nagyságú hajó vontatásához 8-10 hajósrá, 20-28 pár lóhoz egy-egy hajtóra volt szükség, ha a nagy utaslétszám miatt két járművet kapcsoltak össze. Úgy gondolva, hogy egy ilyen alkotmánynak a hajóztatása nem csak sok kínba, sok időbe, és pénzbe kerül, ezért most is a postakocsival utazást választották. Amikor megkapták Bécs határánál az igazolást a határellenőrzés megtörténtéről, kaptak bécsi vendégszoba-címet is mondván, hogy az megbízható tiszta hely, és nem is nagyon drága. Ott értesültek arról, hogy Grinzingbe (grinzing) a postakocsi helyett már konflis jár. A megrendelt konflis vezetője a csomagok felpakolásakor melegen érdeklődött, kikhez készül a négy utazó Grinzingben. Megtudva, hogy a Frölich birtokra mennek, boldogan jelentette be, hogy először a rokonai-

hoz, a régi családi házba viszi a vendégeket, de ha a többi Frölichhez, vagy az ide áttelepült ketzelsdorfi rokonhoz akarnának ellátogatni, azokhoz is szívesen elszállítja őket.

Ekkor érte Eugénékat az első meglepetés, megérkezésükkor a többi. Elindulásukat követő évben halt meg édesanyjuk, most a visszaérkezésük előtti héten édesapjuk. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy édesanyjuk már nem épül fel többé, mind az osztrák, mind a csehöldi Ketzelsdorfból hívtak egy-egy rokon családot, hogy települjenek át hozzájuk, vegyenek részt a birtok munkálataiban és édesapjuk istápolásában. Azért is jó lenne ide települniük, mert egykori ketzelsdorfi földesuruk el akarja adni a birtokát Grinzingben, az áttelepüléssel esélyük lenne annak megvásárlására. Ha sikerülne, akkor szomszédok lehetnének és ezzel csaknem az összes Frölich egymás közelében élhetne ismét. Az elképzelést tettek követték. Azután mindegyik család felépítette a maga otthonát és gazdaságát. A húguk, Marie férjhez ment, hat gyermeke született, de édesapjával együtt élve szülei házában, jól el tudta látni őt is. Apja, amíg bírta magát, segített a gazdaságban. Már nem rakott kemencét, inkább cserepeket készített a lánya virágkertészetébe, mely egyre sikeresebb lett. A honmaradt két kisebb fitestvérük a birtok művelését és a termékek értékesítését végezte, míg az egész Frölich birtok és a rokonok birtokának főbb munkáit az összes férfi családtag együtt látta el, kölcsönösen segítve egymást a családjuk tradíciója szerint.

Eugén úr érdekességként említette meg, hogy a megérkezésükkor akkora öröendezés támadt, hogy a ricsaj okát megtudni a házon fészkelő egyik gólya leszállott az udvarra és kíváncsian nézegette az érkezteket. Szülei házában kaptak szállást. Minden napra jutott valamilyen elfoglaltság számukra. Egyszer a rokonoknak és ismerősöknek tartottak beszámolót magyarországi életükről, a magyar tájakról, és életviszonyokról, máskor az örökléssel kapcsolatos hivatalos ügyeiket rendezték, majd besegítettek a birtok mezőgazdasági munkáiba. Hogy szórakozásban is legyen részük, legyen miről beszélni majd a magyar családjuknak is, országjárásra indultak. Tervbe vették a rokonok látogatását, hogy jártukban keltükben az osztrák, német, cseh változások magukba szívásával élményeket szerezzenek.

Jártak Grazban, mert annak területén a magyarok is megvetették a lábukat a Krisztus után 955. évi augsburgi csatáig. Sajnos a csúfos augsburgi vereség után elvesztve ottani létjogosultságukat, a magyaroknak ki kellett vonulniuk. Németek telepedtek meg a területén, és a X. századra már a Frank Birodalom tartományává vált, Karintia részeként. Grazból rövid időre átutaztak a magyar Szombathelyre, mert látni akarták azt a dunántúli templomot, melyet tojással festettek. Linzben rengeteg látnivaló volt. Ott, nem lehetett konflisozni. Mindenhová gyalog kellett menni, mert másként nem csodálhatták volna meg azt a sok szépséget, melyben részük volt. A Szentháromság szobor, a régi dóm, a várkastély, a püspöki palota és a kapucinus templom megtekintése feledhetetlen élményt nyújtott. A Karintiai-tóvidék szépsége leírhatatlan, a színté a tóparton emelkedő 2000 méteres hegyek látványa, a turista-sétányok fenségesége miatt. Nagy örömeikre Linzben árultak kézzel festett és/vagy rajzolt papírlapocskákat,

melyek a vidék legszebb tájait mutatták. Elhozták ezeket, láthassák a jelen levők is a képecskéket.

Eugén úr beszámolóját Janusz folytatta azt kinyilvánítva, hogy nagyon reméli, hogy elmenetelük óta Magyarországon még nem alakult ki úgy, mint ahogy sajnos nyugat Európában már kezd tért hódítani a „kis család” szemlélet. Ennek az, az értelme, hogy az asszonyok már nem szülnek 5-9 gyereket, mint a korábbi évszázadokban. Csak 1-2, még nem is 3-5 utód származik a frigyekből, s ha valamilyen kór, vagy más baj elviszi azt a kevés számú utódot. Érdekes új tapasztalat a régi megszokott általános gyakorlat mellé, hogy a II. Lipót király uralkodása kezdetéig érvényben levő költözködési tilalom feloldásáról szóló rendelete után megindult „népvándorlás” során nem csak Ausztria lakossága cserélődött fel, hanem idegenek is megjelentek a fővárosban, mely által Bécs lett korának a 10. legnépesebb európai városa. A más országokból jött idegenek – kevés kivételtől eltekintve – nem keverednek az osztrákokkal, csak a saját népükből származókkal kötnek házasságot. Ezt tapasztalták Ausztriában és az általa uralt többi népnél, így a magyarokhoz betelepült más nációbelieknél is. A rokonaik története által ismert vegyes házasságú családok életéről, a házaspárok kapcsolatáról hallottak jót és rosszat is. Főleg egy nagyon tanulságos kapcsolatot jegyeztek meg. Ezt most az itthoniakkal azért ismertetik, mert ez az eset elgondolkodtató. A pár az összetétel szerint magas iskolákat végzett, a férfi gazdag család tagja. Szegények közötti vegyes házasságokról nem hallottak.

A történet, egy rosszul sikerült szerelmi házasság históriája.

Csinos, budai egyetemen tanuló lány, beleszeretett az ottani egyetemre ellátogató, szakterületéhez kapcsolatokat gyűjtő, de a prágai egyetemen tanuló afrikai diákba. Megismerkedésük után az afrikai diák amint tehetett, mindig ellátogatott Budára, hogy Szuzival találkozzon, mert a levelezés már nem volt elég számára. Végül, ismeretségük barátsággá, majd kölcsönös vonzalmon alapuló szerelemmé mélyült. Összeházasodtak. Először Budán éltek, majd amikor a férjet a családja hazahívta, a feleség követte férjét. A fiatal férj családja nem fogadta el aényt, hogy európai lányt vett feleségül, egy fehérret. Kötelezte fiát, vegyen afrikai feleséget a másik mellé, a nemzeti szokástörvényüknek eleget téve. Feleségül vett egy gazdag afrikai családból való lányt, aki korábban az egyik arab országban végzett egyetemet. A bajok ott kezdődtek csak igazán, amikor a másodfeleség elérte, hogy férje csak vele töltse szerelmes éjszakáit és hanyagolja el első feleségét. Azután a férj egyik hosszabb üzleti távolléte idején a család eladta az európai nőt egy másik törzsnek néhány kecskéért. Nomád életmódot folytató kecsketenyésztő vándorló törzshöz került, ahol arra kötelezték, hogy szerelem nélkül teljesítsen szexuális szolgáltatásokat a törzsi férfiak számára, ha enni akart, ha élni akart. Végül a lány szüleinek egy brit szervezettel felvéve a kapcsolatot sikerült őt visszahozatni, de már nem élt sokáig. A testi, lelki szenvedések hamar sírba vitték. A szülők, lányuk boldogtalan szerelmére utalva keserűn jegyzik meg még most is ha lányuk esete szóba kerül, hogy „Ámor nem jó helyre lőtte ki a nyílát”. Nyilvánvaló, ha a szerelem valóban erős,

akkor nincs tekintettel korra, vallásra, társadalmi rendszerre, nemzeti előírásokra, és még egyebekre sem. Mégis érdemes elgondolkodni az említett eseten, mit lépjen meg az európai fiatal, ha más kultúrkörhöz tartozó emberbe szeret bele, mert a nemzeti kulturális követelmények igen erős kapcsolatot jelentenek Európán kívül.

Beszámolóját Teó azzal fejezte be, mindenesetre reméli, hogy a közel-távon hasonló kultúrájú európai népek kulturális elemei – mint a magyar és az osztrák – még nagyon sokáig, ezer éven is túl megmaradnak. Azt reméli, hogy utódjaik még sokáig örülhetnek ennek a szép világnak és nem fognak vallási vagy faji háborúk, etnikai tisztogatások, ellenségeskedések áldozataivá válni. Teó után ismét Janusz következett, aki az iparban dolgozó osztrákok nagy leterheltségéről szólt, arról, hogy alig van szabad vásárnapjuk, mert a főnökeik hajtják őket, még a nem bécsiek is alig mehetnek haza a családjukhoz a hétvégeken, és itt szó sincs arról, hogy templomba elmehetnének. Nagyon meg kell dolgozniuk a mindennapi bérükért. Nekik, szerencsése sikerült munkát vállalniuk hosszabb-rövidebb időtartamokra, így volt módjuk némi pénzgyűjtésre is a kirándulásaik kiadásaira megkeresett pénz mellett. Előszeretettel fogyasztották a gombás ételeket, a magyarok gulyásához hasonló, a „fiákker gulyást”, a „rántott” csirkét, a marhahúsokhoz köretként adott főtt gesztenyét és a már ismert, de mostanában darált főtt sonkával töltött gőzben készített gombócokat. Imádták a cukrászdák tortáit. Fenségesnek találták az áfonyakrémes piskótákat, csokoládé bevonattal, és nélküle. Ahol szívesen adták, onnan hoztak recepteket, vettek kakaóport, hogy majd magyar asszonyaik is tudjanak csinálni ilyen finomságokat. A forró csokoládé ivása 1660 után kezdett elterjedni Európában, de belőle sütemények bevonatát és táblás vagy tömbcsokikat csak 1768 után kezdtek készíteni Ausztriában. Az angliai Bristolból került át szülőföldjükre a csokoládékészítés tudománya. Próbáltak hazahozni csokoládétömböket, melyekből majd itthon lehet készíteni csoki bevonatot a sütikre, de a nyári hőség miatt ezekből csak vajmi kevés került haza, mert, hogy tönkre ne menjenek, megették ők maguk. Mégis, amit sikerült megmenteni, annak nagyon örültek a családtagjaik.

Amikor a négy Frölich beszállt Bécsben a Dunakanyaron át Budáig közlekedő hajóba a boroshordók bepakolása után, nem gondolták, hogy a Marie húguk unszolására „csak felesleges pénzkidobásnak” ítélte, de megvásárolt úri öltözet mennyire megváltoztatja, mennyire felborítja majd az egész, jól eltervezett utazásukat haza Sabadra. Már az első nap este felvették az öltözetet vacsorához mondván, hogy aki ilyen útra vállalkozik az bizonyára nagyon gazdag, és, hogy ki ne lógjanak a gazdagok közül, azért veszik fel. A hajó étkezőjében összegyűlt utazóközönségből rajtuk kívül csak két úr volt hozzájuk hasonlóan öltözve, akik őket meglátva mindjárt feléjük tartottak, szóba elegyedtek velük, végül meghívták őket az asztalukhoz. Bemutatkozásukkor derült ki, hogy Festetics Pálhoz, Keszthely urához van szerencsájük. Ő Györggyel, a fiával hazafelé tartott Bécsből és igen jó néven vették a minden újdonság iránt érdeklődő urakkal való társalgást. Útközben a kor technikai vívmányairól, az új gépekről, új növényekről, a világ eseményeiről, udvari pletykákról éppen úgy szó volt, mint a mezőgazdaságról, a lóte-

nyésztésről, szőlőművelésről, bor-gazdálkodásról. Nagyon megértették egymást. Még nem értek Budára, amikor a Festeticsek már ismerték a Frölíchek egész történetét, és az „új nemes” Frölíchek pedig a Festeticsek történetét. Festetics Pál, akit nagyon szórakoztatott a Frölích „fiúk” személye és nemességük története, megtudva, hogy grinzinger bort hoznak a hajón, közölte, hogy megveszi az egész rakományt, sőt ezután minden évben vásárol a családjuktól 30 hordónyit, mert nagyon kellemesnek tartja ezt az italt. Bár elég sok fajta boruk van, de a borkínálatukhoz erre a fajtára is igényt tartanak. Eugén megírta a hűgához az ajánlást a Festeticsek borvásárlást kérő levele teljesítéséhez, hogy majd Budáról küldjék el Grinzingerbe Marieéknek a megrendelést. Festetics Pál és fia meghívta új barátait otthonukba. Amíg tartott a boroknak a budai elhelyezése, ők a Festetics palotában pihenték ki úti fáradalmaikat. Vendéglátóik hintóin utaztak Aligáig, ahol a Festeticsek által készített vitorlás evezőshajóra szálltak. A hátszélnek köszönhetően a gyorsan sikló hajó és a vendéglátók szívéllyessége miatt útjuk nagyon kellemesen telt el a Balaton hullámain. Az evezősök karizmaira csak a kikötőbe befutáskor volt szükség. Csodálatos naplemente után érték el a kastélyt, ahol csomagjaikat lakájok cipelték be a vendégszobáikba. A főúri család többi tagjával csak visszainduláskor találkoztak, mivel birtokaikról akkorra értek haza. Két hetet töltöttek a „vendégek” a Festetics rezidenciában, ahol olyan pompázatos ellátásban volt részük, melyet korábban el sem tudtak képzelni. Megismerték a tolnai Festetics grófi család kastélyát, a teljes birtokát, szakkönyveit. Pál urat annyira megalapította, hogy vendégei meg akarják látogatni a hős Zrínyi Miklós várát, hogy a saját hintóját bocsátotta a rendelkezésükre, hogy az vigye el őket a hőn látni vágyott Szigetvárra, a törökverő hős várának romjaihoz. A négy Frölích szerette volna valamivel honorálni ezt a nagy szívességet, de a házigazdák nem fogadtak el semmi térítést. Útközben oda és visszafelé is a szállást, és az étkezés költségeit is a gróf tiszttartója rendezte, aki velük együtt utazott. Dél-Dunántúlon akárhol jártak, mindenhol az volt a nép véleménye, hogy a török biztosan visszajön majd egyszer visszavenni az elvesztett hódítást, mert Allahnak és Mohamednek az ő prófétájának követői biztosan nem nyugszanak meg az elszennvedett vereségben. Zrínyi Miklós (1620-1664) költő szavai szerint: „Rendelt végzetünk: születni, élni és meghalni. A Nemzet akkor szerencsés, akkor boldog, ha fátumával szembenézett, ha fortunájával élni tudott, ha sorsának távlatot teremtett.” Az Török Áfium ellen való orvosság című művében azt követelte nemzetétől, hogy szabadságáról maga gondoskodjon. Mert csak ha megteszi, érdemli meg, hogy éljen, haljon becsületben. Zrínyi a hadvezér és politikus a cselekvés embere, aki jól látta, hogy amíg előtte hullámozott a török tenger, háta mögött lopakodott a német önzés, ármány, s bár Európában háborúk és körmönfont diplomatai uralkodtak, aki segítene, nem tud segíteni, aki segíthetne, nem akar segíteni, s aki segíteni akar, annak segítségétől jobb óvakodni. Hirdette, hogy a békéről prédikálókkal, csendben megalkuvókkal, lepénzeltekkel, gyávákkal, meghunyászkodókkal, becstelennel szemben, akinek élete összeforrt hazája és nemzete sorsával, az nem retteg a harctól. Szerinte, „elpusztul az a nép, mely pirulás nélkül

tűri a megaláztatást...”. Önigazolásként a közmondást hozza fel: „Jobb meghalni oroszlánként, mint élni számárként”.

A mai férfiaknak is tenni kell a férfiúi dolgát, sok gyermeket kell nemzeniük, hogy bőven legyenek a jövőben is akik megvédik a magyar hazát. A Festeticsektől búcsúzás után Soltnál keltek át a Dunán (szintén Festetics-hajóval), és a tiszttartóval, aki Kecskemétre tartván a rokonaihoz, elkísérte a négy Frölichet. Szabadszállás után érték el kecskét a címerében viselő Kecskemétet, a híres vámszedő és vásározó várost, melynek a történelme során nagyon sok régi nép volt már a lakója, akik itt egybeolvadva a leszármazottaikkal gazdagítják a magyarságot. A tiszttartó rokonai biztosították a szállást a külhoni vendégeknek is, és a kíséretet is adták a város megtekintéséhez. A népes gyerekhadnak köszönhettek egy különleges élményt. Bújócskára hívták őket. Miért is ne vettek volna részt a játékban, ha maguk a szülők is benne vannak? Különben nekik is vannak unokáik, akiknek milyen jó lesz beszámolni a kecskevárosiak játékaról – gondolták. Itt hallottak egy gyermekmondókát, melynek szavait akkor sorolták el, amikor a gyereksereg tagjait meg kellett találnia a szemét behunyó és letakaró (nem leselkedő) hunyónak. Ez, valahogy így hangzott: „An-tan-ténusz, szó-raka-té-nusz, szó-raka-tiki-taka-ala-bala-bum! Te-vagy az-a-kis-kram-pusz! Aki bújt, bújt! Aki nem bújt, bújjon, mert megyek!” Ezt a mondóka kiáltást befejezve indult a hunyó a gyerekek keresésére. Akit először talált meg és elkiáltotta a nevét, az lett a következő hunyó. Jó játék volt és ráadásul izgalmas, mert a legkülönbözőbb helyekre bújtak el a gyerekek. Még olyan gyerek is volt, aki a disznóól mellé bújt, és a sertések árulták el a hollétét az izgatott rőfögésükkel. Sokat nevettek. A nevetéstől kipirosodott az arcuk. A rózsás arcú gyerkőcök látványa maga is öröm volt. Amikor a mondóka értelmét kérdezték, azt a választ kapták, hogy tulajdonképpen ez, egy ősi sumér ima. Ima a Napistenhez. A magyar szájhagyomány őrizte meg, de ennek a képirásos szövegét egy cserépdarabon régészeti feltáráskor találták meg Kecskemét határában egy városfalon kívüli kút melletti ásatás alkalmával. Egy változata ennek, a következőképpen szól: „Anta Dunguz, szur-raga Dunguz, szur-raga digi-daga ala-hala Bam-búz.” A nyersfordítás: „Kelj föl Dunguz, szülj reggelt Dunguz, Szülj reggelt, áradj, terjedj, vágjad, űzzed Bambuzt!” Ennek nagyjából a magyar megfelelője: Süss fel nap, fényes nap, kertek alatt a ludaink megfagynak! A suméroknál ugyanis, a Dunguz a Nap (istenség), a Bambuz az éj (sötétség istene) volt. Eugénék mindjárt el is határozták, hogy, hazatérve az unokáknak, dédunokáknak is megtanítyák, hadd éljen tovább a jó hangzású ősi szöveg. Kecskemét után a már ismert Gödöllő felé vették az irányt, majd Kövesden áthaladva érték el Miskouczt. Ott hallottak Sabad leégéséről és lakosságának Diósgyőrbe településéről. Igaz, eredeti úti céljai között Szeged és Újvidék megtekintése is szerepelt, és bár ezekre nem került sor a balatoni és szigetvári kitérő miatt, mégsem bánták, mert igaz barátokra és csodálatos élményekre tettek szert.

A magyar mondás azt tartja „Csak egyszer volt Budán kutyavásár”, az ember életébe csak egyszer jön nagy szerencse. Ezt ők is elmondhatják magukról, mert ha nem

vásároltak volna fényes öltözetet, talán nem köthettek volna bensőséges barátságot a hajón velük együtt utazó tolnai Festetics grófékkal. Sőt, aligha ülhetek volna a Festetics által tervezett, és kiviteleztetett vitorlás evezős hajóban, hogy megcsodálják a Balatont, a tihanyi apátság templomot, a vízhangot. Badacsonyan aligha nézhették volna az öreg koporsó alakú hegyet „Badacsonyi Szürkebarát” nevű bor mellett cigányzenét hallgatva. Soha sem látták volna Szigetvárt, hogy legalább, a romfalai előtt fejezhessék ki hódolatukat a törökverő Zrínyi Miklós (1508-1566) hadvezér előtt. Soha sem szenvedhetek volna a szigetvári Almás patak milliányi szúnyogjától, ha nem lettek volna ott, és utána nem mesélhetek volna arról, hogy Zrínyiék azért is gyűjthették fel a várat, mert a hátuk mögött a tűz legalább megkímélte őket a szúnyogok támadásától, hiszen bőven elég volt nekik a milliányi török nyüzsgése körülöttük.

Útjuk során különböző német árucikkeket reklámoztak, az ezekből adódó pénz fedezte további útiköltségeiket, az általuk itt-ott végzett munkák ára fedezte a megélhetésüket. Hasznosan telt az idejük, sok ismeretet és ismeretséget szereztek. A régi barátságok megújítása révén megnyílik családjuk fiataljai számára az a lehetőség, hogy német és cseh eredetű barátaik leszármazottai közé beházasodjanak. Mind a nagy Magyarországon élnek, ők is beházasodtak magyar családokba. Keményen és eredményesen dolgoznak, hogy legyen mit a tejbe aprítaniuk, de van is mit. A geszterédi pappal is kellemes időt töltöttek el a kedves faluban. Az egri püspökség hozzájárulásával eladták a geszterédi eklézsiának a falubeli birtokrészüket, melynek árából Miskouczon vásároltak birtokot maguknak.

Amikor Eugén befejezte, sietősen előre jött egy fiatalember, aki a Janusz unokája Blanka férjeként mutatkozott be és kérte, hogy mivel Janusz és Eugén úr engedélyével már rendelkezik, a többiek is járuljanak hozzá, hogy ő is szólhasson. Amikor megkapta a szólási engedélyt, elmondta, hogy Janusz nagyapáék hazaérkezése után egy héttel indult ő Ausztriába üzleti körútra. Ő is elmondta a tapasztalatait, de az övéi a legújabb textilekre vonatkoztak. Elmondta, hogy napjaikban Nagy-Britanniában a textil ipar gyors és gyökeres átalakulása kezdődött meg, melynek következtében az ipar már majdnem több értéket állít elő, mint a mezőgazdaság. Mivel a briteké voltak a legfontosabb gyarmatok Amerikában és Ázsiában, a gyarmatok telepesei jelentették eddig a legnagyobb piacot, ők exportálták a nyersanyagokat az anyaország ipara számára. A divat óriási piacot teremtett, a kereskedelem ugyanis új, a gyapjúnál olcsóbb alapanyaggal szolgált: a gyapottal. Az indiai eredetű anyagot az észak-amerikai ültetvényeken is rabszolgákkal termeltették. Az ebből készült úgynevezett pamut-szövetet már nagy tömegek is meg tudják vásárolni, követve az előkelőbbek drága alapanyagú viseletét. Az ilyen kedvező körülmények a kontinens egyetlen más országában sincsenek meg együtt. Az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat kikiáltása (1775. május) óta ez az egyensúly némileg felbomlani látszik, de amíg Amerikai Egyesült Államok meg nem erősödik, ez a hegemonia biztosnak látszik, és ki lehet dolgozni közben a jövő útvonalát, hogy ez az állapot ne szűnhessen meg.

Beszéde végeztén meghívta a jelenlevőket a magával hozott textilek megtekintésére, melyekből vásárolni is lehet, de rendelni is Miskolcon a Deszka templomnál levő üzletében. Kérte őket továbbá, hogy az árubemutató után, legyenek vendégei kínai teára és szendvicsre. A vendégek nem ittak ilyen drága teát addig, és a szendvicset sem ismerték. Kristóf és Blanka mesélték, hogy a szendvics az európai hódító útjára az angol John Montague úr; Sandwich (szendvics) nevű kis angol kikötőváros „grófja” révén indult el. Ő ugyanis a kaszinóban nem akarta a kártyaasztalt ott hagyni, hogy onnan fel kelljen állnia és az ebédlőben harapjon valami fogára valót. Az inasával hozatott magának hús szelettel „bélelt” kenyeret. Ők Innsbruckban találkoztak ezzel az étellel és mindjárt megtetszett nekik, mert a legkülönbözőbb húsokkal el lehet készíteni, sőt savanyúságok és sajtok is adhatók hozzá. Fogyasszák a vendégek az itt elkészített legelterjedtebb variációt; a csirkemájás sajtos szendvicset. A vendégek kíváncsian járultak a megterített asztalokhoz megízlelni a kínálatokat.

Azzal ért véget a rokoni találkozó, hogy előzetes megbeszélés alapján ilyen összefüggést a világ folyásának megvitatására Kristóf úr szívesen rendez Blankával, a feleségével máskor is, ha a jelenlevők igényelik.

Búcsú

A Frölíchek szülőföldjük után megszerették a magyar földet is. A Bükknek ez a része is, ahol a szülőföldjükről hazaérkezésük után letelepedtek, évszakonként megmegújul, mindig varázsos, vonzó, szívet-lelket gyönyörködtető. Érdemes ide nem csak ellátogatni. Itt jó élni, mert ami az élethez kell, minden együtt van: az összetartó népes család, a termékeny föld, a magyar föld varázsos szépsége.

A sors különös játékaként élhette át Gabó, hogy azoknak az embereknek nyújtott menedéket Sabad porig égése után, akik őt kitaszították maguk közül csak azért, mert testi hibákkal született. Pedig kinek miért, de mindegyikőnknek vannak testi-lelki bajai, hibái, csak azokat ügyesen tudjuk palástolni. Egyikünknek sincs joga lebecsülni más embereket, mert nem tudhatjuk, hogy annak a másik lénynek milyen olyan értékei vannak, melyek bennünk vagy a mi környezetünkben esetleg nincsenek meg, de az emberi közösségnek mégis hasznos szolgálatot jelenthetnek...

Az öreg Frölíchek hazaszeretetét mutatta az, hogy amikor a családtagok bontogatták a nekik hozott ajándékokat, ráakadtak négy kis zacskó földre. A négy testvér azt kérte, hogy ha meghalnak, azt a földet szórják a koporsójukra. Holtukban a magyar föld ölelje körül őket, de a haza földje boruljon koporsójukra. Ők így kívánnak majd nyugodni.

Az 1790-1792 között uralkodó II. Lipót osztrák uralkodói főherceg – mint Mária Terézia királynő kilencedik gyermeke – magyar, cseh és német király, valamint a Német-Római Birodalom császára a népei sorsát enyhíteni igyekező uralkodóként lett el-

ismert. Rövid ideig tartó uralkodása elsősorban az 1790-91-es rendi országgyűlésről nevezetes, mely során törvényeket fogadott el a korona Budára való visszaszállításáról (elődje, II. József vitette még Bécsbe), Magyarország függetlenségének és szokásainak megtartásáról, illetve a magyar nyelv védelméről. II. Lipót szakított a „kalapos király” erőszakos centralizáló politikájával. Igazságos törvényei miatt II. Lipót a magyar történelmi emlékezet úgy őrizte meg, mint a magyarokkal rokonszenvező királyt. Halála után I. Ferenc (uralkodása: 1792-1835) követte őt a trónon.

II. Lipót törvényei nagyban segítettek elő azt az örömteli tényt, hogy nem csak a Frölich leszármazottai, hanem mindenki a birtokon már örökölhette az elődek által felépített házakat a telkekkel. Szabadon költözhettek, adhatták, vehették a telkeket és a házakat. A Fazola Henrik által megépített és fia Fazola Frigyes által továbbfejlesztett felsőhátori (ma Miskolc-Ómassai) vasgyártó telepen kovács- és szegverő üzem is létesült, a kohó azonban 1820-ban beszüntette működését. A bükki vasgyártó telepek megszűnése után az új Vasgyár, és a Csanyik-völgy közelében megépült Papírgyár nagyban hozzájárult e környék ipari fejlődéséhez és a munkalehetőségek megteremtéséhez.

Míg az említett rendeletekig a vízimalmokon kívül csak elvétve működött néhány iparúzó cég, a rendelet után megindult a tőkés üzemek nagyobb volumenű kialakulása, és velük a betelepülők munkavállalása tágterűvé vált. A kövezett út, mely korábban csak Diósgyőr végéig épült ki, II. Lipót alatt egészen a Fel-tóig került kiépítésre, majd onnan Garadnán át Ómassáig. A hozzá való kőanyagot Miskolc, Diósgyőr, a Szinva-völgy ura biztosította. Útépítő munkásokat ezek a területek, valamint Hámor, Garadna lakossága és még néhány bükki falu is adott.

Gabó és Áncika frigyéből öt gyermek született.

Frölich Eugén két lánya Miskolc város görög kereskedő családjaiba házasodott be, mely által a magyar, osztrák és cseh rokoni és ismeretségi körük jelentősen megnőtt. Ennek lett a következménye, hogy egyesek a régi rokoni kapcsolataik révén először Felső-Magyarország német ajkú közegeinél, mások az óhazában kerestek szerencsét, végül mégis visszajöttek és Miskolcon telepedtek le.

Az idő múlásával az „egyedül maradt öregek” a fiaikhoz vagy lányaik családjához húzódtak, hogy azokat még a munkájukban segíthessék és velük is törődjenek. Gabó édesanyja Rudi fia családjához költözött, akik az Avas hegyen levő borpincéjük mellett vendéglőcskét üzemeltettek.

Áncika szülei elköltöztek Répáshutárról és a Miskolchoz hét kilométerre fekvő, hőforrással rendelkező Tapolcán vettek telket nagy házzal. Azt kívánták, hogy a lányuk a családjával költözzön hozzájuk, mert így elöregedve minden nap szeretnék látni a kislányukat és övéit, hogy ne kelljen őket tovább nélkülözniük.

Gabó, hogy az őt terhelő, a bécsi udvar által kiszabott magas adóktól meneküljön, birtokát felajánlotta megvásárlásra Diósgyőrnek és Miskolcnak. Az ispán azt mondta, mielőtt Frölich Gábor úr elköltözne, nézzen be hozzá, addigra együtt lesz az adásvételről szóló okirat és a kialakított vételár.

Úgy állapodtak meg, hogy a vételár egy részét készpénzben kapja meg, a meghatározott összegből pedig tapolcai telek-vásárlásban segít neki Miskolc. Az ő telke az anyóséval volt szomszédos, a másik nagyobb, öt tagból álló területet az öt gyermeke nevére íratta. A végrendeletében az ő földjét feleségére Virág Annára hagyja annak haszonélvezeti (használati) jogával, mely a felesége halála után a fiaira száll anyai örökségként.

Gabó, az 50. életéve betöltése után, 1823-ban felesége szüleinek kérésének engedve hozzájuk költözött családotól. Diósgyőrből nem engedték el üres kézzel. A vételár fennmaradó részét, egy havi fizetését megkapta jutalomként és a munkavégzés alól való 3 óra történő felmentéssel ezekre szóló járandóságát is kézhez vehette az elköltözése előtt egy hónappal. Ebből az összegből szervezte meg tapolcai életüket. Az volt a terv, hogy Görömböly-Tapolcán Áncika szüleivel közös házukban fürdővendégeknek adnak kvártélyt és napi ellátást, amelyhez a vendégeket a népes rokonság, a zöldséget-gyümölcsöt és a húsarut a tapolcai telkük biztosítja majd. Mielőtt elköltöztek volna, Gabó elment az uradalmi ispáni irodába búcsút venni bejelentve a költözést és azért is, hogy még egyszer, utoljára szétnézzon abban az épületben, ahol olyan sok éven át dolgozott uradalmi írnokként. Ispán barátja hivatali örökébe már más lépett, de ő a családjával bennmaradhatott az uradalmi tisztartói házban. Ott nem talált senkit, ezért tovább ment szobából-szobába. Amint elérte az épület utolsó szobáját a sok üres után, Gabó megállt és emlékezetébe akarva vésni a várpalota fénykorabeli állapotáról készült festményt, megállott az ajtóban. Nem vette észre, hogy valaki ül az asztalnál az ablak előtt. Az azonban menten észrevette a belépőt és nyájas szóval ráköszönt:

- Jó napot kegyelmednek! Kit és mit keres felénk?

Gabó a hangra a kérdező felé fordult:

- Az úrnak is jó napot! Tapolcára költözés miatt jöttem elköszönni az ispántól. Felajánlottam megvételre a Szinva-völgyi birtokomat. Ennek az áráért és a telekcserék dokumentumaiért jöttem. Tapolcán fogok gazdálkodni, mert ez az itteni birtok nekem már túl messze esne oda, nem kívánom megtartani. Frólich Gábor vagyok. Az úrban kit köszönthetek?

- Én Kis-pista István vagyok, a mostani írnok. Hallottam ám kegyelmedről apámuramtól, de nagyapámtól is.

- ???

- Csodálkozik? Az előző ispán unokája vagyok, Margó lányának a fia, így biztosan emlékszik édesanyámra, ugye? Mesélte édesapám, hogy mielőtt kegyelmed a Szeletára került volna, sőt még utána is kis ideig, járt oda segíteni apám és Kiss Mihály uram is. Mindegyik a maga embereivel.

- Nem tudok erről.

- Amikor Sabadról Tót András lelkész eljött a segítségünket kérni a kegyelmed, mint fiatal gyermek számára, nem lehetett nem segíteni. Ők vágták ki, fűrészelték és aprították a lelkésszel együtt a legalább egy évre szóló tűzifának valót.

- Maga Andris atya is? És ingyen? Ki fizetett ezért a munkáért?
- Maga a lelkész.
- Szegény volt, mint a templom egere. Miből fizetett?
- Azt mondta, hogy a saját maga és a kegyelmed apja által megtermelt gabona eladási árából és abból, amit a híveitől kapott az esketéseikért, kereszttelőkért és temetésekért.

- Igen, jól emlékszem, hogy amikor beköltöztem a barlangba, mennyi tűzifa várt ott engem. Később is észleltem, hogy jártak ott valakik, de sohasem találkoztam a jótevőimmel, pedig lestem az alkalmat, de hiába. És Kiss Mihály uram? Az ajtót, és az ablakot is ez a csapat csinálta?

- Igen, részben, de akkor már nem az atya csinálta, mert ő az idő hiányában csak megrendelte és kifizette a munkát. Ezeknél Kiss Mihály uram dobta be magát segítségként.

- Érdekes. Sohasem gondoltam volna róla a segítő szándéknak ezt a fajtáját.

- Miért? Jól meg volt fizetve. És azon kívül bántotta a lelkiismeret, amiért kegyelmedet olyan csúnyán elküldte, amikor segítséget jött kérni hozzá.

- Először valóban nagyon rosszul fogadtam az elutasítást, de aztán arra gondoltam, hogy Isten bizonyára, így akar engem próbára tenni, hogy a segítsége nélkül is talpon tudjak maradni.

- Szerencsére, ez sikerült!

- Mondja uram... mit tud arról, ki küldött nekem két kecskét?

- Az is Kiss Mihály uram műve volt. A két kecske ugyanis az övé volt, de amikor megszületett a harmadik alom gida a Szeletán, akkor visszavette az öreg kecskéket, mert már neki is nagyon kellettek ezek a jószágok.

- Most, már értek mindent. Én meg azt hittem, hogy Isten adta őket a nagy szükségemben, így történt meg velem az ő csodája.

- Hát, kegyelmeddel valóban csoda történt. Tudja milyen? Főképpen az, hogy mindig voltak körülötte, akik segítettek a legnagyobb szükségében, hol tanáccsal, hol mással. Ez mind csoda, és még az életöröm, a kitartás, az egészség és a mindnyájunk között kialakult kölcsönös szeretet, csodálat, tisztelet! Ezek szívből jöttek, mert kegyelmed mit sem tudott a diósgyőrieknek, és a sabadiaknak a kegyelmed részére végzett odaadó munkájáról.

- Mondja kegyelmed, az erdőkben járva egyszer kora tavasszal hallott-e haza vezérelő furulyaszót olyankor, amikor eltévedt és végül az mutatta meg a kellő irányt?

Gabó döbbenten nézett a kérdezőre:

- Igen, hallottam nagyon messziről, szinte csak leheletszerűen halkan, de arra mégis elegendő volt, hogy annak irányába fordulva folytassam az utamat, amíg le nem értem a Farkas-völgybe. Fent jártam a Kaszás-réten, amikor észrevettem, hogy a nap már a zeniten jóval túl van, és nem tudom, merre kell haza mennem. Csak azt tudtam,

hogyan nem éjszakázhatok kint a szabadban, még napszállta előtt haza kell érnem. Ön mit tud erről a furulya hangról?

- Kiss Mihály uram lánya egy kora tavaszi napon kiült dél tájban a várnál a felvonóhídnak az egyik tartó oszlopára, és furulyázni kezdett. Mindenki azt tartotta róla, hogy félnotás szegény az anyja halála óta, mert azt mondta a kérdezőknek, hogy a furulyájával akar segíteni bajba jutott szerelmének, aki eltévedt a Bükk-fennsíkon és nem találja a hazafelé vezető utat. Nem mondta meg Marcsika, hogy ki a kedvese, és egyébként sem hitte senki, hogy lenne egyáltalán valakije, mert az apja úgy őrizte, mint a hétfejű sárkány.

- Sajnálom, hogy már nem mondhatok köszönetet Kiss Mihály uramnak, mert más faluba költözött a lányával együtt. Biztosan nem a lányának a furulyaszavát hallottam, mert innen a vártól azt nem hallhattam volna meg. Inkább az az ismert pásztor furulyálhatott, aki olykor a Szeleta-tetőn legeltette a kis kecskéit és báránykait. Sajnos az egykori sabadi lelkésznek sem mondhatok már köszönetet, mert már ő sincs velünk. Tisztelt uram, kérem, adja át hálás köszönetemet és szívből jövő üdvözlétemet édes szüleinek – kérte Gabó, majd megköszönte a felvilágosítást is. Közben, majdnem megfledkezett a másik dologról – a pénzről és a dokumentumokról – amiért jött.

- El van készítve a dokumentum, és az összeg? Átvehetem?

- Igen, tessék egy kicsit várni, amíg szólok a megye jogászáknak. Itt van a szomszédban. Szólok neki, mert a kívánt dolgok átvételéhez tanú aláírása is sürgöztetik.

Bezárta íróasztalát, kitessékelte Gabót a tornácra. Bezárta a szobát is, és elsietett. Nemsokára visszatért a fiskálissal. Gabóval üdvözölték egymást. Kis-pista István úr elővette a birtok vételárát és az iratokat és kitette az asztalra a fiskális és Gabó elé. Leszámolta a pénzt Gabó előtt. Bólintottak, hogy a summa rendben van.

- Kérem aláírni az adás-vételi szerződés mind a három példányát és a pénzről az átvételi elismervényt is.

Gabó aláírta annak rendje és módja szerint, amiket kellett, és meg is köszönte az új írónak a vele való szívességét. Mindhárman kezet fogtak. Ekkor jutott eszébe a fiskálisnak, hogy van itt még más irat és más pénz is, mely Gabót illeti. A jegyző ismertette, hogy Mária Terézia királynőnek a jelenleg is érvényben levő adó törvénye értelmében attól kezdve, hogy a Szeletára Gabó beköltözött, adót kellett volna fizetni a királyi adminisztráció, a diósgyőri uradalom és az egyház felé, amit sem a nagyapja, sem Janusz úr, sem ő Gabó nem foganatosított. Ennek értelmében adóhátraléka van. Gabó megrémült, mert az adófizetési kötelezettségről semmit sem tudott. Kérdésére, hogy mi most a teendő, a jegyző felvilágosította, hogy erre már nagyon korán rájött Diósgyőr faluvezetőse és, hogy később se származzon ebből baj, a fizetési kötelezettségnek ők tettek eleget a Gabó által ajándékként leszállított erdei termékekből, állatszörmékből, a mezőgazdasági termények, a faszénégetés, a mészégetés, a két falu állatállománya részére biztosított legelőterületért fizetendő bérleti díjból és a kaszálók használati díjából,

melyet lényegében sohasem kapott kézhez. A jövedelemforrások és a kapott javadalmak összeszámlálását a fiskális úr végezte. Az ő tiszteletdíjának levonása után fennmaradó összeget át kell vennie Frőlích Gábor úrnak, és ezeket a dokumentumokat is alá kell írnia, melyeken nyilatkozik arról is, hogy a Görömböly-tapolcai telek utáni jövedelme valamint az egyéb jövedelmei után meg fogja fizetni az adót – a fennálló törvényben meghatározott módon – Miskoucz város gazdálkodási szervezetének. Gabó mindennel egyetértve, és az egész eljárást megköszönve vette át a pénzügyi elszámolás dokumentumait és a járandóságát.

- Még egy szóra uram! – fordult Gabóhoz az írnok, majd folytatta: Gondolja kegyelmed, hogy jó lesz ott Görömböly-Tapolcán a nagy idegenben élni?

- Igen, jó lesz. Nem leszünk teljesen gyökértelenek, mert Áncikám jószágos öreg szüleikhez költözünk, és egyébként élnek ott más ismerőseink is. Bizonyára hallott már az ottani tavas barlangról, melyet már az ősember is ismert. A tatárjárás és a török dúlások idején jó bújóhelynek bizonyult a lakosság számára. Akkor is, azóta is sokan élvezik a kellemes meleg vizét, mely a munkában megfáradt testünknek felüdülést hoz. Miskolcra is járnak oda fürödni. Áncikám édesanyja azoknak a fürdőzőknek, de főleg a rokonoknak fog szállást és ellátást biztosítani a fürdőzés utáni időre. Ha írnok uramnak vagy fiskális uramnak szüksége lenne szép kötött holmikra, forduljanak anyósomhoz általam, mert gyönyörű dolgokat készít azzal a két áldott kezével.

- Köszönjük, lehet, hogy majd megkeressük kegyelmedet.

- Isten velük! – kíváncsisággal fordult meg, hogy elhagyja az uradalmi irodát, de a két előjáró hazáig kíserte, baja ne essék ennyi pénzzel. Hazafelé még beszélgettek egy keveset, de Gabó annyira meghatódott volt a faluvezetők jószágától, alig bírt szólni. Miután kapun belülré került, még akkor is annyira elmerült a gondolataiban, hogy nem találta meg az ajtókilincset. Szerencsére a szoba-ajtó üvegén át a bent tartózkodók hamar észrevették az érkezőt és nem hagyták, hogy tovább matasson az ajtón.

- Nagyapa, nagyapa! Jaj de jó, hogy haza tetszett érn! Már úgy vártuk! – ugrott elé Lacika az első unokája, és nagyapja térdét úgy ölelte át nagy hirtelen, hogy Gabó nem tudott továbblépni.

- Örülök drágám, hogy szerencsésen hazaértél – köszöntötte ölelő karokkal a felesége Áncika – Jöjj, az ételt már kiszedtem: Már nem forró, már ehető.

Kellemes, dolgos, szép életet éltek ezután, a javakban nem szűkölködve. Az öreg Frőlíchek és gyermekeik mind elmentek már, de unokáik mégis összetartottak, egymást a születésnapjukon együtt köszöntötték. Gabó 65. születésnapján hat asztalt kellett összeszervezni, hogy elférjen a teljes vendégsereg.

A bőséges ebéd elfárasztotta, elgyengítette Gabót, ezért a vendégek engedelmével visszavonult pihenni. A hintaszékébe ült, mert ott nem csak kényelmesen pihenhetett, hanem az erdő felé is elláthatott, a vendégsereget is láthatta, sőt a koncon marakodó kutyákat és a tyúkok eledelére pályázó szemtelen verebekre is rálátott.

A rokonok már készültek hazamenni, Áncika bement a férjéhez, hogy felkeltse délutáni szunyókálásából. Kopogott, de nem jött hang bentről. Belépett. Gabó a hintaszékében ült, egyik keze az ölében, másik a szék karjáról lecsúszott. Mellette egy kis széken a pipája, mely már nem füstölt, de nem is égett. Áncika megfogta a lecsüngő kezét. Felemelte, hogy Gabó ölébe visszategye. Megcsókolta Gabó homlokát ébresztőül. A fej ekkor előrebillent. Az arc, a kéz már hideg volt. Áncika nagyot sikoltott és öszszeesett. A sikoltásra Gabó két fia rohant be a szobába megtudni mi történt. Ők segítették fel Áncikát a padlóról és ők állapították meg, hogy atyjuk visszaadta nemes lelkét a Teremtőnek. A pap már csak áldását adta reá, az utolsó kenetet már nem tudta feladni.

Gabót, kívánságára a telke végén levő erdője szélén, a szeretett bükk fája és hársfája közelében, a 15 méter magas feketefenyő alá temették, a földfelszín alatt öt méterre, hogy ha az utódjai eladnák a portát, őt mégse fordítsák ki a sírjából. Bükki sziklákat helyeztek a hantja köré, Szeleta-tetői sziklakerti pozsgás és más növények tövét, hogy körülölelje őt az imádott természet zsongása, hogy minden évadban virágozzon ott valamilyen vadvirág. Gabó ikerfiai költöztek édesanyjukhoz, aki 10 évvel élte túl a férjét. Egy sírban nyugszanak.

Utószó

Az egyik Frölich leszármazottat, amikor meginterjúvolták megbánta-e, hogy áttelepültek ide az ősei, határozott nemmel felelt, de hozzátette: „Tudok arról, hogy a magyaroknak a Kárpát-medencébe való betelepődése előtt már éltek itt német eredetű emberek, sőt később többször is települtek be vagy önszántukból, vagy a megfogyatkozott lakosság pótlására királyi rendeletre. Akár katolikusok akár protestánsok voltak, egy közös jellemvonása mindegyik csoportnak volt. Dolgozni akartak, nem azért jöttek, hogy az itteni nép eltartsa őket. Jöttek a magyar földre bulgár kertészek, görög menekültek, szerbek, horvátok, szlovénok, románok, csehek, szlovákok, oroszok, olaszok, és sok más egyéb nemzetiségű emberek. Mindnyájuknál közös vonás, hogy előre, de legalább az itt tartózkodása első évében mindegyik megtanult magyarul beszélni, néhányuk írni és olvasni, megismerték az írott magyar történelmet és az írott és íratlan szokásokat, a magyar kultúra elemeit, hogy képes legyen beilleszkedni, hogy meg tudja érteni az őket befogadó népet. Szerintem ez így volt jól, mióta világ a világ. Ez ma is így működik mind az ide betelepülő japán, kínai, vietnámi és más nemzetek fiai lányai esetében is. Ha nem olyan ember jön ide, aki nem így gondolkozik, nem így viszonyul a magyar néphez, azt nem szabad befogadni, mert az csak törni-zúzni, elégedetlenkedni, ölni fog, mint a magyar történelem során a besenyők, a tatárok, kunok, törökök tették.”

A Frőlicheknek a negyedik generációtól kezdve csak leányaik születtek, így a nevük nem maradt fenn, csak az egyes családokban még halványan pislákoló emlékezet őrizte meg történetüket.

Sabad egykori békeszerető dolgos népe beolvadt az őket befogadó családokba és egy-két nemzedék után, már senki sem emlékezett arra, honnan jöttek elődeik.

Miskolc – melyet korábban Miskoucznak neveztek – a magyarság 9. századi honfoglalás-kori Miskóc nemzetségének a földje, a második világháború után Nagy-Miskolccá bővült a környező falvak hozzácsatolásával. Hozzácsatolták: Hejőcsabát, Görömbölyt, Tapolcát, Perecest és Bükkszentlászlót. 1952-től nem csak jelentős ipari beruházások, bányamegnyitások, út- és lakóterületek, vízhálózatok kiépítése, a vasúthálózat kiszélesítése történt, hanem nagyarányú városszépítés is a kulturális élet fejlesztésével együtt a megnövekedett lakossági létszám igényeinek megfelelően.

A Fel-tó (később Diósgyőri-tó, majd Feneketlen-tó) nevét Hámori-tóra változtatták. A másik partján, a mésztufa Anna Barlang fölött 1929-ben adták át a neobarokk stílusban épített impozáns Palotaszállót. Ennek a turisztikai központnak a mai neve Lillafüred, mely az István cseppkőbarlanggal is dicsekedhet. Miskolc-Tapolca (korábbi nevén: Görömböly -Tapolca) a közel hét hektáros parkjával és 4500 négyzetméteres vízfelületével méltán világhíres helyé nőtte ki magát. Főbb látnivalói közé tartozik a strand, a Csónakázó-tó, a Kőbánya, az Avalon-park, mely többféle élményt kínál a természetben, továbbá a Termál- és Barlangfürdő, mely természetes barlangi üregekben foglal helyet, amelyeknek a mai formára a kialakítása 1959-ben kezdődött.

A napjainkban Miskolci Egyetem néven nevezett és 1949-ben alapított oktatási intézmény 1952-ben nyitotta meg kapuját a tanulni vágyó ifjúság előtt. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a II. Világháború után nehézipari várossá fejlesztett Miskolc gyárainak és bányáinak zöme beszüntette működését a politikai rendszerváltás után, és ezzel sok ezer ember kezéből esett ki a mindennapi kenyér. Ma már ezek az emberek kisenyugdíjasok, vagy más munkaterületekre átképezve dolgoznak. A Diósgyőri várkastély a romjaiból 2014-ben kelt újra életre, mint hamvaiból a főnix.

Ha most élne ennek a történetnek a főszereplője, biztosan ezt mondaná:

Ez a föld, a mi világunk! Ez ad nekünk életerőt, akaratot az élet küzdelmei között, hogy boldogulhassunk, hogy szerethessünk és szeretve lehessünk, mert mi itt vagyunk otthon! Minden nemzedékünknek meg kell tanulnia, miként sáfarkodjon hasznosan a saját képességeivel és a természet értékeivel, hogy küzdelmeink során, talpon maradhassunk általuk!

Miskolc, 2017.

Pásztorné Földi Adrienne

Forrásmunkák

1. Ketzelsdorf – Google – [www.google.hu](http://www.google.hu/https://www.google.hu/search?client=opera&q=Ke3ztelsdorf&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8#q=Ketzelsdorf)
<https://www.google.hu/search?client=opera&q=Ke3ztelsdorf&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8#q=Ketzelsdorf>
2. Geographical Names – Czech Republic – Ketzelsdorf – [http://geographic.org](http://geographic.org/http://www.geographic.org/geographic_names/name.php?uni=-773850&fid=1747&c=czech_republic)
http://www.geographic.org/geographic_names/name.php?uni=-773850&fid=1747&c=czech_republic
3. Ketzelsdorf im Riesengebirge – www.ketzelsdorf.de
<https://translate.google.hu/translate?hl=hu&sl=de&u=http://www.ketzelsdorf.de/&prev=search>
4. Wikipedia – Grinzing
<https://de.wikipedia.org/wiki/Grinzing>
5. Rubiconline – Petneki Áron: Séta a császárvárosban / A barokk bécs
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/seta_a_csaszarvarosban_a_barokk_becs/
6. Wikipédia – Kahlenbergi csata
https://hu.wikipedia.org/wiki/Kahlenbergi_csata
7. Wikipédia – Bécs népessége
https://hu.wikipedia.org/wiki/Bécs_népessége
8. Svájc és más – Vadlovak
<http://svajcesmas.blogspot.hu/2012/07/vadlovak.html>
9. Wikipédia – Ló
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Ló>
10. Tisza-Tarna-Rima mente öröksége – Közlekedés, infrastruktúra
<http://ttrm.hu/5-09-1-kozlekedes/>
11. Gönyű teljes közigazgatási terület területrendezési terv
http://www.gonyu.hu/images/dok/telepulesrendezes/2003_rendezeresi_eszkozok.pdf
12. Wikipédia – 10-es főút
[https://hu.wikipedia.org/wiki/10-es_főút_\(Magyarország\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/10-es_főút_(Magyarország))
13. Wikipédia - Tatabánya
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Tatabánya>
14. Wikipédia - Bicske
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Bicske>
15. Sulinet – A jéghídtól a hajóhídig
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/A_buda_pesti_duna_hidak/pages/003_a_jeghidtol_a_hajohidig.htm
16. Arcanum Adatbázis Kft. – Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen
<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/osztrak-magyar/ch03s04.html>
17. Interkerám Kft. – Kályhacsempe mázakról
http://www.interkeram.hu/index.php?pg=ajcs_aloldal&subId=25

18. Magyar Elektronikus Könyvtár – A Herman Ottó Múzeum évkönyve XV.
http://epa.oszk.hu/02000/02030/00014/pdf/HOM_Evkonyv_15.pdf
19. Jakó Zsigmond: Az elpusztult települések kutatása – Magyar Elektronikus Könyvtár
<http://mek.oszk.hu/09100/09103/09103.pdf>
20. Wikipédia – Faszindely
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Faszindely>
21. Bükk, Dolka-tető – Google
<https://www.google.hu/search?client=opera&q=Bükk%2C+Dolka+tető&source=id=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8#q=B%C3%BCkk,+Dolka+tet%C5%91&start=10>
22. Wikipédia – Bükk-vidék
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Bükk-vidék>
23. Wikipédia – Kecskely (Miskolc)
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kecskely_\(Miskolc\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kecskely_(Miskolc))
24. Wikipédia – Hámori-tó
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Hámori-tó>
25. A diósgyőri vár története – Wikipédia
https://hu.wikipedia.org/wiki/Diósgyőri_vár
26. Ifj. Horváth Béla-Marjalaki Kiss Lajos-Valentiny Károly: **MISKOLC**, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1962.
27. Bükki túrák – Dolka-tető
<http://bukkitura.blogspot.hu/2013/03/dolka-teto.html>
28. Bükk-hegység jelzett turistaútjainak jegyzéke
<http://www.eszaktura.hu/szovetseguj/hirek/bukk.pdf>
29. Teljesítménytúrázók Társasága
<http://www.teljesitmenyturazoktarsasaga.hu/tura?id=168>
30. Dr. Hevesi Attila: Lillafüredi kalauz – Magyar Elektronikus Könyvtár
<http://mek.oszk.hu/00100/00155/html/m-lilla.htm>
31. Index – Fórum
<http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9097496&la=143715410>
32. Wikipédia – Miskolc története – Birtokviszonyok
https://hu.wikipedia.org/wiki/Miskolc_története#Birtokviszonyok
33. Miskolc.hu – Miskolc a XVIII. században
<http://miskolc.hu/miskolc-xviii-szazadban>
34. Rubiconline – Tarján M. Tamás: Elhunyt II. Lipót magyar király
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1792_marcus_1_elhunyt_2_lipot_magyar_kiraly/
35. Wikipédia – XVIII. század
https://hu.wikipedia.org/wiki/18._század
36. Kíváncsiak klubja – Az eszem-iszom köréből
<http://mek.oszk.hu/00000/00057/html/02.htm>
37. Farkas Judit: A magyar hajózás és hajógyártás története a reformkorig (Sulinet)
<http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyar-hajozas-es-hajogyartas-tortenete-a-reformkorig>

38. Pannónia Szálloda – Miskolc (Wikipédia)
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Pannónia_szálloda_\(Miskolc\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Pannónia_szálloda_(Miskolc))
39. Csokoládé (Wikipédia)
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Csokoládé>
40. Népesedés és gazdaság a 18. századi Európában (Sulinet)
<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/nepesedes-es-gazdasag-a-18-szazadi-europaban/az-ipari-forradalom-kezdete-angliaban>
41. Attila Jakab véleménye a mondókához
<https://www.youtube.com/watch?v=c8B6BKwM-Q>
42. Gondolkodó Magyarok – Zrínyi Miklós: Az Török Áfium ellen való orvosság – Magvető Könyvkiadó Budapest, 1981.
43. A Miskolci Egyetem Környezetgazdálkodási Intézete; Víz- és Mérnökgeológia Tanszék: Dr. Lénárt László: Miskolc Tapolca Barlangfürdője – Tanulmány – kézirat